

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BAKTRİYA VE ESKİ TÜRK HUKUK BELGELERİNİN
KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ

Doktora Tezi

KÜBRA MALTA

Ağustos 2022

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BAKTRİYA VE ESKİ TÜRK HUKUK BELGELERİNİN
KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ

Doktora Tezi

KÜBRA MALTA

DANIŞMAN
DOÇ. DR. BETÜL ÖZBAY

Ağustos 2022

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İmza

Kübra MALTA

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığını taahhüt ederim.

Doç. Dr. Betül Özbay

ONAY

İMZA SAYFASI

Kübra MALTA tarafından hazırlanan “Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinin Karşılaştırılmalı İncelemesi” başlıklı bu doktora tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

[Doç. Dr. Betül ÖZBAY]

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

[Prof. Dr. Turhan KAÇAR]

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

[Prof. Dr. Musa DUMAN]

.....

Kurumu: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

[Prof. Dr. Mustafa BALCI]

.....

Kurumu: İstanbul Üniversitesi

[Dr. Öğr. Üyesi Kutlu AKALIN]

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 31/08/2022

ÖN SÖZ

Bugüne dek gerçekleştirilmiş bilimsel çalışmalar, İpek Yolu üzerinde, Orta Asya'nın önemli merkezlerinde, Türk ve İran toplumlarının iki yönlü etkileşimini kesin bir biçimde ortaya koymaktadır. Ne var ki ilgili çalışmaların işaret ettiği temaslar, henüz Türk ve İran hukuk belgeleri üzerinden değerlendirilmemiştir. Bu çalışma, Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerini karşılaştırmalı yöntemle ele alarak bahsedilen eksikliği tamamlama amacı taşımaktadır.

Bu karşılaştırmalı incelemeyi mümkün kılan en önemli gelişme, 1990'ların sonunda keşfedilen ve Afganistan'dan Londra'ya taşınan 100'ün üzerinde Baktriya dilinde yazılmış hukuk belgesinin 2000'lerden itibaren gerçekleştirilmeye başlanan metin yayımlarıdır. Önceleri, yalnızca sikkeler ve birkaç yazıt olmak üzere sınırlı dil malzemesiyle varlığı bilinen ve kısmen anlaşılabilen Baktriya dili, günümüzde zengin külliyatı ile bizlere yeni çalışma alanları sağlıyor. Baktriya hukuk belgelerinin yaklaşık 25 yıllık bir araştırma geçmişine sahip olduğunu düşünecek olursak ülkemizde gerçekleştirilen bu doktora tezini, bu alanın ilk çalışmaları arasında saymak mümkündür.

Yakın zamana kadar Batı Türklerinin Baktriya'daki varlığı çeşitli dış kaynaklardan takip edilebilmekteydi; ancak bahsi geçen hukuk belgelerin keşfi Türklerin bu bölgedeki gücünü ve etkisini gösteren yeni kanıtlar sundu. Böylece, Baktriya bölgesi ve Baktriya diline Türkoloji çalışmaları çerçevesinde ayrı bir dikkatle bakmak gereği duyuldu. Çoğunlukla İranistler tarafından çalışılan bu alan, Türkoloji sahasını da ilgilendiren bir kimliğe büründü. Baktriya hukuk belgelerinin ülkemizde de çalışılmasının faydalı olacağı düşüncesiyle beni bu alana yönlendiren, tez süreçlerimin tümünde bilgisiyle ve desteğiyle yanımda olan danışman hocam Doç. Dr. Betül ÖZBAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yine bu süreçte desteklerini bizden esirgemeyen Prof. Dr. Musa DUMAN, Prof. Dr. Mustafa BALCI ve Prof. Dr. Muharrem DAYANÇ hocalarımıza teşekkür ediyorum. Bu alandaki çalışmalarıyla bilinen ve Baktriya yazılı kaynaklarına ulaşmam konusunda bana yardımcı olan Hossein SHEIKH'e tez çalışma konum ile ilgili destekleyici düşünceleri

için teŖekkr ediyorum.

Tez alıŖmamız, devletimizin saygın kurumları tarafından da desteklenmeye layık görüldü. Tezimiz, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu doktora bursu desteėine layık görüldü. Tezimiz ayrıca, danıŖman hocam Doç. Dr. Betül ÖZBAY'a tevdi edilen TBA stn BaŖarlı Genç Bilim nsanı dlleri (GEBİP) kapsamında desteklendi. alıŖmamıza saėladıkları imkn ve destekler için Türk Dil Kurumu ve Türkiye Bilimler Akademisine teŖekkr ediyorum.

Tez sürecinde ihtiyacım olan kaynakların temini konusunda desteklerini esirgemeyen stanbul Aydın niversitesi yönetimine ve stanbul Aydın Üniversitesi Kütüphanesine teŖekkr ediyorum.

Son olarak eėitim-ėretim hayatımın ilk gününden bu yana her zaman yanımda olan aileme sonsuz minnet ve Ŗkranlarımı sunuyorum. Bu alanda benim için henüz bir baŖlangı alıŖması olan bu tezin, bundan sonra devam edecek yeni alıŖmalarıma ve bu alana ilgi duyan yeni araŖtırmacılara uėur getirmesini diliyorum.

ÖZET

BAKTRİYA VE ESKİ TÜRK HUKUK BELGELERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ

Malta, Kübra

Doktora Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Betül Özbay

Ağustos, 2022; s. 329

Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinin metin düzenini karşılaştırmalı yöntemle ele alan bu tez, tarihî dönem Türk-İran dil ve kültür ilişkileri araştırmaları çerçevesinde değerlendirilebilir. Eski Türk hukuk belgeleri, bugüne kadar pek çok farklı yönden ele alınmıştır; ancak ilk kez bu çalışmada Baktriya hukuk belgeleri ile karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırma bize öncelikle Eski Türk ve Orta İran dönemi hukuk belgelerinin dilini daha iyi kavrama imkânı sunmaktadır. Çalışmamız altı ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde, öncelikle Baktriya bölgesi ve Baktriya tarihi ile ilgili bilgiler aktarılmakta; Baktriyalılar ve Türkler arasındaki erken dönem ilişkilere dikkat çekilmektedir. Bu bölüm, çalışma alanımızın tarihsel arka planı ile birlikte anlayabilmek amacıyla hazırlanmıştır. İkinci bölümde Orta İran dillerinden biri olan Baktriyaca ve yazılı kaynakları kısaca tanıtılmaktadır. Üçüncü bölümde çalışmamızda seçtiğimiz Baktriyaca metinlerin çeşitli dil özellikleri ele alınmakta ve örneklerle açıklanmaktadır. Dördüncü bölüm, Baktriya hukuk belgeleri arasından seçilmiş örneklerin, metni ve günümüz Türkçesine çevirisini içermektedir. Eski Türk hukuk belgelerini genel olarak ele alan beşinci bölümde belgelerin ait olduğu merkezler ve dönemlerle ilgili kısa bilgiler verilmekte; örnek bir metin üzerinden belge düzeni irdelenmektedir. Tezimizin inceleme bölümünü içeren altıncı bölümünde ise karşılaştırmalı yöntemle elde ettiğimiz bulgular örneklerle açıklanmaktadır. Sonuç bölümünde, Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinin biçim özellikleri kısaca karşılaştırılmaktadır. Ayrıca, bu bölümde Baktriya hukuk

belgelerinde geçen Türk yönetici adları, Türkçe unvanlar ve sözvarlıđı ile ilgili paylaşılan bazı bulgular, bu alanda yapılması gereken sonraki çalıřmaların önemine deđinilmiřtir.

Anahtar Kelimeler: İpek Yolu, Baktriya, Baktriyaca, Eski Uygur, sivil belgeler.

ABSTRACT

A COMPARATIVE ANALYSIS OF BACTRIAN AND OLD TURKIC LEGAL DOCUMENTS

Malta, Kübra

PhD Thesis, Institute of Graduate Studies, Department of Turkish Language and
Literature

Supervisor: Assoc. Prof. Betül Özbay

Ağustos, 2022; p. 327

This thesis deals with the text order of the Bactrian and Old Turkic legal documents with a comparative method. It can be evaluated within the historical period Turkic-Iranian language and cultural contact studies. Old Turkic legal documents have been studied in many ways until today; however, it is compared with Bactrian legal documents for the first time in this study. This comparison allows us to understand the language of the Old Turkic and Bactrian legal documents effectively. Our study consists of six main chapters. In the first chapter of our study, first of all, information about the Bactria region and the history of Bactria is given, and attention is drawn to the early relations between the Bactrians and the Turks. This section has been prepared to understand our study field within its historical background. The Bactrian language, one of the Middle Iranian languages, and its written sources have been briefly introduced in the second part. In the third chapter, various grammatical features of the Bactrian texts we selected for our thesis have been analyzed and explained with examples. The fourth chapter includes the translation of the text corpus of Bactrian legal documents into Turkish. In the fifth section, which deals with the Old Turkic legal documents in general, information on the centers and periods of the documents is given, and the text order is examined through a sample text. In the fifth chapter of our thesis, which includes the analysis part, the findings we obtained by the comparative method have been explained with examples. In the

conclusion part, the features of the format of Bactrian and Old Turkic legal documents are briefly compared. In addition, in this section, some shared findings about Turkic administrator names, Turkic titles and vocabulary in Bactrian legal documents, and the importance of further studies in this area are mentioned.

Keywords: Silk Road, Bactria, Bactrian, Old Uyghur, civil records

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar	xv
ŞEKİLLER	xvi
GİRİŞ	1
AMAÇ.....	1
ALT AMAÇLAR.....	1
ÖNEM.....	2
VARSAYIMLAR	2
SINIRLILIKLAR.....	3
TANIMLAR.....	3
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	5
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
YÖNTEM.....	10
BÖLÜM I	16
1. BAKTRİYA BÖLGESİ VE BAKTRİYA TARİHİ	16
1.1. Ahameniş İmparatorluğu Dönemi (MÖ 550-330)	18
1.2. Greko-Baktriya Krallığı Dönemi (MÖ 330-130).....	19
1.3. Kuşan İmparatorluğu Dönemi (MÖ 130-230)	21
1.4. Kuşano-Sasaniler / Kuşanşahlar (MS 230- 365).....	21
1.5. Sasani İmparatorluğu Dönemi (MS 224-651).....	22
1.6. Baktriya Bölgesinde Türkler	24
1.7. İpek Yolu’nun Önemli Merkezlerinde Eski Türkler	26
BÖLÜM II	27
2. GREK YAZILI BAKTRİYACA KAYNAKLAR	27

2.1. Mühürler ve Sikkeler.....	27
2.2. Yazıtlar	28
2.3. Fragmanlar	28
2.4. Belgeler	29
2.5. Mektuplar ve Budist metinler.....	29
BÖLÜM III	31
3. BÖLÜM: BAKTRİYA HUKUK BELGELERİNİN DİL ÖZELLİKLERİ	31
3.1. Baktriya Yazısı.....	31
3.2. Baktriyaca Metinlerde İsimler.....	38
3.2.1. İsim Tamlamaları	39
3.3. Baktriyaca Metinlerde Zamirler	39
3.4. Baktriyaca Metinlerde Sıfatlar	42
3.4.1. Sıfat Tamlamaları.....	43
3.5. Baktriyaca Metinlerde Zarflar.....	43
3.6. Baktriyaca Metinlerde Edatlar	44
3.7. Baktriyaca Metinlerde Bağlaçlar.....	45
3.8. Baktriyaca Metinlerde Fiiller	49
3.8.1. Geniş Zaman Gövdeli Fiillerde Fiil Çekimi.....	50
3.8.2. Geçmiş Zaman Gövdeli Fiillerde Fiil Çekimi.....	54
3.9. Baktriyaca Metinlerde Cümle Yapısı.....	55
3.9.1. Özne	55
3.9.2. Nesne.....	56
3.9.3. Yüklem.....	57
3.10. Baktriyaca Metinlerde Cümle Türleri	57
3.10.1. İsim Cümleleri.....	57
3.10.2. Fiil Cümleleri	62
BÖLÜM IV	64
4. BAKTRİYA HUKUK BELGELERİ	64
4.1. Köle Satış Belgesi P (DOC 113).....	65
4.1.1. Kapalı Kopya P1 (DOC 113) Metin ve Çeviri.....	65

4.1.2. Açık Kopya P2 (DOC 113) Metin ve Çeviri.....	67
4.2. Arsa Satış Belgesi V (DOC 55)	72
4.2.1. Kapalı Kopya V1 (DOC 55) Metin ve Çeviri	72
4.2.2. Açık Kopya V2 (DOC 55) Metin ve Çeviri	79
4.3. Arsa Satış Belgesi W (DOC 116).....	87
4.3.1. Kapalı Kopya W1 (DOC 116) Metin ve Çeviri	87
4.3.2. Açık Kopya W2 (DOC 116) Metin ve Çeviri	93
4.4. Tarla Mahsulü ve Kira Sözleşmesi U (DOC 5)	99
4.4.1. Kapalı Kopya U1 (DOC 5) Metin ve Çeviri	99
4.4.2. Açık Kopya U2 (DOC 5) Metin ve Çeviri	104
4.5. Borç Belgesi Q (DOC 114)	109
4.5.1. Kapalı Kopya Q1 (DOC 114) Metin ve Çeviri	109
4.5.2. Açık Kopya Q2 (DOC 114) Metin ve Çeviri	113
4.6. Bağış Belgesi T (DOC 10)	116
4.6.1. Açık Kopya T1 (DOC 10) Metin ve Çeviri	116
4.6.2. Kapalı Kopya T2 (DOC 10) Metin ve Çeviri	120
4.7. Anlaşma Belgesi N (DOC 8).....	127
4.7.1. Kapalı Kopya N1 (DOC 8) Metin ve Çeviri	127
4.7.2. Açık Kopya N2 (DOC 8) Metin ve Çeviri	130
4.8. Anlaşma Belgesi S (MS 4581).....	134
4.8.1. S (MS 4581) Ana Metin ve Çeviri	134
4.9. Baktriyaca Buryuk Belgesi Y (DOC 117)	139
4.9.1. Y (DOC 117) Ana Metin ve Çeviri.....	139
BÖLÜM V	142
5. ESKİ TÜRK HUKUK BELGELERİ.....	142
BÖLÜM VI	150
6. BAKTRİYA VE ESKİ TÜRK HUKUK BELGELERİNİN	
KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ.....	150
6.1. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinin Giriş Bölümü.....	154
6.2. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde Sözleşmenin Konusu	156

6.3. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde Ödeme	158
6.4. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde Arazinin Sınırları	159
6.5. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde Hakların Bildirilmesi	160
6.6. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde İhlaller	163
6.6.1. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde Teminatlar	163
6.6.2. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde Cezalar	165
6.7. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinin Kapanış Bölümü.....	166
SONUÇ.....	170
DİZİN-SÖZLÜK	175
KAYNAKLAR	300
EKLER.....	307
ÖZGEÇMİŞ.....	312

TABLÖLAR

Tablo 1. Baktriya hukuk belgeleri seçkisi	11
Tablo 2. Eski Türk hukuk belgeleri seçkisi	12
Tablo 3. Baktriya alfabesi ve sözcük örnekleri.....	32
Tablo 4. Baktriyacada sayıların yazımı	37
Tablo 5. Baktriyacada zamirler	40
Tablo 6. Baktriya hukuk belgelerinde edatlar.....	44
Tablo 7. Baktriya hukuk belgelerinde sıralama işlevi olan bağlaçlar	46
Tablo 8. Baktriya hukuk belgelerinde bağlama işlevine sahip bağlaçlar.....	47
Tablo 9. Geniş zaman gövdeli fiillerde geniş zaman çekimi	50
Tablo 10. Geniş zaman gövdeli fiillerde istek çekimi	51
Tablo 11. Geniş zaman gövdeli fiillerde dilek çekimi.....	52
Tablo 12. Geniş zaman gövdeli fiillerde emir çekimi.....	53
Tablo 13. Geçmiş zaman gövdeli fiillerde geçmiş zaman ekleri	54
Tablo 14. Geçmiş zaman köküne sahip fiillerde dilek çekimi	55
Tablo 15. İsim cümlelerinde geniş zaman bildirme.....	58
Tablo 16. İsim cümlelerinde geçmiş zaman bildirme	58
Tablo 17. İsim cümlelerinde istek çekimi.....	60
Tablo 18. Baktriya ve Eski Türk arsa satış belgelerinin düzeni.....	151
Tablo 19. Baktriya ve Eski Türk köle satış belgelerinin düzeni	151
Tablo 20. Baktriya ve Eski Türk tarla mahsulü ve kira sözleşmelerinin düzeni.....	152
Tablo 21. Baktriya ve Eski Türk borç belgelerinin düzeni	152
Tablo 22. Baktriya ve Eski Türk bağış belgeleri düzeni.....	153
Tablo 23. Baktriya ve Eski Türk buyruklarının düzeni	154
Tablo 24. Baktriya ve Eski Türk Hukuk belgelerinin karşılaştırmalı genel düzeni	170

ŞEKİLLER

Harita 1. Baktriya bölgesi	17
Harita 2. MS 6.-7. yüzyıllarda Türk Kağanlığı, Sogdiana ve Baktriya/Toharistan	23
Harita 3. Baktriya hukuk belgelerinde adı geçen yerleşim merkezleri.....	29
Harita 4. Eski Uygur yazılı hukuk belgelerinin bulunduğu bölgeler	143
Resim 1. DOC 10, Khalili Collection, MS 700, Mülk ve Kadın Köle Hediye Belgesi.....	307
Resim 2. DOC 5, Khalili Collection, MS 712-3, Tarla Mahsulü ve Kira Sözleşmesi ..	308
Resim 3. MS 4581, Schøyen Koleksiyonu, MS 693, Anlaşma Belgesi	309
Resim 4. DOC 55, Khalili Collection, MS 729, Satış Sözleşmesi	310
Resim 5. DOC 117, Khalili Collection, 771-2, Buyruk.....	311

GİRİŞ

Bu tezin konusu, Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinin yazımında takip edilen düzenin karşılaştırmalı incelemesini içermektedir. Baktriya ve Eski Türk hukuk belgeleri üzerinden ilerletilen bu karşılaştırmalı incelemeyi daha geniş bir ifadeyle tarihî dönem Türk-İran dil ve kültür ilişkileri araştırmaları çerçevesinde değerlendirmek mümkündür.

Tez konumuzun şekillenmesinde üç ana unsur belirleyici olmuştur. Bunlardan ilki, 2000 yılında Baktriya hukuk belgelerinin ilk toplu metin yayımı ile Türk-İran dil ve kültür ilişkileri çalışmalarına yeni bir pencere açılmış olmasıdır. İkincisi, bu belgelerle Türklerin çok erken tarihlerde Baktriya'ya yerleşerek, bölgedeki etkin rollerinin ve mahkemelerde önemli mevkilere sahip olduklarının anlaşılmış olmasıdır. Üçüncüsü ise İpek Yolu güzergâhında, Eski Türk ve Baktriya dillerinin ağırlıklı olarak konuşulduğu Türkistan ve Baktriya bölgeleri arasındaki sosyal, kültürel, ekonomik ve hukuksal ilişkilere dair ipuçlarını bu metinler üzerinden araştırma isteğidir.

AMAÇ

Bu çalışmanın öncelikli amacı Eski Türk ve Baktriya hukuk belgelerinin düzenleniş biçiminin benzer ve farklı yanları ortaya koyabilmektir. Bunun yanında, İslamiyetin ilk yıllarında, Orta Asya'da şekillenen Türk ve İran hukuk geleneğinin izlerini taşıyan belgelerin biçim ve içeriğinin disiplinlerarası yöntemle incelenmesi, her iki dilde yazılmış belgelerin dilini daha iyi kavrama imkânı sunmaktadır. Bu sebeple çalışmamızda iki ayrı dilde yazılmış hukuk belgelerinin dilini daha iyi anlayabilmek amaçlanmaktadır.

ALT AMAÇLAR

Baktriyaca hukuk belgelerindeki Türkler ve Türkçe söz varlığı da Türkoloji çalışmaları için ayrı bir merak konusudur. Bu belgelerde Türklerle ilgili çeşitli bilgiler içeren metinleri günümüz Türkçesine aktararak metinlerdeki Türk varlığına dikkat çekme amacı, yukarıda ifade edildiği gibi tez konusunun belirlenmesi aşamasında etkili olmuştur.

ÖNEM

Baktriya hukuk belgelerinin ilk metin yayımlarını gerçekleştiren ve bu alanın önemli uzmanlarından biri olan Sims-Williams'ın (2000) *Bactrian Documents from Northern Afghanistan I: Legal and Economic Documents* kitabının Ön Söz'ünde şu ifadeler dikkat çekmektedir (Sims-Williams 2000¹: 7):

“Bu belgeler (Babil, Arami, Greek, vd.) erken dönem kültürlerle ve (Orta Farsça, Partça, Soğdca, Hotanca, Uygur Türkçesi, Tibetçe vd.) gibi komşularıyla karşılaştırılmalıdır...”

Yukarıda ifade edilen bilgi ihtiyacını bir yönüyle karşılamak üzere hazırlanan bu çalışmanın, Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerini ilk karşılaştırma denemesi olması bakımından özgün bir değere sahip olduğu söylenebilir.

Baktriya hukuk belgelerin yayımlanmasıyla birlikte, Sasani tarih yazıcılığında, Erken Orta Çağ döneminde Türklerin bölgedeki varlığının tahmin edilenden daha etkin olduğu yönünde yeni değerlendirmeler yapıldığını görmekteyiz (bk. Rezakhani, 2017a). Bu sebeple, tez konusunu önemli kılan bir unsur da Baktriya hukuk belgelerinin günümüz Türkçesine aktarımının bölge tarihine getirilecek yeni yorumların geliştirebilmesine sağlayacağı katkıdır.

Karşılaştırmalı metin çalışmaları, ilgili metinlerde anlaşılamayan bazı noktaların aydınlatılabilmesinde çeşitli kazanımlar sağlamaktadır. Bu tez de Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinin ve bu belgelerdeki hukuk dilinin anlaşılabilmesi için çeşitli veriler sunmaktadır.

VARSAYIMLAR

Eski Türk ve Baktriya hukuk belgelerinin başta gelen ortak özelliği, İpek Yolu'nun iki önemli yerleşim merkezinden günümüze ulaşmış olmalarıdır. İpek Yolu ile sağlanan bu çevresel ortaklıktan hareketle, Eski Türk ve Baktriya hukuk belgelerinin yazımında benzer bir düzenle karşılaşma ihtimali bu tezin ilk varsayımlarındandır.

İpek Yolu'nun sunduğu ortak kültür çevresinin yanında hem Eski Uygur yazılı metinlerin

kendi içerisinde (bk. Matsui, 2014; Moriyasu, 1994) hem de Baktriya ve Eski Türk hukuk belgeleri arasında kronolojik farklılıklar olduğu görülmektedir. Bahsi geçen metinler, toplamda 600 yıllık bir hukuk geleneğini kapsamaktadır. Bu farklılıklara rağmen ilerletilen bu çalışmada, hukuk belgelerinin yazımında takip edilen düzenin aradan geçen bu zaman içerisinde büyük değişimlere uğramayacağı düşünülmüştür. Bu düşünce tezin ikinci varsayımıdır. Ancak burada belirtilmelidir ki elde edilecek sonuçlarının benzer yanlardan ziyade farklılıklara işaret etmesi ihtimali göz önünde bulundurularak veriler aynı önem derecesiyle değerlendirilmiştir.

SINIRLILIKLAR

Eski Türk hukuk belgelerinin çalışmamıza dâhil edilmesinde çeşitli sınırlılıklar söz konusudur. Yaklaşık olarak 11.-14. yüzyıl aralığında tarihlendirilen, araştırma ve incelemelerde Eski Uygur yazılı sivil belgeleri/hukuk belgeleri olarak anılan yaklaşık 150 kadar çalışılmış ve çalışılmakta olan hukuk belgesi olduğu bilinmektedir. Böylesine hacimli bir külliyyatın tümü bu çalışmaya dâhil edilemeyeceğinden, sınırlandırmaya gidilerek belirli metinler üzerinde karar kılınmıştır.

TANIMLAR

Hukuk Belgesi

Aşağıdaki örnekte görülebileceği üzere, tez boyunca ele alınan Baktriyaca metinlerin birer mahkeme kaydı olduğu anlaşılmaktadır:

*χρονο υ' ζ' μανο χανδδιγο ρωσο αψταδο καλδο ναβιχτο μολραγο πιτανοβωστιγο
μαλαβο σαμιγγανο ωδαγο αβο σανδαρανο αβο ρωβοχααραγγο αλβαρο ... [N2/1-2]*

“407 yılı, Handig ayı, Aştad gününde (bu) mühürlü belge, (bu) taahüt sözleşmesi burada, Samingan bölgesinde, Sandaran’da, Rob *harı* mahkemesinde (...) yazıldı.”

Mahkemede yazılan bu belgeler hukuk belgesi özelliği göstermektedir. Eski Uygur yazılı metinlerin güncel katalogunda, bu çalışmaya dâhil edilen metin seçkisi “Sözleşmeler” başlığı altında ele alınmakla birlikte (Raschmann 2007: 16), R. R. Arat (1963), bu

metinleri “hukuk vesikaları” olarak tanımlamıştır. Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinin karşılaştırıldığı bu çalışmada her iki dilde yazılmış metin seçkisini kapsayıcı özelliğinden dolayı “hukuk belgeleri” terimi tercih edilmiştir.

Baktriyaca

Baktriya dili, Kuşan İmparatorluğunun (MÖ 130-230) resmî dilidir ve bilinen ilk yazılı kaynakları Kuşan İmparatorluğu dönemine aittir. Ne var ki Kuşan İmparatorluğu döneminden sonraki kaynaklarda Baktriya adına rastlanmaz. MS 2. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan Ptolemy, bölgede daha sonra Toharların yaşadığını ifade eder. Bu sebeple Kuşan döneminin bitişinden itibaren bölge Toharistan adıyla anılır.¹ Bu çalışmada ise Baktriya bölgesi ve Baktriyaca adları, Kuşan İmparatorluğundan itibaren süregelen geleneği karşılayacak biçimde kullanılmaktadır.

Bu tezde ele alınan birinci grup metin seçkisinin dilinin “Baktriyaca” olarak adlandırılmasında, ayrıca bölge ve dil arasındaki ilişki gözetilerek bir tercihte bulunulmuştur. Baktriya diliyle ilgili çalışmaların öncelikli merkezi olan Avrupa ülkelerinde başlatılan çalışmalarda Baktra’dan (*Yun.*) yola çıkılarak coğrafi bir yaklaşımla Bactrian (*İng.*), Bactrien (*Fr.*), Baktrisch (*Alm.*) gibi adlandırmalarla karşılaşmaktayız. Bunun yanında, İranist Sims-Williams’ın “Bactrian Language” adlandırmasına “zabaan e baakhtari/baaktiari/bakhtiari/bakhtary” notlarını düştüğü görülmektedir.² Bu dilin ilk Türkçe karşılığı *Bahterce* ile *Bahtriyar* adları arasında kalarak tercihini birincisinden yana kullanan Semih Tezcan (2018) tarafından teklif edilmiştir. Tezcan, Afganistanlıların Belh şehrinin bulunduğu bölgeyi Bahter, burada yaşayanları Bahterî olarak ifade etmelerini dikkate almış ve Yeni Farsça Bahter sözcüğünden hareketle bu dili “Bahterce” olarak adlandırmayı önermiştir (2018: 242). Kendi içerisinde tutarlı bu adlandırmalara bizim tezimizde yeni bir teklifte bulunulmuş ve bu dil “Baktriyaca” adıyla Türkçeleştirilmiştir. Böylece bölgenin adını öne çıkaran bir adlandırmayla aşağıdaki satırlarda görülebilen çok

¹ P. Leriche & F. Grenet, “Bactria,” *Encyclopædia Iranica* (2011), <https://iranicaonline.org/articles/bactria>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

² Sims-Williams, “Bactrian Language,” *Encyclopædia Iranica* (2011), <https://iranicaonline.org/articles/bactrian-language>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

uluslu toplum yapısını kapsayıcı bir karşılık düşünülmüştür:

*καλδο δογγο ασταδο ναρσο κισο ακιδο αχασαδο πιδοκαρλαδο ιωλαδο
οισηραδο χοαρδο οδο δδριγδο ναγο νιρζαδο αλο ρωβιγο αλο βαμοιανιγο αλο
τορκο αλο ταζιγο αλο ωδαγοσιγο αλο ανδαρο ναρσο κισο αχασογαργο πηδαγο
βοοοοαδο ... [w1/24-25]*

“Eğer böyle olursa, her kim ki tartışacak, alıkoyacak, kavga edecek, münakaşa edecek, almaya ve tutmaya müsaade etmeyecek; ne Roblu, ne Bamyanlı, ne Türk, ne Arap, ne yerli, ne de başka bir kimse tartışmacı görünecek olursa ...”

Yukarıda adı geçen toplumların dili hem bölgesel hem de tarihsel bilgiyi içerecek biçimde “Baktriyaca” adı ile karşılanmıştır.

SİMGELER VE KISALTMALAR

()	ana metinde atlanmış ifade
[]	restorasyon
{ }	yanlış yazım
< >	sonradan ekleme
akt.	aktaran
Alm.	Almanca
Bakt.	Baktriya
bk.	bakınız
çk.	çoğul
dilek.	dilek kipi
edil.	edilgen çatı
emir.	emir kipi

Fr.	Fransızca
geç.zam.	geçmiş zaman
geç.zam.göv.	geçmiş zaman gövdesi
geç.zam.s.-f.	geçmiş zaman sıfat-fiili
gel.zam.	gelecek zaman
gen.zam.	geniş zaman
İng.	İngilizce
istek.	istek kipi
İÜMK	İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi
krş.	karşılaştırınız
mastar.	mastar
obl.	oblik, eğik durum
olsz.	olumsuz
perf.	perfekt; bitmişlik görünüşü
SUK	<i>Sammlung uigurischer kontrakte</i>
tk.	tekil
Tr.	Türkçe
USp	<i>Uigurische Sprachdenkmäler</i>
Yun.	Yunanca

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Eski Türk hukuk belgeleri araştırma geçmişi, Baktriya hukuk belgelerinden çok daha öncesine uzanır. Bu belgelerin en erken tarihli toplu metin yayımı W. Radloff'a (1928)

aittir. *Uigurische Sprachdenkmäler* (=USp) adıyla bilinen metinler, gerçekte W. Radloff'un ölümünden sonra Malov tarafından yayıma hazırlanmıştır. USp'de Eski Uygur harfleriyle basılmış metinlerin transkripsiyonu Kiril alfabesi ile gösterilir; Almancaya çevrilen metinlerin sonunda dizin-sözlük verilir.

W. Radloff'tan (1928) sonraki toplu metin yayınlarının en ünlüsü N.Yamada'ya (1993) ait *Sammlung uigurischer kontrakte* (=SUK) adıyla bilinen 3 ciltlik çalışmadır. Bu çalışma da Juten Oda, Peter Zieme, Hiroshi Umemura ve Takao Moriyasu tarafından yayıma hazırlanmıştır. Yaklaşık 120 adet metnin transkripsiyonunu ve çevirisini içeren bu çalışma kendinden sonraki çalışmalara kaynaklık etmesi bakımından oldukça önemlidir.

L. Y. Tugusheva (2013) tarafından hazırlanan *Уйгурские деловые документы X-XIV вв. из Восточного Туркестана (X.-XIV. yüzyıla ait Doğu Türkistan'dan Uygur Ticaret Belgeleri)* adlı çalışma, Rusya'daki arşivlerde bulunan hukuk belgelerinin metin yayımını içerir.

Eski Uygur yazılı hukuk belgelerini bir araya getiren çalışmalardan biri de B. Keskin (2020) tarafından hazırlanan *Eski Uygur Türkçesi Hukuk Belgeleri ve Söz Varlığı* başlıklı doktora tezidir. Bu çalışma, metinlerin toplu katalog bilgilerini içermesi, bugüne kadar yayınlanmış metinlerin bir araya getirilmesi ve günümüz Türkçesine yeniden aktararak söz varlığının ortaya konması bakımından güncel bir kaynak özelliği taşımaktadır.

Bu alanda yapılan metin yayımlarının yanında D. Matsui (2006; 2008) tarafından gerçekleştirilen incelemeler de dikkat çekicidir. D. Matsui (2014) aynı zamanda belgelerin tarihlendirilmesi ile ilgili araştırmalar da yürütmektedir.

Yukarıda adı geçen kaynaklarda Eski Uygur yazılı metinlerin katalog bilgileri yer almakla birlikte S. Raschmann (2007; 2009) tarafından hazırlanan *Altürkische Handschriften Teil 13: Dokumente Teil 1* ve *Altürkische Handschriften Teil 14: Dokumente Teil 2* katalogları bunlar arasında en güncel olanlarıdır. S. Raschmann bu kataloglarda, Almanya'da bulunan Eski Türk hukuk belgelerinin katalog bilgilerini belge türlerine göre tasnif ederek verir.

Bu bölümde kısaca değinilen Eski Türk hukuk belgelerine ilişkin çalışmalar şüphesiz daha geniş bir araştırma evrenine sahiptir. Ancak bu tezde Eski Türk hukuk belgeleri metin

seçkisi için kullanılan kaynaklar sınırlandırılmış ve bu kaynakların bilgisi paylaşılmıştır.

3

Eski Türk hukuk belgelerini biçim ve içerik yönünden inceleyen çalışmaların başında ise R. R. Arat'ın (1963) “*Eski Türk Hukuk Vesikaları*” başlıklı incelemesi gelir. Burada R. R. Arat, öncelikle belgeleri türlerine göre tasnif eder; ardından belgelerin düzenini on bir ana başlık altında sıralar ve bunları açıklar (bk. Arat 1963: 38-39). Çalışmanın sonunda ise incelediği belgelerin bir kısmının metnini yayımlar.

R. R. Arat ile aynı dönemlerde, N. Yamada (1963, 1967) tarafından gerçekleştirilen “*Tamgha- and Nishan-Form of Uighurian Contract Discovered in East Turkestan*” başlıklı incelemelerde satış ve borç senetlerinin yazımında takip düzen farklı bir bakış açısıyla yeniden ortaya konur; “*Uigur Documents of Sale and Loan Contracts Brought by Ötani Expeditions. Appendix: The Forms of the Uigur Documents of Sale Contracts*” adlı incelemede ise belgelerde bulunan damga ve nişanlar üzerinden yeni bir tasnif denemesi yapılır.

Eski Uygur yazılı sivil belgelerin biçim ve içerik yönünden inceleyen bir diğer çalışma ise L. Clark'a (1975) aittir. Clark, *Introduction to the Uyghur Civil Documents of East Turkestan (13th-14th cc.)* adlı doktora tezinde N. Yamada (1963: 321-323) tarafından yapılan tespitleri geliştirme yoluna giderek damgalar ve nişanlar üzerinden belgelerin düzenini yeniden, daha ayrıntılı bir biçimde ortaya koymayı amaçlar (bk. Clark 1975: 298-300).

Yukarıda kısaca değinilen satış ve borç sözleşmeleri dışında kalan arazi kira sözleşmelerinde takip edilen düzen P. Zieme (1980: 205) tarafından müstakil olarak ele alınır. “*Uigurische Pachtdokumente*” adlı makalede P. Zieme, belgelerle ilgili genel bilgiler verir ve incelediği on üç belgenin metnini yayımlar.

İdari emirler ve buyruklarda takip edilen düzen ise D. Matsui (2014) tarafından “*Dating of the Old Uigur Administrative Orders from Turfan*” başlıklı bildiride ele alınır.

³ Eski Türk hukuk belgeleri üzerine yapılmış diğer çalışmalarla ilgili bilgiler için ayrıca bk. Keskin (2020: 64-72).

Eski Türk hukuk belgelerini genel bir değerlendirmeye tabi tutarak inceleyen M. Özyetgin (2014), *İslam Öncesi Uygurlarda Toprak Hukuku* adlı incelemesinde belgeleri içerik yönünden inceleyerek Türk kültür tarihi çalışmalarına katkıda bulunurken, Eski Türk hukuk belgelerinin zengin dil malzemesini örneklerle ele alarak bir arada değerlendirir.

Baktriyaca çalışmaların ilk dönüm noktası, 1957 yılında *Surh Kutel* yazıtının Fransız Arkeoloji Heyeti tarafından bulunuşudur (Henning 1960: 47). Bu tarihten itibaren yalnızca birkaç yazıttan ve sikkelerden yola çıkılarak az sayıda malzemeyle çözülmeye çalışılan Baktriyaca, 1990'ların sonunda Khalili Vakfı'na ulaştırılan 100'ün üzerindeki sivil belgeyle araştırma tarihinin ikinci dönüm noktasını yaşadı. Bu belgelerin keşfi, bizlere zengin bir Baktriya hukuk belgeleri külliyatı kazandırdı.

Baktriya sivil belgelerinin önemli bir kısmı Nicholas Sims-Williams tarafından üç ciltlik bir seri içerisinde yayımlanmıştır. Serinin ilk cildi *Bactrian Documents from Northern Afghanistan I: Legal and Economic Documents*'te (2000¹, 2012a)⁴ metinler, “Tarihli Belgeler, Tarihi Belli Olmayan Belgeler, Listeler ve Hesaplar, Tahta Yazıları” olmak üzere dört ana başlık altında sınıflandırılır. Kitabın girişinde, her metnin belge numarası, (varsa) tarihi, görünümü, türü, satır sayısı ve kopyaları ile ilgili bilgiler verilir; temel yazım özellikleri ve gramer özellikleri ile ilgili kısa bilgiler paylaşılır. Metin bölümünde ise Grek harfli metinler ve (varsa) kopyaları birbirine denk düşürülerek İngilizce çevirisiyle birlikte verilir. Metinlerin sözlüğü ise serinin *Bactrian Documents from Northern Afghanistan II: Letters and Buddhist Texts* adlı ikinci cildinin sonundadır. Serinin üçüncü cildi *Bactrian Documents from Northern Afghanistan III: Plates* ise belgelerin katalogunu ve görüntülerini içerir.

Baktriyaca metinlerde geçen özel adları takip edebileceğimiz N. Sims-Williams (2010) tarafından hazırlanan *Bactrian Personal Names* adlı çalışma, metinlerde geçen şahıs adları ile ilgili bilgiler verir. Bu çalışmayı, Baktriya hukuk belgelerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayan destekleyici bir çalışma olarak nitelendirmek mümkündür.

⁴ Burada yayımlanan belgelerin, ayrıca Frankfurt Üniversitesi tarafından desteklenen TITUS projesi ağ sayfasında harf çevirisi bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk.. < <https://titus.fkidg1.uni-frankfurt.de/texte/etcs/iran/miran/baktr/baktrcorp/baktcllex.htm> >.

Baktriyaca metinlerin dil özelliklerini inceleyen tek kaynak bugün için S. Gholami (2014) tarafından hazırlanan, *Selected Features of Bactrian Grammar* adlı gramer kitabıdır.

N. Sims-Williams ve F. de Blois (2018) tarafından hazırlanan *Studies in the Chronology of the Bactrian Documents from Northern Afghanistan* adlı inceleme ise Baktriyaca metinlerin kendine özgü takvim sistemini çözme yöntemlerini açıklamaktadır.

Baktriyaca hukuk belgelerini çevre toplumlara ait hukuk metinleri ile karşılaştırarak içerik bakımından inceleyen doktora tezi H. Sheikh (2017) tarafından hazırlanmıştır. *Studies on the Bactrian Legal Documents* adlı bu tezde metinler tarihsel arka planı ile ele alınır ve metinlerin yazımında takip edilen düzen ana hatlarıyla ortaya konur.

Tezimizin ayrıca, Baktriya tarihi, Baktriya bölgesi ve Baktriya diline ilişkin bilgiler paylaştığımız ikinci ve üçüncü bölümlerinde bu alanda yazılmış önemli kaynaklar anılmıştır.

YÖNTEM

Bu tezde, Türk-İran hukuk belgeleri üzerinden araştırılan dil ve kültür etkileşiminin izlerini “iki yönlü (karşılıklı)” (*krş.* Rifat 2017: 66) değerlendirmeyi amaçlayan bir yaklaşım tercih edilmiştir. Bu bakış açısı doğrultusunda takip edilen yöntem aşağıda maddeler hâlinde sıralanmış ve açıklanmıştır:

1. Baktriya bölgesi ve Baktriya dili ile ilgili bilgilerimizin bir araya getirilmesi.

Öncelikle inceleme alanını tanımak ve bu alana ilişkin tarihsel bilgiyi ana hatlarıyla ortaya koyabilmek amacıyla bir hazırlık süreci planlanmıştır. Bu süreçte nispeten daha az bilgi sahibi olunan Baktriya bölgesi, Baktriya tarihi ve Baktriya diline öncelik verilerek ağırlıklı olarak bu sahada yapılan çalışmalar incelenmiştir. Ayrıca Baktriya hukuk belgelerinin içinde bulunduğu Baktriyaca külliyat hakkındaki bilgiler bir araya getirilmiştir.

2. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgeleri metin seçkisinin hazırlanması.

Metin seçkisinin hazırlık sürecinde karşılaşılan sınırlılıklar (*bk.* **SINIRLILIKLAR**) benzer konularda düzenlenmiş hukuk belgelerinden bir araya getirilen metin seçkisi ile aşılmaya çalışılmıştır. Baktriyaca metinlerin seçimi sırasında, içerisinde Türklerin ve

Türkçe unsurların yer aldığı MS 629-771/772 tarihleri arasında kaydedilmiş hasarsız belgelere öncelik verilmiştir. Aşağıdaki tabloda ve çalışmamızda metinlerin künye bilgisi verilirken *Bactrian Documents from Northern Afghanistan I*'deki metin kodları takip edilmiştir:

Tablo 1. Baktriya hukuk belgeleri seçkisi

Kod	Belge Numarası	Yılı ⁵	Bulunduğu Yer	Konusu	Satır Sayısı
N	DOC 8	407/629	Khalili Koleksiyonu	Anlaşma Belgesi	Ön yüz: 31 satır (N1: kapalı kopya) + 22 satır (N2: açık kopya) Arka yüz: 4 satır (N/v: mühür sahibi)
P	DOC 113	446/669	Khalili Koleksiyonu	Erkek Köle Satış Sözleşmesi	Ön yüz:10 satır (P1: kapalı kopya) + 26 satır (P2: açık kopya) Arka yüz: 1 satır (kapalı kopyanın devamı) + 5 satır (P/v: mühür sahibi)
Q	DOC 114	449 /671	Khalili Koleksiyonu	Borç Sözleşmesi	Ön yüz: 23 satır (Q1: kapalı kopya) + 9 satır (Q2: açık kopya) Arka yüz: 11 satır (Q1: kapalı kopyanın devamı) + 6 satır (Q/v: mühür)
S	MS 4581	470/693	Schøyen Koleksiyonu, Londra	Anlaşma Belgesi	Ön yüz: 28 satır (S: ana metin) + 2 satır (açıklama) Arka yüz: 4 satır (S/v: mühür sahibi)
T	DOC 10	478/700	Khalili Koleksiyonu	Mülk ve Kadın Köle Hediye Belgesi	Ön yüz: 23 satır (T1: açık kopya) + 22 satır (T2: açık kopya) Arka yüz: -

⁵ Metinlerdeki tarih kayıtlarının miladi takvimdeki karşılıklarının bilgisi için bk. Sims-Williams & de Blois (2018: 82-84).

Kod	Belge Numarası	Yılı ⁵	Bulunduğu Yer	Konusu	Satır Sayısı
U	DOC 5	490/712-3	Khalili Koleksiyonu	Tarla Mahsulü ve Kira Sözleşmesi	Ön yüz: 25 satır (U1: kapalı kopya) + 27 satır (U2: açık kopya) Arka yüz: -
V	DOC 55	507/729	Khalili Koleksiyonu	Satış Sözleşmesi	Ön yüz: 40 satır (V1: kapalı kopya) + 45satır (V2: açık kopya) Arka yüz:-
W	DOC 116	525/747	Khalili Koleksiyonu	Satış Sözleşmesi	Ön yüz: 33 satır (W1: kapalı kopya) + 33 satır (w2: açık kopya) Arka yüz:-
Y	DOC 117	549/771-2	Khalili Koleksiyonu	Buyruk	Ön yüz: 27 satır (Y: açık kopya) Arka yüz: -

Eski Uygur yazılı hukuk belgelerinin incelenmesi sırasında *Sammlung uigurischer kontrakte*'deki (=SUK) metinler esas alınmış; ancak metinlerin günümüz Türkçesine aktarımı çoğunlukla tarafımızca gerçekleştirilmiştir. Bu aktarım sırasında, J. Wilkens (2021) tarafından hazırlanan *Handwörterbuch des Altuigurischen (Eski Uygurcanın El Sözlüğü)* adlı güncel sözlükten faydalanılmıştır. Bu seçkinin hazırlık sürecinde, Baktriyaca metinlerde olduğu gibi hasarsız metinlere öncelik verilmiştir. Aşağıdaki tabloda ve çalışmamızda metinlerin künye bilgisi verilirken *Sammlung uigurischer kontrakte*'deki metin kodları takip edilmiştir:

Tablo 2. Eski Türk hukuk belgeleri seçkisi

Kod	Belge Numarası	Konu	Satır Sayısı	Kaynak
Sa02	Ot.Ry. 1414a	Arazi Satış Belgesi	22 satır	(SUK II, 6-7)
Sa04	U 5241 (T III M 205d)	Arazi Satış Belgesi	Ön yüz: 24 satır Arka yüz: 1 satır	(SUK, II: 10-11)

Kod	Belge Numarası	Konu	Satır Sayısı	Kaynak
Sa26	Usp 57	Köle Satış Belgesi	Ön yüz: 26 satır	(SUK, II: 55-56)
Sa27	U 5235 (TM 95, D 181)	Köle Satış Belgesi	Ön yüz: 33 satır	(SUK, II: 57-58)
Mi22	U 5278 (TM 78)	Tarla Kira Sözleşmesi	Ön yüz: 12 satır	(SUK, II: 168)
Rh05	U 5271 (TM 237)	Tarla Kira Sözleşmesi	Ön yüz: 12 satır	(SUK, II: 73-74)
Rh07	U 5273 (TM 211, D135)	Tarla Kira Sözleşmesi	Ön yüz: 10 satır	(SUK, II: 75-76; Zieme 1980, 227-228)
Lo07	U 5230 (TM 222, D 51)	Borç Sözleşmesi	Ön yüz: 10 satır	(SUK, II: 90-91)
Lo18	Istanbul 9 İÜMK	Borç Sözleşmesi	Ön yüz: 17 satır	(SUK, II: 100-101)
Em01	Y 828	Azat Etme Belgesi	Ön yüz: 19 satır	(SUK, II: 130-131)
Pa 28 ⁶	U 5317 (T III M 205)	Bağış Belgesi	Ön yüz: 48 satır	(Tuguşeva 2013, s. 119-120)
Murtuk	U 9168 II (T III Murtuq 253)	Buyruk	Ön yüz: 10 satır	(Matsui 2008, s. 14)

3. Baktriyaca hukuk belgelerinin günümüz Türkçesine çevirisi, dil özelliklerinin incelenmesi ve “Dizin-Sözlük” bölümünün hazırlanması.

Yukarıdaki bölümde Baktriya hukuk belgeleri ile ilgili bahsi geçen yayınlar (bk. **İLGİLİ ARAŞTIRMALAR**), bu çalışma için oldukça yol gösterici olmuştur. İlk kez Sims-Williams (2000; 2012a) tarafından birçok yönden titizlikle çalışılmış Baktriyaca

⁶ Pa28 metin bilgileri Tugusheva’dan (2013) alınmıştır.

metinlerin günümüz Türkçesine çevirisi sırasında öncelikle “dizin-sözlük” bölümüne ihtiyaç duyulmuştur. Sims-Williams (2007), kitabının “Sözlük” bölümünü tasarlarken bir sözcük açık kopyada ve kapalı kopyada⁷ aynı biçimde geçiyorsa dizinde yalnızca ana metne atıfta bulunulmuştur. Bu çalışmada ise “Dizin-Sözlük” bölümünde açık ve kapalı kopyalar eşit şartlarda değerlendirilerek her kopyaya atıfta bulunulmuştur. Böylece gelecek çalışmalar için yeni bir veri tabanı elde edebilmek amaçlanmıştır. “Dizin-Sözlük” bölümünün hazırlığında B. Özbay (2020) tarafından geliştirilen yöntem takip edilmiştir.

Metinlerin dilinin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla ayrıca Baktriya hukuk belgelerinin çeşitli dil özelliklerini içeren bir bölüm hazırlanmıştır. Bu bölümün hazırlık sürecinde çoğunlukla N.Sims-Williams (2007) ve S. Gholami (2014) yayımlarından faydalanılmıştır.

Dizin-sözlük bölümünün hazırlanması, dil özelliklerinin çalışılması ve metinlerin günümüz Türkçesine çevirisi eş zamanlı yürütülmüştür.

4. Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinin düzenin belirlenmesi ve bu düzenin karşılaştırmalı yöntemle bir araya getirilmesi.

Metinlerin düzeninin karşılaştırılmasında Eski Uygur yazılı metinlerde R. R. Arat (1963), N. Yamada (1964) ve M. Özyetgin (2014) başta olmak üzere, P. Zieme (1980) ve D. Matsui (2014) yayımlarından; Baktriyaca belgelerde ise H. Sheikh (2017) yayımından faydalanılmıştır. Bununla birlikte, özellikle Baktriya hukuk belgelerinin düzeni için yeni bir tasnif denemesine gidildiğini söylemek mümkündür.

İki farklı dilde yazılmış metin grubunu bir arada değerlendirebilmek için bu çalışmaya özgü bir yöntem geliştirilmiş; öncelikle tematik olarak benzer metinler (ör. satış belgeleri, borç belgeleri gibi) müstakil olarak ele alınarak incelenmiştir. Baktriya ve Eski Türk

⁷ Baktriya mahkeme kayıtlarının aynı belge üzerine art arda yazılmış iki kopya hâlinde düzenlendiği görülmektedir. Kapalı kopya, belgenin kıvrıma ya da katlama yöntemiyle kapatılarak mühürlenmiş bölümüdür. Açık kopya ise kapalı kopyanın devamında bulunan, belgenin açıkta kalan bölümüdür. Açık kopyalar, hukuk belgelerinin ihtiyaç hâlinde kolaylıkla erişilebilen kopyalarıdır. Bu sebeple bazı belgelerin açık kopyaları daha hasarlıdır (Sims-Williams 2000: 13-14).

hukuk belgelerinin yazımında takip edilen düzen tablolar aracılığıyla ortaya konmaya çalışılmıştır.

5. Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinin yazımında takip edilen düzene ilişkin tespitlerin metin seçkisinden alınan örneklerle açıklanması.

Bu aşamada metinlerin düzeni karşılaştırmalı olarak bir araya getirilmiş ve yorumlanmıştır. Böylece çalışmadan elde edilen sonuçların dayandığı somut verilerin paylaşılması hedeflenmiştir.

BÖLÜM I

1. BAKTRİYA BÖLGESİ VE BAKTRİYA TARİHİ

Baktriya, günümüz Kuzey Afganistan sınırlarına karşılık gelen, kuzeyde Ceyhun (Āmū Deryā/Oxus) nehrinden güneyde Hindukuş Dağları'na kadar uzanan tarihî yerleşim merkezlerini içine alan bölgenin adıdır. Bilinen tarihî metinler arasında Baktriya adı ilk kez, İran'ın Kirmanşah bölgesinde bulunan Behistun yazıtında geçer. Burada, Ahameniş İmparatoru I. Darius'un (MÖ 551-486) fethettiği bölgelerin sıralandığı bölümde *Baktriya* adına rastlanır (bk. Tolman 1908: 8). Bölgeye adını veren Baktra, Eski Farsça Behistun yazıtında *Bāxtriš*, *Avesta*'da *Bāxδī* ve Grek kaynaklarında *Βάπτρα* biçiminde geçer.⁸ Ktesias'ın *Persika*⁹ adlı eserinde ise Baktriya'nın pek çok büyük şehirden meydana geldiği; bunlar arasında en ihtişamlısının sarayın bulunduğu Baktra olduğu ifade edilir (*akt.* Nichols 2008: 60).

Batıda Merv'e; kuzeyde Tirmiz, Çaganian ve Kaşgar'a; güneydoğuda Kunduz, Surh Kutel ve Begram'a giden yolların, diğer bir deyişle İpek Yolu ve Kral Yolu'nun kesişim noktası üzerinde bulunan Baktra ve Baktriya'nın Orta Asya, Orta Doğu ve Hindistan üçgeninde önemli bir merkez olduğunu söylemek mümkündür.¹⁰

⁸ R. N. Frye, "Balkh", *Encyclopaedia of Islam*, Second Edition (2012), http://dx.doi.org/10.1163/1573-3912_islam_SIM_1153, Erişim tarihi: 09.08.2022.

⁹ Asur-Babil tarihini konu edinen 23 ciltlik *Persiká*, MÖ 5. yüzyılın sonlarında, Knidos'ta (bugünkü Datça'da) doğduğu düşünülen Yunan doktor, Pers ve Hindistan tarihçisi Ctesias tarafından yazılmıştır. Ctesias, Antik Çağ'ın popüler eseri *Persiká*'nın Pers arşivlerine ve devlet kayıtlarına dayandığını ve bu nedenle Herodot tarihinden çok daha üstün olduğunu iddia etmektedir; ancak bugün, eserin çoğunlukla Ctesias'ın kişisel gözlemlerine dayandığı düşünülmektedir. İlgili madde için bk.. R. Schmitt, "Ctesias", *Encyclopædia Iranica* (2010), <https://www.iranicaonline.org/articles/ctesias-#article-comments-overlay>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

¹⁰ P. Leriche & F. Grenet, "Bactria," *Encyclopædia Iranica* (2011), <https://iranicaonline.org/articles/bactria>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

Harita 1. Baktriya bölgesi (Sims-Williams & de Blois 2018: 13)

Türklerin Baktriya bölgesi ile ilişkilerinin Sasani İmparatorluğu döneminde, 560'lardan itibaren arttığı bilinmektedir. Doğu Türkistan'da güçlenen ve batıya yönelen Köktürkler, Sogdiana ve Baktriya ile resmî temaslarını arttırarak bu bölgede de varlık göstermeye başlamışlardır. Baktriya hukuk belgelerinde adı geçen Türk yöneticiler ve Türkçe söz varlığı bu temasların bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Türklerin burada karşılaştıkları politik, kültürel ve sosyal yapıyı anlayabilmek ve bölge ile ilgili fikir edinebilmek amacıyla aşağıda bazı tarihsel gelişmelere değinilmiştir. Köktürklerin Eftalitlere (Akhunlar) karşı Sasani İmparatorluğu ile ittifakına (MS 552) kadar yaşanan tarihi gelişmeler çeşitli başlıklar altında bir araya getirilmiştir.

- Ahameniş İmparatorluğu Dönemi (MÖ 550-330)
- Greko-Baktriya Krallığı Dönemi (MÖ 330-130)
- Yüe Chihler / Kuşan İmparatorluğu Dönemi (MS 130- 230)

- Kuşano-Sasaniler / Kuşanşahlar (MS 230- 365)
- Sasani İmparatorluğu Dönemi (MS 224-651)

1.1. Ahameniş İmparatorluğu Dönemi (MÖ 550-330)

MÖ 550-330 yılları arasında, yaklaşık 200 yıl süren Ahameniş İmparatorluğu dönemi, Baktriya'yı da içine alan geniş bir coğrafyada, birlik ve istikrar sağlanabilmek amacıyla önemli politik ve ticari adımların atıldığı bir dönemdir. II. Kiros (ö.530) ve Kambises (ö.522) tarafından başlatılan, I. Darius (ö. 486) tarafından geliştirilen yönetim modeli ve vergi sistemi Herodotos (3.89) tarafından şöyle ifade edilmektedir:

“... sonra ülkeyi kendilerinin satraplık dedikleri yedi hükümete ayırdı, hepsinin başına birisini koydu, uyruğunda bulunanları ırklarına göre bölüp ayırarak, her birine vergiler saldı, bu ayrımı yaparken kimi zaman komşu olanları birleştirdiği gibi, kimi zaman da sınır komşusunu atlayıp daha uzakta kalan ulusu şu ya da bu ırka bağladığı oluyordu. Bakınız bu hükümetleri nasıl dağıtmış ve yıllık vergi gelirini nasıl düzenlemişti. Vergi taksitlerini gümüş olarak ödeyenler için ölçü, Euboia talantıydı. Babil talantı yetmiş sekiz Euboia manası tutar. – Kyros ve Kambyses zamanında vergi konusunda belli ve değişmez bir kural yoktu; krala armağanlar sunulurdu...” (Ökmen & Erhat 1973: 205)

Yukarıdaki satırlardan anlaşıldığı üzere, I. Darius (ö. 486) dönemine kadar, hediye sunma zorunluluğu dışında sıkı bir vergi sistemi yoktu. Ancak, I. Darius (MÖ 522-486) tarafından hayata geçirilen *satraplık*¹¹ modeli Baktriyanın Kral Yolu'nun merkezi hâline gelmesini sağladı ve böylece vergilerin, hesapların ve resmî yazışmaların kayıt altına alınması gereği doğdu. Baktriya'dan günümüze ulaşan, J. Naveh & Sh. Shaked (2012)

¹¹ Ahameniş İmparatoru I. Darius (MÖ 522-486) tarafından kurulan sisteme göre İmparatorluk, bölgelere (satraplıklara) ayrılarak bu bölgelerin başına Pers hanedanlığından ya da soylular arasından satrap adı verilen yöneticiler atanmıştır. Satrap, vergi toplama hakkına sahipti ve satraplıkta en yüksek yargı merci idi. Bunun yanında iç güvenlik ve geliştirmesi gereken bir ordudan sorumluydu. Ahameniş İmparatorluğu tarafından kurulan bu sistem, bölgenin sonraki yöneticileri Büyük İskender ve halefleri tarafından da benimsenmiştir. İlgili madde için bk.. The Editors of Encyclopaedia Britannica, “Satrap”, *Encyclopedia Britannica* (2013), <https://www.britannica.com/topic/satrap>, Erişim tarihi: 08.09.2022.

tarafından yayımlanan MÖ 353-324 tarihli Aramice belgelerden anlaşıldığı kadarıyla, Ahameniş İmparatorluğu döneminde resmî yazışmalarda ve kayıtlarda Arami dili ve yazısı kullanılmaktaydı.

Ahameniş İmparatorluğunda, satraplar aynı zamanda askerî gücün sağlanmasından da sorumluydu. Aramice resmî yazışmalarda adı geçen Baktriya satrapı Bessos, Büyük İskender'in bölgeyi fethi sırasında, İmparatorluğun son günlerinde askerî gücünü Ahameniş İmparatoru III. Darius'a (ö. 330) karşı kullandı. Darius'u ortadan kaldırarak kendisini kral ilan etti. Bu olayın ardından tüm çabalara ve uygulanan savaş tekniklerine rağmen Büyük İskender'in zaferinin ve İmparatorluğun yıkılmasının önüne geçilemedi.¹²

1.2. Greko-Baktriya Krallığı Dönemi (MÖ 330-130)

Ahameniş İmparatorluğuna son veren Büyük İskender, öncelikle Baktriya üzerinde güç kazanmak için savaşta zarar gören Makedonları bölgeye yerleştirmeye başladı. MÖ 327'de Baktriya prensesi Roksana ile evlenerek İranlı kadınlarla evliliğin yolunu açtı. Bölgedeki direnişi kırabilmek ve fetihlerini Hindistan'a doğru devam ettirebilmek amacıyla asker ve rehin toplamaya başladı. Aralarında Baktriyalı ve Soğdların da bulunduğu 30.000 genci ordusuna dâhil etti. Tarihçi Diodorus'un¹³ aktardığı bilgilere göre, MÖ 324-23 yıllarında Baktriya ve Sogdiana'da 23.000 Makedonyalı yaşamaktadır.¹⁴

İskender'in ölümünden sonra (MS 323) hâkimiyet sınırları, kuzeyde Sogdiana'yı da içine alacak biçimde genişledi.¹⁵ Orta Asya'da Soğdları içine alan Greko-Baktriya (MÖ 330-130) yönetimi sırasında resmî dil Antik Yunanca'dır. Konuşma dilinde ise İran dilleriyle

¹² P. Leriche & F. Grenet, "Bactria," *Encyclopædia Iranica* (2011), <https://iranicaonline.org/articles/bactria>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

¹³ MÖ 1. yüzyılda ünlenen Diodorus Siculus Jül Sezar ve Augustus zamanında yaşamış, mitoloji döneminden MÖ 60'a uzanan 40 ciltlik tarih kitabı *Bibliothēkē*'nin yazarıdır. İlgili madde için bk.. The Editors of Encyclopaedia Britannica, "Diodorus Siculus," *Encyclopedia Britannica* (2018), <https://www.britannica.com/biography/Diodorus-Siculus>, Erişim tarihi: 10.08.2022.

¹⁴ P. Briant, "Alexander The Great," *Encyclopædia Iranica* (2011), <https://iranicaonline.org/articles/alexander-the-great-356-23-bc>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

¹⁵ É. Vaissière, "Sogdiana iii. History and Archeology", *Encyclopædia Iranica* (2011), <http://wwwiranicaonline.org/articles/sogdiana-iii-history-and-archeology>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

Antik Yunancanın bir arada olduğu çok dilli bir yapı söz konusudur. Yunancanın resmî dil statüsünü kaybetmesi ise kuzeyden gelerek Greko-Baktriya hâkimiyetine son veren toplulukların siyasi bakımdan güçlenmelerinden sonra olmuştur.¹⁶ Eski Yunancanın resmî dil statüsünü kaybeymesine rağmen, Grek yazısı birkaç değişiklikle bu yeni toplulukların resmî yazışmalarında da kullanılmaya devam etmiştir. (Baktriya hukuk belgelerinde görülen yazı sistemi ile ilgili bilgi için bk. **3.1. Baktriya Yazısı**) 12 yüzyıl boyunca kullanımda kalan bu yazının, Büyük İskender ve komutanlarından geriye kalan en kalıcı izlerden biri olduğunu söylemek mümkündür.

Bölgenin doğusunda yer alan Bedaşan Dağları, başkaca kıymetli doğal zenginliklerin yanında, Antik dönemin en hacimli *lapis lazuli* doğal taş rezervine sahipti. Bu kıymetli taş, bir çeşit “Lapis Yolu” olarak da düşünülen güzergâh üzerinden doğu-batı yönünde ihraç ediliyor ve böylece bölge daha da zenginleşiyordu (Mairs 2014: 29). Bu doğal zenginliğin, Ahameniş İmparatorluğu döneminden sonra Büyük İskender’in batıya uzanan ardılı Seleukos, doğuya ilerleyen Greko-Baktriya ve güneye doğru yayılan Greko-Hint krallıkları için de önemli bir kaynak olduğu anlaşılmaktadır.

Büyük İskender’in ölümünden sonra (MÖ 323), Orta Asya ve Hindistan’da yaklaşık 200 yıl kadar devam eden Greko-Baktriya ve Greko-Hint krallıkları döneminde Helenistik etki alanının genişlediğini söylemek mümkündür. Öyle ki Greko-Baktriya Kralı Euthydemos, sınırların da ötesine, Tarım Havzası’na yönelerek metal ihtiyacını karşılamak amacıyla Fergana’ya açıldı, Sibirya’ya seferler düzenledi. Böylece Helenistik izler, Moğolistan’ın uzak bölgelerine kadar ulaşmış oldu (Tarn 1951: 109).

Bu Helenistik etki; Greko-Baktriya ile Greko-Hint Krallıkları arasındaki çekişmeler, Partlar ile savaşlar ve Ceyhun’un kuzeyinden bölgeye akın eden yeni toplumlarla MÖ 140-130 civarında güç kaybetti. Bölgenin politik yapısına yeni bir yön veren kuzeyden gelen toplumlar, Yunan kaynaklarında İskitlerin bir kolu olduğu düşünülen Sakalarla, Çin kaynaklarında ise Hunlara komşu Yüe Chihlerle ilişkilendirilir (Mairs 2014: 150-156). Orta Asya toplulukları arasında bizzat yaşayarak bilgiyi birinci elden aktaran Çinli seyyah

¹⁶ N. Sims-Williams, “Bactrian Language”, *Encyclopædia Iranica* (2011), <https://iranicaonline.org/articles/bactrian-language>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

Chang Chien, Yüe Chihlerin MÖ 130'da bir liderden yoksun, küçük birlikler hâlinde, Ceyhun'un sağ kıyısına yerleşerek Baktriya'yı kontrol ettiği bilgisini aktarır.¹⁷

1.3. Kuşan İmparatorluğu Dönemi (MÖ 130-230)

Çin kaynağı *Hou Han Shu*'da¹⁸ verilen bilgiye göre milat sıralarında Baktriya, “Hsiu-mi, Shuang-mi, Kuei-shang, Hsi-Tun ve Tu-mi” olmak üzere beş *yabguluk* etrafında yönetilmeye başladı ve bunlar arasında Kuei-shang (Kuşan) *yabgusu* diğer dördüne üstün gelerek yeni bir hâkimiyet kurdu. Hâkimiyetin ilk yıllarında resmî dil Antik Yunancayı devam ettiren Kuşanlar zamanla güçlenerek konuşma dili olarak benimsedikleri Baktriyacı yazı dili statüsüne yükselttiler. I. Kanişka dönemindeki sikkelerde ise Grek yazılı Baktriya dilini kullanmaya başladılar. (Bu dönemden günümüze ulaşmış Baktriya yazılı kaynakları için bk. 2. **Grek Yazılı Baktriyaca Kaynaklar**)

Kuşan İmparatorluğu (MS 130-230) döneminden sonraki tarihî kaynaklarda Baktriya adına rastlanmaz. Bunun yerine ne kullanıldığı kesin bir biçimde bilinmemekte ancak MS 2. yüzyılın ikinci yarısında yaşayan Ptolemy, bölgede daha sonra Toharların yaşadığını ifade etmektedir. Bu sebeple Kuşan döneminin bitişinden itibaren bölge, tarihî kaynaklarda Toharistan adıyla anılır.¹⁹ Bu çalışmada ise Baktriya adı, Baktriyaca metinlerin ait olduğu dönemleri kapsayan süre boyunca kullanılmaya devam etmektedir.

1.4. Kuşano-Sasaniler / Kuşanşahlar (MS 230- 365)

ΑΡΑΒΟΡΟ ΚΟΡΑΝΟ ΡΑΟ “Kuşan Şahı Ardaşir” (Jongeward&Cribb'ten (2015) akt. Rezakhani 2017a: 204) döneminde başlayıp Sasani İmparatorluğu dönemi Baktriya/Toharistan çevresinden günümüze ulaşmış sikkeler, bölgenin Kuşano-Sasaniler ya da Kuşanşahlar olarak adlandırılan yöneticiler tarafından idare edildiğini

¹⁷ P. Leriche & F. Grenet, “Bactria”, *Encyclopædia Iranica* (2011), <https://iranicaonline.org/articles/bactria>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

¹⁸ Kuşanların kuruluşuna ilişkin bilgilerin yer aldığı tarihî kaynağın çevirisi için bk.. John E. Hill, The Western Regions according to the Hou Hanshu, The Xiyu juan “Chapter on the Western Regions” from Hou Hanshu 88 (https://depts.washington.edu/silkroad/texts/hhshu/hou_han_shu.html#sec13).

¹⁹ P. Leriche & F. Grenet, “Bactria,” *Encyclopædia Iranica* (2011), <https://iranicaonline.org/articles/bactria>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

göstermektedir. Sasani İmparatorluğunun bölgede hâkimiyet kurmaya başladığı dönemlerde kendileri tarafından belirlenmiş unvanları kullanan Kuşano-Sasanileri, Sasani İmparatorluğunun özerk bir parçası gibi düşünmek de mümkündür. Günümüze ulaşmış sikkeler üzerinden takip edebildiğimiz kadarıyla son Kuşanşah Varahran (330-365) döneminde Kuşano-Sasaniler, Sasani İmparatorluğunun merkezî gücünün artması ve Kidaritlerin yükselişiyle zayıfladı ve tarihî kaynaklarda izleri kayboldu. Kidaritler ise Baktriya/Toharistan'daki yerlerini Eftalitlere ya da önce Sasanilere, ardından Eftalitlere bıraktılar (Rezakhani 2017: 204-206).

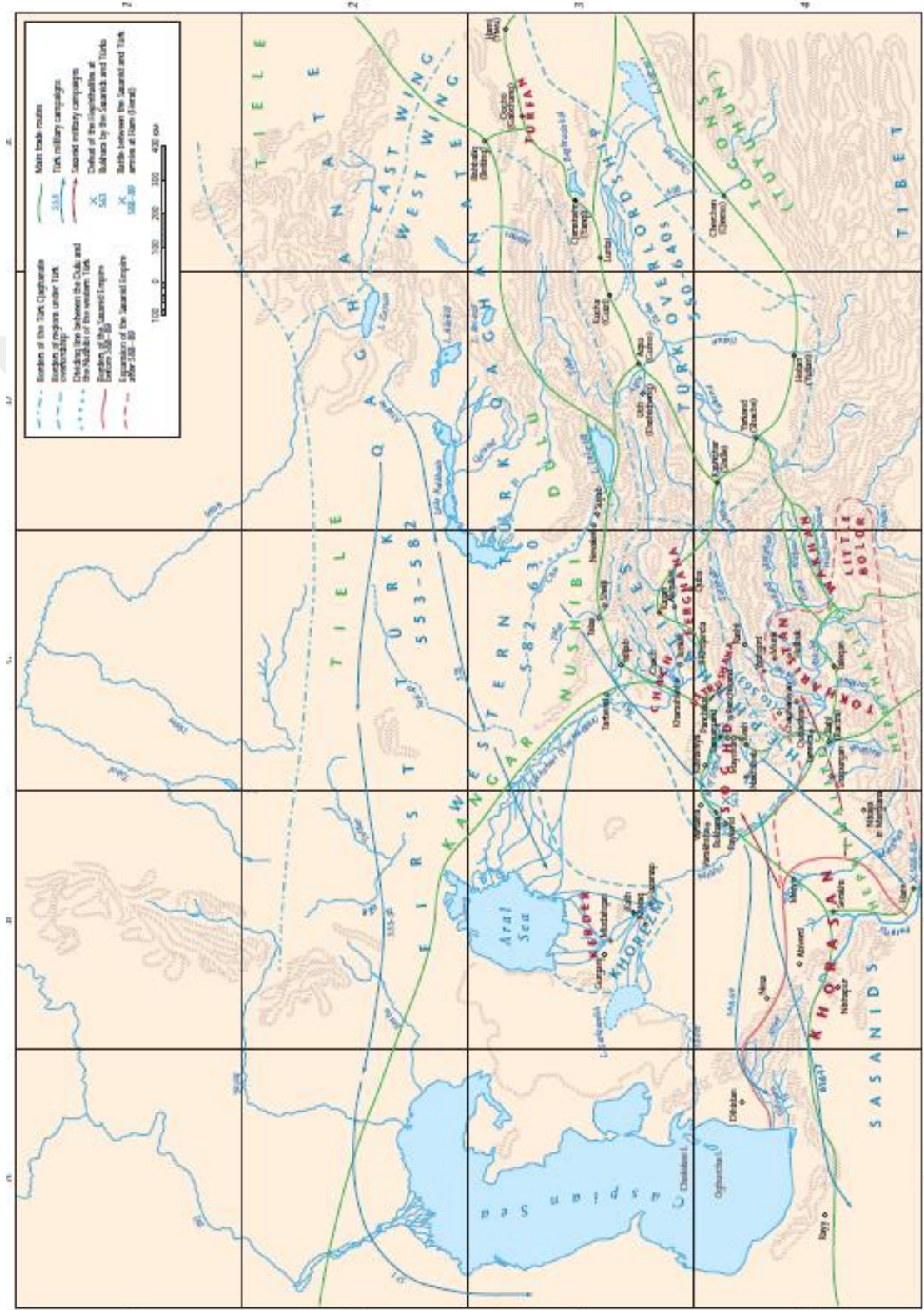
1.5. Sasani İmparatorluğu Dönemi (MS 224-651)

Sasani İmparatorluğu döneminde (MS 224-651) Türklerin bölgeye gelişine kadar geçen sürede Baktriya, büyük göç dalgalarına şahit oldu. R. Göbl (1967) tarafından ortaya atılan ve daha sonra başka tarihçiler tarafından yeniden değerlendirilen (bk. Rezakhani 2017a, s. 206-209) “İran Hunları” teorisine göre, Avrupa Hunlarının bir başka kolu olarak güneye indiği düşünülen birinci göç dalgasında Kiyonitler²⁰/Kidaritler (MS 375-460), ikinci göç dalgasında *αλχαν(ν)ο* “Alhano” (Alhunlar)²¹, üçüncü göç dalgasında Nēzak Hunları ve dördüncü göç dalgasında Eftalitler (Akhunlar) (MS 470-560) bu yeni bölgedeki nüfusu yeniden şekillendirdiler.²²

²⁰ Kiyonitlerle ilgili en erken kayıtlar 4. yüzyılın başlarına denk geldiği için R. Göbl (1967), Kiyonitleri bu dalganın dışında tutar. Ancak, Kiyonitler, sonraki araştırmalarda bu göç dalgaları içerisinde anılmaktadır.

²¹ *αλχαν(ν)ο* “Alhano” adının “Türkçe *al* ‘kızıl’ ve *Hun* ‘boy adı’” ile açıklanışı için bk.. Aydemir, 2021: 356).

²² M. Schottky, “Huns”, *Encyclopædia Iranica* (2012), <https://iranicaonline.org/articles/huns>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

Harita 2. MS 6.-7. yüzyıllarda Türk Kağanlığı, Sogdiana ve Baktriya/Toharistan (Bregel, 2003: 15)

Doğu Türkistan'ın bir bölümü, Sogdiana ve Kuzey Hindistan'da etkili olan Eftalitler, sınır bölgelerinde Sasanilerle anlaştılar ve Sasani yönetiminde belirleyici rol oynadılar. Kùltürlerini Greko-Baktriya ve Kuşan gelenekleri üzerine inşa ederken Baktriya dilini benimsediler ve bölgenin bir arada yaşayan Budizm, Zerdüştlük, Hinduizm inançlarına Hristiyanlık ve Manihaizm'i de eklediler (Golden 2011: 36).

Tarihçi R. Göbl'ün bir İran dili konuştuğunu düşündüğü Kiyonitler ve Eftalitleri "İran Hunları" olarak tanımlama düşüncesini kesin biçimde reddedemeyen R. N. Frye (1991), "bu istilacıların yönetici gruplarının doğudan ve kuzeyden Türkçe konuşan kabileler olduğunu, ya da en azından Türk kabileler birliği içerisindeki çoğunluğu oluşturduğunu" ileri sürer (1991: 49). Günümüze ulaşmış sikkeler dışında, yazılı kaynakların yetersizliği sebebiyle bu toplumların konuştuğu dili kesin bir biçimde belirleyebilmek bugün için oldukça zor görünmektedir.

Eftalitlerin ünlü hükümdarı Akşunvar, Şahnâme'de Hüşnavaz adıyla geçer ve "Türklerin şahı" olarak anılır. Burada hükümdarın Türklerle ilişkilendirilmesi tarihçiler tarafından "anakronizm" nedeniyle çoğunlukla reddedilse de (Rezakhani 2017a: 208) bu konu Türklerle olan ilişkileri göstermesi bakımından dikkate değer bir meseledir. Elde ettiği topraklarla ve bölgedeki etkin rolüyle bir imparatorluk seviyesine ulaşan Eftalitlerin Baktriya'dan uzaklaştırılması 560/561 yılında Sasani-Türk ittifakı ile olmuştur.

1.6. Baktriya Bölgesinde Türkler

Köktürk Kağanlığı (552-576) bünyesindeki Türklerin Sasani İmparatorluğu döneminde (MS 224-651), bölgeye gelişi ve yerleşmesi belirli aşamalarla gerçekleşmiştir. Kaynaklarda, öncelikle, Köktürklerin Batı kolunu yöneten İstemi Kağan'ın, Soğdların yaşadığı Batı Türkistan şehirlerini ele geçirerek İpek Yolu üzerinde önemli bir güç elde ettiğini ve böylece, Batı Türkistan ve Kuzey Afganistan sınırında Eftalitlere komşu olduğu görülür (Taşağıl 2012: 31-32).

Baktriya'daki erken Türk varlığına ilişkin ilk bilgiler, I. Doğu Türk Kağanlığı (552-575) ve Sasani İmparatorluğu (MS 224-651) dönemlerine denk gelir. Türklerin, I. Doğu Türk

Kağanlığı (552-575) döneminde Batı Kağanı İstemi önderliğinde “Demir Kapı”ya²³ kadar yerleştikleri Eski Türk yazılı kaynaklarında aşağıdaki gibi ifade edilir (Tekin 2014: 50-51):

... kişi : oglınta : üze : (e)çüm (a)pam : bum(ı)n k(a)g(a)n : (i)ştemi
k(a)gan : ol(u)rm(ı)ş : ol(u)r(u)pan : türük [b]od(u)nıñ : ilin : törüsin :
tuta birm(i)ş : iti birm(i)ş : tört : bul(u)ñ : koop : y(a)gı (e)rm(i)ş : sü
sül(e)pen : tört : bul(u)ñd(a)kı : bod(u)n(u)g [kop (a)şm(ı)ş : kop b(a)z
kılmış] b(a)şl(i)g(i)g [yü]k(ü)nt(ü)rm(i)ş : tizl(i)g(i)g : sök(ü)rm(i)ş :
ilg(e)rü : k(a)d(i)rk(a)n : yışka t(e)gi : kirü] t(e)m(i)r k(a)p(i)gka :
t(e)gi : koont(u)rm(ı)ş ... (BK/D/3-4)

“İnsan oğullarının üzerinde (de) atalarım dedelerim Bumın Hakan, İştemi Hakan (hükümdar olarak) tahta oturmuş. Tahta oturarak, Türk halkının devletini (ve) yasalarını yönetivermiş (ve) düzenleyivermişler. Dört bucak hep düşman imiş. Ordular sevk ederek, dört bucaktaki halkları (hep almış, hep kendilerine bağımlı kılmışlar). Başlılara baş eğdirmiş, dizlilere diz çöktürmüşler. Doğuda Kingan Dağlarına kadar, batıda Demir Kapı’ya kadar (halklarını) yerleştirmişler.”

Köktürkler ve Baktriya arasındaki ilişkiler yalnızca bölgesel ilişkilerle sınırlı kalmayıp politik ittifaklarla ileri bir seviyeye taşındı. İstemi Kağan’ın 557-563 yılları civarında Sasaniler ile ortak hareketi sonucunda, Eftalitler (Akhunlar) Baktriya sınırından uzaklaştırıldı; böylece Türkler bölgede güç kazandı. Burada elde edilen politik güç aynı zamanda İpek Yolu ticaret ve kültür hayatı üzerinde önemli bir etki alanı sağladı (Golden 2011: 38).

İpek Yolu üzerinde hâkimiyet kuran Türkler, taşıdıkları ürünleri güvenli bir şekilde batıya ulaştırmak istiyorlardı. Bunun için öncelikle Bizans’la anlaşmayı denediler; ancak kuzey yolundan ilerleyen bu güzergâhı yeterince güvenli bulmadıkları için Sasani İmparatorluğu

²³ Yazıtlarında geçen *temir kapıg* “Demir Kapı” ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Ölmez 2010: 629-632.

ile ittifaka yöneldiler. Böylece Eftalitleri ortadan kaldırarak 560 yılında Doğu İran topraklarına yaklaştılar (Harmatta&Litvinsky 1996: 360).

Zamanla Baktriya/Toharistan ve Gandara bölgelerinin kontrolünü ele geçiren Batı Türkleri, “Toharistan Yabguluğu” (625-652) adı verilen politik bir yapılanmayla sınırlarını Kuzey Hindistan’a kadar genişletme imkânı buldular (Harmatta&Litvinsky 1996: 371-373). Topluluğun güçlü lideri Tung Yabgu (618-630) hakimiyet alanını Güney Afganistan’a kadar genişleterek bölgede etkin bir güç hâline geldi. Öyle ki, Bizans’ın 628’de Sasanilere üstün gelişinde Tung Yabgu’nun desteği azımsanamayacak ölçüde önemliydi (Golden 2011: 40). Onun ölümünün ardından bölgede oluşan siyasi birliğin yitirilmesi neticesinde, Toharistan Yabguluğu uzun süren uğraşlar sonucu özerkliğini koruyamadı ve Çin yönetimine girdi (Sinor 2017: 416).

1.7. İpek Yolu’nun Önemli Merkezlerinde Eski Türkler

İpek Yolu üzerinde Afganistan topraklarında kurulan hâkimiyet ve Soğdlarla iş birliği sayesinde Türklerin zenginleştiğini ve bölgede söz sahibi olduğunu görmekteyiz. Ancak her biri ayrı koldan gelen bu toplumları bir arada tutmanın çeşitli zorlukları vardı. Batı Türkleri, bağımsızlıkları için bir tehdit oluşturan Tung *yabgunun* ölümüne sebep oldular. 650’lerden itibaren ise *yabguluk* Arap akınları ile güç kaybetmeye başladı (Golden 2011: 40).

Arap akınlarının devam ettiği 8. yüzyıl sonlarında, Abbasiler döneminde de büyük bir yayılma gerçekleşti; Müslüman Araplar Orta Asya ve Hindistan’a açılmaya başladı. Bu dönemde güç toplayan Tibetliler, Tarım Havzası’nda Çin hâkimiyetinin azalmasını sağladılar. Bölgedeki yoğun askerî ve siyasi faaliyetlerin bir sonucu olarak Tarım Havzası’nın güneyini Tibetliler; kuzey şehirlerini ise Eski Uygurlar sıkı bir şekilde tutmaya başladı (Beckwith 2009: 157). İşte bu tarihsel gelişmelerin bir uzantısı olarak Beşbalık, Turfan, Hoço, Kaşgar gibi İpek Yolu’nun önemli merkezlerindeki Türk varlığı kalıcı hâle geldi.

BÖLÜM II

2. GREK YAZILI BAKTRİYACA KAYNAKLAR

İran dilleri, tarihsel açıdan Eski İran, Orta İran ve Yeni İran dilleri; coğrafi açıdan ise Doğu İran dilleri ve Batı İran dilleri olmak üzere temel gruplara ayrılarak incelenir. Bu gruplar arasında Orta İran dönemine denk gelen Baktriyaca, İran dillerinin hem Doğu hem de Batı grubu özelliklerini taşıması sebebiyle özel bir sınıflandırmaya tabi tutulur (Gholami 2014: 22). Bunun yanında Baktriyaca, Grek alfabesiyle yazılmış tek İran dilidir. Mühürler, sikkeler, yazıtlar, fragmanlar, hukuk belgeleri, mektuplar ve Budist metinlerden meydana gelen Baktriyaca külliyatın neredeyse tümü bu alfabeye yazılmıştır. Baktriyaca metinlerin öne çıkan çeşitli dil özellikleri **BÖLÜM III**'de ele alınacağından bu bölümde yalnızca yazılı kaynakların kısaca tanıtılması amaçlanmıştır.

2.1. Mühürler ve Sikkeler

Baktriya bölgesinden günümüze ulaşmış mühürler ve sikkeler, dil ve politik yapının anlaşılması bakımından önemli yazılı kaynaklardır. Bir önceki bölümde ifade edildiği gibi, Baktriya'da Antik Yunancanın resmî dil statüsünü kaybetmesi kuzeyden gelen ve Greko-Baktriya hâkimiyetine son vererek bölgeye yerleşen Kuşanların (MS 130- 230) siyasi bakımdan güçlenmelerinden sonra olur. Bu süreçler, özellikle sikkeler üzerinden takip edebilmektedir. Jongeward&Cribb (2015) ve Vondrovec (2014) gibi araştırmacılar tarafından katalogları hazırlanan bu sikkeler, bölge tarihinin karanlık dönemlerinin aydınlatılabilmesinde önemli ipuçları sunmaktadır. Baktriyacanın resmî dil statüsü kazanışı Kuşan Şahı Kanişka dönemine ait sikkeler üzerinden izlenebilmektedir (Rezakhani 2017a: 215).

Baktriya'dan günümüze ulaşmış sikkeler ve mühürler Türk dili ve Türk kültürü araştırmaları için de son derece önemlidir. Burada, kuzeyden gelen göç dalgalarıyla bölgeye yerleşen Hunlardan itibaren sikkelerde Türkçe unvanlara rastlanmaktadır. Bunlar

arasında *kagano* “Kağan”, *tarxano* “Tarkan” ve *todono* “Tudun” unvanlarını sayabiliriz.²⁴

2.2. Yazıtlar

Kuşan İmparatorluğu döneminde Baktriya'nın resmî dil statüsü kazanışı yazıtlarla da belgelenebilmektedir. Bu yazıtların başında diğerlerine göre daha hacimli olan *Surh Kutel* ve *Rabatak* yazıtları gelmektedir. *Surh Kutel*, Afganistan'ın Baglan bölgesinde Surh Kutel yerleşim merkezinde 1957'de Fransız Arkeoloji heyeti tarafından bulunmuş bir yazıttır (Henning 1960: 47). Kesin bir yargıda bulunmak zor olsa da MS 158/9 civarında, tek parça bir taş üzerine oyulduğu düşünülen 25 satırlık yazıtın İranistler tarafından M, A ve B olmak üzere adlandırılan kopyaları bulunmaktadır (Sims-Williams 2012: 78).

Rabatak yazıtı da adını bulunduğu bölgeden alır. Araştırmacılar tarafından MS 132/3 civarına tarihlendirilen (Sims-Williams 2012c: 77-78) 22 satırlık bu yazıtın bulunuşuyla birlikte sikkelerde adı geçen özel adlar araştırmacılar tarafından daha iyi anlaşılmış ve yazıtta adı geçen Şah Vima Taktu'nun Kuşan ailesine mensup bir yönetici olduğu kesinleşmiştir (Cribb 1996: 97).

Surh Kutel ve *Rabatak* yazıtlarından başka yine yakın bölgelerde keşfedilmiş, ancak birkaç satırı okunabilen *Deşt-i Nāvūr*, *Palamed* ve *Dilbercin* gibi küçük yazıtlar da bulunmaktadır (Sims-Williams 2012c: 78-79). Baktriya hukuk belgelerin dilinin çözümlenebilmesinde önemli rol oynayan bu yazıtlar, Baktriya'nın tarihsel gelişimini anlayabilme konusunda da bize önemli ipuçları vermektedir.

2.3. Fragmanlar

Mani alfabesi ile yazılmış M 1224 numaralı fragman, Grek alfabesiyle yazılan Baktriya'nın farklı bir alfabede yazımını göstermesi bakımından özel bir yere sahiptir. 1957 yılında, M. Boyce'nin, *A Catalogue Of The Iranian Manuscripts In Manichean Script In The German Turfan Collection* adlı kataloğun hazırlık sürecinde fark ettiği fragmanın Baktriya dilinde olduğu W. B. Henning tarafından tespit edilmiştir (Sims-

²⁴ N. Sims-Williams, “Bactrian Language”, *Encyclopædia Iranica* (2011), <https://iranicaonline.org/articles/bactrian-language>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

Williams 2009: 245). Son metin yayımı N. Sims-Williams (2009) tarafından yapılan fragmanın ön ve arka yüzünde toplam 38 satır bulunmaktadır. haberdar olduğumuz bu fragmanla ilgili çalışmalar devam etmektedir.

2.4. Belgeler

Baktriya hukuk belgelerinin önemli bir kısmı Sims-Williams tarafından hazırlanan üç ciltlik seri içerisinde yayımlanmıştır. *Bactrian Documents from Northern Afghanistan I: Legal and Economic Documents* (2000¹, 2012a) adlı birinci ciltte toplanan metinler ve çevirileri, “Tarihli Belgeler, Tarihi Belli Olmayan Belgeler, Listeler ve Hesaplar, Tahta (Üzerine) Yazılar” olmak üzere dört ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Bu başlıklar altında 32 adet tarihli belge, 7 adet tarihsiz belge, 6 adet liste ve hesap bilgisi içeren belge ve 1 adet tahta üzerine yazılı belge yer almaktadır. Tarihli belgeler yaklaşık olarak 334 ile 773 yılları arasına aittir.²⁵

Harita 3. Baktriya hukuk belgelerinde adı geçen yerleşim merkezleri (Sims-Williams & De Blois 2018: 12)

2.5. Mektuplar ve Budist metinler

Yukarıda bahsi geçen serinin *Bactrian Documents from Northern Afghanistan II: Letters and Buddhist Texts* başlıklı ikinci cildinde yer alan yaklaşık yetmiş mektup ve üç Budist

²⁵ Metinlerin tarihlendirilmesiyle ilgili bilgiler için bk.. Sims-Williams & de Blois (2018: 11).

metin günümüze ulaşabilmiş kaynaklar arasında yer almaktadır. Mektuplardan yirmisinin tarihi tahmin edilememektedir. Bu yazılı kaynakların bir araya getirildiği ikinci cildin hazırlanışında, birinci ciltte izlenen yöntem takip edilmiş; kitabın sonunda bulunan sözcük listelerine kişi adları ve yer adları da eklenmiştir. Serinin üçüncü cildi *Bactrian Documents from Northern Afghanistan III: Plates*'te ise belgelerin, mektupların ve Budist metinlerin kataloğu yayımlanmıştır.

BÖLÜM III

3. BAKTRİYA HUKUK BELGELERİNİN DİL ÖZELLİKLERİ

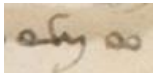
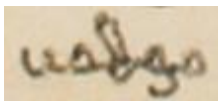
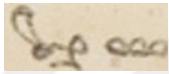
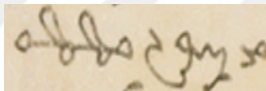
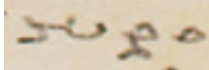
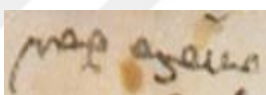
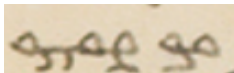
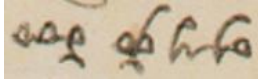
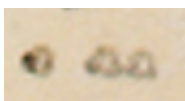
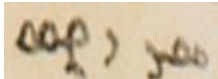
Baktriya hukuk belgelerinin çeşitli yazım ve dil özelliklerini içeren bu bölüm, Baktriyaca metinlerin dilinin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla hazırlanmıştır. N. Sims-Williams (2007: 38-49) ve S. Gholami (2014) yayımlarından aktardığımız dil özelliklerine ilişkin bilgilerde Baktriya hukuk belgelerinin günümüz Türkçesine aktarımı sırasında en sık karşılaşılan dilbilgisel yapılara öncelik verilmiştir. Bu yapılar, tezde incelenen metinlerden getirilen örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Aşağıda Baktriya yazısı ile ilgili paylaşılan bilgilerin ardından, “isimler, zamirler, sıfatlar, zarflar, edatlar, bağlaçlar ve fiiller” olmak üzere sözcük kategorileri ve cümle türleri üzerinden ilerletilen dil özellikleri gelmektedir.

3.1. Baktriya Yazısı

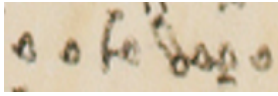
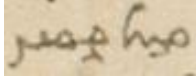
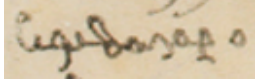
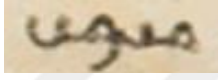
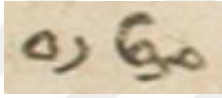
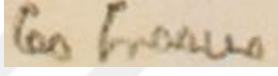
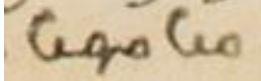
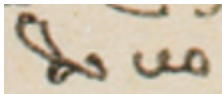
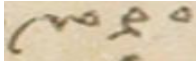
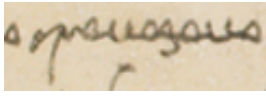
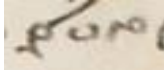
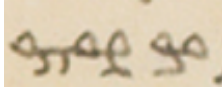
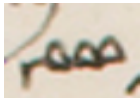
Baktriya yazısı ile ilgili ilk bilgiler, Çinli seyyah Xuanzang’ın ifadelerine dayanır. Xuanzang, 7. yüzyılda Toharistan’da kullanılan yazının 25 harflik bir alfabeden oluştuğunu ifade eder. Günümüz araştırmacıları ise bahsi geçen bu alfabeyi, Grek alfabesine eklenen “p” ş harfiyle 25 harfe denk Baktriya alfabesiyle ilişkilendirir. Aşağıdaki tabloda Baktriya alfabesi ve bu alfabe ile yazılmış sözcük örnekleri bir araya getirilmiştir. Sözcük örnekleri Khalili Vakfı tarafından muhafaza edilen V (DOC 55) ve U (DOC 5) belgelerinin görüntülerinden alınmıştır.

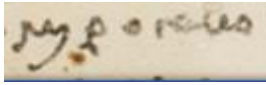
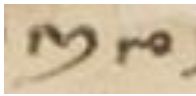
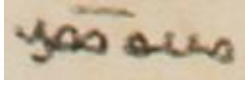
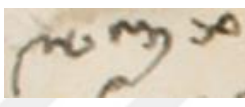
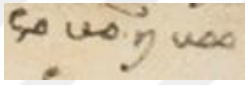
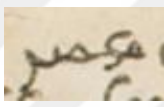
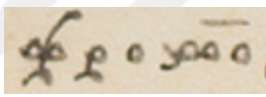
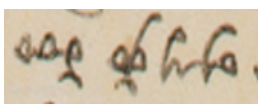
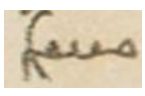
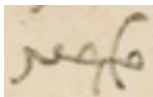
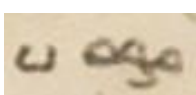
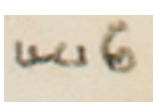
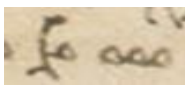
Tablo 3. Baktriya alfabesi ve sözcük örnekleri

Alfabe	Yaklaşık Ses Değeri		Sözcük Örneği	Harf Çevirisi	Arkaik Biçimi ²⁶
α	a, ā, ə-	Başta		ακιδο “ilgi cümlecigi bağlacı” [V2/3]	< *ka-
		Ortada ve Sonda		ναβαγο “rehin” [V2/25]	< *nipāka-
β	b, β	Başta		βραδο “erkek kardeş” [V2/8]	< *brātar-
		Ortada ve Sonda		αββο ζαμυγο “arazi” [V2/6]	< *āp-, *zamīkā-
γ	g, γ	Başta		γωρο “ölçü birimi” [V2/21]	< Tk. küri
		Ortada ve Sonda		παραγανο “ekim, ekme” [V2/21]	< *parā-kana-
γγ	γγ ŋg	Ortada		αγγαγο “mülk, arazi” [V2/6]	< *ham-kāraka-
δ	d	Başta		δαρφηλο “aynı, aynısı” [V2/43]	< *aitāt- + *frāyah-
		Ortada ve Sonda		οδο “ve; bağlaç” [V2/26]	< *uta
δδ, Δ	d	Başta		δδριγδο “sahip olmak, tutmak, muhafaza etmek” [V2/24]	< *dāraya-/*dṛxta-

²⁶ Sözcüklerin arkaik biçimleri, N. Sims-Williams (2007: 180-326) tarafından hazırlanan sözlükten alınmıştır.

		Ortada ve Sonda		χοδδηοο “bey, efendi” [V2/14]	< *hwa-tāwan-
ε	e	Başta		εμο “bu; işaret zamiri, işaret sıfatı” [U1/10]	< *ima-
		Ortada ve Sonda		ιειο “bu; işaret zamiri, işaret sıfatı” [V2/12]	< *ayam
ζ	z, ž, dz	Başta		ζαμανο “zaman” [V2/24]	< *jamān-
		Ortada ve Sonda		φροζανδανανο “torunlar” [V2/23]	< *fra-zanti-
η	ē	Başta		μαρηγο “köle, hizmerkâr” [V2/9]	< *mar(i)yaka-
		Ortada ve Sonda		οιχαρηγανο “kira” [V2/24]	< *wi- xraya-
θ	θ	Başta		θ’ “dokuz” [Y/27]	
ι	y, i, ī	Başta		ιαοηδανο “sonsuz” [V2/24]	< *yāwai-tāna-
		Ortada ve Sonda		πισο “huzurunda” [V2/3]	< *patīçā
κ	k	Başta		κίρδο “etmek, yapmak; yardımcı eylem” [V2/26]	< *kṛnu-/kṛta-
		Ortada ve Sonda		νακανδο “kazmak” [V2/27]	(geç.zam.göv.) < *ni-kanta-
λ	l	Başta		λαδο “mahkeme” [V2/35]	< *dāta-

		Ortada ve Sonda		<i>οολοβαρο</i> “başlık parası” [V1/25]	< *wadū- < ek *- bāra(ka)-
μ	m	Başta		<i>μαρηγο</i> “köle, hizmerkâr” [V2/9]	< *mar(i)yaka-
		Ortada ve Sonda		<i>καμβαταρο</i> “az” [V2/22]	< *kambišta-
ν	n	Başta		<i>ναμο</i> “ad, isim” [V2/10]	< *nāman-
		Ortada ve Sonda		<i>ανδαρο</i> “başka, diğer” [V2/27]	< *antara- diğer
ο	w, u, ū, o, ə, Ø	Başta		<i>ουαγο</i> “köy” [V2/10]	< *wyāka-
		Ortada ve Sonda		<i>ιασηδανο</i> “sonsuz” [V2/24]	< *yāwai- tāna-
				<i>κασοκο</i> “biraz” [V2/21]	< *kasu-ka-
				<i>βονο</i> “tarım arazisi” [V2/28]	< *budna(- ka)-
π	p	Başta		<i>πορο</i> “oğul” [V2/8]	< *puθra-
		Ortada ve Sonda		<i>σπανδαγανο</i> “Spandagan” [V2/16]	
ρ	r	Başta		<i>ρωσο</i> “gün” [V1/30]	< *rauçah-
		Ortada ve Sonda		<i>αγαπαγο</i> “mülk, arazi” [V2/6]	< *ham- kāraka-
σ	s, ts, dz, ś	Başta		<i>σαδο</i> “100, yüz” [V1/11]	< *sata-

		Ortada ve Sonda		μυροσανο “doğu” [v2/13]	< *miθrāsāna-
				πισο “huzurunda” [v2/3]	< *patīçā
τ	t	Başta		ταοανο “para cezası” [v2/44]	< *tāwāna-
		Ortada ve Sonda		πωστιγο “belge, sözleşme” [v1/36]	< *pawasta- ka-
υ	h	Başta		υονοσινδο “memnun, hoşnut” [v2/11]	< *hu- ni- sandV-,
		Ortada ve Sonda		μανο “ay” [v2/1]	< māhV-
φ	f	Başta		φρογαοο “kâr, kazanç” [v2/11]	< *fra-gāwa-,
		Ortada ve Sonda		δαρφηλο “aynı, aynı şekilde” [v2/43]	< *aitāt- + *frāyah-
χ	(h), x	Başta		χανο “hane, ev” [v2/6]	< *xānā-
		Ortada ve Sonda		μαχο “biz, 1. çoğul kişi zamiri” [v2/6]	< *a(h)māxam,
ω	ō	Başta		ωδαγο [v2/10]	< *awa-tāka-
		Ortada ve Sonda		νωιο “kanal; su kanalı” [v2/27]	< *nāwiyā-,
þ	ş	Başta		þαδο “memnun; hoşnut” [v1/11]	< *çyāta-

		Ortada ve Sonda		<i>αχρ</i> ovo “yıl, sene” [V1/1]	< Yun. χρόνος
--	--	-----------------	---	--------------------------------------	------------------

Orta İran dillerinden biri olan Baktriyacanın Grek yazısı ile yazımında çeşitli sınırlılıklarla karşılaşıldığı anlaşılmaktadır. Bu sınırlılıkların aşılabilmesi için sözcüklerin yazımında bazı harflerin birden fazla ses değerine karşılık gelecek biçimde kullanıldığı görülür:

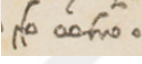
“α” (alfa) *a, ā, ə-*

“ζ” (zeta) *z, ž, dz*

“ο” (omikron) *w, u, ū, o, ə, Ø*

“ι” (iota) *y, i, ī*

“σ” (sigma) *s, ts, dz, ś* gibi.

Bunun yanında, *χοδδηοο* “bey, efendi” [V2/14] < *hwa-tāwan- örneğinde olduğu gibi, “α” (alfa), “δ” (delta) ve “ο” (omikron) harfleri Baktriyacada benzer biçimde yazılır. Böyle durumlarda sözcükler Eski İran dilindeki arkaik biçimleri ve diğer Orta İran dillerindeki görünümlerinden yola çıkılarak okunabilmektedir. Bu yöntem, Baktriyaca metinlerin deşifre edilebilmesinde oldukça etkili bir yöntem olmakla birlikte yetersiz kaldığı durumlar söz konusudur. Yukarıda bahsi geçen belirsizlikler ve bugün için sınırlı bilgiler sebebiyle Baktriyaca metinlerin yayımlarında henüz transkripsiyon yapılamamakta; bu çalışmada da olduğu gibi yalnızca transliterasyon yapılabilmektedir.

Baktriya alfabesinde harfler, aynı zamanda sayısal değerleri de temsil etmektedir. Grek alfabesinde bulunan “ξ” (ksi) “60, altmış” ve “ψ” (psi) “700, yedi yüz” harflerinin bugüne kadar yayımlanmış Baktriyaca metinlerde yalnızca sayısal değer taşıdığı görülmektedir.²⁷ Aşağıdaki tabloda Baktriyaca hukuk belgelerinde geçen sayılar ve sayı adları bir araya getirilmiştir:

²⁷ N. Sims-Williams, “Bactrian Language”, *Encyclopædia Iranica* (2011), <https://iranicaonline.org/articles/bactrian-language>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

Tablo 4. Baktriyacada sayıların yazımı²⁸

Sayı	Sayı Adı	Sayısal Değeri
α´	ιωγο	bir
β´	λοι, λοοι, λoo	iki
γ´	υαρηιο	üç
δ´	σοφαρο	dört
ε´	πανζο	beş
ς´	---	altı
ζ´	---	yedi
η´	αταο	sekiz
θ´	---	dokuz
ι´	λασο	on
κ´	οιστο	yirmi
λ´	---	otuz
μ´	---	kırk
ν´	πανζασο	elli
ξ´	χοατο	altmış
ο´	---	yetmiş
π´	---	seksen
ρ´	---	doksan
ρ´	σαδο	yüz
σ´	---	iki yüz
τ´	---	üç yüz

²⁸ Baktriyacada sayıların yazımı tablosunun hazırlanmasında Sims-Williams (2007: 180-326) yayımından yararlanılmıştır.

Sayı	Sayı Adı	Sayısal Değeri
υ´	---	dört yüz
φ´	πανζοσαδο	beş yüz
ψ		yedi yüz
,α	υαζαρο	bin

3.2. Baktriyaca Metinlerde İsimler

İran dillerinde isimlerde görülen eril ve dişil yapılar Baktriyaca hukuk belgelerinde ayırt edilebilecek derecede belirgin farklılıklara sahip değildir.

Baktriyacanın erken dönem özelliklerine işaret eden Kuşan İmparatorluğu dönemine ait yazıtlarda düz (direkt) durumda bulunan sözcüklerin “-o” (omikron); eğik (oblik) durumda²⁹ bulunan sözcüklerin ise “-ε” (epsilon) ve “-ι” (iota) ile bittiği görülür (Sims-Williams 2007, s. 38). Ancak daha geç tarihlerde yazılmış Baktriyaca hukuk belgelerinde sözcüklerin neredeyse tamamının “o” (omikron) ile sona ermesi, söz sonu özelliklerden yola çıkılarak yapılan cinsiyet ve durum tespitini zorlaştırmaktadır.

Bunun yanında, incelenen hukuk belgelerinde tekil ve çoğul sözcükler belirgin biçimde ayırt edilebildiği; isimlerin düzenli olarak *-avo* ekiyle çoğul hâle getirildiği görülmektedir. Sözdizimsel özellikler de göz önünde bulundurulduğunda çoğul isimlerin neredeyse tamamının eğik (oblik) durumda bulunduğu anlaşılmaktadır (Gholami 2014, s. 74).

Baktriyaca hukuk belgelerinde özel adların yazımı söz konusu olduğunda istisnalar³⁰ olmakla birlikte kişi adlarının çoğunlukla izafet olmaksızın yazıldığı görülmektedir.

Örnekler:

²⁹ *eğik durum* (oblique case) “Bir tümcede eylemin özne, nesne ve dolaylı tümleci dışında diğer adların eylemle olan ilişkisini belirten durum; örn. Çocuk bahçede topla oynuyor tümcesinde bahçe-de sözcüğündeki yer belirten {-DA} takısı ve top-la sözcüğündeki araç belirten {-1A} takısı eğik durum ekleridir.” (İmer vd. 2011: 112)

³⁰ Tek istisna: βαγο ι οαχπο “Wahş Efendi” [L/2]

Örnek 1. Baktriyaca hukuk belgelerinde özel adların izafet olmaksızın yazımı:

*βαγοαζιασο στορογο τοροσανζο οισλογδο χοτολογο ταπαγλιιο βιλγανο
σαβοουο χινζωιο χαλασανο οισλογδο καδαγοστανο φινζο [T2/1-2]*

“... Büyük Türk Prensesi, Kutluğ Tapaglıg Bilge Sevüg’ün *Kunçuy’u*,
Halaç Prensesi, Kağastan Hanımefendisi Bag-aziyas...”

3.2.1. İsim Tamlamaları

Özel adlarla kurulan isim tamlamalarında da çoğunlukla izafete rastlanmamaz.

Örnek 1. Baktriyaca hukuk belgelerinde izafet bulunmayan isim tamlaması:

*ωσο αγγιτο μανο δδηβο ιαλογανο πορο ταρμιδδιγο ζαδαγο ασο λιζο ακιδομηνο
χανο υωριγανο γιρλινδο [Q1/9-10]*

“Şimdi, ben, Tirmiz doğumlu, kaleden, Yalgan oğlu Deb -ki bizim hanemizi
Horigan (diye) adlandırırlar-...”

Baktriyaca metinlerde izafet, çoğunlukla tarihlerin yazımında kullanılır; ancak tarihlerin yazımında izafet kullanımı bir zorunluluk değildir.

Örnek 2. İzafet ile tarih yazımı:

ι αχρνοο υ’ο’μανο βοχστιγο ρωσο ριρτο [S/1]

“470 yılının Buhsig ayının Rişt günü...”

Örnek 3. İzafet olmaksızın tarih yazımı:

χρνοο υ’ζμανο χανδιγο ρωσο αφταδο [N1/1-2]

“407 yılı, Händig ayı, Aştad günü...”

3.3. Baktriyaca Metinlerde Zamirler

Baktriyaca metinlerde zamirler, müstakil olarak ya da ekleşmiş biçimde olmak üzere iki türdür. Sözcük şeklindeki şahıs zamirleri 1. ve 2. tekil şahıslarda düz (direkt) ve eğik (oblik) durumlarda bulunabilir; ancak çoğul şahıslarda her iki durum için de ortak zamirler

kullanılır. Şahıs zamirlerinin artbiçimcileri³¹ (enklitik zamirler) ise eğik (oblik) durumdadır. Baktriyaca metinlerde şahıs zamirlerinin yanında *ειο, ειμο* “bu” işaret zamirleri; *χοβο, χοβιγο, χοαδο, χοβοσαρο, χοβοσαρο* “kendi” dönüşlülük zamirleri; *κισο* “kimse”, *σισο* “şey”, *καδαμο ναρσο* “her kim, kim ki”, *ανδαρο* “diğer” gibi belgisiz zamirler de görülür. Bu zamirlerin dışında, *ακιδο, ακιδα, κιδο* ve *σιδο* ilgi zamirleri incelediğimiz metinlerde sıklıkla karşılaşılan zamirlerdendir. Aşağıdaki tabloda öncelikle düz (direkt) ve eğik (oblik) durumdaki şahıs zamirleri ile artbiçimcileri bir arada gösterilmiştir; ayrıca, tablonun son sütununa iyelik zamirleri eklenmiştir:

Tablo 5. Baktriyacada zamirler

Şahıs	Şahıs Zamirleri		Şahıs Zamirlerinin Artbiçimcileri (Enklitikler)	İyelik Zamirleri
	Düz (Direkt)	Eğik (Oblik)	Eğik (Oblik)	
1. tekil	<i>αζο</i>	<i>μανο</i>	<i>-μο, -μαγο</i>	<i>μαναγγο</i>
2. tekil	<i>το, τοι, τοο, τογο, τοουο</i>	<i>ταο, ταοι, ταοο</i>	<i>-δηιο, -τηιο, *-δο</i>	<i>ταοαγγο, ταοιηλο</i>
3. tekil	---		<i>-ηιο, -ιηιο, -ιιο, -ηο, -ιιο</i>	---
1. çoğul	<i>αμαχο, μαχο, ιαμαχο</i>		<i>-μηνο</i>	<i>μαχαγγο</i>
2. çoğul	<i>τωμαχο, τομαχο, ταμαχο</i>		<i>-δηνο</i>	<i>ταμαχαγγο</i>
3. çoğul			<i>-ηνο, -ιηνο, -ινο</i>	

Örnek 1. 1. tekil şahıs zamiri artbiçimce *-μο* örneği:

³¹ *biçimce* (clitic) “Sözcüğü andıran ancak yapısal olarak, özellikle sesbilimsel özellikleri bakımından, bağımlı biçimbirim gibi başka bir birime bağımlı olan ve tek başına kullanılamayan biçim. Sözcük önüne eklenene önbiçimce (proclitic), sonuna eklenene artbiçimce (enclitic) denir; öm. Türkçe’de soru yapılarında kullanılan *mi* bir artbiçimcedir, *geliyor musun, gittin mi?*” (İlmer vd. 2011: 32)

ταδομο ωσο παραλαδο αβφαγο οαυρανο οδαβφαγο μιο βηκο πορανο
ιασπιιο σηρο μαρηγο πιδο δδραχμο ταζαγο σιμιγγο ριζγο ωδαγο οιζινδδιγο
χοατο ζ [w1/10-11]

“Böylece ben tarafından, sen Wahran’a ve sen Bek oğlu, Asplı, baş
hizmetçi Mir’e iyi, bölgede geçerli altmış 60 dirhem gümüşe satıldı.”

Örnek 2. 2. tekil şahıs zamiri *too* ve 2. tekil şahıs iyelik zamiri *ταμαχαγγο* örneği:

too ζαροιωλο οδο *too* βρηδαγο οδο *too* σανδο οδο *ταμαχαγγο* βραδο
πορο φροζανδανανο [v1/22]

“sen, Zar-yol, sen, Bredag, sen, Sand ve sizin erkek kardeşiniz, oğlunuz,
torunlarınız...”

Örnek 3. Soru zamiri ve ilgi cümlecigi bağlacı *ακιδο*, *ακιδα*, *κιδο* örneği:

οδο πισο μισο ναμαχονδο ωδαγοσιγο ζαδοκαρο *ακιδο οαλο πιδο μιλαγγο*
αρμαστινδο οδασιμο σαχοανο ζανινδο καλδο πιδοοασαδο χογαμο οδο
χοσινδο λαδο οδο παραλαδο [v1/3-5]

“... ve diğer toplanmış, yerli, hür kişiler huzurunda ki orada (onlar)
arasında bulunurlar ve bilerek ve isteyerek vermek ve satmak (için)
sözleşme yapılırken bu meseleye tanıklık ederler...”

Örnek 4. Soru zamiri ve ilgi cümlecigi bağlacı *σιδο* örneği,

οδο αστο παδουαμονδο αβο εμο ροζγο κιδο οαδαμοστανο ναμο ασο
μιροασανο ροζγο κιδο οκοσακο ναμο οδασο μιρονιφρανο ροζγο κιδο
παλκανο ναμο *σιδο ταιο βηκο χοαδο χοβινδο* οδο ασο αχρανο
βαυοπανδαγο οδο ασο νιμορωσανο ναμγηλο παλκανο ναμονδο [v2/14-17]

“... Adı Wadam-stan adlı bu üzüm bağının sınırı (şöyle)dir: Sen, Bek’in
kendisine ait olan doğuda Ukusak adlı üzüm bağı ile batıda Palkan adlı
üzün bağı, kuzeyde Kral Yolu ve güneyde bahsi geçen Palkan sınırdır.”

3.4. Baktriyaca Metinlerde Sıfatlar

Baktriyacada sıfatlar genellikle isimlere gelen ön ekler veya son ekler ile oluşturulur. Bunlar arasında, *-ιγο*, *-ηγο*, *-υο*, *-ιο*, *-υο*; *-γωγο*, *-γογο*, *-ογο* eklerinin eklendiği sözcükler zarf özelliği de gösterebilir (Gholami 2014, s. 90-92). Bu ekleri alan sözcükler, bir ismi niteliyorsa sıfat olarak değerlendirilir. Aşağıda sıfat ya da zarf yapımında isimlere eklenen ön ekler ve son eklerden sıklıkla tercih edilenleri örneklendirilmiştir.

Örnek 1. *αβη-*, *αβηα-*, *αβηιο-*, *αβηο-*, *αβηυο-*, *αβυη-*, *βη-*, *βηγο-*, *βηυο-* ön eklerinden türemiş sıfat örnekleri:

παρο (isim) “borç” *αβηιοπαρο* (sıfat) “borçsuz” [T2/10]
βηπαρο (sıfat) “borçsuz” [T1/10]
βηγοπαρο (sıfat) “borçsuz” [V1/20]
βηυοπαρο (sıfat) “borçsuz” [V2/20]

Örnek 2. *-ηγο*, *-ιγο*; *-αγο* son eklerinden türemiş sıfat örnekler:

σιμυνο “gümüş” *σιμιγγο* “gümüş” [V2/10]
βαγο “tanrı” *βαγαγγο* “ilahî, tanrısâl” [T1/21]

Ayrıca Baktriyaca metinlerde *ειμο*, *ιειμο*, *εμο*, *ιμο*; *ειο*, *ιειο*, *-υο*, *-ιγο*, *-ι*; *ειδο*, *εδο*, *-ιδο* gibi işaret sıfatlarının artbiçimce örneklerine de rastlanır.

Örnekler:

Örnek 1. **εμο** işaret sıfatı örneği:

αχρνονο υ'ο'η'μανο βιδδιονωσαρδο καλδο ναβιχτο εμο μοδδραγο [T2/1]
“478 yılı, İkinci Yeni Yıl ayında bu mühürlü belge yazıldı.”

Örnek 2. **ιμο** işaret sıfatı artbiçimcesi örneği:

οδασιμο σαχοανο ζανινδο [V1/4]
“ve **bu** meseleye tanıklık ederler...”

Örnek 1. **αβηγο** “başka, bunun dışında” zarf örneği:

ανδαρο μοδδρογο **αβηγο** αζβαραδο καβογγο οδαλο νωγαριιο [U2/24]

“... bunun dışında/bundan başka, eski ya da yeni, başka (bir) mühürlü belge düzenleyecek (olursa).”

Örnek 2. **μαλο αβο** “burada” zarf örneği:

αχρονο υ' ρ' καλδο ναβιχτο εμοδδρογο <βονοοαρζοβωστιγο> **μαλο αβο**
μαδδρο ωδαγο αβο χαροσταιο ρωβοχααραγγο αλοβαρο [U2/1]

“490 yılında bu mühürlü belge, tarla mahsulü ve kira sözleşmesi burada, Madr bölgesinde, Rob *harı* mahkemesinde ... yazıldı.”

Örnek 3. **μαλαβο** “burada” zarfı:

αχρονο υ' μ' θ' μανο βιδδινωσαρλο ρωσο δδινο καλδο ναβιχτο παροβωστιγο
μαλαβο σαμιγγανο ωδαγγο αββο μαρωγανο αβο ρωβοχααραγγο οασαρο-
[Q1/1-3]

“449 yılı, İkinci Yeni Yıl ayı, Din gününde (bu) borç sözleşmesi, burada, Samingan bölgesinde, Marogan’da, Rob *harı* Pazar yerinde yazıldı...”

3.6. Baktriyaca Metinlerde Edatlar

Baktriyaca metinlerde edatlar, sözdizimsel özelliklere bağlı olarak cümle içerisinde farklı konumlarda görülebildiği gibi çoğunlukla isimlerden önce gelerek eklendiği isimle birlikte bir edat grubu oluşturur. Baktriyacada edatlar; zamirler, zarflar ve bağlaçlar gibi farklı sözcük türlerine bağlanarak birleşik yapılar da meydana getirebilir. İncelediğimiz metinlerde sıklıkla karşılaşılan edatlar, aşağıdaki tabloda bir araya getirilmiştir:

Tablo 6. Baktriya hukuk belgelerinde edatlar

Edat	Anlamı
αβο	“+A, +DA, göre, için; belirleyici, artikel”
αλο	“ile, birlikte”

<i>ασο</i>	“+DAn, dışında, göre, ilgili, sonucunda...”
<i>ναβανδο, νοβανδο</i>	“yanında, ile, birlikte...”
<i>πιδο</i>	“için, dolayı; hakkında, konusunda, ilgili; kadar; ile...”
<i>πισο</i>	“huzurunda, önünde; önce”
<i>φαρο</i>	“+A, için”

Örnek 1. “+A, +DA” bulunma durumu ifade eden *αβο* edatı örneği:

ι αχρονο φ' ζ' μανο νωγοσαρδο καλδο ναβιχτο χιρσοβωστιγο μαλαβο
<ρι>ζμο *αβο* κανο *αβο* λιζο [V1/1-2]

“507 yılının Yeni Yıl (Nog-sard) ayında (bu) satış sözleşmesi burada, Rizm’de, Kah Kalesi’nde yazıldı...”

Örnek 2. Zamirlere ve bağlaçlara eklenerek birleşik yapılar kurabilen *ασο* “+DAn” edatı örneği:

...*ασαφαγο* χοδδηοομαρηγο *οδασαφαγο* οισβοργομαρηγο αλο βραδρανο
υινοσαρο πορανο οδασο ταμαχαγγο βραδο πορο φορζανδανο [Q1/11-13]

“... sen Hūdew-mareg’den ve sen Wisburg-mareg ile Hinsar’ın oğulları
erkek kardeşlerinden ve sizin erkek kardeşiniz, oğlunuz,
torunlarınızdan...”

3.7. Baktriyaca Metinlerde Bağlaçlar

Baktriyaca hukuk belgelerinde bağlaçlar; cümleleri ve sözcükleri sıralama, bağlama ve yan cümlecikler kurma gibi işlevlere sahiptir. Bağlaçlar da edatlar gibi farklı sözcük türlerine bağlanarak birleşik yapılar oluşturabilir. Cümleler arası konuma sahip bağlaçlar cümleleri; sözcükler arası konuma sahip bağlaçlar ise sözcükleri birbirine bağlamaktadır. Aşağıdaki tabloda Baktriyaca metinlerde en sık karşılaşılan sıralama bağlaçlarına yer verilmiştir:

Tablo 7. Baktriya hukuk belgelerinde sıralama işlevi olan bağlaçlar

Bağlaç	Anlamı	Konumu
<i>oto</i>	“ve”	Cümleler arası
<i>odo</i>	“ve”	Cümleler arası ve Sözcükler arası
<i>alo</i>	“ya da”	Cümleler arası ve Sözcükler arası
<i>aldo</i>	“ya da; eğer”	Cümleler arası ve Sözcükler arası
<i>asido</i>	“ancak”	Cümleler arası
<i>μiso</i>	“ayrıca, hatta”	Cümleler arası

Cümeler arasında bağlayıcı işleve sahip *odo* “ve” bağlacı, metinlerde en sık karşılaşılan bağlaçlardır. *odo* bağlacının, sözcükleri ve cümleleri sıralama işlevinin yanında bazı örneklerde bir noktalama işareti gibi kullanıldığı da görülür.

Sıralama bağlaçları örnekleri:

Örnek 1. Sözcükleri ve cümleleri sıralama işlevine sahip *odo* bağlacı örneği:

*τοο οαυρανο odo τοο μιρο odo ταοαγγο βραδο πορο φροζανδανανο χοαδο
χοαρδο odo δδριγδο παρσο παραλαδο αμβαγδο ναβαγο ωσταδο
οιχαρηγανο κιρδο αλο ανδαρο ζαμιγο μιγδο αβο πορο οολοβαρο λαδο
ναβανδο λογδο ναμαγγο βαυαρο odo βαγολαγγο κιρδο λαχμιγο odo
λαχβατανιγο κιρδο ασιδο [w1/22] ναρσο χοαδο ριμαδο σαγονδο χοβαοανδο
αβο δδραχμο χιρσαγο βονο πιδαργανο παδαχβανινδο [w1/20-12]*

“... sen, Wahran ve sen, Mir ve sizin erkek kardeşiniz, oğlunuz, torunlarınız kendiniz almak ve sahip olmak, sonra satmak, bağışlamak, rehin vermek, kiraya vermek, başka (bir) yer ile takas etmek, oğula başlık parası (olarak) vermek, kızın yanında çeyiz (olarak) vermek, manastır ve tapınak yapmak, mezar yeri ve ölü yakma yeri yapmak, kendinize her ne

uygun olacaksa, dirhemle satın alınan (ya da) ata mirası tarım arazisi üzerinde mal sahiplerinin hakka sahip oldukları gibi haka sahipsiniz.”

Örnek 2. Sözcükleri ve cümleleri sıralayan, noktalama işareti işlevine sahip **οδο** bağlacı örneği:

ταδο οαλο μαχο πιδοοασινδδιγανο δογγο πιτιαμο **οδο** μαχο πιταδδηιο
ακιδαβο οισο λαδο λαδο οδασο οισο αχασο οδασο οισο πιδοκαρδο
χοηδαγο οδαβυηβινδο κираμο [V1/31-33]

“... o hâlde biz beyanda bulunanlar şöyle taahhüt ediyoruz: Biz tarafından taahhüt edilir ki her mahkemeden, her anlaşmazlıktan ve her engelden serbest bırakılmış, ayrılmış olmanızı sağlayacağız.”

Baktriya metinlerde sözcükler arası ve cümleler arası konumda olabilen bağlama işlevine sahip bağlaçlardan sıklıkla karşılaşılanları aşağıdaki gibidir:

Tablo 8. Baktriya hukuk belgelerinde bağlama işlevine sahip bağlaçlar

Bağlaç	Anlamı	Konumu
<i>αλο...αλο</i>	“ya...ya; hem...hem; ne...ne”	Cümleler arası ve Sözcükler arası
<i>αλο...οδαλο</i>	“ya...ya”	
<i>αλο...οτο</i>	“hem...hem”	
<i>αλδο...οδαλδο</i>	“ya...ya da”	

Örnekler: Cümleler arası ve sözcükler arası sıralama bağlaçları

Örnek 1. **αλο...αλο** “ya...ya; hem...hem; ne...ne” bağlacı örneği:

αλο ρωβιγο αλο βαμοιανιγο αλο τορκο αλο ταζιγο αλο ωδαγοσιγο αλο
ανδαρο ναρσο κισο αχασογαργο πηδαγο βοοοαδο ταδο [W1/24-26]

“... ne Roblu, ne Bamyanlı, ne Türk, ne Arap, ne yerli, ne de başka bir kimse tartışmacı görünecek olursa, o hâlde...”

Örnek 2. Zamirlerle çekime girerek birleşik yapılar meydana getiren **αλδο...οδαλδο**

“ya...ya da” bağlacı örneği:

*αλδαζο οαχβομαρηγο ορωλανο οδαλδαζο ορωλο οδαλδαζο υλιτοβηρο
οδαλδο μαχαγγο βραδο πορο φροζινδδινανο οδαλο ανδαρο ρωβιο οδαλο
βαμοιανιο μαρδο [U1/18-20]*

“... ben, Waḥṣ-mareg Urolan, ya da ben, Urol, ya da ben Hilitber, ya da
bizim erkek kardeşimiz, oğlumuz, torunlarımız ya da (bir) başka Roblu,
ya da Bamyanlı kimse...”

Baktriyaca metinlerde ana cümle ile yan cümle arasındaki zaman, sebep-sonuç ve şart ilişkisi kuran bağlaçlar aşağıdaki gibidir:

Örnekler: Ana cümle ile zaman ilişkisi kuran bağlaçlar

Örnek 1. παρσο “sonra, ardından; (bunun) üzerine” bağlacı örneği:

*οδο παρσο τογδο ταιοανο χιρσοβωστιγο χοζο οηζο οανοοαρο οδο παρμανο
βοοαδο [V1/38-39]*

“... para cezası ödendikten sonra, (bu) satış sözleşmesi burada yazıldığı
gibi iyi, güçlü, geçerli ve yetkili olsun...”

Örnek 2. πισιδο “sonra, bunun üzerine” bağlacı örneği:

*ταδο μαχο ωσο λαδο αβοφαγο βηκο βονο οαρζοιαο οδο πιδο σποριγο
[ο]αυαγο οδο μαχο αγγιτο οαυαγο πισιδο χοαδο ασο ταιοαγγο παρο βαδο
οδο υονοσινδο κιρδαμο [U2/7-8]*

“...biz (tarafından) şimdi sen, Bek’e tarım mahsulü tam bedelinde verildi
ve ücreti biz tarafından alındı. Sonra kendimiz senden alacağımız
mikardan memnun ve hoşnut olduk...”

Örnekler: Ana cümle ile sebep-sonuç ilişkisi kuran bağlaçlar

Örnek 1. ταδο “böylece, böylelikle; sonra; ve” bağlacı örneği:

*μοδδρογο ταβδο μανο οαχβομαρηγο ορωλανο πιδο χοβο βονο οδο πιδο
μαναγγο πιδοοαυανο ταβδο[μοδδροδδηβανο ταδο χοζο οοοαρο βοοαδο*

[U2/26-27]

“(Bu) mühürlü belge, ben, Wahş-mareg Urolan tarafından mühürlendi, kendi tırnağım ile, benim isteğimle, mühür basanlar tarafından mühürlendi. Böylece iyi ve geçerli olsun.”

Örnek 2. **σαγονδο** “gibi, göre; tümüyle; (her) nasıl” bağlacı örneği:

οδασο χοβο πιτανο Δρωγομιο οδο ανδαροζαγγο κираμο **σαγονδο** χοαδο
πιταδαμο οδαβο μασκο ναβισιδο ταδο ταιοανο τωζαμο [S/24-26]

“...ve kendi taahhüt ettiğimiz gibi ve burada yazıldığı gibi kendi sözümüzden yanlış ve başka türlü davranırsak, o hâlde para cezası ödeyeceğiz.”

Örnekler: Ana cümle ile şart ilişkisi kuran bağlaçlar

Örnek 1. **καλδο** “soru zarfı ve ilgi cümlecisi bağlacı; eğer” bağlacı örneği:

οτο **καλδο** πιδο ζιανο γιρζαμο αλασο χοβο πιτανο δδρωγο ανδαροζαγγο
κι[ραμ]ο ταδο ταιοοανο τωζαμο [Q1/27-28]

“Ve eğer tazminat konusunda şikâyet eder ya da kendi sözünden yanlış, başka türlü davranırsak, o hâlde para cezası ödeyeceğiz.”

3.8. Baktriyaca Metinlerde Fiiller

Baktriyacada fiiller geniş zaman ve geçmiş zaman gövdeli fiiller olmak üzere iki temel gövde özelliğine sahiptir:

1. Geçmiş zaman gövdeli fiiller, **αχασαδο, αχσαδο** < αχασ-, αχσ- “tartışmak, kavga etmek, anlaşmazlığa düşmek” örneğinde olduğu gibi, geniş zaman köküne eklenen **-αδο** ekiyle türetilir.

2. Geniş zaman ve geçmiş zaman gövdeleri farklı köklerden gelişebilir. Örneğin, **ληρ-** “almak, sahip olmak, (elinde) tutmak” geniş zaman gövdeli fiili ve onun geçmiş zaman gövdeli biçimi **δδριγδο** farklı görünümlere sahip fiil gövdeleridir.

Örnek 1. Geniş zaman gövdeli **ληρ-** “almak, sahip olmak, (elinde) tutmak” fiilinin **δδριγδο**

geçmiş zaman gövdeli mastar çekimi örneği:

*ωσο παδαχβανηι{1}ο τοο ζαροιωλο οδο τοο βρηδαγο βρηδαγο οδο τοο
σανδο οδο ταμαχαγγο βραδο πορο φροζανδανανο ... αγγαραγο ασιδαβο
μασκο ναβισιδο χοαδο χοαρδο οδο **δδριγδο** παρσο παραλαδο ναβαγο
ωσταδο οιχαρηγανο κιρδο αλο ανδαρο ζαμιγο μιγδο βαυαρο ...
παδαχβανινδο [v1/21-27]*

“... Şimdi, sen, Zar-yol, sen Bredag, sen, Sand ve sizin erkek kardeşiniz, oğlunuz, torunlarınız, ... burada tanımlanan mülk araziyi kendiniz almak ve tutmak, sonra satmak, rehin vermek, kiraya vermek, başka yer ile takas etmek, ... hakına sahipsiniz.”

Baktriyacada fiillere geniş zaman ve geçmiş zaman gövdeli fiillere gelen ekler, fiil gövdesine göre farklılık gösterir. Aşağıda bu eklerin bilgisi paylaşılmış ve çeşitli örnekler verilmiştir.

3.8.1. Geniş Zaman Gövdeli Fiillerde Fiil Çekimi

Baktriyaca belgelerde geniş zaman gövdeli fiillerin çoğunlukla geniş zaman, istek, dilek ve emir ekleriyle çekimlendiği görülür. Geniş zaman gövdeli fiillere eklenen geniş zaman ekleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 9. Geniş zaman gövdeli fiillerde geniş zaman çekimi

Şahıs	Geniş Zaman Çekimi
1. tekil	<i>-ημο, -ιμο</i>
2. tekil	<i>-ηιο, -ηι</i>
3. tekil	<i>-ιστο</i>
1. çoğul	<i>-αμο</i>
2. çoğul	<i>-ηδο</i>
3. çoğul	<i>-ινδο</i>

Örnek 1. Geniş zaman gövdeli fiillerde **-ηδο** geniş zaman 2. çoğul şahıs çekimi örneği:

ταδο παδαχραν**ηδο** εμο ζαμιγο χοαρδο οδο δδριγαδο [T2/11]

“Böylece, bu yeri almak ve tutmak hakkına sahipsiniz.”

Örnek 2. Geniş zaman gövdeli fiillerde **-αμο** geniş zaman 1. çoğul şahıs çekimi örneği:

ταδο οαλαζο οορωλο οδαζο υλιτοβηρο οδαζο ζαρδο οδο μαχαγγο βραδο
πορο φροζανδανανο δογγο πιτυ**αμο** [W1/25-26]

“...o hâlde ben Wurol, ben Hilitber, ben, Zard ve bizim erkek kardeşimiz, oğlumuz, torunlarımız şöyle taahhüt ediyoruz...”

Baktiriyacada geniş zaman gövdeli fiillerde çoğunlukla kesin yargılar bildiren cümlelerde karşılaşılan istek ekleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 10. Geniş zaman gövdeli fiillerde istek çekimi

Şahıs	İstek Çekimi
1. tekil	-ανο
2. tekil	---
3. tekil	-αδο, -δο
1. çoğul	-αμο
2. çoğul	---
3. çoğul	-ινδαδο, -ινδδο

Örnek 1. Geniş zaman gövdeli fiillerde **-αμο** 1. çoğul şahıs istek çekimi örneği:

αβο γαζνο βρηγανο δδραχμο σιμιγγο ριζγο ωδαγο οιζινδδιγο ναρηιοσαδο
τ' οδο μισο δαρφηλο ταιοανο αβο παδοιαρδδιγανο τωζ**αμο** οδο λαυ**αμο**
[V1/38-39]

“Bredag hazinesine iyi bölgede geçerli, üç yüz 300 gümüş dirhem ödeyeceğiz ve aynı para cezasını karşı tarafa ve vereceğiz.”

Örnek 2. Geniş zaman gövdeli fiillerde **-αδο, -δο** 3. tekil şahıs istek çekimi örneği:

οδο ταοο καμυρδο βαγο οαρσοχοδανο οαχαδο οδο αβζαοαδο [T2/14]

“... ve sen Kamir Efendi mucize kabiliyetin artsın ve çoğalsın...”

Baktriyaca belgelerde **μαγο, μανο, μα-** takıları ve ön ekiyle kurulabilen istek çekiminin olumsuz örnekleri özellikle teminatların bildirildiği bölümlerde görülür.

Örnek 1. Geniş zaman gövdeli fiillerde **μαγο** takısıyla kurulmuş olumsuz istek çekimi örneği:

ωσο μυρο δογγο πιδοοανανο πιδοοαναδομο κιδομο δογγο πωστιγο αβχαλο
ακιδαβο μανο μυρο οδαβο μαναγγο μασκονδανο οδασο μαναγγο ζαμυιο
κικο πιδο βαβαγγο παρο οδο παδδιστο αχασο **μαγο αχασαδο οδο μαγο
χωζαδο οδο μαγο ιεσαδο** [Y6-11]

“Şimdi, Mir, benden şöyle (bir) ricada bulundu: Bana öyle bir belge lütfet, böylece hiç kimse ben, Mir ve benim hizmetkârım ile benim arazim konusunda, Bab’ın borcu, sözü ya da anlaşmazlığı konusunda tartışmasın, (bir şey) talep etmesin ve almasın.”

Baktriyacada geniş zaman gövdeli fiillerde dilek çekimi aşağıdaki gibidir:

Tablo 11. Geniş zaman gövdeli fiillerde dilek çekimi

Şahıs	Dilek Çekimi
1. tekil	-ηιο
2. tekil	-ηιο (?)
3. tekil	-ηιο, -υο; -δηιο, -δδηιο
1. çoğul	-ινδηιο, -αμηιο
2. çoğul	-ηδο
3. çoğul	-ινδηιο, -ινδδηιο

Örnek 1. Geniş zaman gövdeli fiillerde **-ηδο** 2. çoğul şahıs istek çekimi örneği:

πιδο ζιανο αυμαρο οιτο ζιδαγο αβισκαβδδιγο αβο χοβο ναργοληρο οιτο
καλδο μασκο ναβιχιτιγο δδραχμο οαχο αλο μαδαριγο σποριγο αβιρ**ηδο**
κοαδασο [Q1/23-26]

“Senin tazminat ödemesi konusunda talep ettiğin zamandan buraya yazılmış dirhemi, faiz ve anaparayı, tümüyle elde edeceğiniz zamana kadar, itiraz etmeksizin, kendi tahsildarına (ödeyeceğiz).”

Geniş zaman gövdeli fiillerde emir çekimi aşağıdaki gibidir:

Tablo 12. Geniş zaman gövdeli fiillerde emir çekimi

Şahıs	Emir Çekimi
1. tekil	---
2. tekil	-ο
3. tekil	---
1. çoğul	---
2. çoğul	-ηδο, - ηδδο, -ιδο
3. çoğul	---

Örnek 1. Geniş zaman gövdeli **χοαρο** “almak, sahip olmak” ve **ληρο** “elinde tutmak, muhafaza etmek” fiillerinde emir çekimi örnekleri:

ταδο ωσο χοαρο οδο ληρ**ηδο** εμο ροζγο το βηκο χοαδο αλο βραδο πορο
φροζινδδινανο σοοαλο ασο κωσο οδαβο κωσο ασο ναμονδο αβο ναμονδο
σογγο μαρο αβο μασκ[ο] ναβισιδο [U2/17-19]

“... Şimdi, bu üzüm bağını, sen, Bek’in kendisi ile erkek kardeşin, oğlun, torunların, sonra ailen ve mirasçılarının burada yazıldığı gibi bir taraftan (diğer) tarafa, bir sınırdan (diğer) sınıra, şimdiden sonsuza kadar al(in) ve muhafaza edin.”

3.8.2. Geçmiş Zaman Gövdeli Fiillerde Fiil Çekimi

Geçmiş zaman gövdeli fiillere eklenen geçmiş zaman ekleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 13. Geçmiş zaman gövdeli fiillerde geçmiş zaman ekleri

Şahıs	Geçmiş Zaman Çekimi	
	Olumlu	Olumsuz
1. tekil	-δ-ημο, -δ-ιμο	
2. tekil	-δ-ηιο, -ηι	να + *-δ-ηιο
3. tekil	-δο	νιστο + -δο
1. çoğul	-δ-αμο	ναμο + -δο
2. çoğul	-δ-ηδο	
3. çoğul	-δ-ινδο	νινδο + -δο

Örnek 1. Geçmiş zaman gövdeli fiillerde **-δ-αμο** geçmiş zaman 1. çoğul şahıs eki örneği:

κοαδο αριστο πισταγδαμο κοαδασο μανδορονιγο ρωσο παρσο μαβαρο
ζαμανο [N2/6-7]

“... (Biz) ortaklaşa kabul ettik ki yarından itibaren, gelecekte...”

Örnek 2. Geçmiş zaman gövdeli fiillerde **ναμο** geçmiş zaman 1. çoğul şahıs olumsuz çekimi örneği:

οδο φαρο ταμαχαγγο βραδο πορο φορζανδανο βαλακο ά χ[οβο] μηνο
βραδδιγο ειο βαλακο ασιδο χαλασο ναμδο ταδδηιο αβο σοδο οιγνο δδριγδο
ναμο ριαδο αβο δδραχμο παρσαγγο γ' [P2/11-13]

“... sana, senin erkek kardeşlerine, oğullarına, torunlarına kendi kardeşimiz gibi bir erkek çocuğu, bollukta (ve) kıtlıkta sahip çıkamadığımız, Halas (adıyla) adlandırılan bu erkek çocuğu, 3 *parsang* dirheme sattık.”

Geçmiş zaman köküne sahip fiillere eklenen dilek eki konuşma anında bitmiş ancak geçerliliğini koruyan eylemleri ifade edebilir. Baktriyacada dilek kipi ekleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 14. Geçmiş zaman köküne sahip fiillerde dilek çekimi

Şahıs	Dilek Çekimi	
	Olumlu	Olumsuz
1. tekil	---	---
2. tekil	---	---
3. tekil	<i>-δ-ηιο, -δ-ηι</i>	<i>να + -δ-ηιο</i>
1. çoğul	---	---
2. çoğul	---	---
3. çoğul	<i>-δ-ινδηιο</i>	---

Örnek 1. Geçmiş zaman gövdeli fiillerde *-δ-ηιο* 3. tekil şahıs dilek kipi örneği:

*ταδο μαχο σαχοανο ματο οδο μαχο ιαχασο αβσιστηιο πισο σηρο τορκο
γαζο ταδονο οδο πισο σιτο γαζο νομαρογαρο [s/10-12]*

“Sonra meselemiz ve anlaşmazlığımız, Gaz tudunu Türk Başkan ve Gaz haznedarı Sit huzurunda sona erdi.”

3.9. Baktriyaca Metinlerde Cümle Yapısı

Baktriyaca metinlerde karmaşık bir cümle yapısıyla karşılaşmakla birlikte bu cümleler özne, nesne ve yüklemi belirlemeye yardımcı birtakım ipuçları içermektedir. Bu bölümde öncelikle cümlelerin öğelerini belirlemeye yarayan dil özellikleri paylaşılmıştır.

3.9.1. Özne

Baktriyaca metinlerde özne; isimler, isim tamlamaları, zamirler ve zamirlerin artbiçimcileriyle ifade edilir. Öznenin cümle içerisindeki konumu değişiklik gösterebilir.

Örnek 1. Özne görevinde isim tamlaması örneği:

μισιδο πιτιεμαζο **σαμοσιτο βιανοβιδο πορο μανωνιγο κιδομο χανο**
βιανοβιδανο ραζινδο ρωβοχαρο μαρηγο φαραφαγο τακο βητο πορο
μαδδριγο κιδδηνο ι χανο βορζομιρανο ραζινδο ρωβοχαρο μαρηγο [N2/4-6]

“şimdi, taahhüt ediyorum, Samsit, Biyan-bid oğlu, Mahonlu ki benim
haneme Biyan-bidan derler, Rob harı hizmetkârı, sana Tak, Bet oğlu,
Madrlı ki hanenize Burz-miran derler, Rob *harı* hizmetkârı”

(Şimdi, (ben) Rob *harı* hizmetkârı, Biyan-bid’in oğlu, Mahonlu Samsit -
ki haneme Biyan-bidan derler- sen Rob *harı* hizmetkârı, Bet’in oğlu,
Madrlı Tak’a -ki hanenize Burz-miran derler- taahhüt ediyorum...)

Örnek 2. Özne görevinde **-μο** 1. tekil şahıs zamiri artbiçimcesi örneği:

ταδο**μο** ωσο λαδο οδο παραλαδο ... [W1/16]

“böylelikle-ben, şimdi, verdi ve sattı...”

(Böylelikle, şimdi, benim tarafından verildi ve satıldı...)

3.9.2. Nesne

Baktriyaca metinlerde **αβο** edatının yer ya da zaman belirtme özelliğinin yanında nesneyi belirleyen artikel özelliği de bulunur. Baktriyacada nesnenin cümle içerisindeki konumu değişiklik gösterebilir.

Örnek 1. **αβο** belirleyici artikelinin nesnelerle birlikte kullanım örneği:

πιδοφαρο σιδομο **αβο** βαγο κιρδο οδα**βο** ταοο **ταδαβο** καμιρδο βαγο
οδα**βο** μισο βαγανο σπασο σπισο [T2/14-15]

“hürmetine ki ben Efendi’ye yaptı ve sana, böylece-Kamird Efendi’ye ve
diğer efendilere hizmet et”

(Ben tarafından Efendi’ye ve sana yapılanın hürmetine, Kamird Efendi’ye ve diğer efendilere hizmet et...)

3.9.3. Yüklem

Baktriyacada metinlerde yüklem, cümle içerisinde farklı konumlarda bulunabilir. Bununla birlikte, cümlelerde özne-yüklem uyumsuzluğu görülebilir.

Örnek 1. Cümlenin başında yer alan yüklem örneği:

*λαδδηιο οδο παραλαδο αγγαραγο ασιδο ζηρδο οιαγο ναμο πιδο δδραχμο
ταζανο σιμιγγο ριζγο ωδαγο οιζινδδιγο σαδο ρ' οδο πανζασο ν' [V1/10-11]*

“verdi ve sattı mülk arazi ki Zerd köyü adlı Arap dirheme gümüş iyi bölge geçerli yüz 100 ve elli 50”

(Zerd köyü adlı (bu) mülk arazi, iyi, bölgede geçerli yüz elli 150 gümüş Arap dirheme verildi ve satıldı...)

Örnek 2. Cümlenin ortasında yer alan yüklem örneği:

πιδοσαχτο οαυαγο φρογαυο ζανιμο ασιδο ναυο μηγαρο [V1/12]

“Anlaştığımız bedel kâr onaylıyorum ki değil zarar”

(Anlaştığımız bedelden zararda değil, kârda olduğumuzu onaylıyorum)

Örnek 2: Cümlenin sonunda yer alan yüklem örneği:

οδομο αγγιτινδο οισο σποριγο ραδο νονοσινδο κιρδδιμο [V1/11]

“ve-ben aldılar tüm eksiksiz memnun hoşnut oldum”

(Ve tümü eksiksiz ben tarafından alındı. Memnun (ve) hoşnut **oldum**.)

3.10. Baktriyaca Metinlerde Cümle Türleri

Baktriyaca metinlerde sıklıkla karşılaşılan birleşik yapı cümle örnekleri “Baktriyaca Metinlerde Bağlaçlar” başlıklı bölümde kısaca ele alınmıştır. Bu bölümde ise yalnızca isim cümleleri ve fiil cümleleri kategorilerine değinilmiştir.

3.10.1. İsim Cümleleri

Baktriyacada isim cümleleri *βο-*, *βοο-*, *αβο-* “olmak, var olmak” ve *αστο/σταδο*, *ασταδο*

“olmak, ait olmak; *i-* (kopula); *+Dir*” yardımcı fiilleriyle kurulur. Bu yardımcı eylem de geniş zaman ve geçmiş zaman gövdeli filler gibi çeşitli eklerle çekimlenir. İsim cümlelerinde geniş zaman bildiren *αστο/σταδο*, *ασταδο* yardımcı eylemleri, artbiçimce formları ve olumsuz şekilleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 15. İsim cümlelerinde geniş zaman bildirme

Şahıs	Yardımcı eylem	Artbiçimce	Olumsuz
1. tekil	---	-ημο, -ιμο	---
2. tekil	---	-ηιο	---
3. tekil	<i>αστο</i>	-ιστο	<i>νιστο</i>
1. çoğul	---	-αμο	<i>ναμο</i>
2. çoğul	---	-ηδο	---
3. çoğul	<i>αστινδο</i>	-ινδο	<i>νινδο</i>

Örnek 1. *αστο* yardımcı eyleminin geniş zaman 3. tekil şahıs bildirme örneği:

οδο αστο παδουαμονδο αβο εμο ροζγο κιδο οαδαμοστανο ναμο... [U2/15]

“ve (şöyle)dir sınırı bu üzüm bağının ki Wadam-stan adlı”

(Ve Wadam-stan adlı bu üzüm bağının sınırı (şöyle)dir:...)

Baktriyaca hukuk belgelerinde isim cümlelerinde mahkemede bulunma sebebinin anlatıldığı bölümler çoğunlukla geçmiş zamanda ifade edilir. İsim cümlelerinde geçmiş zaman bildiren yardımcı eylemler ve olumsuz biçimleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 16. İsim cümlelerinde geçmiş zaman bildirme

Şahıs	Yardımcı eylem	
	Olumlu	Olumsuz

1. tekil	---	---
2. tekil	---	---
3. tekil	ασταδο, σταδο	νιστο ασταδο, νιστο σταδο
1. çoğul	ασταδαμο, σταδαμο	---
2. çoğul	---	---
3. çoğul	ασταδδινδο, σταδινδο, σταδδινδο	---

Örnek 1. **αστο/σταδο** yardımcı eyleminin geçmiş zaman 3. tekil şahıs çekimi örneği:

ασο ταοο βαγο καμυρδο λαδοιανο αβορδοαγαλγο στορογο οηζο οδο
οαρσοχοδανο λιδο πιδο βανοζινιαγγο ζαοο κιδο λαρσιγγο οδο μορδδι
σταδο [T2/2-3]

“sen Kamird Efendi’den, iyilik bahşeden, dilekleri yerine getiren, yüce kabiliyet ve mucize gördü, hanedan çocuğunun canı ki hasta ve ölmüş idi”

(Sen, iyilik bahşeden ve dilekleri yerine getiren Kamird Efendi’den hanedan çocuğunun canı için -ki hasta ve ölmüş idi- yüce kabiliyet ve mucize görüldü.)

Örnek 2. **νιστο σταδο** geçmiş zaman 3. tekil şahıs olumsuz çekimi örneği:

ταδομο αβο χανο ναρσο ανδαρο ιαοοανο **νιστο σταδο** ακιδο γαζιτο οδο
βαριτο λαδο βυιαδδηιο [W1/7-8]

“ancak-benim hanede hiç başka malvarlığı yoktu”

(Ancak benim hanemde kelle vergisi ve hasat vergisi verebilecek herhangi bir malvarlığı yoktu.)

Baktriyaca isim cümlelerinde istek kipinde yardımcı eylem ve artbiçimcilerinin olumlu ve olumsuz çekimleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 17. İsim cümlelerinde istek çekimi

Şahıs	Yardımcı eylem	Artbiçimce	Olumsuz
1. tekil	---	- <i>avo</i>	---
2. tekil	---	---	---
3. tekil	<i>ασταδο</i>	- <i>αδο, -δο</i>	<i>ναδο</i>
1. çoğul	---	---	---
2. çoğul	---	---	---
3. çoğul	---	---	---

Örnek 1. ασταδο yardımcı eyleminin 3. tekil şahıs istek kipi örneği:

*στο καλδο ασταδο ασο μανδορονιγο ρωσο οιταβο ιαοσηδανο ζοριγο κιδο
{πιδο} πιΔιιο λαδο αχασο ασιδο μαχο πιδοοασινδανο αλοφαγο βαζο
οδαλοφαγο γωγναγο οδαλοφαγο γωρδο σταδο [S/16-19]*

“ve eğer olacak yarınki günden sonsuza kadar ki konusunda dava, anlaşmazlık ki biz beyanda bulunanlar ile sen Baz ve ile sen Gognag ve ile sen Gord oldu”

(Eğer yarınki günden sonsuza kadar dava (ve) anlaşmazlık konusunda (bunlar) olacak (olursa) -ki biz beyanda bulunanlar sen, Baz ve sen, Gognag ve sen, Gord’la oldu-...”

Baktriyaca isim cümlelerinde dilek kipinde yardımcı eylem ve artbiçimcilerinin olumlu ve olumsuz çekimleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 16. İsim cümlelerinde dilek çekimi

Şahıs	Yardımcı eylem	Artbiçimce
1. tekil	---	---
2. tekil	---	-ηιο (?)
3. tekil	αστηιο, αστιο	-ηιο, -αιο (?)
1. çoğul	---	---
2. çoğul	---	---
3. çoğul	---	-ινδηιο

Örnek 1. βo- “olmak” yardımcı fiiline eklenen **-ηιο** 3. tekil şahıs dilek kipi artbiçimce örneği:

*ταδο ωσο αβο μασκο ναβιχιτιγο βαλακο ταοο φανζο οδο ταοο οινδμαργο
χοβο χοζο βοιηιο αλο βραδο πορο οδαλο φορζανδανο σαοοαλο ασωσαβο
ιαοιηδανο ζοριγο [P2/13-15]*

“böylece, şimdi, burada tanımlanmış erkek çocuk, sen, Fanz, ve sev Wind-marg uygun, iyi olsun ile erkek kardeş, oğul ve ile torunlar, bundan sonra, şimdiden sonsuz zamana”

“Şimdi, burada tanımlanmış (olan) erkek çocuk, sen, Fanz ve sen, Wind-marg ile erkek kardeş, oğullar ve torunlar için, bundan sonra, şimdiden sonsuza kadar, uygun (ve) iyi olsun.”

Örnek 2. αστηιο yardımcı fiilinin 3. tekil şahıs dilek kipi örneği:

*μανο σαχβομαρηγο ορωλανο οδο μανο ορωλο οδο μανο υλιτοβηρο
αβοφαγο βηκο καμιδοφαρο πορο οδαβοφαγο καμιδοφαρο βηκο πορο πιδο
δαγογγο ιο(ο)αρο κιδανο **αστηιο** μαχο ροζγο ιωγο κιδο οαδαμοστανο ναμο
[U1/4-6]*

“ve ben, Waşş-mareg Urolan ve ben, Hilitber, sana Bek, Kamid-far oğlu

ve sana Kimid-far, Bek oğlu, şu şartlarda ki ait olacak, bize, üzüm bağı, bir ki Wadam-stan adlı”

(Ben Waşş-mareg Urolan, ben Urol, ben Hilitber ile sen, Kamid-far oğlu Bek ve sen, Bek oğlu Kamid-far (arasında) Wadam-stan adlı bir üzüm bağının bize ait olacağı (yani olmaya devam edeceği) şu şartlarda sözleşme yapılırken...)

Baktriyaca hukuk belgelerinde olumsuz yapılar, yardımcı fiiller yerine, isimlere gelen **μαγο, μανο, μα-** olumsuzluk takıları ve ön ekleri ile kurulabilir.

Örnek 1. μα- ön eki ve **μανο** olumsuzluk takısı eklenen isimler ile **βου-** “olmak” yardımcı eyleminin istek kipi 3. tekil şahıs çekimi örneği:

ταδδηιο χοανδο οισαρο αβο λαδοβαρανο πισο **μαχοζο** οδο **μανο** οοοαρο
βουοαδο οδο μισο ταοοανο τωζαδο [U2/24-25]

“böylece-onun iddia, savunma, hakimler huzurunda iyi değil ve ve geçerli değil olsun ve hatta para cezası ödesin”

(... o hâlde onun iddia ve savunması hakimler huzurunda iyi ve geçerli olmasın, hatta para cezası ödesin...)

3.10.2. Fiil Cümleleri

Fiil cümleleri nesne alabilen geçişli fiillerle ya da nesnesi olmayan geçişsiz fiillerle kurulur.

Örnek 1. βοδο “ayrılmak, gitmek” geçişsiz fiiliyle kurulmuş fiil cümlesi örneği:

οδδηο βραδο αστο κιδο βαβο ναμο ταδο ωσο ασο μιρο ιωπαριο **βοδο** [Y/6]

“ve onun erkek kardeşi var ki Bab adlı, ancak, şimdi, Mir’den tamamen ayrıldı”

(Onun Bab adlı erkek kardeşi vardır; ancak şimdi Mir’den tamamen ayrıldı.)

Örnek 2. χοαρο “almak, sahip olmak” ve *ληρηδο* “muhafaza etmek, tutmak” geçişli

fiilleriyle kurulmuş fiil cümlesi örneği:

*ταδο ωσο **χοαρο** οδο **λη[ρ]ηδο** εμο ροζγο κιδο οαδαμοστανο ναμο το β-
[U2/11]-ηκο χοαδο αλο βραδο πορο φροζι{ι}νδδινανο σοοαλο παλο οδο
πριρτο ασο ωσο οιταβο ιοοηδανο ζοριγο [U2/12]*

“böylece, şimdi, sahip ol ve muhafaza et, bu üzüm bağı ki Wadam-stan adlı, sen, Bek, kendi ile erkek kardeş, oğul, torunlar sonra aile mirasçıları şimdiden sonsuza kadar”

(Böylece, şimdi, Wadam-stan adlı bu üzüm bağını, sen, Bek, kendin, erkek kardeşin, oğlun, torunların, (onlardan) sonra ailen ve mirasçıların ile şimdiden sonsuza kadar sahip ol ve muhafaza et!)

BÖLÜM IV

4. BAKTRİYA HUKUK BELGELERİ

Bu bölümde, Baktriya hukuk belgeleri arasından seçilen arazi satış belgeleri, köle satış belgeleri, tarla mahsulü ve kira sözleşmeleri, borç sözleşmeleri, bağış belgeleri, anlaşma belgeleri ve buyruklardan oluşan 16 nüsha günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Belge türlerine göre sınıflandırılan bu nüshalar 668/9-771 yılları arasında³² kaydedilmiş olup bugün Londra’da Khalili Koleksiyonu ve Schøyen Koleksiyonunda muhafaza edilmektedir. (Baktriyaca hukuk belgeleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için *bk. YÖNTEM* ve **Tablo 1.** Baktriyaca hukuk belgeleri seçkisi).

Baktriya hukuk belgelerinin yazımında takip edilen geleneğe göre, dikey yönde bir sayfanın ilk yarısına yazılan mahkeme kaydı, aynı sayfanın ikinci yarısına kopyalanabilir. Metin incelemelerinde, belgenin sıkı bir biçimde katlanarak ya da sarılarak mühürlenene tarafı “kapalı kopya”; daha gevşek bir biçimde sarılan ve istenildiğinde açılabilen tarafı ise “açık kopya” olarak ifade edilmektedir. Bu bölümde yer alan Baktriyaca metinlerin *N*, *P*, *Q*, *T*, *U*, *V*, *W* kodlu olanlarının “açık” ve “kapalı” nüshalar; *S* ve *Y* kodlu olanlarının ise tek sayfaya yazılmış “açık” nüshalar hâlinde düzenlendiği görülmektedir (Sims-Williams 2012b: 9-10).

Aşağıda, yazma numarası, yılı, bulunduğu yer bilgisi, belge türü, satır sayısı, hasar durumu ve mühür sayısı ile ilgili bilgiler verilen Baktriyaca hukuk belgelerinin kapalı kopyaları ve açık kopyaları ayrı başlıklar altında yer almaktadır. Ayrıca metinlerde kimi yerlerde belirsiz ya da silik görünen harfler italik karakterlerle gösterilmiştir.

³² Baktriya takvimine göre kaydedilmiş tarihlerin miladi takvim sistemine göre karşılıklarının belirlenmesinde Sims-Williams & de Blois (2018: 82-84) yayımından faydalanılmıştır.

4.1. Köle Satış Belgesi P (DOC 113)

Yazma Numarası: DOC 113

Yıl:446/669

Bulunduğu Yer: Khalili Koleksiyonu, Londra

Belge Türü: Erkek Köle Satış Sözleşmesi

Ön yüz:10 satır (P1: kapalı kopya) + 26 satır (P2: açık kopya)

Arka yüz: 1 satır (kapalı kopyanın devamı) + 5 satır (P/v: mühür sahibi)

Mühürler: 5 (ya da 6) mühür

Yazmanın durumu: Son satırı hasarlı

4.1.1. Kapalı Kopya P1 (DOC 113) Metin ve Çeviri

[P1/1] αχρνο ν' μ' ζ' μανο αββο ρωσο οαν[μανο]³³ ... [μαχιρσο]³⁴-[P1/2]-βωστιγο μαλαβο
σαμιγγανο ωδαγο αβο μαρωγα[νο³⁵ . . . εζδ]-[P1/3]-δηβιδο βαγο³⁶ ραμοσητο εζ<δδ>ηβιδο³⁷
ζονολαδο ρωβ[οχαρο³⁸ . . . δδ]-[P1/4]-ηβοραζο³⁹ μισιδο ωσο παραλαδο μανο ιασκολο οδο
μανο ιει[ζδογιρδο⁴⁰ . . .] [P1/5] φαραφ(α)γο⁴¹ φανζο φαρφαγο οινδμαργο
φαρφαγ[ο⁴² . . . ακιδδ]-[P1/6]-ηνο⁴³ χανο γαβαλιανο γιρλινδο βαλακο άχοβο βραδ[διγο . . .]
[P1/7] δδραχμο γ' ταδο ωσο παδοαχρνηδο ασιδδηνο. . . δδ]-[P1/8]-ριγδο⁴⁴ παραλαδο ναβαγο
ωσταδο λαβνο αμβαγδο πιδ[ο⁴⁵ . . .] [P1/9] υιρτο καλδο κισο πιδο χαλασο αβαφαγο φανζο
αχασ[αδο⁴⁶ . . . ιασκο]-[P1/10]-λο⁴⁷ οδαζο ιαζδογιρδο χοηδαγο αβημινδο κираμο κα[λδο⁴⁸ . . .

³³ οαν[μανο] (Sims-Williams 2012: 85).

³⁴ [μαχιρσο]-[P1/2]-βωστιγο (Sims-Williams 2012: 85).

³⁵ μαρωγα[νο] (Sims-Williams 2012: 85).

³⁶ [εζδ]-[P1/3]-δηβιδο βαγο (Sims-Williams 2012: 85).

³⁷ εζ<δδ>ηβιδο (Sims-Williams 2012: 85).

³⁸ ρωβ[οχαρο] (Sims-Williams 2012: 85).

³⁹ [δδ]-[P1/4]-ηβοραζο (Sims-Williams 2012: 85).

⁴⁰ ιει[ζδογιρδο] (Sims-Williams 2012: 85).

⁴¹ φαραφ(α)γο (Sims-Williams 2012: 85).

⁴² φαρφαγ[ο] (Sims-Williams 2012: 85).

⁴³ [ακιδδ]-[P1/6]-ηνο (Sims-Williams 2012: 85).

⁴⁴ [δδ]-[P1/8]-ριγδο (Sims-Williams 2012: 87).

⁴⁵ πιδ[ο] (Sims-Williams 2012: 87).

⁴⁶ αχασ[αδο] (Sims-Williams 2012: 87).

⁴⁷ [ιασκο]-[P1/10]-λο (Sims-Williams 2012: 87).

⁴⁸ κα[λδο] (Sims-Williams 2012: 87).

METİN

[P1/1] αχῥονο υ´ μ´ ζ´ μανο αββο ρωσο
οαυ[μανο]...[μαχιρσο]-[P1/2]-βωστιγο
μαλαβο σαμιγγανο ωδαγο αβο
μαρωγα[νο . . .εζδ]-[P1/3]-δηβιδο βαγο
ραμοσητο εζ<δδ>ηβιδο ζονολαδο
ρωβ[οχαρο . . . δδ]-[P1/4]-ηβοραζο

μισιδο ωσο παραλαδο μανο ιασκολο οδο
μανο ιει[ζδογιρδο . . .] [P1/5] φαραφ(α)γο
φανζο φαρφαγο οινδμαργο φαρφαγ[ο . .
.ακιδδ]-[P1/6]-ηνο χανο γαβαλιανο
γιρλινδο βαλακο ά χοβο βραδ[διγο . . .]
[P1/7] δδραχμο γ´...

ταδο ωσο παδοαχῥανηδο ασιδδηνο. . .
δδ]-[P1/8]-ριγδο παραλαδο ναβαγο ωσταδο
λαῖνο αμβαγδο πιδ[ο . . .] [P1/9] υιρτο...

καλδο κισο πιδο χαλασο αβαφαγο φανζο
αχασ[αδο . . .ιασκο]-[P1/10]-λο οδαζο
ιαζδογιρδο χοηδαγο αβημινδο κираμο...

κα[λδο . . . [Verso], [P1/11] . . . κ]ιρδδο ταδο
ά β´τωζαμο... [Verso], [P1/11] . . . [κ]ιρδδο⁴⁹
ταδο ά β´τωζαμο

ÇEVİRİ

“446 yılı, Ab ayı, Wahman gününde (bu)
mühürlü satış sözleşmesi, burada,
Samingan bölgesinde, Maragon’da,
Efendi Ramset gözetiminde, Rob *harı*
Jun-lad gözetiminde ... Deb-raz ...
yazıldı.”

“Şimdi, ben, Yaskul ve ben Yezd-gird
(tarafından) sen, Fanz ve sen, ... Wind-
marg’a -ki hanesini Gabaliyan (diye)
adlandırırlar- kendi erkek kardeşimiz
gibi bir çocuk 3 dirheme satıldı.”

“Böylece siz, şimdi ona sahip olmak,
satmak, rehin vermek, hediye olarak
vermek, ... azat etmek ... hakkına
sahipsiniz.”

“Eğer kimse Halas için, sen Fanz ile
anlaşmazlığa düşecek ... (olursa),
Yaskul ve ben, Yezd-gird salıverilmiş
(ve) bırakılmış (olmanızı)
sağlayacağız.”

“Eğer ... yapacak (olursak) o hâlde 1’e 2
(oranında) bedel ödeyelim.”

4.1.2. Αόικ Κορυα Ρ2 (DOC 113) Μετίν νε Αέερι

[P2/1] αχ[ρονο υ' μ' ζ' μαυο αββο ρωσο οαυμανο [καλδο ναβιχτο μολραγο μαχιρσοβωστι]-
[P2/2]-γο⁵⁰ μαλαβο σαμιγγανο ωδαγο αβο μαρωγανο αβο ρω[βοχααραγγο οασαρο εξδδθβιδο
βα]-[P2/3]-γο⁵¹ ραμοσητο λαδοιανο λαδοαγαλγο οαρσοχοανδο ακιδ[θθιο σπασο μαλαβο
μαρω]-[P2/4]-γανο⁵² αβο οασαρινδο εξδδθβιδο ζονολαδο θαβορανο ια[β]ζοδοφα[ραυο
χαγανο ταπαγλι]-[P2/5]-υο⁵³ υλιτοβθιρο ρωβοχαρο οδο πισο χοσαροο ταρχανο οδο πισο
δδ[θβοραζο . . . ρωβο]-[P2/6]-χαραγγο⁵⁴ οασαροβιδο χαυιαχο οδο πισο μανδαρουανισο
αζαδοκαρο ακιδο ο[αλο πιδο μιλα]-[P2/7]-γγο⁵⁵ αρμαστινδο οτασο εμο σαχοανο ζανινδο
μισιδο ωσο παραλαδο μανο ι[ασκολο⁵⁶ . . .] [P2/8] μανο ιειζφδογιδο καοο πορανο
χοασταιογο ακιδο ωσο μαλαβο σα[μιγγανο ωδα]-[P2/9]-γο⁵⁷ αρμαυαμο οδο ιαμαχαγγο
βραδο πορο φαρφαγο φανζο οδο φαρ[φαγο οινδ]-[P2/10]-μαργο⁵⁸ οδο φαρφαγο ποσκο
βαγομαρηγο πορανο ακιδδθνο χανο γαβα[λ]ι[ιανο]⁵⁹ [P2/11] γιρλινδο οδο φαρο ταμαχαγγο
βραδο πορο φορζανδανο βαλακο α' χ[οβο]-[P2/12]-μθνο⁶⁰ βραδδιγο ειο βαλακο ασιδο
χαλασο ναμδο ταδδθιο αβο σοδο οιγνο δδριγδο [P2/13] ναμο θυιαδο αβο δδραχμο παρσαγγο
γ' ταδο ωσο αβο μασκο ναβιχτιγο βαλακο ταο-[P2/14]-ο φανζο οδο ταοο οινδμαργο χοβο
χοζο βοθθιο αλο βραδο πορο οδαλο φορζανδ-[P2/15]-ανο σαοοαλο ασωσαβο ιαοιθδανο
ζοριγο οτο μισο παδοαχθανθδο ασιδδθιο [P2/16] υαρσο κιρδο αριμαδο χοαδο δδριγδο
παραλαδο ναβαγο ωσταδο λαθνο αμβαγδο [P2/17] αχρινο οιχρινο κιρδο πιδο γαοοανο
πιδοκιθτο πιδο σπασο αζαδο υιρτο ταδδ-[P2/18]-θιο πιδο οισπο ζαγγο παδοαχθανθιο κιρδο
ασιδαβο δδραχμο χιρσιγο οδαβο [P2/19] χοβο νιζαδαγο μαρηγο αβδδινινδο οτο καλδο ωσο

⁴⁹ [κ]ιρδδο (Sims-Williams 2012: 87).

⁵⁰ [καλδο ναβιχτο μολραγο μαχιρσοβωστι]-[P2/2]-γο (Sims-Williams 2012: 85).

⁵¹ ρω[βοχααραγγο οασαρο εξδδθβιδο βα]-[P2/3]-γο (Sims-Williams 2012: 85).

⁵² ακιδ[θθιο σπασο μαλαβο μαρω]-[P2/4]-γανο (Sims-Williams 2012: 85).

⁵³ ια[β]ζοδοφα[ραυο χαγανο ταπαγλι]-[P2/5]-υο (Sims-Williams 2012: 85).

⁵⁴ δδ[θβοραζο . . . ρωβο]-[P2/6]-χαραγγο (Sims-Williams 2012: 85).

⁵⁵ ο[αλο πιδο μιλα]-[P2/7]-γγο (Sims-Williams 2012: 85).

⁵⁶ ι[ασκολο] (Sims-Williams 2012: 85).

⁵⁷ σα[μιγγανο ωδα]-[P2/9]-γο (Sims-Williams 2012: 85).

⁵⁸ φαρ[φαγο οινδ]-[P2/10]-μαργο (Sims-Williams 2012: 85).

⁵⁹ γαβα[λ]ι[ιανο] (Sims-Williams 2012: 85).

⁶⁰ χ[οβο]-[P2/12]-μθνο (Sims-Williams 2012: 85).

ασταδο ασο μανδορονιγο ρω[σο]⁶¹ [P2/20] οδασο μαβαρο ζαμανο κισο υαρσο ακιδο πιδο
χαλασο αβαφαγο φανζο [οδαβο]⁶² [P2/21] [τ]αμαχαγγο καδαγιγανο κισο αχασαδο πιδο
γαλιγο πιδο βαλινζακο αγισινδ[δηιο . . . α-[P2/22]-ζο]⁶³ ιασκολο οδαζο ιειζδογιρδο οδο
ιαμαχαγγο καδαγιγανο χοηδαγο [α]β[ημινδο κира-[P2/23]-μο οτα]καλδο⁶⁴ χοηδαγο
αβημινδο κιρδο ναβιαμο οτασιδο υαρσο κι[ρδο]⁶⁵ . . . [P2/24] . . .]φαρφαγο φανζο ο[δο]
φ[α]ρο⁶⁶ ταμαχαγγο κα[δαγιγανο . . . [P2/25] . . . μαχιρσο]βωστιγο ο[. . .]αρδδινδο⁶⁷ [. . .
[P2/26] ...

[Verso]

ια[σ]κολο [P/v1]

βαγο ραμοσητο [P/v2]

ρωβοχαρο [P/v3]

[χοσα]ροο ταρχανο [P/v4]

[δδηβ]οραζο [P/v5]

METİN

[P2/1] αχβονο υ´ μ´ ζ´ μανο αββο ρωσο
οαυμανο [καλδο ναβιχτο μολραγο
μαχιρσοβωστι]-[P2/2]-γο μαλαβο
σαμιγγανο ωδαγο αβο μαρωγανο αβο
ρω[βοχααραγγο οασαρο εζδδηβιδο βα]-
[P2/3]-γο ραμοσητο λαδοιανο λαδοαγαλγο
οαρσοχοανδο ακιδ[δηιο σπασο μαλαβο

ÇEVİRİ

“446 yılı, Ab ayı, Vahman gününde (bu)
mühürlü satış sözleşmesi, burada,
Marogan’da, Rob *harı* pazar yerinde
iyilik bahşeden, dilekleri kabul eden,
kusursuz Efendi Ram-set huzurunda -ki
onun hizmeti burada, Marogan’da pazar
yerindedir- müreffeh Hakanın *Tapaglıg*

⁶¹ ρω[σο] (Sims-Williams 2012: 87).

⁶² [οδαβο] (Sims-Williams 2012: 87).

⁶³ αγισινδ[δηιο . . . α-[P2/22]-ζο] (Sims-Williams 2012: 87).

⁶⁴ [α]β[ημινδο κира-[P2/23]-μο οτα]καλδο (Sims-Williams 2012: 87).

⁶⁵ κι[ρδο] (Sims-Williams 2012: 87).

⁶⁶ ο[δο] φ[α]ρο (Sims-Williams 2012: 87).

⁶⁷ κα[δαγιγανο . . . [P2/25] . . . μαχιρσο]βωστιγο ο[. . .]αρδδινδο (Sims-Williams 2012: 87).

METİN

μαρω]-[p2/4]-γανο αβο οασαρινδο
εζδδηβιδο ζονολαδο βαβορανο
ια[β]ζοδοφα[ραυο χαγανο ταπαγλι]-[p2/5]-
υο υλιτοβηρο ρωβοχαρο οδο πισο
χοσαροο ταρχανο οδο πισο δδ[ηβοραζο .
. . ρωβο]-[p2/6]-χαραγγο οασαροβιδο
χαυιαχο οδο πισο μανδαρουανισο
αζαδοκαρο ακιδο ο[αλο πιδο μιλα]-[p2/7]-
γγο αρμαστινδο οτασο εμο σαχοανο
ζανινδο

μισιδο ωσο παραλαδο μανο ι[ασκολο . . .]
[p2/8] μανο ιειζφογιρδο καοο πορανο
χοασταοιγο ακιδο ωσο μαλαβο
σα[μιγγανο ωδα]-[p2/9]-γο αρμαυαμο οδο
ιαμαχαγγο βραδο πορο φαρφαγο φανζο
οδο φαρ[φαγο οινδ]-[p2/10]-μαργο οδο
φαρφαγο ποσκο βαγομαρηγο πορανο
ακιδδηνο χανο γαβα[λ]ι[ιανο] [p2/11]
γυρλινδο οδο φαρο ταμαχαγγο βραδο
πορο φορζανδανο βαλακο ά[οβο]-[p2/12]-
μηνο βραδδιγο ειο βαλακο ασιδο χαλασο
ναμδο ταδδηιο αβο σοδο οιγνο δδριγδο
[p2/13] ναμο βιαδο αβο δδραχμο παρσαγγο
γ'

ταδο ωσο αβο μασκο ναβιχιγιο βαλακο
ταο-[p2/14]-ο φανζο οδο ταοο οινδμαργο

ÇEVİRİ

Ëlteberi, Rob *harı* Zhun-lad Şaburan
huzurunda, Hıсарu tarhan huzurunda, ...
Rob *harının* başmüfettişi Deb-raz
huzurunda ve diğer hür kişiler huzurunda
-ki orada (onlar) arasındadırlar ve bu
meseleye tanıklık ederler- yazıldı.”

“Şimdi, Hwastulu, Kav’ın oğulları ben,
Yaskul ve ben, Yezd-gird -ki şimdi,
burada, Samingan bölgesinde
bulunuyoruz- ve bizim erkek kardeşimiz,
oğlumuz Bag-mareg oğulları; sen, Fanz,
sen, Wind-marg ve sen, Pusk’a -ki
hanenizi Gabaliyan (diye) adlandıırırlar-
size, erkek kardeşlerinize, oğullarınıza,
torunlarınıza kendi kardeşimiz gibi bir
erkek çocuğu -bollukta (ve) kıtlıkta sahip
çıkamadığımız Hıalas (adıyla)
adlandırılan bu erkek çocuğu – 3 *parsang*
dirheme sattık.”

“Şimdi, burada tanımlanmış (olan) erkek
çocuk, sen, Fanz ve sen, Wind-marg ile

METİN

χοβο χοζο βοιηιο αλο βραδο πορο οδαλο
φορζανδ-[P2/15]-ανο σαοοαλο ασωσαβο
ιαοιηδανο ζοριγο

οτο μισο παδοαχβανηδο ασιδδηιο [P2/16]
υαρσο κιρδο αριμαδο χοαδο δδριγδο
παραλαδο ναβαγο ωσταδο λαβνο
αμβαγδο [P2/17] αχρινο οιχρινο κιρδο πιδο
γαοοανο πιδοκιρτο πιδο σπασο αζαδο
υιρτο ταδδ-[P2/18]-ηιο πιδο οισπο ζαγγο
παδοαχβανηιο κιρδο ασιδαβο δδραχμο
χιρσιγο οδαβο [P2/19] χοβο νιζαδαγο
μαρηγο αβδδινινδο ...

οτο καλδο ωσο ασταδο ασο μανδορονιγο
ρω[σο] [P2/20] οδασο μαβαρο ζαμανο κισο
υαρσο ακιδο πιδο χαλασο αβαφαγο φανζο
[οδαβο] [P2/21] [τ]αμαχαγγο καδαγιγανο
κισο αχασαδο πιδο γαλιγο πιδο βαλινζακο
αγισινδ[δηιο . . . α-[P2/22]-ζο] ιασκολο
οδαζο ιειζδογιρδο οδο ιαμαχαγγο
καδαγιγανο χοηδαγο [α]β[ημινδο κира-
[P2/23]-μo] ...

[οτα]καλδο χοηδαγο αβημινδο κιρδο
ναβιαμο οτασιδο υαρσο κι[ρδο . . . [P2/24]
. . .]φαρφαγο φανζο ο[δο] φ[α]ρο

ÇEVİRİ

erkek kardeş, oğullar ve torunlar için,
bundan sonra, şimdiden sonsuza kadar,
uygun (ve) iyi olsun.”

“Hatta yapmak istediğin her (şeyin)
uygun olacağı hakka sahipsinsiz. Kendin
sahip olmak, rehin vermek, hediye
(olarak) vermek, satmak, kiralamak,
kabahati yüzünden alıkoymak, hizmeti
karşılığında serbest bırakmak hakkına
sahipsin(iz). Böylece, dirhemle satın
alınan ve kendi (sahibinin) evinde
doğmuş köle hukukuna göre ona her
şekilde davranma hakkına sahipsin(iz).”

“Eğer, şimdi, yarınki günden itibaren,
gelecekte her kim ki Halas konusunda,
sez, Fanz ve senin hane halkından (bir)
kimse ile anlaşmazlığa düşer ...
memnuniyetsiz olursa, ben, Yaskul, ben,
Yezd-gird ve bizim hane halkımız (sizin o
kimseden) serbest kalmış (ve) bırakılmış
olmanızı sağlayacağız...”

“...ve eğer, (sizin) serbest kalmış (ve)
bırakılmış olmanızı sağlayamazsak ve her
ne ... yapacak ... sen, Fanz’a ve senin

METİN

ταμαχαγγο κα[δαγιγανο

. . [P2/25] . . . μαχιρσο]βωστιγο ο[. .
.]αρδδινδο[. . . [P2/26] ... [Verso]

ια[σ]κολο [P/v1]

βαγο ραμοσητο [P/v2]

ρωβοχαρο [P/v3]

[χοσα]ροο ταρχανο [P/v4]

[δδηβ]οραζο [P/v5]

ÇEVİRİ

hane halkına...”

“... bu satış sözleşmesi...”

“Yaskul”

“Efendi Ram-set”

“Rob *ḥari*”

“Ḥusaru tarḥan”

“Deb-raz”

4.2. Arsa Satış Belgesi V (DOC 55)

Yazma Numarası: DOC 55

Yıl: 507/729

Bulunduğu Yer: Khalili Koleksiyonu, Londra

Belge Türü: Satış sözleşmesi

Ön yüz: 40 satır (V1: kapalı kopya) + 45satır (V2: açık kopya)

Arka yüz:-

Yazmanın durumu: Hasarsız

Mühürler: 3 mühür

4.2.1. Kapalı Kopya V1 (DOC 55) Metin ve Çeviri

[v1/1] ι αχβονο φ' ζ' μαυο νωγοσαρδο καλδο ναβιχτο χιρσοβωστιγο μαλαβο <ρι>ζμο⁶⁸ αβο
καυο [v1/2] αβο λιζο αζδδηβιδο πισο βαγο οαχβο λαδοιανο βορδογαλαγο στοργο
οαρσοχονδδιγο ακιδδηιο [v1/3] σπασο μαλαβο κανινδο οδο πισο σωρο σπανδαγανο
χοδδηοο ριζμο βαραβο οδο πισο μισο να-[v1/4]-μαχονδο ωδαγοστιγο ζαδοκαρο ακιδο οαλο
πιδο μιλαγγο αρμαστινδο οδασιμο σαχοανο ζανινδο [v1/5] καλδο πιδοοασαδο χογαμο οδο
χοσινδο λαδο οδο παραλαδο μανο αβσινο οδο μανο σωρο οδο μα-[v1/6]-νο οαχβοβορδο
οδο μανο μηιαμο οαυρανο πορανο ακιδαμηνο χανο σπανδαγανο ραζινδο ρω-[v1/7]-βοχαρο
μαρηγο μισιδο λαδο οδο παραλαδο χογαμο οδο χοριμο αγγαραγο ιωγο αβο ιασκينو παρο-
[v1/8]-ιαβιγο χοβομηνο βονο πιδαργανο ιειο αγγαραγο ασιδο ζηρδο οιαγο γιρλινδο αβφαγο
ζαριοιωλο [v1/9] ζαριωλο πορο οδαβφαγο βρηδαγο οδαβφαγο σανδο λογορανο⁶⁹ μαρηγο
ακιδο χανο μαλαβο ριζμο σορ-[v1/10]-χινο λιζακο γιρλινδο λαδδηιο οδο παραλαδο
αγγαραγο ασιδο ζηρδο οιαγο ναμο πιδο δδραχμο ταζανο σιμι-[v1/11]-γγο βιζγο ωδαγο
οιζινδδιγο σαδο ρ' οδο πανζασο ν' οδομο αγγιτινδο οισο σποριγο βαδο υονοσινδο
κιρδδιμο [v1/12] πιδοσαχτο οαυαγο φρογαυο ζανιμο ασιδο ναυο μηγαρο ωσο αβο μασκο
ναβιχτιγο αγγαραγο ασιδο ζηρδο ναμο ιειο [v1/13] παδουαμονδδιγινδο ασο μιροσανο κινο
οδο παροκينو αγγαραγο σαλαρανο οδασο μιροσανηλο παρο πιδοβιλδο [v1/14] κινο οδο

⁶⁸ <ρι>ζμο (Sims-Williams 2012: 117).

⁶⁹ λογορανο (Sims-Williams 2012: 117).

παροκίνο αγγαραγο ασίδο χοδδηοο βαραδδικανο ρωβοχαρο λαδδιδινδο οδασο
 μίροναφαρανο σ-[v1/15]-πανδαγανο αγγαραγο παδουαμον(δ)ο οδο πιδοβιλδο ασο
 μίροναφαρηνλο σαπανδαγανο αγγαραγο παδουαμονδο ασίδο μι-[v1/16]-ιαυο οιαγο ναμο
 οδασο νιμορωσανο κησονανο αγγαραγο παδουαμονδο ασίδο ναροοαο γιρλινδο οδασο
 βαρχα-[v1/17]-νο αγγαραγο παδουαμονδο ασίδο χαροβιγανο ασο σπανδαγανο χιρσαγινδο
 παλαγο γιρλινδο ταδομο ωσο λαδδηιο σαγονδο [v1/18] πιδο δ' παδουαμονδο βανδαρο
 ναβισιδο αββο οδο ζαμιγο αυαγγο οδο ναυαγγο ιαδογαδαυο οδο οιζαδαυο ασο κω-[v1/19]-
 σο αβο κωσο οδασο υαμονδο αβο υαμονδο ασο ανδορονιγο ρωσο παρσο⁷⁰ μαβαρο
 ζαμανο οδασο μωσο αβο ιασηδανο [v1/20] ζοραγο βηυοτωγο οδο βηυοπαρο
 οδαβηυοπιδδιστο ασο οισο κισο πιδδιγο αγγαραγο ασιδαβο μασκο ναβισιδο οδο [v1/21]
 βαιοδο παραγανο αβο αγγαραγο ιαοο δ' γωρο αλο κασοκο φαιαδαρο οδαλο καμβαταρο
 κασοκο ωσο παδαχβανηι-[v1/22]-{ι}ο⁷¹ τοο ζαροιωλο οδο τοο βρηδαγο οδο τοο σανδο οδο
 ταμαχαγγο βραδο πορο φροζανδανανο ασο ανδο-[v1/23]-ρονιγο ρωσο παρσο μα(βα)ρο⁷²
 ζαμανο οδασο μωσο αβο ιασηδανο ζοραγο αγγαραγο ασιδαβο μασκο ναβισιδο χοαδο
 χοαρδο [v1/24] οδο δδριγδο παρσο παραλαδο ναβαγο ωσταδο οιχαρηγανο κιρδο αλο
 ανδαρο ζαμιγο μιγδο⁷³ βαυαρο οδο βαγολαγγο [v1/25] κιρδο λαχμιγο οδο λαχβατανιγο
 κιρδο αβο πορο οολοβαρο λαδο ναβανδο λογδο ναμαγγο αβαδο κιρδο ναρ-[v1/26]-δδιδιγανο
 υιρτο νωιο νακαν(δ)ο ασίδο υαρσο χοαδο ριμαδο σαγονδο χοβαοανδο αβο χιρσαγο βοно
 πιδαργανο πα-[v1/27]-δαχβανινδο ακιδο ναυο παδαχβανινδο υαρσο κισο ιειο αγγαραγο
 ασιδαβο μασκο ναβισιδο κισο ασφαγο ζαρ-[v1/28]-οιωγο οδο ναυο ασφαγο βρηδαγο οδο
 ναυο ασφαγο σανδο οδο ναυο ασο ταμαχαγγο βραδο πορο φροζανδαναν[ο] [v1/29] αχσαδο
 οδο ναυο πιδοκιβτο οδο ναυο ζιδο οδο ναυο πωστιγο αζγαδο καβογγο οδο ναυο νωγο
 ναυο χιρσο-[v1/30]-βωστιγο οδο ναυο ναβαγοβωστιγο οδο ναυο οιχαρηγανοβωστιγο καλδο
 δογγο ασταδο ασο ανδορονιγο ρωσο παρ-[v1/31]-σο μαβαρο ζαμανο ακιδο κισο αχσαδο
 πιδοκαρλαδο χοαρδο οδο δδριγδο ναυο υιρζαδο γαμανο κираδο ταδο [v1/32] οαλο μαχο
 πιδοοασινδδιδιγανο δογγο πιτιαμο οδο μαχο πιταδδηιο ακιδαβο οισο λαδο λαδο οδασο

⁷⁰ παρσο (Sims-Williams 2012:121)

⁷¹ παδαχβανηι{ι}ο (Sims-Williams 2012:121)

⁷² μα(βα)ρο (Sims-Williams 2012:121)

⁷³ μιγδο ya da μυδο (Sims-Williams 2012:121)

οισο αχασο οδασο ο-[v1/33]-ισο πιδοκαρδο χοηδαγο οδαβυηβινδο κираμο καλδαβο οισο
 λαδο ναβανδο ναυο βροαμο οδασο οισο πιδοκαρ-[v1/34]-δο χοηδαγο οδαβυηβινδο
 νακираμο οδαλαζο σωρο χοαδο οδαλαζο οαχβοβορδο οδαλαζο μηιαμο οδαλο μαχ-[v1/35]-
 αγγο βραδο πορο φροζανδανανο χοαδο πιδοκαρλαμο χοαρδο οδο δδριγδο ναυο υιρζαμο
 αλο ανδαροζ-[v1/36]-αγγο πωστιγο μολραγο αζβαραμο οδασο χοβο χονδανο οδασο πιτανο
 ανδδαροζαγγο κираμο σαγονδο χοαδο [v1/37] πιταδδηιο οδαβο μασκο ναβισιδο ταδο οαλο
 ασο οισο λαδο βηλαδδιγο βοοαμο οδο μισο ταο̄ανο τωζαμο [v1/38] αβο γαζνο βρηγανο
 δδραχμο σιμιγγο βιζγο ωδαγο οιζινδδιγο υαρηιοσαδο τ' οδο μισο δαρφηλο [v1/39] ταο̄ανο
 αβο παδοιαρδδιγανο τωζαμο οδο λαυαμο οδο παρσο τογδο ταοανο χιρσοβωστιγο χοζο
 [v1/39] οηζο οαυοοαρο οδο παρμανο βοοαδο σαγονδαβο μασκο ναβισιδο

METİN

[v1/1] ι αχβονο φ' ζ' μαυο νωγοσαρδο
 καλδο ναβιχτο χιρσοβωστιγο μαλαβο
 <ρι>ζμο αβο καυο [v1/2] αβο λιζο
 αζδδηβιδο πισο βαγο οαχβο λαδοιανο
 βορδογαλαγο στοργο οαρσοχονδδιγο
 ακιδδηιο [v1/3] σπασο μαλαβο καυινδο
 οδο πισο σωρο σπανδαγανο χοδδηοο
 ριζμο βαραβο οδο πισο μισο υα-[v1/4]-
 μαχονδο ωδαγοσιγο ζαδοκαρο ακιδο
 οαλο πιδο μιλαγγο αρμαστινδο οδασιμο
 σαχοανο ζανινδο [v1/5] καλδο πιδοοασαδο
 χογαμο οδο χοσινδο λαδο οδο παραλαδο
 μανο αβσιυο οδο μανο σωρο οδο μα-
 [v1/6]-νο οαχβοβορδο οδο μανο μηιαμο
 οαυρανο πορανο ακιδαμηνο χανο
 σπανδαγανο ραζινδο ρω-[v1/7]-βοχαρο

ÇEVİRİ

“507 yılının Nog-sard ayında, (bu) satış sözleşmesi, burada, Rizm’de, Kah kalesinde iyilik bahşeden, dilekleri yerine getiren, yüce, harikulade Efendi Wahş gözetiminde (ve) huzurunda –ki onun hizmeti burada, Kah’tadır- ve Rizm satrapı Sor Spandagan Efendi huzurunda ve diğer toplanmış, yerli, hür kişiler huzurunda –ki orada (onlar) arasında bulunurlar; ben, Absih ve ben, Sor ile Rob *harı* hizmetkârı, Wahran’ın oğulları ben, Wahş-burd ve ben, Meyam (arasında)-ki bizim hanemize Spandagan derler-bilerek ve isteyerek vermek ve satmak (için) sözleşme yapılırken bu meseleye tanıklık ederler- yazıldı.”

METİN

μαρηγο

μισιδο λαδο οδο παραλαδο χογαμο οδο
χοριμο αγγαραγο ιωγο αβο ιασκινο παρο-
[v1/8]-ιαβιγο χοβομηνο βονο πιδαργανο
ιειο αγγαραγο ασιδο ζηρδο οιαγο
γυρλινδο αβφαγο ζαροιωλο [v1/9] ζαριωλο
πορο οδαβφαγο βρηδαγο οδαβφαγο
σανδο λογορανο μαρηγο ακιδο χανο
μαλαβο ριζμο σορ-[v1/10]-χινο λιζακο
γυρλινδο

λαδδηιο οδο παραλαδο αγγαραγο ασιδο
ζηρδο οιαγο ναμο πιδο δδραχμο ταζανο
σιμι-[v1/11]-γγο ηιζγο ωδαγο οιζινδδιγο
σαδο ρ' οδο πανζασο ν' οδομο αγγιτινδο
οισο σποριγο ηαδο υονοσινδο κηρδδιμο
[v1/12] πιδοσαχτο οαυαγο φρογανο ζανιμο
ασιδο ναυο μηγαρο

ωσο αβο μασκο ναβιχτιγο αγγαραγο
ασιδο ζηρδο ναμο ιειο [v1/13]
παδουαμονδδινδο ασο μιροσανο κινο
οδο παροκινο αγγαραγο σαλαρανο οδασο
μιροσανηλο παρο πιδοβιλδο [v1/14] κινο
οδο παροκινο αγγαραγο ασιδο χοδδηοο
βαραδδικανο ρωβοχαρο λαδδινδο
οδασο μιροναφαρανο σ-[v1/15]-πανδαγανο

ÇEVİRİ

“Şimdi, bir mülk arazi, Askin’de, bizim kendi kullanımımızda olan ata mirası tarım arazisi, Zerd köyü (diye) adlandırılan bu arazi, sen, Zar-yol oğlu Zar-yol’a ve sen, Bredag’a ve sen, Luguranların hizmetkârı Sand’a -ki hanesini burada, Rizm’de Surh Lizag (diye) adlandırırlar- bilerek ve kendi rızamızla verildi ve satıldı...”

“...Zerd köyü adlı (bu) mülk arazi, iyi, bölgede geçerli yüz elli 150 gümüş Arap dirheme verildi ve satıldı. Tümü eksiksiz ben tarafından alındı. Memnun ve hoşnut oldum. Anlaştığımız bedelden zararda değil, kârda olduğumuzu onaylıyorum.”

“Şimdi, burada tanımlanan, Zerd adlı mülk arazinin sınırları şunlardır: Doğuda hendek ve hendeğin ötesinde yöneticilerin arazisi, daha doğuda, az ötede (başka bir) hendek ve hendeğin ötesinde Rob *harı* (tarafından) Baradikan efendisine tahsis dilmiş arazi ile batıda Spandaganların mülk arazisi

METİN

αγγαραγο παδουαμον(δ)ο οδο πιδοβιλδο
ασο μιροναφαρανηλο σαπανδαγανο
αγγαραγο παδουαμονδο ασιδο μι-[v1/16]-
ιαυο οιαγο ναμο οδασο νιμορωσανο
κησονανο αγγαραγο παδουαμονδο ασιδο
ναροοανο γιρλινδο οδασο βαρχα-[v1/17]-
vo αγγαραγο παδουαμονδο ασιδο
χαροβιγανο ασο σπανδαγανο χιρσαγινδο
παλαγο γιρλινδο

ταδομο ωσο λαδδηιο σαγονδο [v1/18] πιδο
δ' παδουαμονδο βανδαρο ναβισιδο αββο
οδο ζαμιγο αυαγγο οδο ναυαγγο
ιαδογαδαυο οδο οιζαδαυο ασο κω-[v1/19]-
σο αβο κωσο οδασο υαμονδο αβο
υαμονδο ασο ανδορονιγο ρωσο παρσο
μαβαρο ζαμανο οδασο μωσο αβο
ιασηδανο [v1/20] ζοραγο βηυοτωγο οδο
βηυοπαρο οδαβηυοπιδδιστο ασο οισο
κισο πιδδιγο αγγαραγο ασιδαβο μασκο
ναβισιδο οδο [v1/21] ραιοδο παραγανο αβο
αγγαραγο ιαοο δ' γωρο αλο κασοκο
φαιαδαρο οδαλο καμβαταρο κασοκο

ωσο παδαχβανηι-[v1/22]-{ι}ο τοο
ζαροιωλο οδο τοο βρηδαγο οδο τοο
σανδο οδο ταμαχαγγο βραδο πορο
φροζανδανανο ασο ανδο-[v1/23]-ρονιγο

ÇEVİRİ

sınırdır; az ötesinde, daha batıda
Spandaganların Miyah köyü adlı mülk
arazisi sınırdır; güneyde Kesunanların
Naruwan (diye) adlandırılan mülk
arazisi sınırdır; kuzeyde Harbiganların
Spandaganlardan satın aldığı Palag
(diye) adlandırılan mülk arazi sınırdır.”

“Böylece, şimdi, benim tarafımdan dört
sınır içerisinde tanımlandığı gibi, sulanan
arazi, çevresi ve komşuları, ... ve ... ile
bir taraftan bir tarafa, bir sınırdan bir
sınıra, ertesi günden sonra, gelecekte,
şimdiden sonsuza kadar vergisiz, borçsuz,
ve karşılıksız, burada tanımlanan mülk
arazi için hiç kimseye geri ödeme
(zorunluluğu) olmaksızın verildi.
Arazinin ekiminde 4 küri veya (4 küriden)
biraz fazla ya da biraz az tahıl kullanılır.”

“Şimdi, sen, Zar-yol, sen Bredag, sen,
Sand ve sizin erkek kardeşiniz, oğlunuz,
torunlarınız, ertesi günden sonra,
gelecekte, ebediyen, burada tanımlanan

METİN

ρωσο παρσο μα(βα)ρο ζαμανο οδασο
μωσο αβο ιασηδανο ζοραγο αγγαραγο
ασιδαβο μασκο ναβισιδο χοαδο χοαρδο
[v1/24] οδο δδριγδο παρσο παραλαδο
ναβαγο ωσταδο οιχαρηγανο κιρδο αλο
ανδαρο ζαμιγο μιγδο βαυαρο οδο
βαγολαγγο [v1/25] κιρδο λαχμιγο οδο
λαχβατανιγο κιρδο αβο πορο οολοβαρο
λαδο ναβανδο λογδο ναμαγγο αβαδο
κιρδο ναρ-[v1/26]-δδιγανο υιρτο νωιο
νακαν(δ)ο ασιδο υαρσο χοαδο ριμαδο
σαγονδο χοβαοανδο αβο χιρσαγο βοβο
πιδαργανο πα-[v1/27]-δαχβανινδο

ακιδο ναυο παδαχβανινδο υαρσο κισο
ιειο αγγαραγο ασιδαβο μασκο ναβισιδο
κισο ασφαγο ζαρ-[v1/28]-οιωγο οδο ναυο
ασφαγο βρηδαγο οδο ναυο ασφαγο σανδο
οδο ναυο ασο ταμαχαγγο βραδο πορο
φροζανδαναν[o] [v1/29] αχσαδο οδο ναυο
πιδοκιρτο οδο ναυο ζιδο οδο ναυο
πωστιγο αζγαδο καβογγο οδο ναυο νωγο
ναυο χιρσο-[v1/30]-βωστιγο οδο ναυο
ναβαγοβωστιγο οδο ναυο
οιχαρηγανοβωστιγο

καλδο δογγο ασταδο ασο ανδορονιγο
ρωσο παρ-[v1/31]-σο μαβαρο ζαμανο ακιδο

ÇEVİRİ

mülk araziyi kendiniz almak ve tutmak,
sonra satmak, rehin vermek, kiraya
vermek, başka yer ile takas etmek,
manastır ve tapınak yapmak, mezar yeri
ve ölü yakma yeri yapmak, oğula başlık
parası (olarak) vermek, kızın yanında
çeyiz (olarak) vermek, ekili hâle
getirmek, nadasa burakmak, kanal
kazmak, kendinize her ne uygun olacaksa,
satın alınan (ya da) ata mirası tarım
arazisi üzerinde mal sahiplerinin hakka
sahip oldukları gibi hakka sahipsiniz.”

“Ancak, hiç kimse burada tanımlanan bu
mülk araziyi alıkoymak, zapt etmek,
yanlış yapmak ne sen, Zar-yog, ne sen,
Bredag, ne sen, Sand ve ne sizin erkek
kardeşiniz, oğlunuz, torunlarınız ile
kavga etmek, alıkoymak, zapt etmek, eski
veya yeni belge, satış sözleşmesi, teminat
sözleşmesi ve kira sözleşmesi
düzenlemek hakkına sahip değillerdir.”

“Eğer böyle olursa, ertesi günden sonra,
gelecekte, her kim ki tartışacak,

METİN

κισο αχσαδο πιδοκαρλαδο χοαρδο οδο
δδριγδο ναυο υιρζαδο γαμανο κираδο
ταδο [v1/32] οαλο μαχο πιδοοασινδδιγανο
δογγο πιτιαμο

οδο μαχο πιταδδηιο ακιδαβο οισο λαδο
λαδο οδασο οισο αχασο οδασο ο-[v1/33]-
ισο πιδοκαρδο χοηδαγο οδαβηβινδο
κираμο

καλδαβο οισο λαδο ναβανδο ναυο
βαοαμο οδασο οισο πιδοκαρ-[v1/34]-δο
χοηδαγο οδαβηβινδο νακираμο οδαλαζο
σωρο χοαδο οδαλαζο οαχβοβορδο
οδαλαζο μηιαμο οδαλο μαχ-[v1/35]-αγγο
βραδο πορο φροζανδανανο χοαδο
πιδοκαρλαμο χοαρδο οδο δδριγδο ναυο
υιρζαμο αλο ανδαροζ-[v1/36]-αγγο
πωστιγο μολραγο αζβαραμο οδασο χοβο
χονδαυο οδασο πιτανο ανδδαροζαγγο
κираμο σαγονδο χοαδο [v1/37] πιταδδηιο
οδαβο μασκο ναβισιδο

ταδο οαλο ασο οισο λαδο βηλαδδιγο
βοοαμο οδο μισο ταιοανο τωζαμο [v1/38]
αβο γαζνο βρηγανο δδραχμο σιμιγγο

ÇEVİRİ

alıkoyacak, almaya ve sahip olmaya
müsaade etmeyecek, yanlış yapacak
olursa, o hâlde biz beyanda bulunanlar
şöyle taahhüt ediyoruz: ...”

“...Biz tarafından taahhüt edilir ki her
mahkemeden, her anlaşmazlıktan ve her
engelden serbest bırakılmış, ayrılmış
olmanızı sağlayacağız.”

“Eğer her mahkemeye (sizlerle) birlikte
gitmeyecek, tüm engellerden serbest
bırakılmış, ayrılmış olmanızı
sağlamayacak olursak; ben, Sor’un
kendisi, ben, Wahş-burd, ben, Meyam ve
bizim erkek kardeşimiz, oğlumuz,
torunlarımız, kendimiz alıkoyacak, sahip
olmak ve tutmak (için) müsaade
etmeyecek ya da başka sözleşme,
mühürlü belge düzenleyecek, kendi
beyanımızdan ve sözümüzden, kendimiz
tarafından taahhüt edilen ve burada
yazılından başka türlü davranacak
(olursak)...”

“...o hâlde her mahkemede yasaya aykırı
(davranmış) olacağız dahası para cezası
ödeyeceğiz. Bredag hazinesine iyi

METİN

ῥιζγο ὠδαγο οἰζινδδιγο ναρηιοσαδο τ’
οδο μισο δαρφηλο [v1/39] ταοανο αβο
παδοιαρδδιγανο τωζαμο οδο λαυαμο

οδο παρσο τογδο ταοανο χιρσοβωστιγο
χοζο [v1/39] οηζο οαυοοαρο οδο παρμανο
βοοαδο σαγονδαβο μασκο ναβισιδο

ÇEVİRİ

bölgede geçerli, üç yüz 300 gümüş
dirhem ödeyeceğiz ve aynı para cezasını
karşı tarafa da vereceğiz.”

“Para cezası ödendikten sonra, (bu) satış
sözleşmesi burada yazıldığı gibi iyi,
güçlü, geçerli ve yetkili olsun.”

4.2.2. Açık Kopya V2 (DOC 55) Metin ve Çeviri

[v2/1] ι αχῥονο φ’ ζ’ μανο νωγοσαρδο καλδο ναβιχτο μολραγο χιρσοβωστιγο μαλαβο καυο
αβο λιζο αζδδηβι-[v2/2]-δο πισο βαγο οαχῥο λαδοιανο βορδογαλαγο στοργο
οαρσοχονδδιγο ακιδαβο καυο σαπισινδο οδο πισο [v2/3] σωρο σπανδαγανο χοδδηοο ριζμο
ῥαραβο οδο πισο μισο υαμαχονδο ὠδαγοσιγο ζαδοκαρο ακιδο ὀ-[v2/4]-αλο πιδο μιλαγγο
αρμαστινδο οδασιμο σαχοανο ζανινδο καλδο πιδοοασαδο χογαμο οδο χοσινδο μα-[v2/5]-
νο αβσιυο οδο μανο σωρο οδο μανο οαχῥοβορδο οδο μανο μηιαμο οαυρανο πορανο
ρωβοχαρο μαρ-[v2/6]-ηγο ασιδαμηνο χανο σπανδαγανο γιρλινδο μισιδο αστο μαχο αββο
ζαμιγο αγγαραγο μαλαβο ιασκινο ιωγο ιειο [v2/7] αγγαραγο ασιδο ζηρδο οιαγο γιρλινδο
ταδομο ωσο λαδο οδο παραλαδο χογαμο οδο χοσινδο αβφαγο ζαροιω-[v2/8]-λο ζαροιωλο
πορο οδαβφαγο βρηδαγο οδαβφαγο σανδο οδαβο ταμαχαγγο βραδο πορο φροζανδανανο
[v2/9] λογορανο μαρηγο ακιδο χανο μαλαβο ριζμο σορχιυο λιζακο ραζινδο λαδδηιο οδο
παραλαδο αγγαρ-[v2/10]-αγο ασιδο ζηρδο οιαγο ναμο πιδο δδραχμο ταζαγο σιμιγγο ῥιζγο
ὠδαγο οἰζινδδιγο σαδο ρ’ οδο πανζασο {ο}⁷⁴ [v2/11] ν’ οδομο αγγιτινδο οισο σποριγο ῥαδο
υονοσινδο κιρδδιμο πιδοσαχτο οαυαγο φρογαοο ζανιμο ασιδο [v2/12] ναυο μηγαρο ιαοαρο
ωσο αβο μασκο ναβιχιγγο αγγαραγο ασιδο ζηρδο οιαγο ραζινδο σαοαλο ιειο παδουα-
[v2/13]-μονδδιγινδο ασο μιροσανο κινο οδο παροκινο αγγαραγο ασιδο σαλαρανο χοβο

⁷⁴ πανζασο {ο} (Sims-Williams 2012: 119)

οδασο μιροσανηλο κι-[v2/14]-νο οδο παροκινο αγγαραγο ασιδο χοδδηοο βαραδδιγανο
<χοβο>⁷⁵ ρωβοχαρο λαδδινδο οδασο μιρονφαρ(ανο) [v2/15] αγγαραγο σπανδαγανο χοβο
οδο πιδοβιλδο ασο μιροναφαρηνηλο παρο σπανδαγανηλο αγγαραγο παδουαμονδο [v2/16]
ασιδο μιαυο ναμο οδασο νιμορωςανο κησονανο αγγαραγο παδουαμονδο ασιδο
ναροο $\overline{\alpha\eta\eta\eta}$ νο ραζινδο [v2/17] οδασο βαρχανο αγγαραγο ασιδο χαρβιγανο ασο σπανδαγανο
χρσαγινδο παλαγο ραζινδο ταδομο ωσο λαδο [v2/18] οδο παραλαδο χογαμο οδο χοσινδο
σαγονδο πιδο δ' παδουαμονδο βανδαρο ναβισιδο αββο οδο ζαμι-[v2/19]-γο αυαγγο οδο
ναυαγγο ιαδογαδαυο οδο οιζαδαυο ασο κωσο αβο κωσο οδασο υαμονδο αβο υαμονδο
[v2/20] βηγοτωγο οδο βηγοπαρο οδο βηγοπιδδιστο οδο βηυοβιδδινδο ασο οισο κισο πιδδιγο
αγγαραγο [v2/21] ασιδαβο μασκο ναβισιδο οδο βαιοιδο αβο αγγαραγο ιαοο παραγανο δ'
γωρο αλο κασοκο φιαδαρ[ο]⁷⁶ [v2/22] αλο κασοκο καμβαταρο ιαοαρο ωσο παδαχβανηιο
τοο ζαροιωλο οδο τοο βρηδαγο οδο τοο σανδο [v2/23] οδο ταμαχαγγο βραδο πορο
φροζανδανανο ιειο αγγαραγο ασιδαβο μασκο ναβισιδο ασο ανδορονι-[v2/24]-γο ρωσο
παρσο μαβαρο ζαμανο οδασο μωσο αβο ιασηδανο ζοραγο χοαδο χοαρδο οδο δδριγδο {ο}
[v2/25] παρσο παραλαδο βαγδο ναβαγο ωσταδο οιχαρηγανο κιρδο αβο πορο οολοβαρο
λαδο ναβανδο λο-[v2/26]-γδο ναμαγγο βαυαρο οδο βαγολαγγο κιρδο λαχμιγο οδο
λαχβατανιγο κιρδο αβαδο κιρδο ναρδδιγα-[v2/27]-νο υιρτο αλο ανδαρο ζαμιγο μιγαδο νωιο
νακανδο ασιδο υαρσο χοαδο ριμαδο σαγονδο χοβαοανδο α-[v2/28]-βο χρσαγο οδαβο βονο
πιδαργανο παδαχβανινδο ακιδο ναυο παδαχβανινδο υαρσο κισο πιδ[ο]- [v2/29]-κιβτο⁷⁷ οδο
ναυο ζιδο ναυο γαμανο κιρδο ναυο χοδδηοο μαρδο οδο ναυο ρωβιγο οδο ναυο βαμο-
[v2/30]-ιανιγο οδο ναυο ωδαγοσιγο οδο ναυο μαχο χοαδο πιδοοασινδδιγανο καλδο δογγο
ασταδο ασο ανδορονιγο [v2/31] ρωσο παρσο μαβαρο ζαμανο ακιδο κισο πιδοκαρλαδο
χοαρδο οδο δδριγδο ναυο υιρζαδο αλο αν-[v2/32]-δαρο πωστιγο μολραγο αζβαραδο
καβογγο αλο νωγο αλο χρσοβωστιγο αλο ναβαγοβωστιγο αλο οι-[v2/33]-χαρηγανοβωστιγο
πιδοκαρλαδο οδαβο λαδο οηλαδο ταδαζο σωρο οδαζο οαχβοβορδο οδαζο μη-[v2/34]-ιαμο
οδο μαχαγγο βραδο πορο οδο μαχαγγο φροζανδανανο δογγο πιτιαμο οδο μαχο πιταδδιηιο
ακιδα-[v2/35]-βο οισο λαδο λαδο ναβανδοφαγο ζαροιωλο οδο ναβανδοφαγο βρηδαγο οδο

⁷⁵ <χοβο> (Sims-Williams 2012: 119)

⁷⁶ φιαδαρ[ο] (Sims-Williams 2012: 119).

⁷⁷ πιδ[ο]κιβτο (Sims-Williams 2012: 123).

ναβανδοφαγο σανδο οδο [v2/36] ναβανδο ταμαχαγγο βραδο πορο φροζανδανανο ῥαοαμο
οδασο οισο λαδο οδασο οισο πιδοκαρδο οδασο [v2/37] οισο αχασο χοηδαγο οδαβηβινδο
κιραμο καλδαβο οισο λαδο ναβανδο ναυο ῥαοαμο οδασο οισο αχασο [v2/38] χοηδαγο
οδαβηβινδο ναυο κιραμο οδαλαζο σωρο οδαλαζο οαχβοβορδο οδαλαζο μηιαμο οδα-
[v2/39]-λο μαχαγγο βραδο πορο φροζανδανανο αλο σπανδαγανιγο χοδδηοο αλο μαρηγο
χοαδο αχασαμο ο-[v2/40]-[δ]ο πιδοκαρλαμο χοαρδο οδο δδριγδο ναυο υιρζαμο αλο
ανδαροζαγγο πωστιγο οδο μολραγο αζβα-[v2/41]-ραμο οδο χοβο πιτανο οδο χοβο χονδαγο
ανδαροζαγγο οαρο κιραμο σαγονδο χοαδο πιταδδηιο οδαβο [v2/42] μασκο ναβισιδο ταδασο
οισο λαδο βηλαδδιγο βοοαμο οδο μισο ταοαο τωζαμο αβο γαζνο βρηγανο [v2/43] δδραχμο
σιμιγγο ῥιζγο ωδαγο οιζινδδιγο υαρηιοσαδο τ' οδο μισο δαρφηλο ταοαο αβο πα-[v2/44]-
δοιαρδδιγανο τωζαμο οδο παρσο τογδο ταοαο χιρσοβωστιγο χοζο οηζο οαυοοαρο οδο
παρ-[v2/45]-μανο βοοαδο

METİN

[v2/1] ι αχρονο φ' ζ' μαυο νωγοσαρδο
καλδο ναβιχτο μολραγο χιρσοβωστιγο
μαλαβο καυο αβο λιζο αζδδηβι-[v2/2]-δο
πισο βαγο οαχβο λαδοιανο βορδογαλαγο
στοργο οαρσοχονδδιγο ακιδαβο καυο
σαπισινδο οδο πισο [v2/3] σωρο
σπανδαγανο χοδδηοο ριζμο ῥαραβο οδο
πισο μισο υαμαχονδο ωδαγοσιγο
ζαδοκαρο ακιδο ο-[v2/4]-αλο πιδο μιλαγγο
αρμαστινδο οδασιμο σαχοανο ζανινδο
καλδο πιδοοασαδο χογαμο οδο χοσινδο
μα-[v2/5]-νο αβσιυο οδο μανο σωρο οδο
μανο οαχβοβορδο οδο μανο μηιαμο
οαυρανο πορανο ρωβοχαρο μαρ-[v2/6]-ηγο
ασιδαμηνο χανο σπανδαγανο γιρλινδο

ÇEVİRİ

“507 yılının Nog-sard ayında (bu)
mühürlü belge, (bu) satış sözleşmesi
burada, Kah kalesinde, iyilik bahşeden,
dilekleri yerine getiren, yüce, harikulade
Efendi Wahş gözetiminde (ve) huzurunda
-ki ona Kah'ta hizmet ederler- ve Rizm
satrapı Sor Spandagan Efendi huzurunda
ve diğer toplanmış, yerli, hür kişiler
huzurunda -ki orada (onlar) arasında
bulunurlar ve ben, Absih ve ben, Sor ile
Rob *harı* hizmetkârı, Wahran'ın oğulları
ben, Wahş-burd ve ben Meyam -ki bizim
hanemiz Spandagan (diye) adlandırılır-
(arasında) bilerek ve isteyerek sözleşme

METİN

μισιδο αστο μαχο αββο ζαμιγο αγγαραγο
μαλαβο ιασκινο ιωγο ιειο [v2/7] αγγαραγο
ασιδο ζηρδο ουιαγο γιρλινδο ταδομο ωσο
λαδο οδο παραλαδο χογαμο οδο χοσινδο
αβφαγο ζαροιω-[v2/8]-λο ζαροιωλο πορο
οδαβφαγο βρηδαγο οδαβφαγο σανδο
οδαβο ταμαχαγγο βραδο πορο
φροζανδανανο [v2/9] λογορανο μαρηγο
ακιδο χανο μαλαβο ριζμο σορχινο λιζακο
ραζινδο

λαδδηιο οδο παραλαδο αγγαρ-[v2/10]-αγο
ασιδο ζηρδο ουιαγο ναμο πιδο δδραχμο
ταζαγο σιμιγγο ιιζγο ωδαγο οιζινδδτιγο
σαδο ρ' οδο πανζασο {ο} [v2/11] ν' οδομο
αγγιτινδο οισο σποριγο ιαδο υονοσινδο
κιρδδιμο πιδοσαχτο οαυαγο φρογαοο
ζανιμο ασιδο [v2/12] ναυο μηγαρο

ιαοαρο ωσο αβο μασκο ναβιχτιγο
αγγαραγο ασιδο ζηρδο ουιαγο ραζινδο
σαοαλο ιειο παδουα-[v2/13]-μονδδτιγινδο

ασο μιροσανο κινο οδο παροκινο
αγγαραγο ασιδο σαλαρανο χοβο οδασο
μιροσανηλο κι-[v2/14]-νο οδο παροκινο
αγγαραγο ασιδο χοδδηοο βαραδδτιγανο
<χοβο> ρωβοχαρο λαδδτιγινδο οδασο

ÇEVİRİ

yapılırken bu meseleye tanıklık ederler-
yazıldı.”

“Şimdi, bizim burada, Askin’de sulanan
toprak (içeren) bir mülk arazimiz var. Bu,
Zerd köyü (diye) adlandırılan (bir) mülk
arazidir. Şimdi, ben tarafından,
Luguranların hizmetkârı -ki hanesine
burada, Rizm’de Surh Lizag derler- sen,
Zar-yol oğlu Zar-yol’a, sen, Bredag’a ve
sen, Sand’a ve sizin erkek kardeşiniz,
oğlunuz ve torunlarınıza bilerek ve
isteyerek verildi ve satıldı.”

“Zerd köyü adlı (bu) mülk arazi, iyi,
bölgede geçerli yüz elli 150 gümüş Arap
dirheme verildi ve satıldı. Tümü eksiksiz
benim tarafımdan alındı. Memnun ve
hoşnut oldum. Anlaştığımız bedelden
zararda değil, kârda olduğumuzu
onaylıyorum.”

“Şimdi, burada tanımlanan, Zerd köyü
denilen bu mülk arazinin sınırları buradan
itibaren şöyledir: ...”

“Doğuda hendek ve hendeğin ötesinde
yöneticilerin kendisine ait olan arazi ve
daha doğuda (başka bir) hendek ve
hendeğin ötesinde Rob *harı* (tarafından)
Baradikan Efendisinin şahsına tahsis

METİN

μιρονφαρ(ανο) [v2/15] αγγαραγο
σπανδαγανο χοβο οδο πιδοβιλδο ασο
μιροναφαρηνηλο παρο σπανδαγανηλο
αγγαραγο παδουαμονδο [v2/16] ασιδο
μιαυο ναμο οδασο νιμορωσανο
κησονανο αγγαραγο παδουαμονδο ασιδο
ναροοανο ραζινδο [v2/17] οδασο βαρχανο
αγγαραγο ασιδο χαρβιγανο ασο
σπανδαγανο χιρσαγινδο παλαγο ραζινδο

ταδομο ωσο λαδο [v2/18] οδο παραλαδο
χογαμο οδο χοσινδο σαγονδο πιδο δ'
παδουαμονδο βανδαρο ναβισιδο αββο
οδο ζαμι-[v2/19]-γο αυαγγο οδο ναυαγγο
ιαδογαδαυο οδο οιζαδαυο ασο κωσο αβο
κωσο οδασο ναμονδο αβο ναμονδο [v2/20]
βηγοτωγο οδο βηγοπαρο οδο
βηγοπιδδιστο οδο βηυοβιδδινο ασο οισο
κισο πιδδιγο αγγαραγο [v2/21] ασιδαβο
μασκο ναβισιδο οδο βαιοιδο αβο
αγγαραγο ιαοο παραγανο δ' γωρο αλο
κασοκο φιαδαρ[ο] [v2/22] αλο κασοκο
καμβαταρο ιαοαρο

ωσο παδαχβανηιο τοο ζαροιωλο οδο τοο
βρηδαγο οδο τοο σανδο [v2/23] οδο
ταμαχαγγο βραδο πορο φροζανδανανο
ιειο αγγαραγο ασιδαβο μασκο ναβισιδο
ασο ανδορονι-[v2/24]-γο ρωσο παρσο
μαβαρο ζαμανο οδασο μωσο αβο

ÇEVİRİ

edilmiş mülk arazi; batıda Spandaganların
kendi mülk arazisi ve az ötede, daha
batıya doğru Spandaganların Miyah adlı
mülk arazisi sınırdır; güneyde
Kesunanların Naruwan denilen mülk
arazisi sınırdır; kuzeyde Harbiganların
Spandaganlardan satın aldığı Palag
denilen mülk arazi (sınırdır).”

“Şimdi, ben tarafından, dört sınır
içerisinde tanımlandığı gibi, sulanan arazi,
çevresi ve komşuları, ..., ... ile bir taraftan
bir tarafa, bir sınırdan bir sınıra, vergisiz,
borçsuz, karşılıksız, burada tanımlanan bu
mülk arazi için hiç kimsenin ödeme
yükümlülüğü olmaksızın bilerek ve
isteyerek verildi ve satıldı. Bu arazide
tahıl ekiminde 4 küriden biraz fazla ya da
biraz az (tahıl) kullanılır.”

“Şimdi, sen, Zar-yol, sen Bredag, sen
Sand ve sizin erkek kardeşiniz, oğlunuz,
torunlarınız, burada tanımlanan bu
araziyi, ertesi günden sonra, gelecekte,
şimdiden sonsuza kadar, kendiniz almak
ve tutmak, sonra satmak, bağışlamak,

METİN

ιασηδανο ζοραγο χοαδο χοαρδο οδο
δδριγδο {ο} [v2/25] παρσο παραλαδο βαγδο
ναβαγο ωσταδο οιχαρηγανο κιρδο αβο
πορο οολοβαρο λαδο ναβανδο λο-[v2/26]-
γδο ναμαγγο βαυαρο οδο βαγολαγγο
κιρδο λαχμιγο οδο λαχρατανιγο κιρδο
αβαδο κιρδο ναρδδιγα-[v2/27]-νο υιρτο αλο
ανδαρο ζαμιγο μιγαδο νωιο νακανδο
ασιδο υαρσο χοαδο ριμαδο σαγονδο
χοβαοανδο α-[v2/28]-βο χιρσαγο οδαβο
βονο πιδαργανο παδαχβανινδο

ακιδο ναυο παδαχβανινδο υαρσο κισο
πιδ[ο]- [v2/29]-κιρτο οδο ναυο ζιδο ναυο
γαμανο κιρδο ναυο χοδδηοο μαρδο οδο
ναυο ρωβιγο οδο ναυο βαμο-[v2/30]-ιανιγο
οδο ναυο ωδαγοσιγο οδο ναυο μαχο
χοαδο πιδοοασινδδιγανο

καλδο δογγο ασταδο ασο ανδορονιγο
[v2/31] ρωσο παρσο μαβαρο ζαμανο ακιδο
κισο πιδοκαρλαδο χοαρδο οδο δδριγδο
ναυο υιρζαδο αλο αν-[v2/32]-δαρο πωστιγο
μολραγο αζβαραδο καβογγο αλο νωγο
αλο χιρσοβωστιγο αλο ναβαγοβωστιγο
αλο οι-[v2/33]-χαρηγανοβωστιγο
πιδοκαρλαδο οδαβο λαδο οηλαδο ταδαζο
σωρο οδαζο οαχβοβορδο οδαζο μη-[v2/34]-
ιαμο οδο μαχαγγο βραδο πορο οδο
μαχαγγο φροζανδανανο δογγο πιτιαμο

ÇEVİRİ

rehin vermek, kiraya vermek, oğula başlık
parası (olarak) vermek, kızın yanında
çeyiz (olarak) vermek, manastır ve
tapınak yapmak, mezar yeri ve ölü yakma
yeri yapmak, ekili hâle getirmek, nadasa
burakmak, başka yer ile takas etmek,
kanal kazmak, kendinize her ne uygun
olacaksa, satın alınan ya da ata mirası
tarım arazsisi üzerinde mal sahiplerinin
hakka sahip oldukları gibi hakkına
sahipsin.”

“Ancak, hiç kimse, ne efendi, ne Roblu, ne
Bamyanlı, ne yerli kimse, ne biz beyanda
bulunanların kendisi, alıkoymak, zapt
etmek, yanlış yapmak hakkına sahip
değillerdir.”

“Eğer böyle olursa, ertesi günden sonra,
gelecekte, her kim ki tartışacak,
alıkoymak, almaya ve muhafaza etmeye
müsaade etmeyecek ya da başka
sözleşme, mühürlü belge, eski veya yeni,
satış sözleşmesi, teminat sözleşmesi ya da
kira sözleşmesi düzenleyecek, alıkoymak,
mahkemeye getirecek olursa, o hâlde ben,
Sor, ben, Wahş-burd ve ben, Meyam ve
bizim erkek kardeşimiz, oğlumuz ve
torunlarımız şöyle taahhüt ediyoruz:...”

METİN

οδο μαχο πιταδδηιο ακιδα-[v2/35]-βο οισο
λαδο λαδο ναβανδοφαγο ζαροιωλο οδο
ναβανδοφαγο βρηδαγο οδο ναβανδοφαγο
σανδο οδο [v2/36] ναβανδο ταμαχαγγο
βραδο πορο φροζανδανανο βραοαμο
οδασο οισο λαδο οδασο οισο πιδοκαρδο
οδασο [v2/37] οισο αχασο χοηδαγο
οδαβηβινδο κираμο

καλδαβο οισο λαδο ναβανδο ναυο
βραοαμο οδασο οισο αχασο [v2/38] χοηδαγο
οδαβηβινδο ναυο κираμο οδαλαζο σωρο
οδαλαζο οαχβοβορδο οδαλαζο μηαμο
οδα-[v2/39]-λο μαχαγγο βραδο πορο
φροζανδανανο αλο σπανδαγανιγο
χοδδηοο αλο μαρηγο χοαδο αχασαμο ο-
[v2/40]-[δ]ο πιδοκαρλαμο χοαρδο οδο
δδριγδο ναυο υιρζαμο αλο ανδαροζαγγο
πωστιγο οδο μολραγο αζβα-[v2/41]-ραμο
οδο χοβο πιτανο οδο χοβο χονδαγο
ανδαροζαγγο οαρο κираμο σαγονδο
χοαδο πιταδδηιο οδαβο [v2/42] μασκο
ναβισιδο

ταδασο οισο λαδο βηλαδδιγο βοοαμο οδο
μισο ταοανο τωζαμο αβο γαζνο βρηγανο
[v2/43] δδραχμο σιμιγγο βιζγο ωδαγο
οιζινδδιγο υαρηιοσαδο τ' οδο μισο

ÇEVİRİ

“Biz tarafından taahhüt edilir ki her mahkemeye sen, Zar-yol, sen, Bredag, sen, Sand ve sizin erkek kardeşiniz, oğlunuz ve torunlarınızla birlikte gideceğiz ve her mahkemeden, her engelden ve her anlaşmazlıktan serbest bırakılmış, ayrılmış olmanızı sağlayacağız.”

“Eğer her mahkemeye birlikte gitmeyecek, tüm anlaşmazlıklardan serbest bırakılmış, ayrılmış olmanızı sağlamayacak olursak, ben, Sor, ben Wahş-burd, ben Meyam ve bizim erkek kardeşimiz, oğlumuz, torunlarımız ya da Spandagan’a mensup (bir) efendi ya da kölenin kendisi ile anlaşmazlığa düşecek, alıkoyacak, almak ve muhafaza etmek (için) müsaade etmeyecek ya da başka sözleşme ve mühürlü belge düzenleyecek, kendi sözüümüzden ve beyanımızdan, kendimiz tarafından taahhüt edilen ve burada yazılandan başka türlü davranacak (olursak)...”

“... o hâlde her mahkemede yasaya aykırı (davranmış) olacağız ve dahası para cezası ödeyeceğiz. Bredag hazinesine iyi, bölgede geçerli, üç yüz 300 gümüş dirhem

METİN

δαρφηλο ταιοανο αβο πα-[v2/44]-
δοιαρδδιγανο τωζαμο

οδο παρσο τογδο ταιοανο χιρσοβωστιγο
χοζο οηζο οαυοοαρο οδο παρ-[v2/45]-μανο
βοοαδο σαγονδαβο μασκο ναβισιδο

ÇEVİRİ

ve aynı para cezasını karşı tarafa
ödeyeceğiz.”

“Para cezası ödendikten sonra, satış
sözleşmesi burada yazıldığı gibi iyi,
güçlü, geçerli ve yetkili olsun...”

4.3. Arsa Satış Belgesi W (DOC 116)

Yazma Numarası: DOC 116

Yıl: 525/747

Bulunduğu Yer: Khalili Koleksiyonu, Londra

Belge Türü: Satış sözleşmesi

Ön yüz: 33 satır (W1: kapalı kopya) + 33 satır (W2: açık kopya)

Arka yüz:-

Mühürler: 3 mühür

Yazmanın durumu: Hasarsız

4.3.1. Kapalı Kopya W1 (DOC 116) Metin ve Çeviri

[w1/1] αχβονο φ' κ' ε' μανο ποσιγο καλδο ναβιχτο μολραγο χιρσοβωστιγο μαλαβο γανδαρο
πισο [w1/2] βαγο οαχβο λαδοιανο βορδογαλαγο στοργο οαρσοχονδδιγο ακιδαβο γανδαρο
σαπισινδο οδο πισο οι-[w1/3]-σβοροζινιιο σαμοσιτανο ββαβορανο φρομαλαρο οδο πισο
μισο υαμαχονδο ωδαγοσιγο ζαδοκαρ-[w1/4]-ο ακιδο οαλο πιδο μιλαγγο αρμαστινδο
ατασιμο σαχοανο ζανινδο καλδο πιδοοασαδο χογαμο [w1/5] χοσινδο λαδο οδο παραλαδο
μανο οορωλο οδο μανο υιλιτοβηρο βαυο πορανο οδο μανο ζαρδο [w1/6] οορωλο πορο
γανδαριγο χοιαχο ακιδομο χανο οορωλανο γιρλινδο ρωβοχαρο μαρηγο πιδο [w1/7] δογγο
ιαοαρο ακιδομο στοργο γαζιτο οδο βαριτο λαδο σαχσαδο ταδομο αβο χανο υαρσο ανδαρο
ιαο-[w1/8]-οανο νιστο σταδο ακιδο γαζιτο οδο βαριτο λαδο βιααδδηιο ασιδο μαχο αστο
αββο οδο ζαμιγο αγγαρα-[w1/9]-γο ιωγο μαλαβο ιασκισαγγο ραγο ιειο αγγαραγο ασιδο
νωγοφαρνανο γιρλινδο ταδομο ωσο παραλαδο [w1/10] αβφαγο οαυρανο οδαβφαγο μιρο
βηκο πορανο ιασπιιο σηρο μαρηγο πιδο δδραχμο ταζαγο σιμι-[w1/11]-γγο βιζγο ωδαγο
οιζινδδιγο χοατο ξ' οδο μαχο αγγιτινδο οισο σποριγο βαδο υονοσινδο κινδαμο πιδο-
[w1/12]-σαχτο οαυαγο φρογαοο ζαναμο ναγο μηγαρο ωσο αστο αβο αγγαραγο ασιδο
νωγοφαρνανο ναμο παδουαμο-[w1/13]-νδο ασο μιροσανο αγγαραγο ασιδο πιρωζοβαρνο
ναμο οδασο μιρονφαρνανο οαραοαγγο ροζγο ρηγο παδο-[w1/14]-υαμονδο οδασο
νιμορωσανο σινζο σαοανο αγγαραγο παδουαμονδο οδασο αχρανο κινο αββο οαλο
ασιδαβο [w1/15] ιασκινο βραοιδο οδο οαζιδο τοχμανο ιαοο πανζασο ν' καβσο αλο κασοκο

φρυαδαρο αλο κασοκο καμβαταρ-[w1/16]-ο ταδομο ωσο λαδο οδο παραλαδο αγγαραγο
σαγονδαβο σοφαρο παδουαμονδο βανδαρο ναβισιδο αββο οδο ζαμιγο αυαγγο [w1/17] οδο
ναυαγγο ασο κωσο αβο κωσο οδασο υαμονδο αβο υαμονδο βηγοτωγο βηυαργο βηπαρο
βηπιδδιστο ασο οισο [w1/18] κισο πιδδιγο αγγαραγο ασιδαβο μασκο ναβισιδο παδαχβανηιο
ασο ανδορονιγο ρωσο παρσο μαβαρο ζαμανο οδασο [w1/19] μωσο αβο ιασηδανο ζοραγο
τοο οαυρανο οδο τοο μιο οδο ταοαγγο βραδο πορο φροζανδανανο χοαδο [w1/20] χοαρδο
οδο δδριγδο παρσο παραλαδο αμβαγδο ναβαγο ωσταδο οιχαρηγανο κιρδο αλο ανδαρο
ζαμιγο μιγδο αβο [w1/21] πορο οολοβαρο λαδο ναβανδο λογδο ναμαγγο βαυαρο οδο
βαγολαγγο κιρδο λαχμιγο οδο λαχβατανιγο κιρδο ασιδο [w1/22] υαρσο χοαδο ριμαδο
σαγονδο χοβαοανδο αβο δδραχμο χιρσαγο βονο πιδαργανο παδαχβανινδο ακιδο υαρσο
κισο [w1/23] πιδοκιρτο οδο ζιδο οδο γαμανο κιρδο ναγο παδαχβανινδο [w1/24] καλδο δογγο
ασταδο υαρσο κισο ακιδο αχασαδο πιδοκαρλαδο ιωλαδο οισηραδο χοαρδο οδο δδριγδο
ναγο υιρζαδο αλο [w1/25] ρωβιγο αλο βαμοιανιγο αλο τορκο αλο ταζιγο αλο ωδαγοσιγο
αλο ανδαρο υαρσο κισο αχασογαργο πηδαγο βοοοαδο ταδο [w1/26] οαλαζο οορωλο οδαζο
υιλιτοβηρο οδαζο ζαρδο οδο μαχαγγο βραδο πορο φροζανδανανο δογγο πιτιαμο οδο
[w1/27] μαχο πιταδδηιο ακιδαβο οισο λαδο λαδο ναβανδο ηαοαμο οδασο οισο αχασο οδασο
οισο πιδοκαρδο χοηδαγο οδαβ{ο]- [w1/28]-υηβινδο κираμο καλδαβο οισο λαδο λαδο
ναβανδο ναγο ηαοαμο οδασο οισο αχασο χοηδαγο οδαβυηβινδο ναγο [w1/29] κираμο
οδαλο μαχο χοαδο πιδοοασινδδιγανο αχασαμο πιδοκαρλαμο χοαρδο δδριγδο ναγο
υιρζαμο αλο ανδαρ-[w1/30]-ο πωστιγο μολραγο αζβαραμο καβογγο αλο νωγο ταδο μαχο
χοανδο οδο οισαρο αβο λαδο οαυοαρο παρμανο μαγο [w1/31] βοοαδο οδο μισο τωζαμο
ταοανο αβο γαζνο βρηγανο δδραχμο ταζαγο σιμιγγο ηιζγο ωδαγο οιζινδδιγο σαδο ρ' οι-
[w1/32]-στο κ' οδο μισο δαρφηλο ταοανο αβο παδοιαρδδιγανο τωζαμο οδο παρσο τογδο
ταοανο χιρσοβωστιγο χοζο οηζο [w1/33] οαυοαρο οδο παρμανο βοοαδο σαγονδαβο μασκο
ναβισιδο

METİN

ÇEVİRİ

[w1/1] αχβονο φ' κ' ε' μαυο ποσιγο καλδο

“525 yılı, Pusig ayında, bu mühürlü belge,

METİN

ναβιχτο μολραγο χιρσοβωστιγο μαλαβο
γανδαρο πισο [w1/2] βαγο οαχβο λαδοιανο
βορδογαλαγο στοργο οαρσοχονδδιγο
ακιδαβο γανδαρο σαπισινδο οδο πισο οι-
[w1/3]-σβοροζινιου σαμοσιτανο βαβορανο
φρομαλαρο οδο πισο μισο υαμαχονδο
ωδαγοσιγο ζαδοκαρ-[w1/4]-ο ακιδο οαλο
πιδο μιλαγγο αρμαστινδο ατασιμο
σαχοανο ζανινδο καλδο πιδοοασαδο
χογαμο [w1/5] χοσινδο λαδο οδο παραλαδο
μανο οορωλο οδο μανο υιλιτοβηρο βαυο
πορανο οδο μανο ζαρδο [w1/6] οορωλο
πορο γανδαριγο χοιαχο ακιδομο χανο
οορωλανο γιρλινδο ρωβοχαρο μαρηγο
πιδο [w1/7] δογγο ιαοαρο

ακιδομο στοργο γαζιτο οδο βαριτο λαδο
σαχσαδο ταδομο αβο χανο υαρσο ανδαρο
ιαο-[w1/8]-οανο νιστο σταδο ακιδο γαζιτο
οδο βαριτο λαδο ηιαδδηιο ασιδο μαχο
αστο αββο οδο ζαμιγο αγγαρα-[w1/9]-γο
ιωγο μαλαβο ιασκισαγγο ραγο ιειο
αγγαραγο ασιδο νωγοφαρνανο γιρλινδο

ταδομο ωσο παραλαδο [w1/10] αβφαγο
οαυρανο οδαβφαγο μιο βηκο πορανο
ιασπιου σηρο μαρηγο πιδο δδραχμο

ÇEVİRİ

satış sözleşmesi, burada, Gandar'da iyilik
bahşeden, dilekleri yerine getiren, yüce,
harikulade Efendi Wahş huzurunda -ki
ona Gandar'da hizmet ederler- Şaburan
Kahya, Wispur-ziniy Samsitan
huzurunda, bir araya gelmiş diğer yerli
hür kişiler huzurunda -ki orada, (onlar)
arasındadırlar; Bah'ın oğulları ben, Wurol
ve ben, Hilitber ile Rob harı hizmetkârı,
Wurol'un oğlu, Gandar'ın yaşlısı, ben,
Zard -ki benim hanemi Wurolan (diye)
adlandırırlar- (arasında) aşağıdaki
şartlarda bilerek ve isteyerek vermek ve
satmak (için) sözleşme yapılırken bu
meseleye tanıklık ederler- yazıldı.”

“Benim (tarafımdan) büyük kelle vergisi
ve hasat vergisi vermek için değer
belirlendi ve benim hanemde kelle vergisi
ve hasat vergisi verebilecek herhangi bir
malvarlığı yoktu. Ancak, burada, Askin
Ovası'nda bir sulak yer (içeren) mülk
arazimiz var. Bu, Nog-farnan (diye)
adlandırılan bir mülk arazidir.”

“Şimdi, ben tarafından, sen Wahran'a ve
sen Bek oğlu, Asplı, baş hizmetçi Mir'e
iyi, bölgede geçerli altmış 60 dirhem

METİN

ταζαγο σιμι-[w1/11]-γγο ριζγο ωδαγο
οιζινδδικο χοατο ξ' οδο μαχο αγγιτινδο
οισο σποριγο ραδο υονοσινδο κινδαμο
πιδο-[w1/12]-σαχτο οαυαγο φρογαοο
ζαναμο ναγο μηγαρο

ωσο αστο αβο αγγαραγο ασιδο
νωγοφαρνανο ναμο παδουαμο-[w1/13]-νδο
ασο μιροσανο αγγαραγο ασιδο
πιρωζοβερνο ναμο οδασο μιρονφαρνο
οαραοαγγο ροζγο ρηγο παδο-[w1/14]-
υαμονδο οδασο νιμορωσανο σινζο
σαοανο αγγαραγο παδουαμονδο οδασο
αχρανο κινο αββο οαλο ασιδαβο [w1/15]
ιασκινο ραιοιδο οδο οαζιδο τοχμανο ιαοο
πανζασο ν' καβσο αλο κασοκο φριαδαρο
αλο κασοκο καμβαταρ-[w1/16]-ο

ταδομο ωσο λαδο οδο παραλαδο
αγγαραγο σαγονδαβο σοφαρο
παδουαμονδο βανδαρο ναβισιδο αββο
οδο ζαμιγο αυαγγο [w1/17] οδο ναυαγγο
ασο κωσο αβο κωσο οδασο υαμονδο αβο
υαμονδο βηγοτωγο βηυαργο βηπαρο
βηπιδδιστο ασο οισο [w1/18] κισο πιδδικο
αγγαραγο ασιδαβο μασκο ναβισιδο

παδαχβανηιο ασο ανδορονιγο ρωσο

ÇEVİRİ

gümüşe satıldı ve tümü, eksiksiz, biz tarafından alındı. Memnun ve hoşnut olduk. Anlaştığımız bedelden zararda değil, kârda (olduğumuzu) onaylıyoruz.”

“Şimdi, Nogfarnan adlı mülk arazinin sınırı şöyledir: Doğuda Piroz-barn adlı mülk arazi, batıda Warawang adlı üzüm bağının kalan kısmı sınırdır, güneyde Sinz Sawan’ın mülk arazisi sınırdır, kuzeyde sulama kanalı suyu sınırdır. Orada, Askin’dekiler elli 50 çeyrek ölçü veya biraz az ya da biraz fazla tahıl tohumu harcar ve kullanır.”

“Şimdi ben tarafından, mülk arazi, dört sınır içerisinde tanımlandığı gibi, sulanan arazi, çevresi ve komşuları ile, bir taraftan bir tarafa, bir sınırdan bir sınıra, vergisiz, kirasız, borçsuz, hiç kimseye karşı yükümlülüğü olmaksızın burada tanımlanan bu mülk arazi verildi ve satıldı.”

“Ertesi günden, gelecekte, şimdiden

METİN

παρσο μαβαρο ζαμανο οδασο [w1/19] μωσο
αβο ιασηδανο ζοραγο τοο οαυρανο οδο
τοο μιρο οδο ταοαγγο βραδο πορο
φροζανδανανο χοαδο [w1/20] χοαρδο οδο
δδριγδο παρσο παραλαδο αμβαγδο
ναβαγο ωσταδο οιχαρηγανο κιρδο αλο
ανδαρο ζαμιγο μιγδο αβο [w1/21] πορο
οολοβαρο λαδο ναβανδο λογδο ναμαγγο
βαυαρο οδο βαγολαγγο κιρδο λαχμιγο
οδο λαχφατανιγο κιρδο ασιδο [w1/22]
υαρσο χοαδο ριμαδο σαγονδο χοβαοανδο
αβο δδραχμο χιρσαγο βονο πιδαργανο
παδαχβανινδο

ακιδο υαρσο κισο [w1/23] πιδοκιρτο οδο
ζιδο οδο γαμανο κιρδο ναγο
παδαχβανινδο οδο ναγο πωστιγο αζγαδο
ναγο καβογγο ναγο νωγο

[w1/24] καλδο δογγο ασταδο υαρσο κισο
ακιδο αχασαδο πιδοκαρλαδο ιωλαδο
οισηραδο χοαρδο οδο δδριγδο ναγο
υιρζαδο αλο [w1/25] ρωβιγο αλο
βαμοιανιγο αλο τορκο αλο ταζιγο αλο
ωδαγοσιγο αλο ανδαρο υαρσο κισο
αχασογαργο πηδαγο βοοοαδο ταδο [w1/26]
οαλαζο οορωλο οδαζο υιλιτοβηρο οδαζο
ζαρδο οδο μαχαγγο βραδο πορο

ÇEVİRİ

sonsuzla kadar, sen, Wahran ve sen, Mir,
sizin erkek kardeşiniz, oğlunuz,
torunlarınız kendiniz almak ve sahip
olmak, sonra satmak, bağışlamak, rehin
vermek, kiraya vermek, başka (bir) yer ile
takas etmek, oğula başlık parası (olarak)
vermek, kızın yanında çeyiz (olarak)
vermek, manastır veya tapınak yapmak,
mezar yeri ya da ölü yakma yeri yapmak,
kendinize her ne uygun olacaksa,
dirhemle satın alınan (ya da) ata mirası
tarım arazisi üzerinde mal sahiplerinin
hakka sahip oldukları gibi hakka
sahipsiniz.”

“Ancak, hiç kimse alıkoymak, zapt
etmek, yanlış yapmak ve ne eski ne de
yeni belge düzenlemek hakkına sahip
değildir.”

“Eğer böyle olursa, her kim ki tartışacak,
alıkoymak, kavga edecek, münakaşa
edecek, almaya ve sahip olmaya müsaade
etmeyecek, ne Roblu, ne Bamyanlı, ne
Türk, ne Arap, ne yerli, ne de başka bir
kimse tartışmacı görünecek olursa, o
hâlde ben Wurol, ben Hilitber, ben, Zard
ve bizim erkek kardeşimiz, oğlumuz,
torunlarımız şöyle taahhüt ediyoruz: Biz

METİN

φροζανδανανο δογγο πιτιαμο οδο [w1/27]
μαχο πιταδδηιο ακιδαβο οισο λαδο λαδο
ναβανδο βαιοαμο οδασο οισο αχασο
οδασο οισο πιδοκαρδο χοηδαγο οδαβ{ο]-
[w1/28]-υηβινδο κираμο

καλδαβο οισο λαδο λαδο ναβανδο ναγο
βαιοαμο οδασο οισο αχασο χοηδαγο
οδαβυηβινδο ναγο [w1/29] κираμο οδαλο
μαχο χοαδο πιδοοασινδδιδιγανο αχασαμο
πιδοκαρλαμο χοαρδο δδριγδο ναγο
υιρζαμο αλο ανδαρ-[w1/30]-ο πωστιγο
μολραγο αζβαραμο καβογγο αλο νωγο
ταδο μαχο χοανδο οδο οισαρο αβο λαδο
οαυοαρο παρμανο μαγο [w1/31] βοοαδο
οδο μισο τωζαμο ταιοανο

αβο γαζνο βρηγανο δδραχμο ταζαγο
σιμιγγο βιζγο ωδαγο οιζινδδιδιγο σαδο ρ'
οι-[w1/32]-στο κ' οδο μισο δαρφηλο
ταοανο αβο παδοιαρδδιδιγανο τωζαμο

ÇEVİRİ

tarafından taahhüt edilir ki her
mahkemeye (sizlerle) birlikte gideceğiz,
her anlaşmazlıktan ve her engelden
serbest bırakılmış, ayrılmış olmanızı
sağlayacağız.”

“Eğer her mahkemeye (sizlerle) birlikte
gitmeyecek, tüm anlaşmazlık(lar)dan
serbest bırakılmış, ayrılmış (olmanızı)
sağlamayacak, biz kendimiz beyan
edenler tartışacak, alıkoyacak, almaya ve
sahip olmaya müsaade etmeyecek, eski ya
da yeni başka sözleşme ya da mühürlü
belge düzenleyecek olursak, o hâlde,
bizim dava ve savunmamız mahkemede
geçerli ve yetkili olmasın. Dahası para
cezası ödeyelim.”

Bredag hazinesine yüz yirmi 120 dirhem
iyi, bölgede geçerli gümüş dirhem ve
ayrıca aynı para cezasını karşı (da) tarafa
ödeyelim.”

4.3.2. Αόκ Kopya W2 (DOC 116) Metin ve Çeviri

[w2/1] αχβονο φ' κ' ε' μαυο ποσιγο καλδο ναβιχτο μολραγο χιρσοβωστιγο μαλαβο γανδαρο
πισο βαγο οαχβο λαδοιανο [w2/2] βορδογαλαγο στοργο οαρσοχονδδιγο ακιδδηιο σπασο
οδο ναβαλμο μαλαβο γανδα{ρο}ρινδο οδο πισο οισβοροζινιιο σαμοσιτα-[w2/3]-νο
βαβορανο φρομαλαρο οδο πισο μισο υαμαχοανδο ωδαγοσιγο ζαδοκαρο ακιδο οαλο πιδο
μιλαγγο αρμαστινδο οδασιμο [w2/4] σαχοανο ζανινδο καλδο πιδοοασαδο χογαμο χοσινδο
λαδο οδο παραλαδο μανο οορωλο οδο μανο υιλιτοβηρο βαυο πορανο [w2/5] οδο μανο
ζαρδο οορωλο πορο γανδαριγο χοιαχο ρωβοχαρο μαρηγο ακιδαμηνο χανο οορωλανο
γιρλινδο μισιδο μαχο [w2/6] πιδοοασινδδιγανο στοργο ταζιιαγγο γαζιτο οδο βαριτο λαδο
σαχσαδο οδο μισο υαβισο παρο πορδδιγο σταδαμο ταδο μαχο αβο χανο [w2/7] δογγο ταοο
ιαοανο νιστο σταδο ακιδο μαχο ταζιιαγγο γαζιτο οδο βαριτο οδο μισο παρο ματο οδο λαδο
βιαδδηιο ασιδο μαχο [w2/8] αστο μαληλ[ο] αβο ιασκισαγγο ραγο αγγαραγο ιωγο χοβο
μαχο βοно πιδαργανο ιειο αγγαραγο ασιδο νωγοφαρνανο γιρλινδ[ο] ταδο μαχο [w2/9] ωσο
παραλαδο αβφαγο οαυρανο οδαβφαγο μιρο βηκο πορανο ιασπιγο σηρο μαρηγο πιδο
σποριγο οαυαγο πιδο δδραχμο [w2/10] ταζαγο σιμιγγο βιζγο ωδαγο οιζινδδιγο χοατο ξ' οδο
μαχο αγγιτινδο οισο σποριγο βαδο υονοσινδο κιρδαμο πιδοσαχτο οαυαγο [w2/11] φρογαοο
ζαναμο ναγο μηγαρο ωσο αστο αβο αγγαραγο ασιδο νωγοφαρνανο γιρλινδο παδουαμονδο
ασο μιροσανο αγγαραγο [w2/12] ασιδο πιρωζοβαρνο ναμο οδασο μιρονφαρνανο οαραοαγγο
ροζγο ρηγο παδουαμονδο οδασο νιμορωσανο σινζο σαοανο [w2/13] αγγαραγο
παδουαμονδο οδασο αχρανο ταχμο κινο αββο οαλο ασιδαβο ιασκινο βαιοδο οδο οαζιδο
τοχμανο ιαοο αβο αγγαραγο [w2/14] πανζασο ν' καβσο αλο κασοκο φιαδαρο αλο κασοκο
καμβαταρο ταδο μαχο ωσο λαδο οδο παραλαδο αγγαραγο σαγονδαβο μασκο ναβισιδο
[w2/15] αββο οδο ζαμιγο ασο κωσο αβο κωσο οδασο υαμονδο αβο υαμονδο αυαγγο οδο
ναυαγγο βηγοτωγο βηυαργο βηπαρο βηπιδδιστο [w2/16] ασο οισο κισο πιδδιγο αγγαραγο
ασιδαβο μασκο ναβισιδο παδαχβανηιο τοο οαυρανο οδο τοο μιρο οδο τα(μα)χαγγο βραδο
πορο [w2/17] φροζανδανανο ασο ανδορονιγο ρωσο παρσο μαβαρο ζαμανο οδασο μωσο αβο
ιαοηδανο ζοραγο ιειο αγγαραγο [ασ]ιδαβο {μα} [w2/18] μασκο ναβισιδο χοαδο χοαρδο οδο
δδριγδο παρσο παραλαδο αμβαγδο ναβαγο ωσταδο οιχαρηγανο κιρδο αλο ανδαρο ζαμιγο
μιγδο [w2/19] βαυαρο οδο βαγολαγγο κιρδο αβο πορο οολοβαρο λαδο ναβανδο λογδο
ναμαγγο λαχμιγο οδο λαχβατανιγο κιρδο ασιδο υαρσο [w2/20] χοαδο ριμαδο σαγονδο

χοβαοανδο αβο δδραχμο χιρσαγο βονο πιδαργανο παδαχβανινδο ακιδο υαρσο κισο
 πιδοκιφτο [w2/21] ζιδο οδο γαμανο κιρδο ναγο παδαχβανινδο ναγο ρωβιγο οδο ναγο
 βαμοιανιγο ναγο τορκο ναγο ταζιγο ναγο ω[δαγο]σιγο ναγο [w2/22] ανδαρο υαρσο κισο
 ναγο πωστιγο αζγαδο ναγο καβογγο ναγο νωγο ναγο χιρσοβωστιγο ναγο ναβαγοβωστιγο
 ναγο λαβνρπαλαβνο-[w2/23]-βωστιγο ναγο χοδδηοοβορδοβωστιγο ναγο ανδαρο υαρσο
 πωστιγο ναγο μολραγο αζγαδο παδαχβανινδο καλδο δογγο ασταδο ασο ανδ-[w2/24]-
 ορονιγο ρωσο παρσο μαβαρο ζαμανο υαρσο κισο ακιδαβφαγο οαυρανο οδαβφαγο μιρο
 οδαβο ταοαγγο βραδο πορο φρο-[w2/25]-ζανδανανο αχασαδο πιδοκαρλαδο ιωλαδο
 οισηραδο χοαρδο δδριγδο ναγο υιρζαδο ανδαρο πωστιγο μολραγο αζβααραδο ταδο ο-
 [w2/26]-αλαζο οορωλο οδαζο υιλιτοβηρο οδαζο ζαρδο οδο μαχαγγο βραδο πορο
 φροζανδανανο δογγο πιτιαμο οδο μαχο πιταδδ(η)- [w2/27]-ιο ακιδαβο οισο λαδο λαδο
 ναβανδο βραοαμο οδασο οισο αχασο οδασο οισο πιδοκαρδο χοηδαγο οδαβυηβινδο κираμο
 καλδαβο οισο [w2/28] λαδο λαδο ναβανδο ναγο βραοαμο οδασο οισο αχασο οδασο οισο
 πιδοκαρδο χοηδαγο οδαβυηβινδο κιρδο ναγο βιαμο οδαλο μα-[w2/29]-χο χοβο
 πιδοοασινδδигανο αχασαμο πιδοκαρλαμο χοαρδο οδο δδριγδο ναγο υιρζαμο αλο ανδαρο
 πωστιγο μολραγο αζ-[w2/30]-βαραμο οδασο χοβο χονδαγο οδο χοβο πιτανο δδρογο οδο
 ανδαροζαγγο οαρο κираμο σαγονδο μαχο χοαδο πιταδδηιο οδαβο [w2/31] μασκο ναβισιδο
 ταδασο οισο λαδο βηλαδδигο βοοαμο οδο μισο ταοανο τωζαμο αβο γαζνο βρηγανο
 δδραχμο ταζαγο [w2/32] σιμιγγο βιζγο ωδαγο οιζινδδигο σαδο ρ' οδο οιστο κ' οδο μισο
 δαρφηλο ταοανο αβο παδοιαρδδигανο τωζαμο οδο παρ-[w2/33]-σο τογδο ταοανο μολραγο
 χιρσοβωστιγο χοζο οηζο οαυοοαρο οδο παρμανο βοοαδο σαγονδαβο μασκο ναβισιδο

METİN

[w2/1] αχβονο φ' κ' ε' μανο ποσιγο καλδο
 ναβιχτο μολραγο χιρσοβωστιγο μαλαβο
 γανδαρο πισο βαγο οαχβο λαδοιανο [w2/2]
 βορδογαλαγο στοργο οαρσοχονδδигο
 ακιδδηιο σπασο οδο ναβαλμο μαλαβο
 γανδα{ρο}ρινδο οδο πισο οισβοροζινιο

ÇEVİRİ

“525 yılı, Pusig ayında, bu mühürlü belge,
 (bu) satış sözleşmesi, burada, Gandar'da
 iyilik bahşeden, dilekleri yerine getiren,
 yüce, harikulade Efendi Wahş huzurunda
 -ki onun hizmeti ve makamı burada,
 Gandar'dadır- Şaburan Kahya, Wispur-

σαμοσιτα-[w2/3]-vo þαβορανο φρομαλαρο
οδο πισο μισο υαμαχοανδο ωδαγοσιγο
ζαδοκαρο ακιδο οαλο πιδο μιλαγγο
αρμαστινδο οδασιμο [w2/4] σαχοανο
ζανινδο καλδο πιδοοασαδο χογαμο
χοσινδο λαδο οδο παραλαδο μανο
οορωλο οδο μανο υλιτοβηρο βανο
πορανο [w2/5] οδο μανο ζαρδο οορωλο
πορο γανδαριγο χοιαχο ρωβοχαρο
μαρηγο ακιδαμηνο χανο οορωλανο
γιρλινδο

μισιδο μαχο [w2/6] πιδοοασινδδιδιγανο
στοργο ταζιαγγο γαζιτο οδο βαριτο λαδο
σαχσαδο οδο μισο υαβισο παρο πορδδιδιο
σταδαμο ταδο μαχο αβο χανο [w2/7] δογγο
ταοο ιαοανο νιστο σταδο ακιδο μαχο
ταζιαγγο γαζιτο οδο βαριτο οδο μισο
παρο ματο οδο λαδο þιαδδηιο ασιδο
μαχο [w2/8] αστο μαληλ[o] αβο
ιασκισαγγο ραγο αγγαραγο ιωγο χοβο
μαχο βονο πιδαργανο ιειο αγγαραγο
ασιδο νωγοφαρνανο γιρλινδ[o]

ταδο μαχο [w2/9] ωσο παραλαδο αβφαγο
οαυρανο οδαβφαγο μιρο βηκο πορανο
ιασπιγο σηρο μαρηγο πιδο σποριγο
οαυαγο πιδο δδραχμο [w2/10] ταζαγο
σιμιγγο þιζγο ωδαγο οιζινδδιδιο χοατο ξ'
οδο μαχο αγγιτινδο οισο σποριγο þαδο
υονοσινδο κιρδαμο πιδοσαχτο οαυαγο

ziniy Samsitan huzurunda ve bir araya
gelmiş diğer yerli hür kişiler huzurunda -
ki orada, (onlar) arasındadırlar ve Bah'ın
oğulları ben, Wurol ve ben, Hilitber ile
Rob þarı hizmetkârı, Wurol'un oğlu,
Gandar'ın yaşlısı, ben, Zard -ki benim
hanemizi Wurolan (diye) adlandırırlar-
(arasında) bilerek ve isteyerek vermek ve
satmak (için) aşağıdaki şartlarda
sözleşme yapılırken bu meseleye tanıklık
ederler- yazıldı...”

“Şimdi biz beyanda bulunanlar, büyük
Arap (?) kelle vergisi ve hasat vergisi
vermek için değer belirlendi ve fazla
borçla borçlandık. Hanemizde kelle
vergisini, hasat vergisini verebilecek ve
borcu elden çıkarabilecek maddi varlık,
malvarlığı yoktu. Ancak, burada, Askin
Ovası'nda bizim kendi ata mirası bir mülk
arazimiz var. Bu, Nog-farnan (diye)
adlandırılan bir mülk arazidir.”

“Şimdi, biz tarafından, sen, Wahran'a ve
sen, Bek'in oğlu, Asplı, baş hizmetçi
Mir'e tam bedelinde, iyi, bölgede geçerli
altmış 60 dirhem gümüşe satıldı. Tümü,
eksiksiz, biz tarafından alındı. Memnun
(ve) hoşnut olduk. Anlaştığımız bedelden
zararda değil, kârda (olduğumuzu)

[w2/11] φρογαοο ζαναμο ναγο μηγαρο

ωσο αστο αβο αγγαραγο ασιδο
νωγοφαρνανο γιρλινδο παδουαμονδο ασο
μιροσανο αγγαραγο [w2/12] ασιδο
πιρωζοβερνο ναμο οδασο μιονφαρανο
οαραοαγγο ροζγο ρηγο παδουαμονδο
οδασο νιμορωσανο σινζο σαιοανο [w2/13]
αγγαραγο παδουαμονδο οδασο αχρανο
ταχμο κινο αββο οαλο ασιδαβο ιασκινο
βαοιδο οδο οαζιδο τοχμανο ιαοο αβο
αγγαραγο [w2/14] πανζασο ν' καβσο αλο
κασοκο φιαδαρο αλο κασοκο καμβαταρο

ταδο μαχο ωσο λαδο οδο παραλαδο
αγγαραγο σαγονδαβο μασκο ναβισιδο
[w2/15] αββο οδο ζαμιγο ασο κωσο αβο
κωσο οδασο υαμονδο αβο υαμονδο
αυαγγο οδο ναυαγγο βηγοτωγο βηυαργο
βηπαρο βηπιδδιστο [w2/16] ασο οισο κισο
πιδδιγο αγγαραγο ασιδαβο μασκο
ναβισιδο

παδαχβανηιο τοο οαυρανο οδο τοο μιο
οδο τα(μα)χαγγο βραδο πορο [w2/17]
φροζανδανανο ασο ανδορονιγο ρωσο
παρσο μαβαρο ζαμανο οδασο μωσο αβο
ιαοηδανο ζοραγο ιειο αγγαραγο
[ασ]ιδαβο {μα} [w2/18] μασκο ναβισιδο
χοαδο χοαρδο οδο δδριγδο παρσο
παραλαδο αμβαγδο ναβαγο ωσταδο

onaylıyoruz.”

“Şimdi, Nogfarnan denilen mülk arazinin sınırı şöyledir: Doğuda Piroz-barn adlı mülk arazi, batıda Warawang adlı üzüm bağının kalan kısmı sınırdır, güneyde Sinz Sawan’ın mülk arazisi sınırdır, kuzeyde su kanalı(nın) suyu sınırdır. Orada, Askin’dekiler, mülk arazide, elli 50 çeyrek ölçü ya da biraz az ya da biraz fazla tahıl tohumu harcar ve kullanır.”

“Şimdi biz tarafından, (bu) mülk arazi, sulak arazi, burada tanımlandığı gibi bir taraftan bir tarafa, bir sınırdan bir sınıra, çevresi ve komşuları ile, vergisiz, kirasız, borçsuz, hiç kimseye karşı yükümlülüğü olmaksızın burada tanımlanan bu mülk arazi verildi ve satıldı.”

“Sen, Wahran ve sen, Mir, sizin erkek kardeşiniz, oğlunuz, torunlarınız ertesi günden sonra, gelecekte, sonsuza kadar, burada tanımlanan bu araziyi kendiniz almak ve sahip olmak, sonra satmak, bağışlamak, rehin vermek, kiraya vermek, başka (bir) yer ile takas etmek, manastır veya tapınak yapmak, oğula başlık parası

οιχαρηγανο κιρδο αλο ανδαρο ζαμιγο
μιγδο [w2/19] βαυαρο οδο βαγολαγγο κιρδο
αβο πορο οολοβαρο λαδο ναβανδο λογδο
ναμαγγο λαχμιγο οδο λαχβατανιγο κιρδο
ασιδο υαρσο [w2/20] χοαδο ριμαδο
σαγονδο χοβαοανδο αβο δδραχμο
χιρσαγο βονο πιδαργανο παδαχβανινδο

ακιδο υαρσο κισο πιδοκιρτο [w2/21] ζιδο
οδο γαμανο κιρδο ναγο παδαχβανινδο
ναγο ρωβιγο οδο ναγο βαμοιανιγο ναγο
τορκο ναγο ταζιγο ναγο ω[δαγο]σιγο
ναγο [w2/22] ανδαρο υαρσο κισο ναγο
πωστιγο αζγαδο ναγο καβογγο ναγο νωγο
ναγο χιρσοβωστιγο ναγο ναβαγοβωστιγο
ναγο λαβνορπαλαβνο-[w2/23]-βωστιγο
ναγο χοδδηοοβορδοβωστιγο ναγο ανδαρο
υαρσο πωστιγο ναγο μολραγο αζγαδο
παδαχβανινδο

καλδο δογγο ασταδο ασο ανδ-[w2/24]-
ορονιγο ρωσο παρσο μαβαρο ζαμανο
υαρσο κισο ακιδαβφαγο οαυρανο
οδαβφαγο μιρο οδαβο ταοαγγο βραδο
πορο φρο-[w2/25]-ζανδανανο αχασαδο
πιδοκαρλαδο ιωλαδο οισηραδο χοαρδο
δδριγδο ναγο υιρζαδο ανδαρο πωστιγο
μολραγο αζβαραδο ταδο ο-[w2/26]-αλαζο
οορωλο οδαζο υιλιτοβηρο οδαζο ζαρδο
οδο μαχαγγο βραδο πορο φροζανδανανο
δογγο πιτιαμο οδο μαχο πιταδδ(η)-

(olarak) vermek, kızın yanında çeyiz
(olarak) vermek, mezar yeri ya da ölü
yakma yeri yapmak, kendinize her ne
uygun olacaksa, dirhemle satın alınan (ya
da) ata mirası tarım arazisi üzerinde mal
sahiplerinin hakka sahip oldukları gibi
hakka sahipsiniz.”

“Ancak, hiç kimse alıkoymak, zapt
etmek, hata yapmak hakkına sahip
değildir. Ne Roblu, ne Bamyanlı, ne Türk,
ne Arap, ne yerli, ne de başka hiç kimse
ne eski ya da yeni belge düzenlemek, ne
satış sözleşmesi, ne teminat sözleşmesi,
ne bağış takas sözleşmesi, ne efendiye
karşı görevlerin yerine getirilmesine
ilişkin sözleşme, ne başka bir belge, ne
mühürlü belge düzenlemek hakkına
sahiptirler.”

“Eğer böyle olursa, ertesi günden sonra,
gelecekte, her kim ki sen, Wahran ve sen,
Mir, sizin erkek kardeşiniz, oğlunuz,
torunlarınızla tartışacak, alıkoyacak,
kavga edecek, münakaşa edecek, almaya
ve tutmaya müsaade etmeyecek, başka bir
mühürlü belge düzenleyecek olursa, o
hâlde ben, Wurol, ben, Hilitber, ben, Zard
ve bizim erkek kardeşimiz, oğlumuz,
torunlarımız şöyle taahhüt ediyoruz: Biz
tarafından taahhüt edilir ki her

[w2/27]-10 ακιδαβο οισο λαδο λαδο
ναβανδο βαιοαμο οδασο οισο αχασο
οδασο οισο πιδοκαρδο χοηδαγο
οδαβηβινδο κираμο

καλδαβο οισο [w2/28] λαδο λαδο ναβανδο
ναγο βαιοαμο οδασο οισο αχασο οδασο
οισο πιδοκαρδο χοηδαγο οδαβηβινδο
κιρδο ναγο βιαμο οδαλο μα-[w2/29]-χο
χοβο πιδοοασινδδигανο αχασαμο
πιδοκαρλαμο χοαρδο οδο δδριγδο ναγο
υιρζαμο αλο ανδαρο πωστιγο μολραγο
αζ-[w2/30]-βαραμο οδασο χοβο χονδαγο
οδο χοβο πιτανο δδρογο οδο
ανδαροζαγγο οαρο κираμο σαγονδο μαχο
χοαδο πιταδδηιο οδαβο [w2/31] μασκο
ναβισιδο ταδασο οισο λαδο βηλαδδигο
βοοαμο οδο μισο ταοανο τωζαμο

αβο γαζνο βρηγανο δδραχμο ταζαγο
[w2/32] σιμιγγο βιζγο ωδαγο οιζινδδигο
σαδο ρ' οδο οιστο κ' οδο μισο δαρφηλο
ταοανο αβο παδοιαρδδигανο τωζαμο

οδο παρ-[w2/33]-σο τογδο ταοανο μολραγο
χιρσοβωστιγο χοζο οηζο οαυοοαρο οδο
παρμανο βοοαδο σαγονδαβο μασκο
ναβισιδο

mahkemeye (sizlerle) birlikte gidecek ve
her anlaşmazlıktan, her engelden serbest
bırakılmış, ayrılmış olmanızı
sağlayacağız.”

“Eğer her mahkemeye (sizlerle) birlikte
gitmeyecek, tüm anlaşmazlıktan ve tüm
engelden serbest bırakılmış, ayrılmış
(olmanızı) sağlayamayacak, biz kendimiz
beyan edenler tartışacak, alıkoyacak,
almaya ve muhafaza etmeye müsaade
etmeyecek, eski ya da yeni başka
sözleşme ya da mühürlü belge
düzenleyecek, kendi beyanımızdan ve
sözümüzden yalan yere başka türlü yemin
edecek olursak, burada yazıldığı ve
kendimizin de söz verdiği gibi her kanuna
göre yasa dışı (davranmış) olalım ve hatta
para cezası ödeyelim.”

“Bredag hazinesine yüz yirmi 120 dirhem
iyi, bölgede geçerli gümüş dirhem ve
ayrıca aynı para cezasını karşı tarafa
ödeyelim.”

“Para cezası ödendikten sonra, (bu)
mühürlü belge, (bu) satış sözleşmesi
burada yazıldığı gibi iyi, güçlü, geçerli ve
yetkili olsun.”

4.4. Tarla Mahsulü ve Kira Sözleşmesi U (DOC 5)

Yazma Numarası: DOC 5

Yıl: 490712-13

Bulunduğu Yer: Khalili Koleksiyonu, Londra

Belge Türü: Tarla mahsul sözleşmesi

Ön yüz: 25 satır (U1: kapalı kopya) + 27 satır (U2: açık kopya)

Arka yüz: -

Mühürler: 3 mühür

Yazmanın durumu: Hasarsız

4.4.1. Kapalı Kopya U1 (DOC 5) Metin ve Çeviri

[u1/1] αχρνον υ' ρ' καλδο ναβιχτο εμοδδρογο βονοοαρζοβωστιγο οδο χοζογανιγο μαλαβο
μαδδρο ωδαγο [u1/2] ρωβοχαρανο αλοβαρο πισο ποροκο σαμοσιτανο οδο πισο οαχρβοβαγο
κιδαβο γανδαρο σπι(σι)νδο⁷⁸ πισο [u1/3] βαιοριζμο μαδδρο φρομαλαρο οδο πισο μισο
αζαδοκα{α}ρανο⁷⁹ κιδο οαλο αβο μιλαγγο σταδδινδο οδασο εμο [u1/4] ερο ζανινδο καλδο
πιδοοασαδο μανο οαχρβομαρηγο ορωλανο οδο μανο ορωλο οδο μανο υλιτο-[u1/5]-βηρο
αβοφαγο βηκο καμιδοφαρο πορο οδαβοφαγο καμιδοφαρο βηκο πορο πιδο δαγογγο ιο'-
[u1/6]-(ο)αρο⁸⁰ κιδανο αστηιο μαχο ροζγο ιωγο κιδο οαδαμοστано ναμο ταδο μαχο ωσο
λαδο αβοφαγο βηκο βο-[u1/7]-νο οαρζιαο⁻ οδο πιδο σποριγο οαυαγο οδο μαχο αγγιτο
οαυαγο ασοφαγο βηκο πισιδο χοαδο βραδο οδο υονο-[u1/8]-σινδο κιδαμο μασκονδο
αμορατο <α>⁸¹ οδο γαο⁻κιβαγο α' οδο ποσο ζ' οδο ασο οαυαγο σα(σ)κοφαγο⁸² βηκο [u1/9]
υαρσο σαγισο νιστο ωζαδο ταδο ωσο χοαρο οδο ληρο το βηκο χοαδο αλο βραδο πορο
φροζινδδινανο σο'οαλο [u1/10] παλο οδο περιφτο ασο ωσο οιταβο ιο'οηδανο ζαμανο οδο
σιδαβο εμο ροζγο υαργο κιδο γαδοιδο [u1/11] σογγο αβο ροζγο αβδδινινδο ταδο οισο αζο
βηκο χοαδο κироμο οδο αστο παδουαμονδο αβο εμο ροζγο [u1/12] κιδο οαδαμοστано ναμο
ασο μιροασανο ροζγο κιδο οκοσακο ναμο οδο ασο μιροναφρανο ροζγο κι-[u1/13]-δο

⁷⁸ σπι(σι)νδο (Sims-Wiliams 2012: 107).

⁷⁹ αζαδοκα{α}ρανο (Sims-Wiliams 2012: 107).

⁸⁰ ιο'-[u1/6]-(ο)αρο (Sims-Wiliams 2012: 107).

⁸¹ <α> (Sims-Wiliams 2012: 107).

⁸² σα(σ)κοφαγο (Sims-Wiliams 2012: 107).

παλοκανο ναμο σιδο τα^οβηκο χοαδο χοβινδο οδο ασο αχρανο βανοπανδαγο οδο ασο νιμορωσανο να-^[11/14]-μαγηλο παλακανο ναμονδο οδο ωσο σιδο ασο σαρδο αβο σαρδο αβο εμο ροζγο κιδο οαδαμοστανο ναμο μολο ^[11/15] αζιαδο κασοκο οδο ναβισο ταδο υιρδδιγο βαγο τα^οβηκο χοβο οδο χοζο βοοαδο οδο οαρζοια^οσογγο αβο ριζ-^[11/16]-μο ωδαγο αβδδινινδο σαβαγο οδο σηλοσιγο οαναγγο οδο χανο οδο πορτοβαρσο οδο σιτα{α}γο⁸³ αναυαγδο ταδο ωσο χοαρ-^[11/17]-ο οδο ληρηδο εμο ροζγο κιδο οαδαμοστανο <ναμο>⁸⁴ ασο κωσο αβο κωσο οδασο ναμονδο (αβο ναμονδο)⁸⁵ το βηκο χοαδο αλο βραδο πορο φρο-^[11/18]-ζινδδινανο σο'οαλο παλο οδο πιριφτο ωσιδο κιδανο ασταδο παρσο μαβαρο ζαμανο οδο παρσο ανδροονιγο ρω(σο) ^[11/19] αλδαζο οαχβομαρηγο ορωλανο οδαλδαζο ορωλο οδαλδαζο υλιτοβηρο οδαλδο μαχαγγο βραδο πορο φροζι-^[11/20]-νδδινανο οδαλο ανδαρο ρωβιυο οδαλο βαμοιανιυο μαρδο κιδαβο βηκο χοαδο οδαλο αβοφαγο καμιδοφαρ-^[11/21]-ο οδαλο αβο τομαχαγγο⁸⁶ βραδο πορο φροζινδδινανο πιδο εμο ροζγο αχασαδο κιδο οαδαμοστανο ναμο αβ-^[11/22]-καραδο καρλαδο ιωλαδο χοιναδο οισηραδο αβο λαδοβαρανο αβο λαδο πισο οηλαδο σαγισο δδρωγο οδαλο γαμινο ανδαρο-^[11/23]-ζαγγοδαρο κираδο σογγο μαρο ναβισιδο ανδαρο μοδδρογο αβηγο αζοβαραδο καβογγο οδαλο νωγασαρο ταδδη-^[11/24]-ιο χοανδο οισαρο αβο λαδοβαρανο αβο λαδο πισο μαχοζο οδο μανο οο'οαρο βοοαδο οδο μισο τα^οοανο τω-^[11/25]-ζαδο αβο γαζνο βρηδαγανο ζαροζιδαγο δδινανο ρ' οδο φ' δδραχμο αβο παδοιαρλιγανο τωζαδο μο[]

METİN

^[11/1] αχβονο υ' ρ' καλδο ναβιχτο εμοδδρογο βονοοαρζοβωστιγο οδο χοζογανιγο μαλαβο μαδδρο ωδαγο ^[11/2] ρωβοχαρανο αλοβαρο πισο ποροκο σαμοσιτανο οδο πισο οαχβοβαγο κιδαβο

ÇEVİRİ

“490 yılında bu mühürlü belge, tarla mahsulü ve kira sözleşmesi burada, Madr bölgesinde, Rob *harı* mahkemesinde, Puruk Sam-sitan huzurunda, Wahş Efendi huzurunda -ki (ona) Gandar'da hizmet

⁸³ σιτα{α}γο (Sims-Wiliams 2012: 107).

⁸⁴ <ναμο> (Sims-Wiliams 2012: 107).

⁸⁵ (αβο ναμονδο) (Sims-Wiliams 2012: 107).

⁸⁶ τομαχαγγο (Sims-Wiliams 2012: 111).

METİN

γανδαρο σπι(σι)νδο πισο [υ1/3] βαιοριζμο
μαδδρο φρομαλαρο οδο πισο μισο
αζαδοκα{α}ρανο κιδο οαλο αβο μιλαγγο
σταδδινδο οδασο εμο [υ1/4] ερο ζανινδο
καλδο πιδοοασαδο μανο οαχβομαρηγο
ορωλανο οδο μανο ορωλο οδο μανο
υιλιτο-[υ1/5]-βηρο αβοφαγο βηκο
καμιδοφαρο πορο οδαβοφαγο
καμιδοφαρο βηκο πορο πιδο δαγογγο ιο-
[υ1/6]-(ο)αρο κιδανο αστηιο μαχο ροζγο
ιωγο κιδο οαδαμοστανο ναμο

ταδο μαχο ωσο λαδο αβοφαγο βηκο βο-
[υ1/7]-νο οαρζιαο οδο πιδο σποριγο
οαυαγο οδο μαχο αγγιτο οαυαγο ασοφαγο
βηκο πισιδο χοαδο ηαδο οδο υονο-[υ1/8]-
σινδο κιδαμο μασκονδο αμορατο <α' >
οδο γαο κιφαγο α' οδο ποσο ζ' οδο ασο
οαυαγο σα(σ)κοφαγο βηκο [υ1/9] υαρσο
σαγισο νιστο ωζαδο

ταδο ωσο χοαρο οδο ληρο το βηκο χοαδο
αλο βραδο πορο φροζινδδινανο σοοαλο
[υ1/10] παλο οδο περιητο ασο ωσο οιταβο
ιοσηδανο ζαμανο οδο σιδαβο εμο ροζγο
υαργο κιδο γαοοιδο [υ1/11] σογγο αβο
ροζγο αβδδινινδο ταδο οισο αζο βηκο
χοαδο κιομο

ÇEVİRİ

ederler- Madr yardımcısı Bay-rizm
huzurunda ve diğer hür kişiler huzurunda
-ki orada (onlar) arasındadırlar ve ben,
Wahş-mareg Urolan, ben, Urol ve ben,
Hilitber ile sen, Kamid-far oğlu Bek ve
sen, Bek oğlu Kamid-far (arasında)
Wadam-stan adlı bir üzüm bağının bize
ait olacağı şu şartlarda sözleşme
yapılırken bu meseleye tanıklık ederler-
yazıldı.”

“Böylece, şimdi, biz (tarafından) sen,
Bek’e tarım mahsulü tam bedelinde
verildi ve ücreti biz tarafından sen,
Bek’ten alındı. Sonra kendimiz memnun
ve hoşnut olduk: bir hizmetçi, 1 saban
öküzü, 6 koyun. Bu bedel dışında sen Bek
üzerinde herhangi bir yükümlülük
yoktur.”

“Böylece, şimdi, sen, Bek’in kendisi ile
erkek kardeşin, oğlun, torunların, sonra
ailen ve mirasçılarının şimdiden sonsuza
kadar alın ve muhafaza edin. Bu üzüm
bağı için üzüm bağı hukukuna göre her ne
arazi vergisi ödemiş (olmak) gerekirse

METİN

οδο αστο παδουαμονδο αβο εμο ροζγο
[U1/12] κιδο οαδαμοστανο ναμο ασο
μιροασανο ροζγο κιδο οκοσακο ναμο οδο
ασο μιροναφρανο ροζγο κι-[U1/13]-δο
παλοκανο ναμο σιδο ταςο βηκο χοαδο
χοβινδο οδο ασο αχρανο βανοπανδαγο
οδο ασο νιμορωσανο να-[U1/14]-μαγηλο
παλακανο ναμονδο

οδο ωσο σιδο ασο σαρδο αβο σαρδο αβο
εμο ροζγο κιδο οαδαμοστανο ναμο μολο
[U1/15] αζιαδο κασοκο οδο ναβισο ταδο
νιρδδικο βαγο ταςο βηκο χοβο οδο χοζο
βοοαδο οδο οαρζοιαο σογγο αβο ριζ-
[U1/16]-μο ωδαγο αβδδινινδο σαβαγο οδο
σηλοσιγο οαναγγο οδο χανο οδο
πορτοβαρσο οδο σιτα{α}γο αναυαγδο

ταςο ωσο χοαρ-[U1/17]-ο οδο ληρηδο εμο
ροζγο κιδο οαδαμοστανο <ναμο> ασο
κωσο αβο κωσο οδασο ναμονδο (αβο
ναμονδο) το βηκο χοαδο αλο βραδο πορο
φρο-[U1/18]-ζινδδινανο σοοαλο παλο οδο

ÇEVİRİ

tümünü Bek'in kendisi⁸⁷ benim yerime
öde(sin).”

“Wadam-stan adlı bu üzüm bağının
sınırları; doğudan Ukusak adlı üzüm bağı
ve batıdan Palakan adlı üzüm bağı -ki sen,
Bek'in kendisine aittirler- kuzeyden Kral
Yolu ve güneyden (ise) bahsi geçen
Palakan'dır.”

“Şimdi, yıldan yıla, Wadam-stan adlı bu
üzüm bağından her ne (kadar) şarap
üretilecek olursa, az ya da çok, üçüncü
payın sen Bek'e (ait olması) uygun ve
yerinde olsun ve mahsul, Rizm bölgesi
hukukuna göre, asma ve ekinler, ..., ev,
..., ... kesintisiz (olsun).”

“Şimdi Wadam-stan adlı bu üzüm bağını
bir taraftan (diğer) tarafa, bir sınırdan
(diğer) sınıra, sen, Bek'in kendisi ile
erkek kardeşin, oğlun, torunların, sonra
ailen ve mirasçın alın ve muhafaza edin.”

⁸⁷ αζο βηκο χοαδο “Ben, Bek'in kendisi” [U1/11] ifadesi metne uygun olacak biçimde düzenlenmiştir.

METİN

πιριφτο

ωσιδο κιδανο ασταδο παρσο μαβαρο
ζαμανο οδο παρσο ανδρορνιγο ρω(σο)
[u1/19] αλδαζο οαχβομαρηγο ορωλανο
οδαλδαζο ορωλο οδαλδαζο υλιτοβηρο
οδαλδο μαχαγγο βραδο πορο φροζι-
[u1/20]-νδδινανο οδαλο ανδαρο ρωβιο
οδαλο βαμοιανιο μαρδο κιδαβο βηκο
χοαδο οδαλο αβοφαγο καμιδοφαρ-[u1/21]-
ο οδαλο αβο τομαχαγγο βραδο πορο
φροζινδδινανο πιδο εμο ροζγο αχασαδο
κιδο οαδαμοστανο ναμο αφ-[u1/22]-καραδο
καρλαδο ιωλαδο χοιναδο οισηραδο αβο
λαδοβαρανο αβο λαδο πισο οηλαδο
σαγισο δδρωγο οδαλο γαμινο ανδαρο-
[u1/23]-ζαγγοδαρο κираδο σογγο μαρο
ναβισιδο ανδαρο μοδδρωγο αβηγο
αζοβαραδο καβογγο οδαλο νωγασαρο

ταδδη-[u1/24]-ιο χοανδο οισαρο αβο
λαδοβαρανο αβο λαδο πισο μαχοζο οδο
μανο οοοαρο βοοαδο οδο μισο ταοοαρο
τω-[u1/25]-ζαδο αβο γαζνο βρηδαγανο
ζαροζιδαγο δδιναρο ρ' οδο φ' δδραχμο
αβο παδοιαρλιγανο τωζαδο μο[]

ÇEVİRİ

“Şimdi, her kim olursa, gelecekte, ertesi
günden sonra, ben, Wahş-mareg
Urolan, ya da ben, Urol, ya da ben,
Hilitber, ya da bizim erkek kardeşimiz,
oğlumuz, torunlarımız ya da (bir) başka
Roblu ya da Bamyanlı kimse, sen,
Bek'in kendisi ya da sen, Kamid-far ya
da sizin erkek kardeşiniz, oğlunuz,
torunlarınızla, Wadam-stan adlı bu
üzüm bağı konusunda anlaşmazlığa
düşecek, peşine düşecek, alıkoyacak,
kavga edecek, dava açacak, savunacak,
hâkimlere, mahkeme huzuruna
getirecek, buraya yazılanın dışında
başka bir hile ya da yanlış yapacak, eski
ya da yeni başka bir mühürlü belge
düzenleyecek olursa...”

“... o hâlde onun iddia ve savunması
hâkimler ve mahkeme huzurunda iyi ve
geçerli olmasın, hatta para cezası ödesin.
Bredag hazinesine 100 dinar altın sikke
ve karşı taraftakilere de 500 dirhem
ödesin.”

4.4.2. Açık Kopya U2 (DOC 5) Metin ve Çeviri

[u2/1] αχβονο υ' ρ' καλδο ναβιχτο εμοδδρογο <βονοοαρζοβωστιγο>⁸⁸ μαλο αβο μαδδρο
ωδαγο αβο χαροσταιο ρωβοχαραγγο αλοβαρο πισο πορ[••]-[u2/2]-πο⁸⁹ σαμοσιτανο οδο
πισο οαχββαγο σιδαβο γανδαρο σπισινδο οδο πισο οαρανο σπανδογανο οδο πισο
βαιοριζμο [u2/3] μαδδρο φρομαλαρο οδο πισο μισο αζαδοκαρανο κιδο οαλο πιδο μιλανο
αρομαστινδο οδο ασο εμο ερο ζανι-[u2/4]-νδο χογαμο οδο χοσινδο καλδο πιδοοασαδο μανο
οαχβμαρηγο ορωλοιανο οδο μανο ορλο οδο μανο υλιτοβηρο αβο-[u2/5]-φαγο βηκο
καμιδοφαρο πορο οδαβοφαγο καμι[δο]φαρο⁹⁰ βηκο πορο πιδο δαγογγο ιο'οαρο κιδανο
αστ-[u2/6]-ηιο μανο οαχβμαρηγο ορλανο οδο μανο ορωλο οδο μανο υλιτοβηρο ροζγο
ιωγο κι-[u2/7]-δο οαδαμοστανο ναμο ταδο μαχο ωσο λαδο αβοφαγο βηκο βονο οαρζοια⁸
οδο πιδο σποριγο [u2/8] [ο]αναγο⁹¹ οδο μαχο αγγιτο οαναγο πισιδο χοαδο ασο τα^οαγγο
παρο β^αδο οδο υονοσινδο κιδ^αμο μα[σ]κ[ο]- [u2/9]-νδο⁹² ιωγο ^ααμορατο οδο γ^αο^οκι^φαγο
^αιωγο οδο ποσο ζ' ο^ασο οαναγο σασκοφαγο βηκο [u2/10] υαρσο σαγισο νιστο ωζαδο ταδο
ωσο χοαρο οδο λη[ρ]ηδο⁹³ εμο ροζγο κιδο οαδαμοστανο ναμο το β-[u2/11]-ηκο χοαδο αλο
βραδο πορο φροζι{ι}νδδινανο⁹⁴ σο'οαλο παλο οδο πιριβτο ασο ωσο οιταβο ιο'ο-[u2/12]-
ηδανο ζοριγο οδο σιδο πιδο εμο ροζγο ασο σαρδο αβο σαρδο μολο αζιαδο κασοκο οδο
υαβισο ταδο υι-[u2/13]-ρδδιγο βαγο τα^οβηκο χοβο οδο χοζο βοοαδο οδο οαρζοια^οβαγο
σογγο αβο ριζμο ωδαγο αβδδι-[u2/14]-νινδο σηλοσιγο οδο σαβαγο οαναγγο οδο χανο οδο
πορτοβαρσο οδο σιταγο⁹⁵ αναναγδο οδο αστο παδουα-[u2/15]-μονδο αβο εμο ροζγο κιδο
οαδαμοστανο ναμο ασο μιροασανο ροζγο κιδο οκοσακο να-[u2/16]-μο ο^ασο μιρονιφρανο
ροζγο κιδο παλκανο ναμο σιδο τ^αο βηκο χοαδο χοβινδο οδο ασο [u2/17] αχρανο
β^αυοπανδαγο οδο ασο νιμορωσανο υαμγηλο παλκανο υαμονδο ταδο ωσο χοαρο οδο ληρ-
[u2/18]-ηδο εμο ροζγο το βηκο χοαδο αλο βραδο πορο φροζινδδινανο σο'οαλο ασο κωσο

⁸⁸ <βονοοαρζοβωστιγο> (Sims-Williams 2012: 107)

⁸⁹ πορ[••]-[u2/2]-πο (Sims-Williams 2012: 107)

⁹⁰ καμι[δο]φαρο (Sims-Williams 2012: 107)

⁹¹ [ο]αναγο (Sims-Williams 2012: 107)

⁹² μα[σ]κ[ο]- [u2/9]-νδο (Sims-Williams 2012: 107)

⁹³ λη[ρ]ηδο (Sims-Williams 2012: 107)

⁹⁴ φροζι{ι}νδδινανο (Sims-Williams 2012: 109)

⁹⁵ σιταγο ya da σιταδγο (Sims-Williams 2012: 109)

οδαβο κωσο [u2/19] ασο ναμονδο αβο ναμονδο σογγο μαρο αβο μασκ[ο]⁹⁶ ναβισιδο ωσιδο
 κιδανο ασταδο παρσο μαβαρο ζα-[u2/20]-μανο οδο παρσο ανδορονιγο αλδαζο οχβμαρηγο
 ορωλανο οδαλδαζο ορωλο οδαλδαζο υλιτοβη-[u2/21]-ρο οδαλο μαχαγγο βραδο πορο
 φροζινδδινανο οδαλο ανδαρο ρωβιου οδαλο βαμοιανιου μαρδο [u2/22] κιδαβοφαγο βηκο
 χοαδο οδαλο αβο ταοαγγο βραδο πορο φροζινδδινανο πιδο εμο ροζγο αχα{σ}-[u2/23]-
 σαδο⁹⁷ κιδο οαδαμοστανο ναμο αβκαραδο {καραδο}⁹⁸ καρλαδο ιωλαδο χοιναδο
 οισηραδο αβο λαδοβαρανο [u2/24] αβο λαδο πισο οηλαδο ανδαρο μοδδρογο αβηγο
 αζβαραδο καβογγο οδαλο νωγαριου ταδδηιο χοανδο ο-[u2/25]-ισαρο αβο λαδοβαρανο πισο
 μαχοζο οδο μανυ οο'οαρο βοοαδο⁹⁹ οδο μισο ταοοανο τωζαδο αβο γαζνο βρηδα-[u2/26]-
 γανο ζαροζιδαγο δδινανο ρ' σαδο οδο φ' δδραχμο <αβο παδοιαρλιγο τωζαδο>¹⁰⁰
 μοδδρογο ταβδο μανο οαχβομαρηγο ορωλανο [u2/27] πιδο χοβο βουο οδο πιδο μαναγγο
 πιδοοανανο ταβδο[]μοδδροδδηβανο ταδο χοζο οο'οαρο βοοαδο

METİN

[u2/1] αχβονο υ' ρ' καλδο ναβιχτο
 εμοδδρογο <βονοοαρζοβωστιγο> μαλο
 αβο μαδδρο ωδαγο αβο χαροσταιο
 ρωβοχααραγγο αλοβαρο πισο πορ[••]-
 [u2/2]-πο σαμοσιτανο οδο πισο οαχββαγο
 σιδαβο γανδαρο σπισινδο οδο πισο
 οαρανο σπανδογανο οδο πισο βαιοριζμο
 [u2/3] μαδδρο φρομαλαρο οδο πισο μισο
 αζαδοκαρανο κιδο οαλο πιδο μιλανο
 αρομαστινδο οδο ασο εμο ερο ζανι-[u2/4]-

ÇEVİRİ

“490 yılında bu mühürlü belge, tarla
 mahsulü sözleşmesi burada, Madr
 bölgesinde, Har-stai'de, Rob *harı*
 mahkemesinde, Puruk Sam-sitan
 huzurunda, Wahş Efendi huzurunda -ki
 ona Gandar'da hizmet ederler-Waran
 Spandugan huzurunda, Madr yardımcısı
 Bay-rizm huzurunda ve diğer hür kişiler
 huzurunda -ki orada (onlar) arasında
 bilerek ve isteyerek bulundular; ben,

⁹⁶ μασκ[ο] (Sims-Williams 2012: 111)

⁹⁷ αχα{σ}-[u2/23]-σαδο (Sims-Williams 2012: 111)

⁹⁸ {καραδο} (Sims-Williams 2012: 111)

⁹⁹ βοοαδο (Sims-Williams 2012: 111)

¹⁰⁰ <αβο παδοιαρλιγο τωζαδο> (Sims-Williams 2012: 111)

METİN

νδο χογαμο οδο χοσινδο καλδο
πιδοοασαδο μανο οαχβμαρηγο
ορωλοιανο οδο μανο ορλο οδο μανο
υλιτοβηρο αβο-[u2/5]-φαγο βηκο
καμιδοφαρο πορο οδαβοφαγο
καμι[δο]φαρο βηκο πορο πιδο δαγογγο
ιοοαρο κιδανο αστ-[u2/6]-ηιο μανο
οαχβομαρηγο ορλانو οδο μανο ορωλο
οδο μανο υλιτοβηρο ροζγο ιωγο κι-[u2/7]-
δο οαδαμοστανο ναμο

ταδο μαχο ωσο λαδο αβοφαγο βηκο βονο
οαρζοιαο οδο πιδο σποριγο [u2/8] [ο]αυαγο
οδο μαχο αγγιτο οαυαγο πισιδο χοαδο
ασο τασαγγο παρο βραδο οδο υονοσινδο
κιρδαμο μα[σ]κ[ο]- [u2/9]-νδο ιωγο α'
αμορατο οδο γαο κιβαγο α'ιωγο οδο ποσο
ς' οδασο οαυαγο σασκοφαγο βηκο [u2/10]
υαρσο σαγισο νιστο ωζαδο

ταδο ωσο χοαρο οδο λη[ρ]ηδο εμο ροζγο
κιδο οαδαμοστανο ναμο το β-[u2/11]-ηκο
χοαδο αλο βραδο πορο φροζι{ι}νδδινανο
σοοαλο παλο οδο πιριβτο ασο ωσο οιταβο
ιοο-[u2/12]-ηδανο ζοριγο

οδο σιδο πιδο εμο ροζγο ασο σαρδο αβο
σαρδο μολο αζιαδο κασκοκο οδο υαβισο
ταδο υι-[u2/13]-ρδδιγο βαγο ταςο βηκο χοβο

ÇEVİRİ

Wahş-mareg Urolyan, ben Urol ve ben
Hilitber ile sen, Kamid-far oğlu Bek ve
sen, Bek oğlu Kamid-far (arasında)
Wadam-stan adlı bir üzüm bağının ben,
Wahş-mareg Urolan, ben, Urol ve ben,
Hilitber'e ait olacağı (yani olmaya devam
edeceği) şu şartlarda sözleşme yapılırken
bu meseleye tanıklık ederler- yazıldı.”

“Böylece, şimdi, biz (tarafından) sen,
Bek'e tarım mahsulü tam bedelinde
verildi ve ücreti biz tarafından alındı.
Sonra kendimiz senden alacağımız
miktardan memnun ve hoşnut olduk: bir
hizmetçi, 1 saban öküzü, 6 koyun. Bu
bedel dışında sen, Bek üzerinde herhangi
bir yükümlülük yoktur.”

“... Şimdi, Wadam-stan adlı bu üzüm
bağını, sen, Bek'in kendisi ile erkek
kardeşin, oğlun, torunların, sonra ailen ve
mirasçıların şimdiden sonsuza kadar alın
ve muhafaza edin!”

“Şimdi, yıldan yıla, Wadam-stan adlı bu
üzüm bağından her ne (kadar) şarap
üretilecek olursa, az ya da çok, üçüncü

METİN

οδο χοζο βοοαδο οδο οαρζοιαο βαγο
σογγο αβο ριζμο ωδαγο αβδδδ-^[u2/14]-
νινδο σηλοσιγο οδο σαβαγο οαναγγο οδο
χανο οδο πορτοβαρσο οδο σιταγο
αναυαγδο

οδο αστο παδουα-^[u2/15]-μονδο αβο εμο
ροζγο κιδο οαδαμοστανο ναμο ασο
μιροασανο ροζγο κιδο οκοσακο να-^[u2/16]-
μο οδασο μιρονιφρανο ροζγο κιδο
παλκανο ναμο σιδο ταςο βηκο χοαδο
χοβινδο οδο ασο ^[u2/17]αχρανο
βαυοπανδαγο οδο ασο νιμορωσανο
ναμγηλο παλκανο ναμονδο

ταδο ωσο χοαρο οδο ληρ-^[u2/18]-ηδο εμο
ροζγο το βηκο χοαδο αλο βραδο πορο
φροζινδδινανο σοοαλο ασο κωσο οδαβο
κωσο ^[u2/19]ασο ναμονδο αβο ναμονδο
σογγο μαρο αβο μασκ[ο] ναβισιδο

ωσιδο κιδανο ασταδο παρσο μαβαρο ζα-
^[u2/20]-μανο οδο παρσο ανδορονιγο
αλδαζο οχβμαρηγο ορωλανο οδαλδαζο
ορωλο οδαλδαζο υλιτοβη-^[u2/21]-ρο
οδαλο μαχαγγο βραδο πορο
φροζινδδινανο οδαλο ανδαρο ρωβιου

ÇEVİRİ

payın sen, Bek'e (ait olması) uygun ve
yerinde olsun ve toprak mahsul payı,
Rizm bölgesi hukukuna göre, asma ve
ekinler, ..., ev, ..., ... kesintisiz (olsun).”

“...Wadam-stan adlı bu üzüm bağının
sınırları; doğudan Ukusak adlı üzüm bağı
ile batıdan Palakan adlı üzün bağı -ki sen,
Bek'in kendisine aittirler- kuzeyden Kral
Yolu ve güneyden (ise) bahsi geçen
Palakan'dır.”

“Şimdi, bu üzüm bağını, sen, Bek'in
kendisi ile erkek kardeşin, oğlun,
torunların, sonra ailen ve mirasçıların
burada yazıldığı gibi bir taraftan (diğer)
tarafa, bir sınırdan (diğer) sınıra,
şimdiden sonsuza kadar alın ve muhafaza
edin.”

“Şimdi her kim olursa, gelecekte, ertesi
(günden) sonra, ben, Uşş-mareg Urolan,
ya da ben, Urol, ya da ben, Hilitber, ya da
bizim erkek kardeşimiz, oğlumuz,
torunlarımız ya da (bir) başka Roblu, ya
da Bamyanlı kimse, sen, Bek'in kendisi,

METİN

οδαλο βαμοιανιο μαρδο [u2/22]
κιδαβοφαγο βηκο χοαδο οδαλο αβο
ταοαγγο βραδο πορο φροζινδδινανο πιδο
εμο ροζγο αχα{σ}-[u2/23]-σαδο κιδο
οαδαμοστανο ναμο αφκαραδο {καραδο}
καρλαδο ιωλαδο χοιναδο οισηραδο αβο
λαδοβαρανο [u2/24] αβο λαδο πισο οηλαδο
ανδαρο μοδδρογο αβηγο αζβαραδο
καβογγο οδαλο νωγαριιο

ταδδηιο χοανδο ο-[u2/25]-ισαρο αβο
λαδοβαρανο πισο μαχοζο οδο μαυο
οοοαρο βοοαδο οδο μισο ταοοανο
τωζαδο αβο γαζνο βρηδα-[u2/26]-γανο
ζαροζιδαγο δδιναρο ρ' σαδο οδο φ'
δδραχμο <αβο παδοιαρλιγο τωζαδο>

μοδδρογο ταβδο μανο οαχφομαρηγο
ορωλανο [u2/27] πιδο χοβο ηουο οδο πιδο
μαναγγο πιδοοαυανο ταβδο[
]μοδδροδδηβανο ταδο χοζο οοοαρο
βοοαδο

ÇEVİRİ

ya da senin erkek kardeşin, oğlun,
torunlarınla, Wadam-stan adlı bu üzüm
bağı konusunda anlaşmazlığa düşecek,
peşine düşecek, alıkoyacak, kavga
edecek, dava açacak, savunacak;
hâkimlere, mahkeme huzuruna getirecek;
(bunun) dışında, eski ya da yeni, başka bir
mühürlü belge düzenleyecek olursa...”

“... o hâlde onun iddia ve savunması
hâkimler huzurunda iyi ve geçerli
olmasın, hatta para cezası ödesin. Bredag
hazinesine 100 yüz dinar altın sikke ve
karşı taraftakilere 500 dirhem ödesin.”

“(Bu) mühürlü belge, ben, Waḥş-mareg
Urolan tarafından mühürlendi, kendi
tırnağım (parmağım) ile, benim isteğimle,
mühür basanlar tarafından mühürlendi.
Böylece iyi ve geçerli olsun.”

4.5. Borç Sözleşmesi Q (DOC 114)

Yazma Numarası: DOC 114

Yıl: 449/671

Bulunduğu yer: Khalili Koleksiyonu, Londra

Belge türü: Borç Sözleşmesi

Ön yüz: 23 satır (Q1: kapalı kopya) + 9 satır (Q2: açık kopya)

Arka yüz: 11 satır (Q1: kapalı kopyanın devamı) + 6 satır (Q/v: mühür)

Mühürler: 5 mühür

Yazmanın durumu: Kapalı kopya birkaç kurtçuk deliği dışında hasarsız, açık kopya hasarlı.

4.5.1. Kapalı Kopya Q1 (DOC 114) Metin ve Çeviri

IQ1/1] αχρονο υ' μ' θ' μαυο βιδδινωσαρλο ρωσο δδινο καλδο να-IQ1/2]-βιχτο παροβωστιγο
μαλαβο σαμιγγανο ωδα[γο α]βο¹⁰¹ μαρωγανο αβο IQ1/3] ρωβοχααραγγο οασαρο εξδδηβιδο
βαγο ραμοσητο λαδοιανο λαδοαγαλγο IQ1/4] οαρσοχοανδο ακιδδηιο σπασο νιβαλμο
μαλαβο μαρωγανο αβο οα-IQ1/5]-σαρινδο εξδδηβιδο ζονολαδο βαβορανο ιαβζοδοφαρανο
χαγανο τα-IQ1/6]-παγλινο υλιτοβηρο ρωβοχαρο πισο ταρχανο χοσαροο ταρχανο πο-IQ1/7]-
ρο οδο πισο δδηβοραζο ρωβοχααραγγο οασαροβιδο χαυιαχο οδο πισο μα-IQ1/8]-
νδαρουανισο αζαδοκαρο ακιδο οαλο πιδο μιλαγ[γ/ο[αρ]μαστινδο¹⁰² οτασο . . . ε-IQ1/9]-μο
σαχοανο ζανινδο μισιδο ωσο αγγιτο μανο δδηβο ιαλογανο πορο ταρμιδδι-IQ1/10]-γο ζαδαγο
ασο λιζο ακιδομηνο χανο υωριγανο γιρλινδο οδο ωσο μαλαβο σα-IQ1/11]-μιγγανο ωδαγο
αρμανιμο οδο μανο οираζοφινζο δδηβο ολο οδο μαχαγγο¹⁰³ IQ1/12] βραδο πορο ασαφαγο
χοδδηοομαρηγο οδασαφαγο οισβοργομαρηγο αλο βρ-IQ1/13]-αδρανο υινοςαρο πορανο
οδασο ταμαχαγγο βραδο πορο φορζανδανο δδραχυ-IQ1/14]-ο καοοαδο σιμινο ιιζγο ωδαγο
οιζινδδιγο παρσαγ[γο μ'] παρο¹⁰⁴ πιδο οαχο ταδο IQ1/15] λαυαμο αβο οισο μαυο β'
παρσαγγο καοοαδο οαχ[ο ο]δο καλδο ταοο χοδδηοο-IQ1/16]-μαρηγο οδο ταμαχαγγο

¹⁰¹ ωδα[γο α]βο (Sims-Williams 2012: 89).

¹⁰² μιλαγ[γ/ο[αρ]μαστινδο (Sims-Williams 2012: 89).

¹⁰³ μαχαγγο (Sims-Williams 2012: 89).

¹⁰⁴ παρσαγ[γο μ'] παρο (Sims-Williams 2012: 89).

καδαγιγανο χοβο δδραχμο γαοοανζιγο βοοαδο κοαδο [Q1/17] μισο πιδο οαχο υιρτο
 ναριμαδο ταδο αβαμαχο πιδοοασινδανο πιδο ά μανο [Q1/18] απισταρο ιαζδο κιρο ταδο
 λαυαμο μ' καοοαδο αλο ιασαδαγο οαχο αβο ζαμανο σπο-[Q1/19]-ριγο καλδο λαδο ναβιαμο
 ταδο παδοαχβανηιο τογο χοδδηοομαρηγο οδο [Q1/20] ταοοαγγο βραδο πορο ασαμαχο
 πιδοοασινδανο χολιστο¹⁰⁵ αβηπαροδωγο καδαγο [Q1/21] αβανδαρονιγο βηνιγο ζιανο κιρδο
 στωρο μαρ[σκονδο]¹⁰⁶]δογγο ζιανο κιρδο ασι-[Q1/22]-δο ά β' εζαδο οδαβαμαχο
 πιδοοασινδανο χοαδ[ο •]υιτο¹⁰⁷ οισκαβδο αβο χοβο [Q1/23] υαργο ωσταδο ταδδηιο πιδο
 ζιανο αυμαρο οιτο ζιδαγο αβισκαβδδιγο αβο χο-[Verso] [Q1/24]-βο υαργοληρο οιτο καλδο
 μασκο ναβιχιτιγο δδρα-[Q1/25]-χμο οαχο αλο μαδαριγο σποριγο αβιρηδο κοαδασο [Q1/26]
 ζιανο οιλιστο κιρδο ναπαδοαχβαναμο ναγιρτο ναλαδ-[Q1/27]-ο γοβαδο νασασκιγο
 παροβωστιγο σωγανδο λαδο οτο [Q1/28] καλδο πιδο ζιανο γιρζαμο αλασο χοβο πιτανο
 δδρωγο [Q1/29] ανδαροζαγγο κι[ραμ]ο¹⁰⁸ ταδο ταοοανο τωζαμο φαρο λαδο-[Q1/30]-βαρο αβο
 γαζνο δδραχμο παρσαγγο π' οδο μισο π' πα-[Q1/31]-ρσαγγο φαρο παδοαρλιγο τωζαμο οδο
 ειο παροβωστι-[Q1/32]-γο πισοοαριγο παρβαρμιγο ναβισιδο ακιδδηιο υαρσο αβ-[Q1/33]-ηγγο
 εζβαραδο ταδο φαρο οισο κισο οοοαρο παρμανο [Q1/34] βοοαδο

METİN

[Q1/1] αχβονο υ' μ' θ' μανο βιδδινωσαρλο
 ρωσο δδινο καλδο να-[Q1/2]-βιχτο
 παροβωστιγο μαλαβο σαμιγγανο ωδα[γο
 α]βο μαρωγανο αβο [Q1/3] ρωβοχααραγγο
 οασαρο εζδδηβιδο βαγο ραμοσητο
 λαδοιανο λαδοαγαλγο [Q1/4] οαρσοχοανδο
 ακιδδηιο σπασο νιβαλμο μαλαβο
 μαρωγανο αβο οα-[Q1/5]-σαρινδο

ÇEVİRİ

“449 yılı, İkinci Yeni Yıl ayı, Din
 gününde (bu) borç sözleşmesi, burada,
 Samingan bölgesinde, Marogan'da, Rob
harı Pazar yerinde iyilik bahşeden,
 dilekleri kabul eden mükemmel Efendi
 Ram-set gözetiminde -ki onun hizmet
 makamı burada, Marogan'daki Pazar
 yerindedir- Rob *harı* müreffeh Hakanın

¹⁰⁵ χολιστο (Sims-Williams 2012: 89).

¹⁰⁶ μαρ[σκονδο] (Sims-Williams 2012: 89).

¹⁰⁷ χοαδ[ο •]υιτο (Sims-Williams 2012: 91).

¹⁰⁸ κι[ραμ]ο (Sims-Williams 2012: 91).

METİN

εζδηβιδο ζονολαδο βαβορανο
ιαβζοδοφαρανο χαγανο τα-[Q1/6]-παγλινο
υλιτοβηρο ρωβοχαρο πισο ταρχανο
χοσαροο ταρχανο πο-[Q1/7]-ρο οδο πισο
δηβοραζο ρωβοχαραγγο οασαροβιδο
χαιαχο οδο πισο μα-[Q1/8]-νδαρουανισο
αζαδοκαρο ακιδο οαλο πιδο μιλαγ[γ]ο[
αρ]μαστινδο οτασο . . . ε-[Q1/9]-μο
σαχοανο ζανινδο

μισιδο ωσο αγγιτο μανο δηβο ιαλογανο
πορο ταρμιδδ-[Q1/10]-γο ζαδαγο ασο λιζο
ακιδομηνο χανο υωριγανο γιρλινδο οδο
ωσο μαλαβο σα-[Q1/11]-μιγγανο ωδαγο
αρμανιμο οδο μανο οιραζοφινζο δηβο
ολο οδο μαχαγγο [Q1/12] βραδο πορο
ασαφαγο χοδδηοομαρηγο οδασαφαγο
οισβοργομαρηγο αλο βρ-[Q1/13]-αδρανο
υινοςαρο πορανο οδασο ταμαχαγγο
βραδο πορο φορζανδανο δδραχμ-[Q1/14]-ο
καοοαδο σιμινο ριζγο ωδαγο οιζινδδιγο
παρσαγ[γο μ'] παρο πιδο οαχο ταδο [Q1/15]
λαυαμο αβο οισο μανο β' παρσαγγο
καοοαδο οαχ[ο]

[ο]δο καλδο ταοο χοδδηοο-[Q1/16]-μαρηγο
οδο ταμαχαγγο καδαγιγανο χοβο δδραχμο
γαοοανζιγο βοοαδο κοαδο [Q1/17] μισο

ÇEVİRİ

Tapaglıg Êlteberi Zhunlad Şaburan
gözetiminde, Tarhan oğlu Husaru Tarhan
huzurunda ve Rob *har*ının baş müfettişi
Deb-raz huzurunda ve diğer hür kişiler
huzurunda -ki orada (onlar) arasında
bulunurlar ve bu meseleye tanıklık
ederler- yazıldı.”

“Şimdi, ben, Tirmiz doğumlu, kaleden
Yalgan’ın oğlu Deb -ki bizim hanemizi
Horigan (diye) adlandırırlar ve şimdi
burada Samingan bölgesindeyim- ve ben
Deb’in karısı Wiraz-finz, bizim erkek
kardeşimiz, oğlumuz (tarafından) sen
Hudew-mareg ve sen Wisburg-mareg’den
ve Hinsar’ın oğulları erkek
kardeşlerinden ve sizin erkek kardeşiniz,
oğlunuz, torunlarınızdan faizle, iyi
bölgede geçerli 40 *Parsi Kawad* gümüş
dirhem borç alındı. Böylece her ay 2 *Parsi
Kawad* faiz ödeyeceğiz.”

“Eğer sen, Hudew-mareg ve senin hane
halkının kendisine dirhem gerekecek
olursa, o hâlde artık faize müsaade etmek

METİN

πιδο οαχο υιρτο ναριμαδο ταδο αβαμαχο
πιδοοασινδανο πιδο α' μαυο [Q1/18]
απισταρο ιαζδο κιρο ταδο λαυαμο μ'
καοοαδο αλο ιασαδαγο οαχο αβο ζαμανο
σπο-[Q1/19]-ριγο

καλδο λαδο ναβιαμο ταδο παδοαχβανηιο
τογο χοδδηοομαρηγο οδο [Q1/20] ταοοαγγο
βραδο πορο ασαμαχο πιδοοασινδανο
χολιστο αβηπαροδωγο καδαγο [Q1/21]
αβανδαρονιγο βηνιγο ζιανο κιρδο στωρο
μαρ[σκονδο] δογγο ζιανο κιρδο ασι-
[Q1/22]-δο α' β' εζαδο οδαβαμαχο
πιδοοασινδανο χοαδ[ο •]υιτο οισκαβδο
αβο χοβο [Q1/23] υαργο ωσταδο ταδδηιο

πιδο ζιανο αυμαρο οιτο ζιδαγο
αβισκαβδδιγο αβο χο-[Verso] [Q1/24]-βο
υαργοληρο οιτο καλδο μασκο ναβιχιτιγο
δδρα-[Q1/25]-χμο οαχο αλο μαδαριγο
σποριγο αβιρηδο κοαδασο [Q1/26] ζιανο
οιλιστο κιρδο ναπαδοαχβαναμο ναγιρτο
ναλαδ-[Q1/27]-ο γοβαδο νασασκιγο
παροβωστιγο σωγανδο λαδο οτο [Q1/28]
καλδο πιδο ζιανο γιρζαμο αλασο χοβο
πιτανο δδρωγο [Q1/29] ανδαροζαγγο
κι[ραμ]ο ταδο ταοοανο τωζαμο

ÇEVİRİ

uygun olmasın ve biz beyanda
bulunanlara 1 ay kadar önce haber
verilsin, (biz) de 40 *Kawad*'ı birikmiş
faizi ile zamanında eksiksiz ödeyelim...”

“... Eğer ödeyemezsek, o hâlde sen,
Hudew-mareg ve senin erkek kardeşin,
oğlun, biz beyanda bulunanlardan bizzat
geri ödemesiz evin içini (ve) dışını, 2'ye
1 oranında tutacak sığırı, hizmetçiyi,
tazminat (olarak) almak, biz beyanda
bulunanların kendilerine itiraz(sız) vergi
koymak hakkına sahip olursun...”

“Senin tazminat ödemesi konusunda talep
ettiğin zamandan itibaren buraya yazılmış
dirhemi, faiz ve anaparayı, tümüyle elde
edeceğiniz zamana kadar (ödeyeceğiz).
Böylece biz, tazminatı sonlandırmış
olmak, şikâyet etmek, mahkemeye
başvurmak, bir (başka) üst borç
sözleşmesi (yapmak) ve yemin vermek
hakkına sahip olmayız. Ve eğer tazminat
konusunda şikâyet eder ya da kendi
sözünden yanlıs, başka türlü davranırsak,
o hâlde para cezası ödeyelim.”

METİN

φαρο λαδο-[Q1/30]-βαρο αβο γαζνο
δδραχμο παρσαγγο π' οδο μισο π' πα-
[Q1/31]-ρσαγγο φαρο παδοαρλιγο τωζαμο

οδο ειο παροβωστι-[Q1/32]-γο πισοοαριγο
παρβαρμιγο ναβισιδο ακιδδηιο ναρσο αβ-
[Q1/33]-ηγγο εζβαραδο ταδο φαρο οισο κισο
οοοαρο παρμανο [Q1/34] βοοαδο

ÇEVİRİ

Yargıç için 80 *Parsi dirhem* hazineye ve
80 *Parsi dirhem* de karşı tarafa
ödeyelim.”

“Bu, belgeyi düzenleyenler dışında da ...,
... yazılmış borç sözleşmesidir. Böylece
herkes için geçerli ve yetkili olsun.”

4.5.2. Açık Kopya Q2 (DOC 114) Metin ve Çeviri

[Q2/1] αχφονο υ' μ' θ' [. . .]β[ι]δδιγονωγοσαρλο¹⁰⁹ ρωσο δδινο καλδο ναβιχτο παρο-[Q2/2]-
βωστιγο μαλαβο[. . . αβ]ο¹¹⁰ μαρωγανο αβο ρωβοχαρραγγο οασαρο εζδδ-[Q2/3]-[η]βιδο
βαγο ραμο[σητο]¹¹¹ . . . λαδο]αγαλγο¹¹² οαρσοχοανδο ακιδδηιο σπασο οδο νιβ[α]-[Q2/4]-
[λ]μο¹¹³ μαλαβο μαρ[ωγανο . . . οασαρινδ]ο¹¹⁴ εζδδηβιδο ζονολαδο ιαβορανο ιαβ[ζοδο]-
[Q2/5]-φαρανο¹¹⁵ χα[γανο . . . υλιτοβη]ρο¹¹⁶ ρωβοχαρο οδο πισο ταρχανο χοσα[ροο]¹¹⁷ . . .
[Q2/6] . . . ρω]βοχαρραγγο¹¹⁸ οασαροβιδο χαυιαχο οδο . . . [Q2/7] . . . αρμαστ]ινδο¹¹⁹ οτασο εμο
σαχοα[νο]¹²⁰ . . . [Q2/8] . . . ταρμ]ιδδιγο¹²¹ ασο λιζο ακ[ιδομο]¹²² . . . [Q2/9] . . . ο]λο

¹⁰⁹ β[ι]δδιγονωγοσαρλο (Sims-Williams 2012: 89).

¹¹⁰ μαλαβο[. . . αβ]ο (Sims-Williams 2012: 89).

¹¹¹ ραμο[σητο] (Sims-Williams 2012: 89).

¹¹² [λαδο]αγαλγο (Sims-Williams 2012: 89).

¹¹³ νιβ[α]-[Q2/4]-[λ]μο (Sims-Williams 2012: 89).

¹¹⁴ μαρ[ωγανο . . . οασαρινδ]ο (Sims-Williams 2012: 89).

¹¹⁵ ιαβ[ζοδο]-[Q2/5]-φαρανο (Sims-Williams 2012: 89).

¹¹⁶ χα[γανο . . . υλιτοβη]ρο (Sims-Williams 2012: 89).

¹¹⁷ χοσα[ροο] (Sims-Williams 2012: 89).

¹¹⁸ ρω]βοχαρραγγο (Sims-Williams 2012: 89).

¹¹⁹ [αρμαστ]ινδο (Sims-Williams 2012: 89).

¹²⁰ σαχοα[νο] (Sims-Williams 2012: 89).

¹²¹ [ταρμ]ιδδιγο (Sims-Williams 2012: 89).

¹²² ακ[ιδομο] (Sims-Williams 2012: 89).

ακιδο[μο¹²³ . . .

δδηλο οираζοφινζ[ο]¹²⁴ [Q/v1-2]

β[αγο ραμοσητο]¹²⁵ [Q/v3]

ρ[ω]βοχαρο¹²⁶ [Q/v4]

ταρχανο [Q/v5]

δδηβοραζο [Q/v6]

METİN

[Q2/1] αχρονο υ´ μ´ θ´ [μαιο]
β[ι]δδιγονωγοσαρλο ρωσο δδινο καλδο
ναβιχτο παρο-[Q2/2]-βωστιγο μαλαβο[. . .
αβ]ο μαρωγανο αβο ρωβοχααραγο
οασαρο εζδδ-[Q2/3]-[η]βιδο βαγο
ραμο[σητο . . λαδο]αγαλγο οαρσοχοανδο
ακιδδηιο σπασο οδο νιϕ[α]-[Q2/4]-[λ]μο
μαλαβο μαρ[ωγανο . . οασαρινδ]ο
εζδδηβιδο ζονολαδο βαβορανο
ιαβ[ζοδο]-[Q2/5]-φαρανο χα[γανο . .
υλιτοβη]ρο ρωβοχαρο οδο πισο ταρχανο
χοσα[ροο . . . [Q2/6] . . . ρω]βοχααραγο
οασαροβιδο χαιιαχο οδο . . . [Q2/7] . . .
αρμαστ]ινδο οτασο εμο σαχοα[νο . . [Q2/8]

ÇEVİRİ

“449 yılı, İkinci Yeni Yıl ayı, Din
gününde (bu) borç sözleşmesi, burada,
...de, Marogan’da, Rob *harı* Pazar
yerinde dilekleri kabul eden mükemmel
Efendi Ram-set gözetiminde -ki onun
hizmet ve makamı burada, Marogan ...
pazar yerindedir- müreffeh Hakanın ...
Ëlteberi, Rob *harı* Zhunlad Şaburan
gözetiminde ve Hıusaru Tarhan huzurunda
... Rob *harının* baş müfettişi ... ve ...
bulundular ve bu meseleye ... - yazıldı.”

¹²³ [ο]λο ακιδο[μο] (Sims-Williams 2012: 89).

¹²⁴ οираζοφινζ[ο] (Sims-Williams 2012: 89).

¹²⁵ β[αγο ραμοσητο] (Sims-Williams 2012: 89).

¹²⁶ ρ[ω]βοχαρο (Sims-Williams 2012: 89).

... ταρμ]ιδδιγο ασο λίζο ακ[ιδομο . . . “Tirmizli, kaleden ki ben ... eṣ ki ben ...”
 [Q2/9] . . . ο]λο ακιδο[μο . . .

δδηλο οираζοфинз[o] [Q/v1-2] “Del Wiraz-finz”

β[αγο ραμοσητο] [Q/v3] “Efendi Ram-set”

ρ[ω]βοχαρο [Q/v4] “Rob *ḥari*”

ταρχανο [Q/v5] “Tarḥan”

δδηβοραζο [Q/v6] “Deb-raz”

4.6. Bağış Belgesi T (DOC 10)

Yazma Numarası: DOC 10

Yıl: 478/700

Bulunduğu Yer: Khalili Koleksiyonu, Londra

Belge Türü: Mülk ve Kadın Köle Bağış Belgesi

Ön yüz: 23 satır (T1: açık kopya) + 22 satır (T2: açık kopya)

Arka yüz: -

Mühürler: 2 mühür

Yazmanın durumu: Hasarsız

4.6.1. Açık Kopya T1 (DOC 10) Metin ve Çeviri

[T1/1] αχβονο υ' ο' η' μανο βιδδιονωσαρδο καλδο μανο βαγοαζιασο στορογο τοροσανζο
οισλογδο χοτολογο [T1/2] ταπαγλιω βιλγανο σαβουο χινζωιο χαλασανο οισλογδο
καδαγοστανο ασο βαγο καμινδο σασκο καμινδοφαρο βηκο [T1/3] πορο κηδο πιδο
βανοζινιαγγο ζαοο κιδο λαρσιγγο σταδο οδο μορδδωιο ταδομο ασο καμινδο βαγο στορογο
οηζο οδο [T1/4] {οδο} οαρσοχοδανο λιδο κιδδηιο παρσο ζονδδωιο οδο δδρογο κινδο ταδο
ωσο μανο χι(νζ)ωιο¹²⁷ καδαγοστανο φινζο πι-[T1/5]-δο βανζινιαγγο ζαοο αβο ταοο
καμινδο βαγο οδαβο ταοο καμινδοφαρο κηδο πιδοφαρο κινδο αββο ζαμιο τα-[T1/6]-ληλο
αβο ασπο τιδο αγγαραγο κιδο βαβονανο παρογανο ναμινδο οδομο λαδδηι μισο μασκονδο
ιωγο ζινο κιδο οαρ-[T1/7]-αγο ναμο σιδομο ασο βρηδαγο οδασο οηβορογο ασο οονο αγγιτο
πιδο στορογο γαοανο πιδο σανο οδο πιδο σηρο βινζο [T1/8] ταδο ωσο παδαχβανηι παρσο
μαβαρο ζαμιο παρσο ανδαρονωιο ρωσανο τοο καμινδο βαγο οδο τοο καμινδοφαρο [T1/9]
πιδδωιο αββο ζαμιο πιδο αγγαραγο κιδο βαβονανο παρογανο ναμο σιδο μανο χινζωιο
καδαγοστανο φινζο πιδο [T1/10] στορογο πηρο οδο πιδο υοναμοδανο λαδο ταδο
παδαχβανηδο εμο ζαμιο χοαρδο οδο δδριγδο αβηπαρο οδο αβηπαδδιστο¹²⁸ [T1/11]
αβητωγο οδο αβηοαλαγο αβηστορογοπαδδιστο οδο αβηζινακο ζαμιο χοαρο οδο ληρο
οδο ζινο κιδο οαραγο ναμο [T1/12] αβο χανο φινζο δδριγδο παρσο παραλαδο παδαχβανο

¹²⁷ χι(νζ)ωιο (Sims-Williams 2012: 99).

¹²⁸ αβηπαδδιστο (Sims-Williams 2012: 101).

πιδο γαοανο πιδοκιϕτο πιδο σπασο παδα(χ)νωρο¹²⁹ κηρδο οδο ταοο καμι-ιτ1/13]-ρδο βαγο
 οηζο οδο οαρσοχοδανο οαχαδο οδο αβζαοαδο οδο τοουο καμιρδοφαρο κηδο πιδδουο
 πιδοφαρο σιδομο αβο ιτ1/14] βαγο κηρδο οδαβο ταοο ταδο ρωσο ρωσο αβο καμιρδο βαγο
 οδαβο μισο βαγανο σπασο σπισο οδο ιανο οδο αγαλγο χωζο ασο μανα-ιτ1/15]-γγο λιστο
 οδασο μαναγγο πορο οδασο βαρηδαγανιου μαρδο οδο μανο παδαχϕανο βοοαδο παρσο
 μαβαρο ζαμανο κισο μαζο χινζω(ιο)¹³⁰ ιτ1/16] καδαγοστανο φ(ι)νζο¹³¹ χοαδο οδο μανο
 μαναγγο πορο φροζινδανανο μανο ανδαρο βρηδαγανιου μαρδο μαζαδο μαρδο οδο μανο
 ιτ1/17] παχϕιου κιδανο αβο ταοο βαγο οδαλο ταοο καμιρδοφαρο κηδο αλο αβο ταοαγγο
 βραδο πορο φροζινδανο πιδδουο αββο ζαμιγο ιτ1/18] οδαλο πιδο ζινο κηδο οαραγο (ναμο)¹³²
 κισο αχσαδο οδαλο αϕακαραδο καραλαδο ιωλαδο οισηραδο αβο λαδοβρανο οηλαδο
 δδρωγο αλο γα-ιτ1/19]-μανο κηραδο πωστιου αζαβαραδο ταδο τωζαδο ταοανο αβο γαζανο
 βρηδαγο¹³³ ζαροζιδαγο δδινανο ρ' οδο δαραφηλο ταο̄ανο ιτ1/20] αβο παδοιαρλιανο τωζαδο
 οδο εμο πωστιου μανο βαγοαζιασο στορογο τοροσανζο οισλογδο χοτολο ταπαγλιου
 βιλγανο σα-ιτ1/21]-βουο χινζωιο χαλασανο οισλογδο καδαγοστανο φινζο πιδο βαγαγγο
 πηρο οδο ταρσο οδο πιδο χοβο αϕαχαλο εμο πωστιου ταβδο ιτ1/22] ταδο χοζο οαοαρο οδο
 παρομανο βοοαδο οδο πιδδι σαχοανο αβσινο καδαγοστανο ποροβαργο πιδογαμοβαργο
 σταδο οδο βαραλ-ιτ1/23]-βαγο καδαγοστανο σπαλοβιδο οαρλογανανο χοδδηο λιστοληργο
 βοοᾱδο IIII

METİN

ιτ1/1] αχϕονο υ' ο' η' μανο
 βιδδιονωσαρδο καλδο μανο βαγοαζιασο
 στορογο τοροσανζο οισλογδο χοτολογο
 ιτ1/2] ταπαγλιου βιλγανο σαβουο χινζωιο

ÇEVİRİ

“478 yılı, İkinci Yeni Yıl ayında ben,
 büyük Türk prensesi, Kutluğ Tapaglıg
 Bilge Sevüg’ün *Kunçuy’u*, Halaç
 prensesi, Kağastan (Hanımefendisi)

¹²⁹ παδα(χ)νωρο (Sims-Williams 2012: 101).

¹³⁰ χινζω(ιο) (Sims-Williams 2012: 103).

¹³¹ φ(ι)νζο (Sims-Williams 2012: 103).

¹³² (ναμο) (Sims-Williams 2012: 103).

¹³³ βρηδαγο (Sims-Williams 2012: 103).

METİN

χαλασανο οισλογδο καδαγοστανο ασο
βαγο καμινδο σασκο καμινδοφαρο βηκο
[T1/3] πορο κηδο πιδο βανοζινιαγγο ζαοο
κιδο λαρσιγγο σταδο οδο μορδδου
ταδομο ασο καμινδο βαγο στορογο οηζο
οδο [T1/4] {οδο} οαρσοχοδανο λιδο
κιδδου παρσο ζονδδου οδο δδρογο κινδο

ταδο ωσο μανο χι(νζ)ωιο καδαγοστανο
φινζο πι-[T1/5]-δο βανοζινιαγγο ζαοο αβο
ταοο καμινδο βαγο οδαβο ταοο
καμινδοφαρο κηδο πιδοφαρο κινδο αββο
ζαμιο τα-[T1/6]-ληλο αβο ασπο τιδο
αγααραγο κιδο βαφονανο παρογανο
ναμινδο οδομο λαδδου μισο μασκονδο
ιωγο ζινο κιδο οαρ-[T1/7]-αγο ναμο σιδομο
ασο βρηδαγο οδασο οηβορογο ασο οονο
αγγιτο πιδο στορογο γαοανο πιδο σανο
οδο πιδο σιηρο βινζο

[T1/8] ταδο ωσο παδαχβανη παρσο
μαβαρο ζαμιο παρσο ανδαρονιου
ρωσανο τοο καμινδο βαγο οδο τοο
καμινδοφαρο [T1/9] πιδδου αββο ζαμιγο
πιδο αγααραγο κιδο βαφονανο παρογανο
ναμο σιδο μανο χινζωιο καδαγοστανο
φινζο πιδο [T1/10] στορογο πηρο οδο πιδο
υοναμοδανο λαδο

ÇEVİRİ

Bag-aziyas, Kamird Efendi'den rahip,
Bek'in oğlu, Kamird-far aracılığıyla
hanedan çocuğunun canı için -ki hasta ve
ölmüş idi- ben tarafından Kamird
Efendi'den yüce kabiliyet ve mucize
görüldü, böylece hanedan çocuğunu
canlı ve sağlıklı hâle getirdi.”

“Şimdi ben, Kağastan Hanımefendisi
Kunçuy (tarafından) hanedan
çocuğunun canı için sen, Kamird
Efendi ve sen, Kamird-far rahip
şerefine orada, Asp'ta sulak arazi
(içeren) Başunan Pargan (diye)
adlandırılan bu mülk yaptırıldı ve
ayrıca Bredag'dan ve ...'dan, ...'dan
büyük gereksinimler, keyif ve ihtiyaç
için aldığım Warag adlı bir kadın köle
tahsis edildi.”

“Böylece, şimdi, gelecekte, ertesi
günlerden sonra sen, Kamird Efendi ve
sen, Kamird-far arazi üzerinde, ben,
Kağastan Hanımefendisi, *Kunçuy*
(tarafından) büyük inanç ve hüner için
verilen Başunan Pargan adlı bu mülk
üzerinde hakka sahipsin.”

METİN

ταδο παδαχβανηδο εμο ζαμιο χοαρδο
οδο δδριγδο αβηπαρο οδο αβηπαδδι(στο)
[T1/11] αβητωγο οδο αβηοαλαγο
αβηστορογοπαδδιστο οδο αβηζινακο
ζαμιο χοαρο οδο ληρο οδο ζινο κιδο
οαραγο ναμο [T1/12] αβο χανο φινζο
δδριγδο παρσο παραλαδο παδαχβανο
πιδο γαοανο πιδοκιρτο πιδο σπασο
παδα(χ)νωρο κιρδο

οδο ταοο καμι-[T1/13]-ρδο βαγο οηζο οδο
οαρσοχοδανο οαχαδο οδο αβζαοαδο οδο
τοουο καμιρδοφαρο κηδο πιδδιο
πιδοφαρο σιδομο αβο [T1/14] βαγο κιρδο
οδαβο ταοο ταδο ρωσο ρωσο αβο
καμιρδο βαγο οδαβο μισο βαγανο σπασο
σπισο οδο ιανο οδο αγαλγο χωζο ασο
μανα-[T1/15]-γγο λιστο οδασο μαναγγο
πορο οδασο βαρηδαγανιο μαρδο

οδο μανο παδαχβανο βοοαδο παρσο
μαβαρο ζαμανο κισο μαζο χινζω(ιο) [T1/16]
καδαγοστανο φ(ι)νζο χοαδο οδο μανο
μαναγγο πορο φροζινδανανο μανο
ανδαρο βρηδαγανιο μαρδο μαζαδο
μαρδο οδο μανο [T1/17] παχβιο κιδανο αβο
ταοο βαγο οδαλο ταοο καμιρδοφαρο
κηδο αλο αβο ταοαγγο βραδο πορο

ÇEVİRİ

“Bu yeri almak ve muhafaza etmek hakkına sahipsin. Borçsuz, karşılıksız, vergisiz, ..., hizmet yükümlülüğü olmayan ve geri alınmayan araziyi al ve muhafaza et. Warag adlı kadını evde tutmak sonra satmak, suçundan dolayı alıkoymak hizmeti için karşılık vermek hakkına sahip ol.”

“Ve sen Kamird Efendi, gücün ve mucize kabiliyetin artsın ve çoğalsın, ve sen Kamird-far rahip, böylece, efendiye ve sana yapılanın şerefine her gün Kamird Efendi’ye ve diğer efendilere hizmet et, benim elim, oğlum ve Bredaglı kimseler üzerine iyi dilek ve istekte bulun...”

“Ve gelecekte kimse hak sahibi olmasın. Ne ben *Kunçuy*, Kağagstan hanımefendisinin kendisi, ne benim oğlum, torunlarım, ne Bredaglı başka bir kimse, ne doğmuş kimse, ne de evlilik bağı (olan) kimse, sen, efendi ya da sen, Kamird-far rahip ya da senin erkek kardeşin oğlun, torunlarınla bu yer

METİN

φροζινδανο πιδδαιο αββο ζαμιγο [T1/18]
οδαλο πιδο ζινο κιδο οαραγο (ναμο) κισο
αχσαδο οδαλο αφακαραδο караλαδο
ιωλαδο οισηραδο αβο λαδοβρανο οηλαδο
δδρωγο αλο γα-[T1/19]-μανο κираδο
πωσταιο αζαβαραδο ταδο τωζαδο ταιοανο
αβο γαζανο βρηδαγο ζαροζιδαγο δδιναρο
ρ' οδο δαραφηλο ταιοανο [T1/20] αβο
παδιοαρλιανο τωζαδο

οδο εμο πωσταιο μανο βαγοαζιασο
στορογο τοροσανζο οισλογδο χοτολο
ταπαγλιο βιλγαυο σα-[T1/21]-βουο χινζωιο
χαλασανο οισλογδο каδαγοστανο φινζο
πιδο βαγαγγο πηρο οδο тарσο οδο πιδο
χοβο αφαχαλο εμο πωσταιο ταβδο [T1/22]
ταδο χοζο οαοαρο οδο παρομανο βοοαδο

οδο πιδδι σαχοανο αβσινο каδαγοστανο
ποροβαργο πιδογαμοβαργο σταδο οδο
βαραλ-[T1/23]-βαγο каδαγοστανο
σπαλοβιδο οαρλογανανο χοδδηο
λιστοληργο βοοαδο IIII

ÇEVİRİ

konusunda ya da Warag adlı kadın
konusunda anlaşmazlığa düşecek, peşine
düşecek, zapt edecek, kavga edecek,
münakaşa edecek, (konuyu) hakimlere
getirecek, hile ya da zorbalık yapacak,
belge düzenleyecek (olursa), o hâlde para
cezası ödesin. Bredag hazinesine 100
dinar altın sikke ve aynı (miktar) para
cezasını da karşı taraftakilere ödesin.”

“Bu belge, ben, büyük Türk Prensesi,
Kutluğ Tapaglıg Bilge Sevüg’ün
Kunçuy’u, Halaç Prensesi, Kağagstan
Hanımefendisi Bag-aziyas (tarafından)
tanrıya inancım ve saygım için (verildi)
ve bu belge kendi lütfum ile mühürlendi.
Böylece iyi, geçerli ve yetkili olsun.”

“Bu beyanda Kağagstan sözcüsü elçisi
Absih ve Warlугanların efendisi
Kağagstan komutanı Baralbag yürütücü
olsun.”

4.6.2. Kapalı Kopya T2 (DOC 10) Metin ve Çeviri

[T2/1] αχφονο υ' ο' η' μανο βιδδαιονωσαρδο καλδο ναβιχτο εμο μοδδραγο μισιδο μανο
βαγοαζιασο στορογο τοροσανζο οισλογδο χο-[T2/2]-τολογο ταπαγλιο βιλγαυο σαβοουο
χινζωιο χαλασανο οισλογδο каδαγοστανο φινζο ασο ταοο βαγο каμυρδο λαδοιανο

αβορδοαγαλγο [τ2/3] στορογο οηζο οδο $\overline{\text{οαρσοχοδανο}}$ λιδο πιδο $\overline{\text{βανοζινιαγγο}}$ ζαοο κιδο $\overline{\text{λαρσιγγο}}$ οδο $\overline{\text{μορδδι}}$ σταδο ταδο ταοο βαγο καμινδο βαγανο [τ2/4] $\overline{\text{βαυ}}$ σασκο καμινδοφαρο κηδο στορογο οαρσοχοδανο οδο υοναμοδανο κινδο κιδαβο βανοζινιο ασο $\overline{\text{λαρσο}}$ βογδο οδο $\overline{\text{ζαοο}}$ [τ2/5] $\overline{\text{λαδο}}$ ταδο ωσο $\overline{\text{μανο}}$ χινζωιο $\overline{\text{καδαγοστανο}}$ φινζο πιδο $\overline{\text{βανοζινιαγγο}}$ ζαοο αβο ταοο καμινδο βαγο οδαβο ταοο καμινδοφαρο [τ2/6] κηδο $\overline{\text{πιδοφαρο}}$ κινδο αββο ζαμιο $\overline{\text{ταληλο}}$ αβο ασπο τιδο $\overline{\text{αγγαραγο}}$ κιδο $\overline{\text{βαβονανο}}$ παρογανο $\overline{\text{ναμινδο}}$ οδομο $\overline{\text{λαδδηιο}}$ μισο $\overline{\text{μασκ-}}$ [τ2/7]-ονδο ιωγο ζινο κιδο οαργαγο $\overline{\text{ναμο}}$ σιδομο ασο $\overline{\text{βρηδαγο}}$ οδασο $\overline{\text{οηβορογο}}$ ασο $\overline{\text{οονο}}$ πιδο στορογο γαοανο πιδο $\overline{\text{σανο}}$ σ{α}ηρο¹³⁴ βινζο $\overline{\text{αγγιτο}}$ [τ2/8] [τα]δο¹³⁵ ωσο $\overline{\text{παδαχβανηιο}}$ παρσο $\overline{\text{μαβαρο}}$ ζαμανο παρσο $\overline{\text{ανδορονιο}}$ ρωσανο τοο καμινδο βαγο οδο τοο καμινδοφαρο κηδο $\overline{\text{πιδδιο}}$ αββ- [τ2/9]-[ο ζαμ]ιου¹³⁶ πιδο $\overline{\text{αγγαραγο}}$ $\overline{\text{βαβονανο}}$ παρογανο $\overline{\text{ναμο}}$ σιδο $\overline{\text{μανο}}$ χινζωιο $\overline{\text{καδαγοστανο}}$ φινζο πιδο στορογο $\overline{\text{πηρο}}$ οδο πιδο $\overline{\text{υ[ον]α[μοδανο λα]-}}$ [τ2/10]-[δ]ο¹³⁷ ταδο $\overline{\text{παδαχβανηιο}}$ εμο ζαμιο $\overline{\text{χοαρδο}}$ οδο $\overline{\text{δδριγαδο}}$ $\overline{\text{αβηιοπαρο}}$ οδο $\overline{\text{αβηπαδδιστο}}$ $\overline{\text{αβητωγο}}$ οδο $\overline{\text{αβηοαλαχο}}$ $\overline{\text{αβηστορογοπαδδιστο}}$ οδο $\overline{\text{αβηζι-}}$ [τ2/11]-[ν]ακο¹³⁸ $\overline{\text{μανο}}$ $\overline{\text{βαστ(αγ)ο}}$ ¹³⁹ οδο { $\overline{\text{μανο}}$ $\overline{\text{βασταγο}}$ }¹⁴⁰ $\overline{\text{μανο}}$ $\overline{\text{λαρζο}}$ οδο $\overline{\text{μανο}}$ $\overline{\text{σπαχνιο}}$ $\overline{\text{μανασο}}$ $\overline{\text{αλβαρο}}$ $\overline{\text{χοδδηοαγγο}}$ $\overline{\text{φρομανο}}$ $\overline{\text{μανασο}}$ $\overline{\text{βαροληρο}}$ $\overline{\text{μανασο}}$ $\overline{\text{βαρ-}}$ [τ2/12]-[ι]ιανο¹⁴¹ ι ζαμιο $\overline{\text{χοαρο}}$ οδο $\overline{\text{ληρο}}$ οδο ζινο κιδο οαργαγο $\overline{\text{ναμο}}$ $\overline{\text{παδαχβανηιο}}$ αβο $\overline{\text{χανο}}$ $\overline{\text{δδριγδο}}$ παρσο $\overline{\text{παραλαδο}}$ $\overline{\text{αμβαγαδο}}$ πιδο $\overline{\text{γαοανο}}$ $\overline{\text{πι-}}$ [τ2/13]- $\overline{\text{δοκιφτο}}$ πιδο $\overline{\text{σπασο}}$ $\overline{\text{παδαχνωρο}}$ κινδο $\overline{\text{σογγο}}$ $\overline{\text{υαρσο}}$ $\overline{\text{χοαδο}}$ $\overline{\text{ρημαδο}}$ οδο ταοο καμινδο βαγο οαρσοχοδανο $\overline{\text{οαχαδο}}$ οδο $\overline{\text{αβζαοαδο}}$ οδο τοο $\overline{\text{καμι-}}$ [τ2/14]- $\overline{\text{ρδοφαρο}}$ κηδο $\overline{\text{ρωσο}}$ $\overline{\text{ρωσο}}$ ζαμανο ζαμανο $\overline{\text{πιδοο}}$ $\overline{\text{πιδοφαρο}}$ $\overline{\text{σιδομο}}$ αβο βαγο κινδο οδαβο ταοο $\overline{\text{ταδαβο}}$ καμινδο βαγο οδαβο μισο $\overline{\text{βαγανο}}$ [τ2/15] $\overline{\text{σπασο}}$ $\overline{\text{σπισο}}$ οδο $\overline{\text{ραβτιλαφο}}$ οδο $\overline{\text{αβοοαγιφανο}}$ $\overline{\text{ληρο}}$ οδο αβο $\overline{\text{μανο}}$ [ο]δαβο¹⁴² $\overline{\text{μαναγγο}}$ πορο οδαβο $\overline{\text{βρηδαγανιανο}}$ ιανο οδο $\overline{\text{αγαλγο}}$ $\overline{\text{χωζο}}$ [τ2/16] οδο $\overline{\text{μανο}}$ $\overline{\text{παδαχβανο}}$ $\overline{\text{βοοαδο}}$ παρσο $\overline{\text{μαβαρο}}$ ζαμανο $\overline{\text{υαρσο}}$ $\overline{\text{κισο}}$ $\overline{\text{μαζο}}$ $\overline{\text{χινζωιο}}$

¹³⁴ σ{α}ηρο (Sims-Williams 2012: 109)

¹³⁵ [τα]δο (Sims-Williams 2012: 109)

¹³⁶ αββ- [τ2/9]-[ο ζαμ]ιου (Sims-Williams 2012: 101)

¹³⁷ υ[ον]α[μοδανο λα]- [τ2/10]-[δ]ο (Sims-Williams 2012: 101)

¹³⁸ αβηζι- [τ2/11]-[ν]ακο (Sims-Williams 2012: 101)

¹³⁹ $\overline{\text{βαστ(αγ)ο}}$ (Sims-Williams 2012: 101)

¹⁴⁰ { $\overline{\text{μανο}}$ $\overline{\text{βασταγο}}$ } (Sims-Williams 2012: 101)

¹⁴¹ $\overline{\text{βαρ-}}$ [τ2/12]-[ι]ιανο (Sims-Williams 2012: 101)

¹⁴² [ο]δαβο (Sims-Williams 2012: 101).

καδαγοστανο φινζο χ(ο)αδο¹⁴³ οδο μανο μαναγγο πορο φροζινδαν-τ2/17-[ανο]¹⁴⁴ οδο ναυο ανδαρο βρηδαγανιο ναυο ζαδο μαρδο οδο ναυο παχβιο κιδανο αβο ταοο <βαγο>¹⁴⁵ οδαλο αβο ταοο καμυρ(δ)οφαρο¹⁴⁶ κηδο πιδδιο αββο ζαμυ[ο]¹⁴⁷ τ2/18 [οδα]λο¹⁴⁸ πιδο ζινο κιδο οαραγο ναμο οδο τανο κισο αχασαδο αβακαραδο καραλαδο ιωλαδο δδρωγο γαμανο κираδο πωστιο αζαβαραδο ταδο τωζα[δο]¹⁴⁹ τ2/19 [ταοανο]¹⁵⁰ αβο γαζανο βρηδαγανο ζαροζιδαγο δδιναρο ρ' σαδο οδο δαραφηλο ταοανο αβο παδοιαρλιανο τωζαδο οδο εμο πωστιο μανο βαγ[οαζι] τ2/20 [ιασο στορογο]¹⁵¹ τοροσανζο οισλογδο χοτολογο ταπαγλιο βιγανο σαβουο χινζωιο χαλασανο οισλογδο καδαγοστανο φινζο πιδο βαγαγγο πηρο [. . .] τ2/21 [. . . ο]δο¹⁵² πιδο χοβο αβαχαλο εμο πωστιο ταβδο ταδο χοζο οαοαρο βο[ο]αδο¹⁵³ οδο πιδδιο σαχοανο αβσιωο καδαγοστανο ποροβαραγο πιδο[γαμο-τ2/22]-βαργο υομ]αρογαργο¹⁵⁴ <σταδο>¹⁵⁵ οδο βαραλβαγο καδαγοστανο σπαλοβιδο οαρολργανανο χοδδηο λιστοληργο βοοαδο II:II

METİN

ÇEVİRİ

τ2/1] αχβονο υ' ο' η' μανο “478 yılı, İkinci Yeni Yıl ayında bu
βιδδιονωσαρδο καλδο ναβιχτο εμο mühürlü belge yazıldı.”
μοδδραγο

μισιδο μανο βαγοαζιασο στορογο “Şimdi, ben, büyük Türk prensesi, Kutluğ
τοροσανζο οισλογδο χο-τ2/2]-τολογο Tapağlıg Bilge Sevüg'ün Kunçuy'u,

¹⁴³ χ(ο)αδο (Sims-Williams 2012: 103).

¹⁴⁴ φροζινδαν-τ2/17-[ανο] (Sims-Williams 2012: 103).

¹⁴⁵ <βαγο> (Sims-Williams 2012: 103).

¹⁴⁶ καμυρ(δ)οφαρο (Sims-Williams 2012: 103).

¹⁴⁷ [οδα]λο (Sims-Williams 2012: 103).

¹⁴⁸ ζαμυ[ο] (Sims-Williams 2012: 103).

¹⁴⁹ τωζα[δο] (Sims-Williams 2012: 103).

¹⁵⁰ [ταοανο] (Sims-Williams 2012: 103).

¹⁵¹ βαγ[οαζι] τ2/20 [ιασο στορογο] (Sims-Williams 2012: 103).

¹⁵² [. . . ο]δο (Sims-Williams 2012: 103).

¹⁵³ βο[ο]αδο (Sims-Williams 2012: 103).

¹⁵⁴ πιδο[γαμο-τ2/22]-βαργο υομ]αρογαργο (Sims-Williams 2012: 103).

¹⁵⁵ <σταδο> (Sims-Williams 2012: 103).

METİN

ταπαγλινο βιλγανο σαβοουνο χινζωιο
χαλασανο οισλογδο καδαγοστανο φινζο
ασο ταοο βαγο καμινδο λαδοιανο
αβορδοαγαλγο [T2/3] στορογο οηζο οδο
οαρσοχοδανο λιδο πιδο βανοζινιαγγο
ζαοο κιδο λαρσιγγο οδο μορδδι σταδο

ταδο ταοο βαγο καμινδο βαγανο [T2/4]
βανο σασκο καμινδοφαρο κηδο στορογο
οαρσοχοδανο οδο υοναμοδανο κινδο
κιδαβο βανοζινιο ασο λαρσο βογδο οδο
ζαοο [T2/5] λαδο

ταδο ωσο μανο χινζωιο καδαγοστανο
φινζο πιδο βανοζινιαγγο ζαοο αβο ταοο
καμινδο βαγο οδαβο ταοο καμινδοφαρο
[T2/6] κηδο πιδοφαρο κινδο αββο ζαμιο
ταληλο αβο ασπο τιδο αγγαραγο κιδο
βαβονανο παρογανο ναμινδο οδομο
λαδδηιο μισο μασκ-[T2/7]-ονδο ιωγο ζινο
κιδο οαραγο ναμο σιδομο ασο βρηδαγο
οδασο οηβορογο ασο οονο πιδο στορογο
γαοανο πιδο σανο σ{α}ηρο βινζο αγγιτο

[T2/8] [τα]δο ωσο παδαχβανηιο παρσο
μαβαρο ζαμιο παρσο ανδορονιο
ρωσανο τοο καμινδο βαγο οδο τοο
καμινδοφαρο κηδο πιδδιο αββ-[T2/9]-[ο
ζαμ]ιο πιδο αγγαραγο βαβονανο

ÇEVİRİ

Halaç Prensesi, Kağagstan Hanımefendisi
Bag-aziyas (tarafından) sen, iyilik
bahşeden ve dilekleri yerine getiren
Kamird Efendi'den hanedan çocuğunun
canı için -ki hasta ve ölmüş idi- yüce
kabiliyet ve mucize görüldü.”

“Sen, efendilerin şahı Kamird Efendi
(tarafından) Kamird-far rahip aracılığıyla,
hanımın bebeği için büyük mucize ve
hüner görüldü -ki onu hastalıktan kurtardı
ve (ona) can verdi.”

“Şimdi ben, Kağagstan Hanımefendisi
Kunçuy (tarafından) hanedan çocuğunun
canı için sen, Kamird Efendi ve sen,
Kamird-far rahip şerefine orada, Asp'ta
sulak arazi (içeren), Başunan Pargan
(diye) adlandırılan bu mülk yaptırıldı ve
ayrıca Bredag'dan ve ...'dan, ...'dan
büyük gereksinimler, keyif ve köle
ihtiyacı için Warag adlı bir kadın köle
tahsis edildi...”

“Böylece şimdi, gelecekte, ertesi
günlerden sonra sen, Kamird Efendi ve
sen, Kamird-far, arazi üzerinde; ben,
Kağagstan Hanımefendisi *Kunçuy*
(tarafından), büyük inanç ve hüner için

METİN

παρογανο ναμο σιδο μανο χινζωιο
καδαγοστανο φινζο πιδο στορογο πηρο
οδο πιδο υ[ον]α[μοδανο λα]- [T2/10]-[δ]ο

ταδο παδαχβανηδο εμο ζαμιγο χοαρδο
οδο δδριγαδο αβηιοπαρο οδο
αβηπαδδιστο αβητωγο οδο αβηοαλαχο
αβηστορογοπαδδιστο οδο αβηζι-[T2/11]-
[ν]ακο μανο βαστ(αγ)ο οδο {μανο
βασταγο} μανο λαρζο οδο μανο σπαχνιο
μανασο αλβαρο χοδδηοαγγο φρομανο
μανασο βαροληρο μανασο βαρ-[T2/12]-
[ι]ιανο ι ζαμιο χοαρο οδο ληρο

οδο ζινο κιδο οαραγο ναμο παδαχβανηιο
αβο χανο δδριγδο παρσο παραλαδο
αμβαγαδο πιδο γαοανο πι-[T2/13]-δοκιφτο
πιδο σπασο παδαχνωρο κιρδο σογγο
υαρσο χοαδο ρημαδο

οδο ταοο καμιρδο βαγο οαρσοχοδανο
οαχαδο οδο αβζαοαδο οδο τοο καμι-
[T2/14]-ρδοφαρο κηδο ρωσο ρωσο ζαμανο
ζαμανο πιδοο πιδοφαρο σιδομο αβο βαγο
κιρδο οδαβο ταοο ταδαβο καμιρδο βαγο
οδαβο μισο βαγανο [T2/15] σπασο σπισο
οδο ραβτιλαφο οδο αβοοαγιφανο ληρο
οδο αβο μανο [ο]δαβο μαναγγο πορο
οδαβο βρηδαγανιανο ιανο οδο αγαλγο

ÇEVİRİ

verilen Başunan Pargan adlı bu mülk
üzerinde hakka sahipsin.”

“Bu yeri almak ve elinizde tutmak
hakkına sahipsiniz. Borçsuz,
karşılıksız, vergisiz, ..., hizmet
yükümlülüğü olmayan ve geri
alınmayan, haciz konmamış,
kısıtlanmamış, hizmete bağlı olmayan,
mahkemeyle, kralın emriyle, şehrin
valisiyle ve şehrin sakinleriyle bir ilgisi
olmayan araziyi al ve muhafaza et.”

“Warag adlı kadını evde tutmak, sonra
satmak, bağışlamak, suçundan dolayı
alıkoymak, tamamen kendine uyacak
biçimde hizmeti için karşılık vermek
hakkına sahipsin...”

“Ve sen Kamir Efendi mucize
kabiliyetin artsın ve çoğalsın, ve sen
Kamird-far rahip, efendiye ve sana
yapılanın şerefine her gün, her zaman
Kamird Efendi’ye ve diğer efendilere
hizmet et, dürüstlük ve saflığı
muhafaza et ve ben, benim oğlum ve
Bredaglılar için iyi dilek ve istekte

METİN

χωζο

[T2/16] οδο μανο παδαχβανο βοοαδο παρσο
μαβαρο ζαμανο ναρσο κισο μαζο χινζωιο
καδαγοστανο φινζο χ(ο)αδο οδο μανο
μαναγγο πορο φροζινδαν-[T2/17]-[ανο] οδο
ναυο ανδαρο βρηδαγανιο ναυο ζαδο
μαρδο οδο ναυο παχβιο κιδανο αβο ταοο
<βαγο> οδαλο αβο ταοο καμυρ(δ)οφαρο
κηδο πιδδιο αββο ζαμυ[ο] [T2/18] [οδα]λο
πιδο ζινο κιδο οαραγο ναμο οδο τανο κισο
αχασαδο αβακαραδο караλαδο ιωλαδο
δδρωγο γαμανο κираδο πωστιο
αζαβαραδο ταδο τωζα[δο] [T2/19] [ταοανο]
αβο γαζανο βρηδαγανο ζαροζιδαγο
δδιναρο ρ' σαδο οδο δαραφηλο ταοανο
αβο παδοιαρλιανο τωζαδο

οδο εμο πωστιο μανο βαγ[οαζι] [T2/20]
[ιασο στορογο] τοροσανζο οισλογδο
χοτολογο таπαγλιο βιλγανο σαβουο
χινζωιο χαλασανο οισλογδο
καδαγοστανο φινζο πιδο βαγαγγο πηρο [. . .]
[T2/21] [. . .ο]δο πιδο χοβο αβαχαλο εμο
πωστιο ταβδο ταδο χοζο οαοαρο
βο[ο]αδο

οδο πιδδιο σαχοανο αβσινο

ÇEVİRİ

bulun...”

“...ve gelecekte kimse söz sahibi olmayacak. Ne ben kunçuy, Kağagstan Hanımefendisinin kendisi; ne benim oğlum, torunlarım, ne Bredaglı başka bir kimse, ne doğmuş kimse (sonraki nesiller), ne de evlilik bağı (olan) kimse, sen (efendiyle) ya da sen Kamird-far rahiple bu sulak arazi konusunda ya da Warag adlı kadın konusunda, herhangi biri anlaşmazlığa düşecek, peşine düşecek, zapt edecek, kavga edecek, hile ve zorbalık yapacak, (başka bir) belge düzenleyecek olursa, o hâlde para cezası ödesin. Bredag hazinesine yüz dinar altın sikke ve karşı taraftakilere aynı (miktar) para cezası ödesin.”

“Bu belge, ben, büyük Türk Prensesi, Kutluğ Tapaglıg Bilge Sevüg’ün *Kunçuy*’u, Halaç Prensesi, Kağagstan Hanımefendisi Bag-aziyas (tarafından) tanrıya inancım için (verildi) ve bu belge kendi lütfum ile mühürlendi. Böylece iyi ve geçerli olsun.”

“Bu beyanda Kağagstan sözcüsü elçisi

METİN

καδαγοστανο ποροβαραγο πιδο[γαμο-
[t2/22]-βαργο νομ]αρογαργο <σταδο> οδο
βαραλβαγο καδαγοστανο σπαλοβιδο
οαρολργανανο χοδδηο λιστοληργο
βοοαδο II:II

ÇEVİRİ

haznedarı Absih ve Warlugarların
efendisi Kağagstan komutanı Baralbag
yürütücü olsun.”

4.7. Anlaşma Belgesi N (DOC 8)

Yazma Numarası: DOC 8

Yıl: 407/629

Bulunduğu Yer: Khalili Koleksiyonu, Londra

Belge Türü: Anlaşma Belgesi

Ön yüz: 31 satır (N1: kapalı kopya) + 22 satır (N2: açık kopya)

Arka yüz: 4 satır (N/v: mühür sahibi)

Mühürler: 4 mühür

Yazmanın durumu: Hasarsız

4.7.1. Kapalı Kopya N1 (DOC 8) Metin ve Çeviri

[N1/1] χρονο υ´ ζ´ μαυο χανδιγο ρω-[N1/2]-σο *αβταδο* καλδο ναβιχτο μολραγο πι-[N1/3]-
τανοβωστιγο μαλαβο σαμιγγανο ω-[N1/4]-δαγο αβο σανδαρανο αβο ρωβοχααραγγο [N1/5]
αλβαρο πισο φραμαριζμο βραβορανο ια-[N1/6]-βζοδοφαραυο χαγανο ταποαγλιγο υλιτο-
[N1/7]-βηρο ρωβοχαρο παροπαζο χοδδηο οδο [N1/8]πισο χολχανο ιενηλο ταρχανο οιλαραγανο
χο-[N1/9]-δηο οδο πισο σορηνο ρωβοχαρανο φραμα-[N1/10]-λαρο μισιδο πιτιεμαζο
σαμοσιτο βιανοβιδο πο-[N1/11]-ρο μαυωνιγο κιδομηνο χανο βιανοβιδανο ραζινδο [N1/12]
ρωβοχαρο μαρηγο φαραφαγο τακο βητο πορο μαδριγο [N1/13] κιδδηνο ι χανο βορζομιρανο
ραζινδο ρωβοχαρο μαρηγο [N1/14] κοαδο αριστο πισαγδαμο κοαδασο μανδορονιγο ρωσο
παρσο μαβαρο [N1/15] ζαμανο πιδο ζαοο ναγαμβαμο ναπιδο ζαυρο ναπιδο ηνδοιλ-[N1/16]-
σιγο ναπιδο αβιβταοανο ναπιδο λιζο παροιβταοο ναπιδο ολο [N1/17] ζαδακο ναπιδο βραδο
ναπιδο πορο ναπιδο πιδαργανο ναπιδο α-[N1/18]ββο ζαμιγο ναπιδο ροζγανο ναπιδο βανζο
μαρηγο ναπιδο ζαριγγο [N1/19] σιμινο ναπιδο στωροβαλο ασο υαζαρο δδιναρο οιταβο α´
πανο γαμβο μι-[N1/20]-υγαρο ακιραμο δαγογγο κοαδαβο οираλано γαοινδοβαρο ζιγαβαρ-
[N1/21]-γο αβηλαδδιγο πηδαγο βοοαδο πιδο καδαμο υαρσο ζαγγο αζο σαμοσιτο [N1/22] αλο
μαναγγο βραδο πορο φαρζινδανο αβηλαδδιγο ζιγαβαργο οιζιανο [N1/23] ταδαζο σαμοσιτο
μαναγγο βραδο πορο φαρζινδανο χοαδο μιραμο οδο [N1/24],α υαζαρο δδιναρο ζαρο αβο
ρωβοχααραγγο γαζνο τωζαμο οδο ,α υαζ-[N1/25]-αρο διναρο ζαρο φαραφαγο τακο φαρ-
ταοαγγο βραδο πορο φαρζινδα-[N1/26]νο τωζαμο οτο $\overline{\text{ιθα}}$ σο παρσο τογδο ταοανο

πιτανοβωστιγο μολραγο [N1/27] χοζο οαοαρο αβοδηιο σαγονδαβο μασκο ναβισιδο
 ασωσαβο ιασηδανο [N1/28] ζοριγο οτο μολραγο πισοοαριγο παροβαρμιγο ναβιχτιγινδο
 κιδδηιο υαρσο [N1/29] εζβαραδο ταδο δαγογγηλο οαοαρο παρμανο βοοαδο σαγονδο
 φαραφαγο [N1/30] τακο φαρο ταοαγγο καδαγιγανο ναβισιδο οτο δρουμινο δρουμινο [N1/31]
 εφκαραμο οδο χοβιγο χοβιγο ληραμο σαγονδο πιταδαμο

METİN

[N1/1] χρονο υ´ ζ´ μαυο χανδιγο ρω-[N1/2]-
 σο αηταδο καλδο ναβιχτο μολραγο πι-
 [N1/3]-τανοβωστιγο μαλαβο σαμιγγανο ω-
 [N1/4]-δαγο αβο σανδαρανο αβο
 ρωβοχααραγγο [N1/5] αλβαρο πισο
 φραμαριζμο βαβορανο ια-[N1/6]-
 βζοδοφαρανο χαγανο ταποαγλιγο υλιτο-
 [N1/7]-βηρο ρωβοχαρο παροπαζο χοδδηο
 οδο [N1/8] πισο χολχανο ιενηλο ταρχανο
 οιλαργανο χο-[N1/9]-δηο οδο πισο σορηνο
 ρωβοχαρανο φραμα-[N1/10]-λαρο

μισιδο πιτιεμαζο σαμοσιτο βιανοβιδο πο-
 [N1/11]-ρο μαυωνιγο κιδομηνο χανο
 βιανοβιδανο ραζινδο [N1/12] ρωβοχαρο
 μαρηγο φαραφαγο τακο βητο πορο
 μαδριγο [N1/13] κιδδηνο ι χανο
 βορζομιρανο ραζινδο ρωβοχαρο
 μαρηγο...

[N1/14] κοαδο αριστο πισαγδαμο κοαδασο
 μανδορονιγο ρωσο παρσο μαβαρο [N1/15]

ÇEVİRİ

“407 yılı, Handig ayı, Aştad gününde
 (bu) mühürlü belge, (bu) taahhüt
 sözleşmesi burada, Samingan
 bölgesinde, Sandaran’da Rob *harı*
 mahkemesinde müreffeh Hakanın
 Tapağlıg Êlteberi, Rob *harı*, Parpaz Beyi
 Framarizm Şaburan’ın huzurunda, İnal
 Tarhan, Vilargan Beyi Hülhan huzurunda
 ve Rob *harı*larının yardımcısı Suren
 huzurunda yazıldı.”

“Şimdi, (ben) Rob *harı* hizmetkârı,
 Biyan-bid’in oğlu, Mahonlu Samsit -ki
 hanemize Biyan-bidan derler- sen Rob
harı hizmetkârı, Bet’in oğlu, Madrlı
 Tak’a -ki hanenize Burz-miran derler-
 (şöyle) taahhüt ediyorum: ...”

“... (Biz) ortaklaşa kabul ettik ki
 yarından itibaren, ebediyen cana

ζαμανο πιδο ζαοο ναγαμβαμο ναπιδο
ζαυρο ναπιδο ηνδοιλ-[N1/16]-σιγο ναπιδο
αβιφταοανο ναπιδο λιζο παροιφταοο
ναπιδο ολο [N1/17] ζαδακο ναπιδο βραδο
ναπιδο πορο ναπιδο πιδαργανο ναπιδο α-
[N1/18]-ββο ζαμιγο ναπιδο ροζγανο ναπιδο
βανζο μαρηγο ναπιδο ζαριγγο [N1/19] σιμινο
ναπιδο στωροβαλο ασο υαζαρο δδιναρο
οιταβο ά πανο γαμβο μι-[N1/20]-γαρο
νακιραμο

δαγογγο κοαδαβο οιραλανο γαιοινδοβαρο
ζιγαβαρ-[N1/21]-γο αβηλαδδιγο πηδαγο
βοοαδο πιδο καδαμο υαρσο ζαγγο αζο
σαμοσιτο [N1/22] αλο μαναγγο βραδο πορο
φαρζινδανο αβηλαδδιγο ζιγαβαργο
οιζιιανο [N1/23] ταδαζο σαμοσιτο μαναγγο
βραδο πορο φαρζινδανο χοαδο μιραμο
οδο [N1/24] ,α υαζαρο δδιναρο ζαρο αβο
ρωβοχααραγγο γαζνο τωζαμο οδο ,α υαζ-
[N1/25]-αρο διναρο ζαρο φαραφαγο τακο
φαρο ταιοαγγο βραδο πορο φαρζινδα-
[N1/26]νο τωζαμο

οτο ιθασο παρσο τογδο ταιοανο
πιτανοβωστιγο μολραγο [N1/27] χοζο
οαοαρο αβοδηιο σαγονδαβο μασκο
ναβισιδο ασωσαβο ιασηδανο [N1/28] ζοριγο

οτο μολραγο πισοοαριγο παροβαρμιγο

kastetmeyeceğiz; ne öldürmeye, ne ..., ne
mülke, ne kale duvarına, ne eşe çocuğa,
ne erkek kardeşe, ne oğula, ne baba
tarafından akrabaya, ne ekili-sulak
araziye, ne üzüm bağlarına, ne cariyeye
hizmetçiye, ne altına gümüşe, ne hayvana
1000 bin dinardan 1 *pana* kadar zarar ve
ziyana sebep olmayacağız.”

“Böylece Wiralan (ailesine) saldırgan,
yıkıcı, yasa dışı (davranışlar) gösterir;
herhangi bir şekilde, ben, Samsit, benim
erkek kardeşim, oğlum, torunlarım, yasa
dışı (ve) yıkıcı bir şekilde yaralamaya
teşebbüs edersem; o hâlde ben, Samsit,
benim erkek kardeşim, oğlum,
torunlarımın kendileri ölsünler. 1000 bin
dinar altın Rob *hırı* hazinesine ödesinler.
1000 bin dinar altın (da) sen, Tak’a, senin
erkek kardeşine, oğluna (ve) torunlarına
ödesinler.”

“Ancak, ceza ödendikten sonra, (bu)
taahhüt sözleşmesi, (bu) mühürlü belge,
burada yazıldığı gibi, şimdiden sonsuza
kadar yerinde ve geçerli olsun.”

“... ve mühürlü belge ... yazıldı.”

ναβιχτιγινδο κιδδηιο υαρσο [N1/29]
 εζβαραδο ταδο δαγογγηλο οαοαρο
 παρμανο βοοαδο σαγονδο φαραφαγο
 [N1/30] τακο φαρο ταοαγγο καδαγιγανο
 ναβισιδο οτο δρουμινο δρουμινο [N1/31]
 εφκαραμο οδο χοβιγο χοβιγο ληραμο
 σαγονδο πιταδαμο

“Herhangi biri (yeni bir belge)
 düzenleyecek olursa, sen, Tak (ve) senin
 hane halkın için yazıldığı gibi, (bizim de)
 düşmanlarımızı kovacağımızı ve
 kendimizi koruyacağımızı taahhüt
 ettiğimiz gibi tümüyle geçerli ve yetkili
 olsun.”

4.7.2. Açık Kopya N2 (DOC 8) Metin ve Çeviri

[N2/1] χφονο υ´ ζ´ μαυο χανδδιγο ρωσο αβταδο καλδο ναβιχτο μολραγο πιτανοβωστιγο μα-
 [N2/2]-λαβο σαμιγγανο ωδαγο αβο σανδαρανο αβο ρωβοχααραγγο αλβαρο πισο φραμαριζμο
 βαβορανο ιαβζοδοφ-[N2/3]-αραυο χαγανο ταποαγλιγο υλιτοβηρο ρωβοχαρο παροπαζο
 χοδδηο οδο πισο χολχανο ιενηλο ταρχανο [N2/4] οιλαργανο χοδδηο οδο πισο σορηνο
 ρωβοχαρανο φραμαλαρο μισιδο πιτιεμαζο σαμοσιτο βιανο-[N2/5]-βιδο πορο μαυωνιγο
 κιδομο χανο βιανοβιδανο ραζινδο ρωβοχαρο μαρηγο φαραφαγο τακο β-[N2/6]-ητο πορο
 μαδδριγο κιδδηνο ι χανο βορζομιρανο ραζινδο ρωβοχαρο μαρηγο κοαδο αριστο πισαγδα-
 [N2/7]-μο κοαδασο μανδορονιγο ρωσο παρσο μαβαρο ζαμανο πιδο ζαυρο¹⁵⁶ ναγαμβαμο
 ναπιδο ζαυρο [N2/8] ναπιδο ηνδοιλσιγο ναπιδο αβιφταοανο ναπιδο λιζο παροιφταοο ναπιδο
 ολο ζαδακο ναπι-[N2/9]-δο πιδαργανο ναπιδο αββο ζαμιγο ναπιδο ροζγανο ναπιδο βανζο
 μαρηγο ναπιδο ζαριγγο σιμινο [N2/10] ναπιδο στωροβαλο ασο ι υαζαρο δδιναρο οιταβο α´
 πανο βαστο γαμβο μυγαρο νακιραμο δαγογγο [N2/11] κοαδαβο οιραλανο γαινδοβαρο
 αβηλαδδιγο ζιγαβαργο πηδαγο βοοαμο οδο δδρουμινο δδρουμι-[N2/12]-νο ναφκαραμο οδο
 χοβιγο χοβιγο ναληραμο οδο πιδο καδαμο υαρσο ζαγγο γαμβο οιχο-[N2/13]-ασο¹⁵⁷ μυγαρο
 βοοαδο πιδο καδαμο υαρσο ζαγγο γαμβο μυγαρο πιδο αβιφταδανο οδαλο πιδο [N2/14]
 υαφκο ιο'νο ασαμαγο¹⁵⁸ σαμοσιτο οδασαμαναγγο βραδο πορο φαρζινδανο γαμβο μυγα-
 [N2/15]-ρο βοοαδο ταδαζο σαμοσιτο οδο μαναγγο βραδο πορο φαρζινδανο ταοανο τωζα-

¹⁵⁶ ζαυρο: ζαοο sözcüğü yerine hatalı yazıldığı düşünülmektedir (Sims-Williams 2012: 69).

¹⁵⁷ οιχο{α}αοο ? (Sims-Williams 2012: 71).

¹⁵⁸ ασαμαγο ya da ασομαγο (Sims-Williams 2012: 71).

[N2/16]-νο αβο¹⁵⁹ ρωβοχαραγγο γαζνο ζαρο δδιναρο ,α υαζαρο ταοανο {ταοανο} τωζ-[N2/17]-αμο οδο ,α υαζαρο διναρο¹⁶⁰ ζαρο φαραφαγο τακο οδο φαρο ταοαγγο βραδο [N2/18] πορο φαρζινδανο τωζαμο οτο ιθασο παρσο τογδο ταοανο πιτανοβω-[N2/19]-στιγο μολραγο χοζο οαοαρο αβοδηιο¹⁶¹ σαγον(δ)αβο¹⁶² μασκο ναβισιδο ασωσαβο ιαο-[N2/20]-ηδανο ζοριγο οτο μολραγο πισοοαριγο παροβαρμιγο ναβιχτιγινδο κιδδηιο [N2/21] υαρσο εζβαραδο ταδο δαγογγηλο οαοαρο βοοαδο σαγονδο φαραφαγο τακο οδο φαρο [N2/22] ταοαγγο καδαγιγανο ναβισιδο~¹⁶³

σαμοσιτο [N/v1]

χοηο [N/v2]

χολχανο [N/v3]

σορηνο [N/v4]

METİN

[N2/1] χρονο υ' ζ' μαυο χανδδιγο ρωσο αβταδο καλδο ναβιχτο μολραγο πιτανοβωστιγο μα-[N2/2]-λαβο σαμιγγανο ωδαγο αβο σανδαρανο αβο ρωβοχαραγγο αλβαρο πισο φραμαριζμο ιαβορανο ιαβζοδοφ-[N2/3]-αραυο χαγανο ταποαγλιγο υλιτοβηρο ρωβοχαρο παροπαζο χοδδηο οδο πισο χολχανο ιενηλο тарχανο [N2/4] οιλαργανο χοδδηο οδο πισο σορηνο ρωβοχαρανο φραμαλαρο

μισιδο πιτιεμαζο σαμοσιτο βιανο-[N2/5]-

ÇEVİRİ

“407 yılı, Hıandig ayı, Aştad gününde (bu) mühürlü belge, (bu) taahhüt sözleşmesi burada, Samingan bölgesinde, Sandaran’da, Rob *harı* mahkemesinde, müreffeh Hakanın Tapağlıg Elteberi, Rob *harı*, Parpaz Beyi Framarizm Şaburan huzurunda, İnal Tarhan, Vilargan Beyi Hılhan huzurunda ve Rob *harı*ların yardımıcısı Suren huzurunda yazıldı.”

“Şimdi, (ben) Rob *harı* hizmetkârı,

¹⁵⁹ αβο (Sims-Williams 2012: 71).

¹⁶⁰ διναρο ya da δδιναρο (Sims-Williams 2012: 71).

¹⁶¹ αβοδηιο ya da αβοδδηιο (Sims-Williams 2012: 71).

¹⁶² σαγον(δ)αβο (Sims-Williams 2012: 71).

¹⁶³ ναβισιδο (Sims-Williams 2012: 71).

βιδο πορο μαυωνιγο κιδομο χανο
βιανοβιδανο ραζινδο ρωβοχαρο μαρηγο
φαραφαγο τακο β-[N2/6]-ητο πορο
μαδδριγο κιδδηνο ι χανο βορζομιρανο
ραζινδο ρωβοχαρο μαρηγο ...

... κοαδο αριστο πισταγδα-[N2/7]-μο
κοαδασο μανδορονιγο ρωσο παρσο
μαβαρο ζαμανο πιδο ζαυρο ναγαμβαμο
ναπιδο ζαυρο [N2/8] ναπιδο ηνδοιλσιγο
ναπιδο αβιηταοανο ναπιδο λιζο
παροιηταοο ναπιδο ολο ζαδακο ναπι-
[N2/9]-δο πιδαργανο ναπιδο αββο ζαμιγο
ναπιδο ροζγανο ναπιδο βανζο μαρηγο
ναπιδο ζαριγγο σιμινο [N2/10] ναπιδο
στωροβαλο ασο ι υαζαρο δδιναρο οιταβο
α' πανο βαστο γαμβο μυγαρο νακιραμο
δαγογγο [N2/11] κοαδαβο οираλانو
γαοινδοβαρο αβηλαδδιγο ζιγαβαργο
πηδαγο βοοαμο οδο δδρουμινο δδρουμι-
[N2/12]-νο ναηκαραμο οδο χοβιγο χοβιγο
ναληραμο

οδο πιδο καδαμο υαρσο ζαγγο γαμβο
οιχο-[N2/13]-ασο μυγαρο βοοαδο πιδο
καδαμο υαρσο ζαγγο γαμβο μυγαρο πιδο
αβιηταδανο οδαλο πιδο [N2/14] ναηκο ιο'νο
ασαμαγο σαμοσιτο οδασαμαναγγο βραδο
πορο φαρζινδανο γαμβο μυγα-[N2/15]-ρο
βοοαδο ταδαζο σαμοσιτο οδο μαναγγο

Bijan-bid'in oğlu, Mahonlu Samsit -ki
haneme Bijan-bidan derler- sen Rob
harı hizmetkârı, Bet'in oğlu, Madrlı
Tak'a -ki hanesine Burz-miran derler-
(şöyle) taahhüt ediyorum:...”

“... (Biz) ortaklaşa kabul ettik ki
yarından itibaren, ebediyen cana
kastetmeyeceğiz; ne öldürmeye, ne ... ne
mülke, ne kale duvarına, ne eşe (ve)
çocuğa, ne erkek kardeşe, ne oğula, ne
baba tarafından akrabaya, ne sulak
araziye, ne üzüm bağlarına, ne cariyeye
hizmetçiye, ne altına gümüşe, ne
hayvana 1000 bin dinardan 1 *pana* kadar
hacze, zarar ziyana sebep olmayacağız.
Böylece Wiralan (ailesine) saldırgan,
yasa dışı, yıkıcı (davranışlar)
göstermeyeceğiz, düşmanlık peşine
düşmeyeceğiz ve kendimizi
savunmayacağız.”

“... ve eğer herhangi bir yolla kayıp,
zarar ziyan olursa, herhangi bir yolla
ustaya, öğrenciye, çırağa; ben,
Samsit'ten, benim erkek kardeşimden,
oğlumdan, torunlarımdan zarar ziyan
olursa; o hâlde ben, Samsit, benim erkek
kardeşim, oğlum, torunlarım para cezası

βραδο πορο φαρζινδανο ταοανο τωζα-
[N2/16]-VO

αβο ρωβοχααραγγο γαζνο ζαρο δδιναρο ,α
υαζαρο ταοανο {ταοανο} τωζ-[N2/17]-αμο
οδο ,α υαζαρο διναρο ζαρο φαραφαγο
τακο οδο φαρο ταοαγγο βραδο [N2/18] πορο
φαρζινδανο τωζαμο ...

οτο ιθασο παρσο τογδο ταοανο πιτανοβω-
[N2/19]-στιγο μολραγο χοζο οαοαρο
αβοδηιο σαγον(δ)αβο μασκο ναβισιδο
ασωσαβο ιαο-[N2/20]-ηδανο ζοριγο

οτο μολραγο πισοοαριγο παροβαρμιγο
ναβιχιτινινδο κιδδηιο [N2/21] υαρσο
εζβαραδο ταδο δαγογγηλο οαοαρο
βοοαδο σαγονδο φαραφαγο τακο οδο
φαρο [N2/22] ταοαγγο καδαγιγανο
ναβισιδο~

σαμοσιτο [N/v1]

χοηο [N/v2]

χολχανο [N/v3]

σορηγο [N/v4]

ödeyecek.”

Rob *harı* hazinesine 1000 bin altın dinar
para cezası ödeyeceğiz; sen Tak’a ve
senin erkek kardeşine, oğluna,
torunlarına 1000 bin dinar altın
ödeyeceğiz.”

“Ancak ceza ödendikten sonra, (bu)
taahhüt sözleşmesi, (bu) mühürlü belge,
burada yazıldığı gibi şimdiden sonsuza
kadar yerinde ve geçerli olsun.”

“... ve mühürlü belge ... yazıldı.
Herhangi biri (başka bir belge)
düzenleyecek olursa; o hâlde sen, Tak
(ve) senin hane halkın için yazıldığı gibi,
geçerli ve yetkili olsun.”

“Samsit”

“Bey”

“Hulhan”

“Suren”

4.8. Anlaşma Belgesi S (MS 4581)

Yazma Numarası: MS 4581

Yıl: 470/693

Bulunduğu Yer: Schøyen Koleksiyonu, Londra

Belge Türü: Anlaşma Belgesi

Ön yüz: 28 satır (S: ana metin) + 2 satır (açıklama)

Arka yüz: 4 satır (S/v: mühür sahibi)

Mühürler: 4 mühür

Yazmanın durumu: Hasarsız

4.8.1. S (MS 4581) Ana Metin ve Çeviri

[S/1] ι αχρνον υ' ο' μαυο βοχσιγο ρωσο ριρτο καλδο ναβιχτο μο-[S/2]-δδραγο
χοησιυαοοβωστιγο μαλαβο γαζο αβο οανινδανο αβο λιζο α-[S/3]-λβαρο πισο σηρο τορκο
γαζο ταδονο οδαζδδηβιδο σιτο γαζο υο-[S/4]-μαρογαρο μισιδο πιδοοασαδο χογαμο
χοσινδο μανο πωτανο οδο μανο [S/5] μιυαρο φαρνοαγαδο πορανο ασο βονοσογολιγο κιδο
ωσο πιδο αγαδαγο¹⁶⁴ ια-[S/6]-νο¹⁶⁵ αβο γαζο αρμαυαμο οδαβο σηρο τορκο γαζο ταδονο
σπισαμο αχρα-[S/7]-γγο μαρηγανο αβοφαγο βαζο οδαβοφαγο γογναγο¹⁶⁶ οδαβοφαγο
γωρδο λι-[S/8]-ζγιγανο χοδδηοο μαγατορο βοκολαυο μαρηγανο μισιδο μανο πωτα-[S/9]-νο
οδο μανο μιυαρο αλοφαγο βαζο οδαλοφαγο γωγναγο οδαλφαγο γωρδο [S/10]-σαχοανο οδο
λαδο οδο αχασο σταδο ταδο μαχο σαχοανο ματο οδο μαχο ιαχασο αβσι-[S/11]-στηιο πισο
σηρο τορκο γαζο ταδονο οδο πισο σιτο γαζο υομαρογαρ-[S/12]-ο οδο μαχο λαδδηδο ειο
χοησιυαοο πιδο Δαγογγο ιαοαρο κιδο ναγο παδαχ-[S/13]-βαναμο αζο πωτανο οδο ναγαζο
μιυαρο οδο ναγο μαχαγγο βραδο ζαδα-[S/14]-κο φορζανδανο οδο ναγο ανδαρισο κισο
υαρσο πιδδιοο λαδο αχασο ασιδο μαχο [S/15] πιδοοασινδανο αλφαγο βαζο οδαλοφαγο
γωγναγο οδαλοφαγο γωρδο σταδο [S/16] ταδο πιΔιοο σαχοανο υαρσο κισο ιοστο οδο
αχασαδο ναγο παδαχβαναδο οτο καλδο¹⁶⁷ [S/17] ασταδο¹⁶⁸ ασο μανδορονιγο ρωσο οιταβο

¹⁶⁴ αγαδαγο (Sims-Williams 2012: 95).

¹⁶⁵ ια-[S/6]-νο (Sims-Williams 2012: 95).

¹⁶⁶ γογναγο (Sims-Williams 2012: 95).

¹⁶⁷ Sözcüğü otakaλdo şeklinde okumak mümkündür (Sims-Williams 2012: 95).

¹⁶⁸ ασταδο (Sims-Williams 2012: 95).

ιαοσηδανο ζοριγο κιδο {πιδο} πιΔ1-[S/18]-ιο λαδο αχασο ασιδο μαχο πιδοοασινδανο
αλοφαγο βαζο οδαλοφαγο γωγναγο ο-[S/19]-δαλοφαγο γωρδο σταδο κισο ιωλαδο οδο
οισηραδο οδο αχασαδο λαδο γοβαδο λαστανο [S/20] κираδο αλο μαχο πιδοοασινδανο χοαδο
οδαλο μαχαγγο βαραδο ζαδακο χοαδο οδαλο [S/21] ανδαρισο κισο υαρσο πιδο μαχαγγο
παρο αχασαδο ταδανο μαχο πιδοοασινδανο ναβα-[S/22]-νδο αβο λαδο λαδο ηαοαμο οδανο
χοηδαγο οδο βηβινδο κирано ασο οισπουανο οι-[S/23]-σηρινδανο οτο καλδο ναβανδο αβο
λαδο λαδο ναηαοαμο οδανο χοηδαγο οδο βη-[S/24]-βινδο νακираμο ασο παδαρδδιγο οδασο
χοβο πιτανο Δρωγομιγο οδο ανδα-[S/25]-ροζαγγο κирамо σαγονδο χοαδο πιταδαμο οδαβο
μασκο ναβισιδο ταδο ταοανο τω-[S/26]-ζαμο αβο γαζνο λαδοβααραγγο δδραχμο κοοαδο ζ'
οδο μισο σ' δδραχμο κοοαδο [S/27] αβο παδαρδδιγο τωζαμο οτο μοδδραγο
χοησιυαοοβωστιγο οαοαρο οδο παρμα-[S/28]-νο βοοαδο~

[Verso]¹⁶⁹ [S/29] αχηονο υ' ο' {μανο} μανο βοχσιγο μ[οδδ]ρ(αγ)ο¹⁷⁰ ειο χοησιυαοο μανο
πωτανο¹⁷¹ [S/30] οδο μανο μι[ιαρο (+/- . . .) ταβδο]¹⁷²

[σηρο] το[ρκο]¹⁷³ ταβδο [S/v1-2]

πιδο[ο]ασινδ(α)νο τ[α]β[δο]¹⁷⁴ [S/v3]

METİN

[S/1] ι αχηονο υ' ο' μανο βοχσιγο ρωσο
ριητο καλδο ναβιχτο μο-[S/2]-δδραγο
χοησιυαοοβωστιγο μαλαβο γαζο αβο
οανινδανο αβο λιζο α-[S/3]-λβαρο πισο
σηρο τορκο γαζο ταδονο οδαζδδηβιδο
σιτο γαζο υο-[S/4] μαρογαρο

ÇEVİRİ

“470 yılının, Buhsig ayının, Rişt
gününde, (bu) mühürlü belge, (bu)
sözleşme, burada, Vanından'daki Gaz'da,
kale mahkemesinde, Gaz *tudunu* Türk
Başkan huzurunda ve Gaz haznedarı
Sit'in gözetiminde yazıldı.”

¹⁶⁹ Yazımı belirsiz sözcüklerden oluşan bu bölüm sayfanın sonunda bulunmaktadır.

¹⁷⁰ μ[οδδ]ρ(αγ)ο (Sims-Williams 2012: 95).

¹⁷¹ Sözüκ πωταρο şeklinde yanlış yazılmıştır (Sims-Williams 2012: 97).

¹⁷² μι[ιαρο (+/- . . .) ταβδο] (Sims-Williams 2012: 97).

¹⁷³ [γαζο] τα[δονο] ? (Sims-Williams 2012: 97).

¹⁷⁴ πιδο[ο]ασινδ(α)νο τ[α]β[δο] ? (Sims-Williams 2012: 97).

μισιδο πιδοοασαδο χογαμο χοσινδο μανο
πωτανο οδο μανο [s/5] μιιαρο φαρνοαγαδο
πορανο ασο βονοσογολιγο κιδο ωσο πιδο
αγαδαγο ια-[s/6]-νο αβο γαζο αρμαναμο
οδαβο σηρο τορκο γαζο ταδονο σπισαμο
αχβα-[s/7]-γγο μαρηγανο αβοφαγο βαζο
οδαβοφαγο γογναγο οδαβοφαγο γωρδο
λι-[s/8]-ζγιγανο χοδδηοο μαγατορο
βοκολαυο μαρηγανο

μισιδο μανο πωτα-[s/9]-νο οδο μανο
μιιαρο αλοφαγο βαζο οδαλοφαγο
γωγναγο οδαλφαγο γωρδο [s/10]-σαχοανο
οδο λαδο οδο αχασο σταδο ταδο μαχο
σαχοανο ματο οδο μαχο ιαχασο αβσι-
[s/11]-στηιο πισο σηρο τορκο γαζο ταδονο
οδο πισο σιτο γαζο νομαρογαρ-[s/12]-ο

οδο μαχο λαδδηδο ειο χοησιυαοο πιδο
Δαγογγο ιαοαρο κιδο ναγο παδαχ-[s/13]-
βαναμο αζο πωτανο οδο ναγαζο μιιαρο
οδο ναγο μαχαγγο βραδο ζαδα-[s/14]-κο
φορζανδανο οδο ναγο ανδαρισο κισο
υαρσο πιδδυο λαδο αχασο ασιδο μαχο
[s/15] πιδοοασινδανο αλφαγο βαζο
οδαλοφαγο γωγναγο οδαλοφαγο γωρδο
σταδο [s/16] ταδο πιΔυο σαχοανο υαρσο
κισο ιοστο οδο αχασαδο ναγο

“Şimdi, Ahş’ın hizmerkârları, Bonçuklîğ’dan Farn-agad’ın oğulları, ben, Potan ve ben, Miyar (tarafından) -ki şimdi mahkeme celbinden dolayı Gaz’da bulunuyoruz ve Gaz *tudunu* Türk Başkan’a hizmet ediyoruz- Efendi Magatur Buklah’ın hizmerkârları, Lizg yerleşikleri sen, Baz, sen, Gognag ve sen, Gord için bilerek ve isteyerek (şöyle) beyan edildi: ...”

“Şimdi, ben, Potan ve ben, iya rile sen, Baz, sen, Gognag ve sen, Gord’la (aramızda bir) mesele, dava ve anlaşmazlık oldu. Sonra meselemiz ve anlaşmazlığımız, Gaz *tudunu* Türk Başkan ve Gaz *haznedarı* Sit huzurunda sona erdi.”

“Biz, bu taaddüdü size (hiçbir) hakka sahip olmayacağımız aşağıdaki şartlarda verdik. (Ne) ben, Potan, ne ben, Miyar ve ne bizim erkek kardeşimiz, çocuğumuz, torunlarımız ve ne bir başkası, biz beyanda bulunanlarla sen Baz, sen Gognag ve sen, Gord (arasında) olan bu dava (ve) anlaşmazlıkla ilgili artık hiç kimse bu konuda hiç kimse kavga etme ve tartışma hakkına sahip olmayacak.”

παδαχβαναδο

οτο καλδο [s/17] ασταδο ασο μανδορονιγο
ρωσο οिताβο ιαοοηδανο ζοριγο κιδο
{πιδο} πιΔι-[s/18]-ιο λαδο αχασο ασιδο
μαχο πιδοοασινδανο αλοφαγο βάζο
οδαλοφαγο γωγναγο ο-[s/19]-δαλοφαγο
γωρδο σταδο κισο ιωλαδο οδο οισηραδο
οδο αχασαδο λαδο γοβαδο λαστανο [s/20]
κίραδο αλο μαχο πιδοοασινδανο χοαδο
οδαλο μαχαγγο βαραδο ζαδακο χοαδο
οδαλο [s/21] ανδαρισο κισο υαρσο πιδο
μαχαγγο παρο αχασαδο ταδανο μαχο
πιδοοασινδανο ναβα-[s/22]-νδο αβο λαδο
λαδο βροαμο οδανο χοηδαγο οδο βηβινδο
κίρανο ασο οισπουανο οι-[s/23]-σηρινδανο

οτο καλδο ναβανδο αβο λαδο λαδο
ναβροαμο οδανο χοηδαγο οδο βη-[s/24]-
βινδο νακίραμο ασο παδαρδδιγο οδασο
χοβο πιτανο Δρωγομιγο οδο ανδα-[s/25]-
ροζαγγο κίραμο σαγονδο χοαδο πιταδαμο
οδαβο μασκο ναβισιδο ταδο ταιοανο τω-
[s/26]-ζαμο αβο γάζνο λαδοβαγαγγο
δδραχμο κοοαδο σ' οδο μισο σ' δδραχμο
κοοαδο [s/27] αβο παδαρδδιγο τωζαμο

οτο μοδδραγο χοησιαιοβωστιγο οαοαρο

“Eğer yarınki günden sonsuza kadar dava
(ve) anlaşmazlık konusunda (bunlar)
olursa -ki biz beyanda bulunanlar sen,
Baz ve sen, Gognag ve sen, Gord’la oldu-
birisi, kavga edecek, tartışacak,
anlaşmazlığa düşecek, mahkemeye
başvuracak, dava açacak (olursa), eğer
biz beyanda bulunanların kendisi ya da
kardeşlerimiz, çocuklarımızın kendisi ya
da bir başkası bizim yükümlülüklerimiz
konusunda tartışacak olursa, o hâlde biz
beyanda bulunanlar (onların) yanında
mahkemeye gideceğiz ve tüm hak
sahiplerinden salıverilmiş, bırakılmış
olmasını sağlayacağız.”

“Eğer, (onların) yanında mahkemeye
gitmezsek, salıverilmiş ve serbest
bırakılmış olmasını sağlamazsak, kendi
taahhüt ettiğimiz gibi ve burada yazıldığı
gibi kendi sözümüzden yanlış ve başka
türlü davranırsak; o hâlde, para cezası
ödeyeceğiz. Adliye hazinesine 200
Kawad dirhem ve karşı tarafa da 200
Kawad dirhem ödeyeceğiz.”

“...ve (bu) mühürlü (bu) taahhüt

οδο παρμα-[s/28]-vo βοοαδο

sözleşmesi geçerli ve yetkili olsun...”

[s/29] αχβονο υ’ ο’ {μανο} μανο βοχσιγο
μ[οδδ]ρ(αγ)ο ειο χοησιιαοο μανο πωτανο
[s/30] οδο μανο μι[ιαρο (+/- . .) ταβδο]

“470 yılı, Buhsig ayında (bu) mühürlü
belge, bu taahhüt, ben, Potan ve ben,
Miyar (tarafından) mühürlendi.”

[σηρο] το[ρκο] ταβδο [s/v1-2]

“Türk Başkanı (Seri) tarafından
mühürlendi.”

πιδο[ο]ασινδ(α)νοηο τ[α]β[δο] [s/v3]

“Beyanda bulunanlar tarafından
mühürlendi.”

4.9. Baktriyaca Buryuk Belgesi Y (DOC 117)

Yazma Numarası: DOC 117

Yıl: 549/771-2

Bulunduğu Yer: Khalili Koleksiyonu, Londra

Belge Türü: Buyruk

Ön yüz: 27 satır (Y: açık kopya)

Arka yüz: -

Mühürler: 1 mühür

Yazmanın durumu: Hasarsız

4.9.1. Y (DOC 117) Ana Metin ve Çeviri

[Y/1] πιδο ναμο ιεζιδασο κηραυοτογγαυο τογγαυοσπαραυο [Y/2] ναμοοινδαδο
αβζοδοφαραυο χαγαυο καδγοβιδο καδγα-[Y/3]-νο βραυο μισιδο ωσο μιρο βηκο πο-[Y/4]-ρο
ασο ασπο αβο μαναγγο τα-[Y/5]-νο βραχοβαδο σπασινδο οδδηο βραδο αστο κιδο βαβο να-
[Y/6]-μο ταδο ωσο ασο μιρο ιωπαριο βροδο ωσο μιρο δογγο πι-[Y/7]-δοοαυανο πιδοοαυαδομο
κιδομο δογγο πωστιγο αφ-[Y/8]-χαλο ακιδαβο μανο μιρο οδαβο μαναγγο μασκονδα-[Y/9]-νο
οδασο μαναγγο ζαμιο κικο πιδο βαβαγγο παρο οδο [Y/10] παδδιστο αχασο μαγο αχασαδο
οδο μαγο χωζαδο οδο μαγο ιεσαδο [Y/11] ταδο ωσο ναγατο μανο βαγο σηρο καδγαυο βραυο
ασο μιρο [Y/12] πιδοοαυανο οδομο λαδδριο οδο μινδδριο σιαδο οδομο [Y/13] ωσο πιδο χοβο
αβχαλο δογγο φρομανο φρομαδο οδο [Y/14] πωστιγο αφχαλαδο ακιδο κισο παδαχβανο
μαβοοαδο μα-[Y/15]-γο αζαδο μαρδο οδο μαγο αζαζαδδριο μαγο βραυο οδο μαγο δδ-[Y/16]-
ραγγοληρο μαγο καρδαρο οδο μαγο ανδαρισο υαρσο κισο [Y/17] κιδασο μιρο χοαδο οδο
μαγο ασο μιραγγο βραδο πορανο οδο [Y/18] μαγο ασο μιραγγο μασκονδανο οδο μαγο ασο
μιραγγο ιαββο [Y/19] ζαμιο οδο μαγο ασο μιραγγο ροζγο κιδο παλκανο ναμο [Y/20] κισο
πιδο βαβαγγο αχασο οδο μαγο πιδο βαβαγγο παρο οδο [Y/21] μαγο πιδο οδαναγγο παδδιστο
οδο μαγο πιδο οδαναγγο γαιοιο-[Y/22]-ανο αβιδανο κισο μαιεσαδο οδο μαγο βιναδο οδο
μαχωζαδο ο-[Y/23]-δο μαγο σταμβο οδο γαμανο κираδο φαρσο κιδαβο μιρο στα-[Y/24]-μβο
οδο γαμανο κираδο πιδο βαβαγγο αχασο ταδο τωζαδο ταο'-[Y/25]-οανο ζαροζιδαγο δδιναρο
ρ' οδο λιστο-[Y/26]-ληραγο πιδδριο σαχροανο ωζο κοροαδο νομα-[Y/27]-ρογαρ αχβονο φ' μ' θ'

METİN

[Y/1] πιδο ναμο ιεζιδασο

κηραυοτογγαυο τογγαυοσπαραιο [Y/2]
ναμοοινδαδο αβζοδοφαραιο χαγαιο
καδγοβιδο καδγα-[Y/3]-νο ραιο

μισιδο ωσο μιρο βηκο πο-[Y/4]-ρο ασο
ασπο αβο μαναγγο τα-[Y/5]-νο ραχοβαδο
σπασινδο οδδηο βραδο αστο κιδο βαβο
να-[Y/6]-μο ταδο ωσο ασο μιρο ιωπαριο
ροδο

ωσο μιρο δογγο πι-[Y/7]-δοοανανο
πιδοοανοδομο κιδομο δογγο πωστιγιο αβ-
[Y/8]-χαλο ακιδαβο μανο μιρο οδαβο
μαναγγο μασκονδα-[Y/9]-νο οδασο
μαναγγο ζαμιο κικο πιδο βαβαγγο παρο
οδο [Y/10] παδδιστο αχασο μαγο αχασαδο
οδο μαγο χωζαδο οδο μαγο ιεσαδο

[Y/11] ταδο ωσο ναγατο μανο βαγο σηρο
καδγαιο ραιο ασο μιρο [Y/12] πιδοοανανο
οδομο λαδδιο οδο μινδδιο σιαδο οδομο
[Y/13] ωσο πιδο χοβο αβχαλο δογγο
φρομανο φρομαδο οδο [Y/14] πωστιγιο
αβχαλαδο ακιδο κισο παδαχραιο
μαβοοαδο

μα-[Y/15]-γιο αζαδο μαρδο οδο μαγο

ÇEVİRİ

“Tanrı adına!”

Kera-tonga Tonga-spara, ünlü müreffeh
Hakan’ın valisi, Kağaglıların şahı...”

“Şimdi, hâlihazırda, Asp’tan, Bek oğlu
Mir, bizzat bana hizmeti oldu. Onun Bab
adlı erkek kardeşi vardır; ancak şimdi
Mir’dan tamamen ayrıldı.”

“Şimdi, Mir, benden şöyle (bir) ricada
bulundu: bana öyle bir belge lütfet,
böylece hiç kimse ben, Mir ve benim
hizmetkârım ile benim arazim konusunda,
Bab’ın borcu, sözü ya da anlaşmazlığı
konusunda tartışmasın, (bir şey) talep
etmesin ve almasın.”

“Böylece, şimdi, ben, Kağaglıların şahı,
Ser (Başkan) Efendi tarafından, Mir’dan
(gelen) istek dinlendi, yasal ve gerekli
görüldü ve ben tarafından şimdi kendi
lütfumla şu şekilde emredildi ve kimsenin
hakka sahip olmayacağı (bu) belge
lütfedildi...”

“Ne soylu kişi, ne hür kişi, ne şehirli, ne

αζαζαδδου μαγο βαριου οδο μαγο δδ-
[Y/16]-ραγγοληρο μαγο καρδαρο οδο μαγο
ανδαρισο υαρσο κισο [Y/17] κιδασο μιρο
χοαδο οδο μαγο ασο μιραγγο βραδο
πορανο οδο [Y/18] μαγο ασο μιραγγο
μασκονδανο οδο μαγο ασο μιραγγο ιαββο
[Y/19] ζαμιο οδο μαγο ασο μιραγγο ροζγο
κιδο παλκανο ναμο [Y/20] κισο πιδο
βαβαγγο αχασο οδο μαγο πιδο βαβαγγο
παρο οδο [Y/21] μαγο πιδο οδαναγγο
παδδιστο οδο μαγο πιδο οδαναγγο γαο'ιο-
[Y/22]-ανο αβιδανο κισο μαιεσαδο οδο
μαγο βιναδο οδο μαχωζαδο ο-[Y/23]-δο
μαγο σταμβο οδο γαμανο κираδο

φαρσο κιδαβο μιρο στα-[Y/24]-μβο οδο
γαμανο κираδο πιδο βαβαγγο αχασο ταδο
τωζαδο ταιο'-[Y/25]-οανο ζαροζιδαγο
δδιναρο ρ'

οδο λιστο-[Y/26]-ληραγο πιδδου σαχοανο
ωζο κοροαδο νομα-[Y/27]-ρογαρ

αχβονο φ' μ' θ'

memur, ne amir, ne başka herhangi (bir) kimse, ne Mir'in kendisinden, ne erkek kardeşinden, oğlundan, ne Mir'in hizmetkârından, ne Mir'in arazisinden, ne Mir'in Palkan adlı üzüm bağından, kimse, Bab'ın anlaşmazlığından ve Bab'ın borcundan dolayı, aynı şahsın sözünden ve aynı şahsın yükümlülük (ve) sorumluluğundan dolayı kimse (bir şey) almasın, (bir şey yapmak) zorunda olmasın, (bir şey) talep etmesin, yaralama ve şiddete başvurmasın.”

“Fakat kim ki Bab ile anlaşmazlıktan dolayı Mir'i yaralamaya ve şiddete başvuracak olursa, o hâlde 100 dinar altın sikke para cezası ödesin.”

“... Bu meselede Kurwad haznedarı Oz yürütücüdür.”

“Yıl 549”

BÖLÜM V

5. ESKİ TÜRK HUKUK BELGELERİ

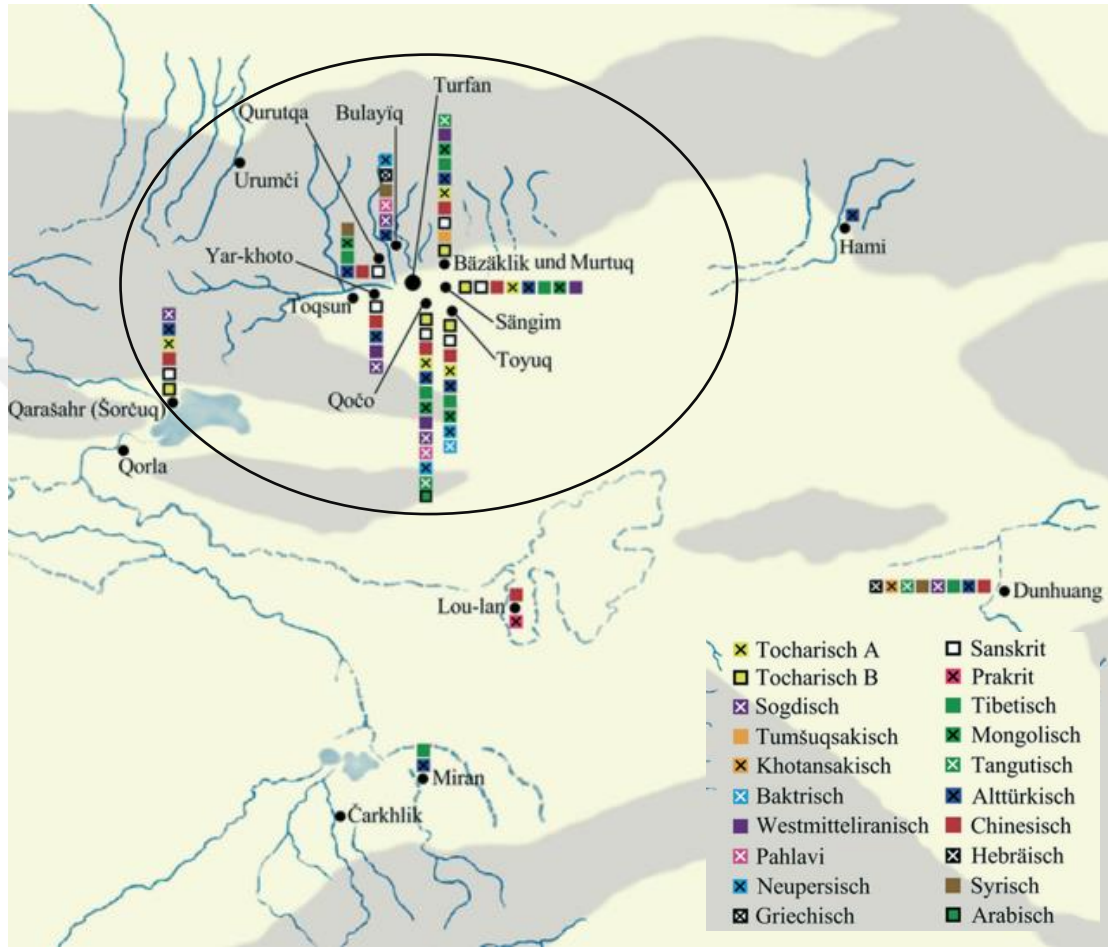
Eski Türkçe eserlerin üretildiği Doğu Türkistan Bölgesi; 19. yüzyıl sonu, 20. yüzyıl başlarında gerçekleştirilen büyük keşif gezilerinde araştırmacılara eşsiz arkeolojik bulgular sunmuştur.¹⁷⁵ Bu eserlerin büyük bir kısmı dinî metinler olsa da din dışı konularda yazılmış kayıtlar da mevcuttur. Özellikle, konu üzerine yapılan çağdaş çalışmalarda “sivil belgeler” adıyla da anılan hukuk belgelerinin büyük bir kısmı bugün, Almanya başta olmak üzere, Rusya, Japonya, İngiltere, Türkiye, Finlandiya, Çin ve Paris kütüphanelerinde muhafaza edilmektedir (Clark 1975: 53-63).

Eski Türk hukuk belgelerinin ait olduğu bölgeler ve dönemler çeşitlilik göstermektedir. Yarkent belgeleri¹⁷⁶ dışında kalan Eski Türk hukuk belgeleri çoğunlukla Tarım havzasının kuzeyinde, Turfan çevresinde, Bezeklik, Murtuk, Sengim, Toyuk, Koço, Yar-khoto, Ürümçi ve Bulayık gibi tarihî yerleşim merkezlerinde bulunmuş metinlerdir. Bunlar arasında, Berlin’dekilerin bir kısmının Koço’dan, Rusya’dakilerin bir kısmının Ürümçi’den, İsveç’tekilerin Kuça ve Karaşahr bölgelerinden; Japonya’dakilerin ise Turfan, Kuça ve Yarkent’ten metinler olduğu düşünülmektedir. Ne var ki çoğu metnin

¹⁷⁵ Keşif gezileri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk.. W. Sundermann, “Turfan Expeditions,” *Encyclopædia Iranica* (2004), <https://www.iranicaonline.org/articles/turfan-expeditions-2>, Erişim tarihi: 19.08.2022.

¹⁷⁶ Karahanlı döneminde, 1080-1135 tarihleri arasında (Clark 2019: 24) yazıldığı düşünülen Yarkent hukuk belgeleri ile ilgili bilgilerimiz E. Denisson Ross tarafından Barthold’a yazılan bir nota dayanmaktadır. Ross bu notta, 1911 yılında Yarkent’te yedi Arapça, beş Arap yazılı Türkçe, üç Eski Uygur yazılı Türkçe metin olmak üzere toplam on beş hukuk belgesi bulunduğunu; bu belgelerin Kaşgar Konsolosluğu tarafından Hindistan’a gönderildiğini ifade eder (*akt.* Barthold 1923: 158). Bu tarihten sonra belgelerin orijinal nüshalarının nerede muhafaza edildiği bilinmemektedir. Bugün elimizde yalnızca E. Denisson Ross tarafından çekilen fotoğraf görüntüleri bulunmaktadır (Erdal 1984: 261). Belgelerin Türkçe metin yayımları Tekin (1975) ve Erdal (1984) tarafından; Arapça metin yayımları ise Huart (1914), Tekin (1979-80) ve Gronke (1986) tarafından gerçekleştirilmiştir. Son olarak, metinler L. Clark (2018) tarafından toplu olarak değerlendirilmiştir.

tam olarak hangi bölgeye ait olduğu bilinmemektedir (Clark 1975: 63-64).

Harita 4. Eski Uygur yazılı hukuk belgelerinin bulunduğu bölgeler¹⁷⁷

Eski Uygur yazılı hukuk belgeleri olarak da bilinen Eski Türk hukuk belgelerinin ait olduğu tarihî dönemler söz konusu olduğunda karşılaşılan tablo oldukça karmaşık bir görünüme sahiptir. Geniş bir çerçevede, 9.-14. yüzyıl aralığında yazıldığı düşünülen belgelerin tarihlerinin belirlenebilmesi için araştırmacılar tarafından çeşitli ölçütler geliştirilmiştir.¹⁷⁸ Örneğin, Moriyasu (1994), “dik açılı/düz yazı tipi; *quanpu* ~ *qunpu* para birimleri; kişi adı ya da unvan olarak *sangun* (< Chin. 將軍 *jiang-jun*); kargäk bolti, örü

¹⁷⁷ D. Durkin-Meisterernst, (2007). *Berlin Brandenburg Academy of Sciences and Humanities, Turfan Studies*, s.20. <<http://turfan.bbaw.de/bilder-en/turfan-engl-07.pdf>, Erişim tarihi: 19.08.2022.>

¹⁷⁸ Bu alanda son zamanlarda yapılmış çalışmalardan biri Ağca’ya (2021) aittir.

qodï bol-, bu savda tanuq, vb. gibi” ölçütler üzerinden (akt. Matsui 2006: 35) N. Yamada (1993) tarafından hazırlanan *Sammlung uigurischer kontrakte*’deki 121 belgenin yalnızca on ikisinin¹⁷⁹ Batı Uygur Kağanlığı (840-1131/1132)¹⁸⁰ dönemine ait olduğu düşünülmektedir. Bunun yanında, D. Matsui tarafından damga özelliklerine göre incelenen 99 idarî emrin¹⁸¹ aşağıdaki sekiz ayrı döneme (A-H) ait olabileceği öne sürülmüştür (Matsui 2014: 616-617):

- (A) Nos. 1-3 = A1-A3 Batı Uygur dönemi (10.-12. yüzyıl)
- (B) Nos. 4-11 = B1-B8 Erken Moğol (Yuan öncesi) dönemi
- (C) Nos. 12-22 = C1-C11 Erken Moğol-Yuan dönemi
- (D) Nos. 23-42 = D1-D20 Yuan Dönemi
- (E) Nos. 43-56 = E1-E14 Kârsin-Yalın metinleri (14. yüzyıl başları)
- (F) Nos. 57-66 = F1-F10 Çağatay Hanlığı dönemi (1320’lerin sonundan sonra)
- (G) Nos. 67-86 = G1-G20 “Kutluğ-mühürlü” emirler (14. yüzyılın ortalarında)
- (H) Nos. 87-99 = H1-H13 Tarihsiz (belgeler) / Fragmanlar

Yukarıdaki verilerden hareketle, Eski Türk hukuk belgeleri külliyyatının büyük bir kısmının 13.-14. yüzyıla ait olduğunu söylemek mümkündür.

Doğu Türkistan bölgesinde bulunan ve bugün dünyanın farklı merkezlerindeki

¹⁷⁹ SUK’ta Batı Uygur Kağanlığı dönemine ait olduğu düşünülen belge kodları şunlardır: Sa01, Sa02, Sa18, Sa19, Sa20, RH01, Lo01, Lo02, Lo03, Lo05, Lo17, WP03. D. Matsui, bu belgelere Mi29 kodlu belgeyi de dâhil etmiştir (akt. Matsui 2006:35). Bu belgeler dışında, D. Matsui tarafından yayımlanan ve Batı Uygur Kağanlığı dönemine ait olduğu düşünülen sözleşmelerin arşiv bilgileri şöyledir: SI 4bKr 223, Ot. Ry. 2728, U 6112 + U 6163 + U 6166 + U 6201, Ch/U 6992v, Ch/U 7214v (Matsui 2006: 36-51).

¹⁸⁰ Batı Uygur Kağanlığı; Moğolistan’daki Uygur Kağanlığının yıkılışının ardından batıya yönelerek 847 yılında Turfan yakınlarında önce Solmış, sonra Beşbalık ve Koço başkent olmak üzere kurulmuş bir devlettir. Burada yaşayan Uygur topluluğunun 10. yüzyılın ilk yarısında Kitanlar, 1131/1132 yıllarında ise Karahıtay hâkimiyeti altına girdiği bilinmektedir (akt. Wilkens 2016: 197-200)

¹⁸¹ Bu çalışmada belgeler 1-99 aralığında numaralandırılmış ve bu numaralar Nos. kısaltması ile ifade edilmiştir. Belgelerin referans bilgileri için bk.. Matsui 214: 629-632.

koleksiyonlarda saklanan belgelerin çeşitli konularda düzenlendiği görülmektedir. İçerik özellikleri bakımından ilk kez R. R. Arat (1963: 60-61) tarafından incelenen belgeler arasında on dokuz farklı türde metin tespit edilmiştir. Daha sonra, L. Clark, bu belgeleri “hukuk belgeleri, idarî emirler ve ticarî belgeleri” olmak üzere üç ana başlık altında değerlendirmiştir (1957: 374). *Sammlung uigurischer kontrakte*’de ise metinlerin “resmî belgeler ve özel belgeler” olmak üzere iki ana grupta toplandığı; “Satış (Sa), Değişirme, mübadele (Ex), Kiralama (Rh), Ödünç alma (Lo), Evlat edinme (Ad), Rehin verme (Pl), Azat etme (Em), Vasiyetler (Wp), Karışık Belgeler (Mi)” olmak üzere dokuz ana başlıkta sınıflandırdığı¹⁸² görülmektedir (Yamada 1993: xiii-xiv). (Farklı tasnif önerileri için ayrıca bk. İzgi 1987: 56, Raschmann 2009: v, Keskin 2021: 62-63)

Eski Türk hukuk belgeleri, R. R. Arat’ın da işaret ettiği gibi şahıslar ya da yöneticiler ve şahıslar arasında düzenlenebilen belgelerdir (Arat 1963: 41-42). Bu belgelerden çalışmamıza dâhil edilenlerin referans bilgileri ise aşağıdaki gibidir:

Kod	Belge Numarası	Konu	Satır Sayısı	Kaynak
Sa02	Ot.Ry. 1414a	Arazi Satış Belgesi	22 satır	(SUK II, 6-7)
Sa04	U 5241 (T III M 205d)	Arazi Satış Belgesi	Ön yüz: 24 satır Arka yüz: 1 satır	(SUK, II: 10-11)
Sa26	Usp 57	Köle Satış Belgesi	Ön yüz: 26 satır	(SUK, II: 55-56)
Sa27	U 5235 (TM 95, D 181)	Köle Satış Belgesi	Ön yüz: 33 satır	(SUK, II: 57-58)
Mi22	U 5278 (TM 78)	Tarla Kira Sözleşmesi	Ön yüz: 12 satır	(SUK, II: 168)
Rh05	U 5271 (TM 237)	Tarla Kira Sözleşmesi	Ön yüz: 12 satır	(SUK, II: 73-74)

¹⁸² Sınıflandırmadaki terimlerin Türkçe çevirilerinde M. Özyetgin (2014) takip edilmiştir.

Kod	Belge Numarası	Konu	Satır Sayısı	Kaynak
Rh07	U 5273 (TM 211, D135)	Tarla Kira Sözleşmesi	Ön yüz: 10 satır	(SUK, II: 75-76; Zieme 1980, 227-228)
Lo07	U 5230 (TM 222, D 51)	Borç Sözleşmesi	Ön yüz: 10 satır	(SUK, II: 90-91)
Lo18	Istanbul 9 İÜMK	Borç Sözleşmesi	Ön yüz: 17 satır	(SUK, II: 100-101)
Em01	Y 828	Azat Etme Belgesi	Ön yüz: 19 satır	(SUK, II: 130-131)
Pa 28¹⁸³	U 5317 (T III M 205)	Bağış Belgesi	Ön yüz: 48 satır	(Tuguşeva 2013, s. 119-120)
Murtuk	U 9168 II (T III Murtuq 253)	Buyruk	Ön yüz: 10 satır	(Matsui 2008, s. 14)

Eski Türk hukuk belgelerinin biçim özellikleri ve düzenleri ile ilgili ilk çalışmalar yine R. R. Arat (1963) tarafından yapılmıştır.¹⁸⁴ R. R. Arat, “Eski Türk Hukuk Vesikaları” adlı incelemesinde hukuk belgelerinin düzenini aşağıdaki gibi belirlemiştir (1963: 41):

1. Tarih.
2. Vesikalarda adları geçen şahıslar.
3. Mukavele yapılmasının sebepleri.
4. Anlaşmanın mevzuu, mâhiyeti ve mukabilinde verilen bedelin tespiti.

¹⁸³ **Pa28** metin bilgileri Tuguşeva’dan (2013) alınmıştır.

¹⁸⁴ Metinlerin düzenleniş biçimleri ile ilgili R. R. Arat’tan (1963: 38-39) sonra, N. Yamada (1964: 87), L. Clark (1975: 298-300), P. Zieme (1980: 205), D. Matsui (2014: 613) ve B. Keskin (2020: 53) tarafından yapılan tespitler tezimizde, **BÖLÜM VI**’da Baktriya hukuk belgeleri ile karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

5. Bedelin ödeme usûl ve şartları.
6. Borçlu meydana bulunmadığı takdirde, onun yerine geçecek kimselerin tasrihi.
7. Mukavele şartlarının korunması ve buna itirazda bulunabilecek kimselerin zikri.
8. Anlaşmayı bozmak isteyenlere karşı alınan tedbirler.
9. Mukavele yapan taraflar ve şahitlerin zikri.
10. Mukavelenin metnini kaleme alan şahsın zikri.
11. Vesikalarda imza ve mühürler.

Genel olarak, Eski Türk hukuk belgeleri, yukarıdaki ilk 4 maddede ifade edilen tarih, taraflar, sözleşme sebebi, sözleşme konusu ve bedelin tespiti gibi bilgiler içeren bir giriş bölümü ile başlar. Aşağıdaki örnekte, belgelerin giriş bölümü, şahıslar arasında yapılmış **Sa04** kodlu¹⁸⁵ bir satış sözleşmesi üzerinden izlenebilmektedir:

*[bè]çin yıl alt[inç ay] yèti yañıka maña şabiğa yuñl(a)k-lık kuanpo
k(ä)rgäk bolup t(ä)sinküü ögän üz[ä] suv(a)qlıg bir şıg säkiz küri uruğ
kirür yerimin basmılka toğuru tumlitu satdım [Sa04/1-4]*

“Maymun yılı, altıncı ay, yedinci günde, ben, Şabi’ye, kullanmak için *kuanpo*¹⁸⁶ gerekli olup Täsinküü kanalı ile sulanan, 1 *şık*¹⁸⁷, 8 *küri*¹⁸⁸ tohum ekilen yerimi Basmıl’a doğrudan ve nihai olarak sattım.”

Yukarıdaki giriş bölümünün ardından metin gövdesi Arat tarafından sonraki dört maddede yer alan unsurlardan meydana gelmektedir. Arazi satış belgeleri söz konusu olduğunda bu

¹⁸⁵ **Sa04** kodlu sözleşme metni *Sammlung uigurischer kontrakte*’den (bk.. SUK II: 10-11) alınmış olup gerekli noktalarda bazı düzeltmeler yapılmıştır. Metnin günümüz Türkçesine çevirisi ise tarafımıza aittir.

¹⁸⁶ *kanpo~kuanpo* “(değiş tokuş malzemesi olarak) resmi ölçülerdeki kumaş” (Wilkens 2021: 330).

¹⁸⁷ *şık* “bir ölçü birimi (örneğin tahıl için ölçü birimi)” (Wilkens 2021: 649).

¹⁸⁸ *küri* “(tahıl için) bir hacim ölçüsü (on küri = bir şık)” (Wilkens 2021: 444).

maddelere arazinin sınırlarını da eklemek mümkündür. Sözleşmede belirlenen bedelin ödeme şartları, borçlunun yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda onun yerine geçecek kişilerin bilgisi, sözleşme şartlarının korunması, bu şartlara itiraz edebilecek isimlerin belirtilmesi ve anlaşmayı bozan koşullar **Sa04** kodlu metinde aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

*bu yerniñ sıçısı öñtün yınak basmılñ yēr küntin yınak t(ä)ñrim
v(i)rh(a)rınt(a)kıl¹⁸⁹ yēr kedin yınak taipokü ögän¹⁹⁰ tağdın yınak uluğ yol
adırar¹⁹¹ bu tört sıçı içindäki. yērka miñ yıl tümän künkät(ä)gi basmıl
ärklig bolzun taplasar özi tutzun taplamasar adın kişikä ötgürü¹⁹² satz-
un män şabiniñ oğulum kızım eçim inim kam kad(a)şım¹⁹³ y(ë)gänim
tağayım aytmazun istämäzün ayıtğ(a)lı ist(ä)g(ä)li s(a)kıns(a)r savları
yorımazun tağı birök ärklig bağ eşi küçin tutup alayın yulayın tésärlär bu
ok ögän üzä suvaqlıg eki tançu yēr yaratı berip yulup alz-un yultaçı kişi
qor-luğ bolz-un basmıl qor-suz bolz-un [Sa04/9-22]*

“Bu yerin sınırını doğu tarafından Basmıl’ın arazisi, güney tarafından Tenrim Manastırı’ndaki arazi, batı tarafından Taypokü su kanalı, kuzey tarafından büyük yol ayırır. Bu dört sınır içerisindeki araziye bin yıl on bin güne dek Basmil sahip olsun. İsterse kendi elinde tutsun, istemezse başka bir kişiye satsın. Ben, Şabi’nin (kendisi), oğlum, kızım, ağabeyim ve küçük erkek kardeşim, akrabam, yeğenim, dayım (bir şey) talep etmesin. Eğer talep edecek olurlarsa, o hâlde sözleri geçerli olmasın ve eğer, bey ve maiyetinin yetkisini kullanıp (yeniden) satın alayım derlerse bu kanal üzerinden sulama kanalına sahip 2 parça arazi tedarik edip satın

¹⁸⁹ v(i)rhār ~ virhar ~ v(i)rh(a)r < Sogd. βrγ’r < Skt. vihāra “manastır” (Wilkens 2021: 846).

¹⁹⁰ taipokü ögän “Taipokü kanalı” (Wilkens 2021: 662); taypokü (SUK II, 10)

¹⁹¹ atırar (SUK, II: 10)

¹⁹² ötkürü (SUK II)

¹⁹³ ka < Çin. “akraba” ve ka kadaş “akraba” (Wilkens 2021: 316), kadaş ~ k(a)daş ~ kad(a)ş “akraba, hısım, aile efradı (Skt. bāndhava’nın da eş değeri)” anlamları için bk.. Wilkens 2021: 317); kam kaşım (SUK II, 10)

alsın. Yeniden satın alacak kişi zarardan sorumlu olsun, Basmıl ise zarar etmemiş olsun.”

Hukuk belgeleri son olarak taraflar, sözleşmeye tanıklık eden isimler, belgeyi yazan kişinin bilgisi, imza ve mühürler ile tamamlanmaktadır. Aşağıda **Sa04** kodlu satış sözleşmesi; tanıklar, belgenin yazıcısı, taraflardan biri olan Şabi adlı şahsın damgası ve ek ifadeler ile sona ermektedir:

*tanuḡ yapıḡ totoḡ tanuḡ tolu b(ä)g totoḡ tanuḡ satg(a)r yimäk
tanuḡ soḡsuz toyın män b(ä)g tog<r>ıl¹⁹⁴ bitidim bu t(a)mğa män
şabiniḡ ol [Sa04/22-24] [şa]bi-ta alm[ış /// bi]tigi [Sa04/Verso1]*

“Tanık Yapıḡ Totok. Tanık Tolu Bäg Totok. Tanık Satgar Yimäk. Tanık Soḡsuz Toyın. Ben Bäg Togrıl yazdım. Bu damga ben Şabi’nindir.” “Şabi’den alınmış (olan) ... senedi...”

Eski Türk hukuk belgeleri üzerine yapılmış metin yayımlarının ve incelemelerin şüphesiz gelişmeye açık yönleri bulunmaktadır. Yukarıda örneklendirdiğimiz hukuk belgesinin günümüz Türkçesine aktarımı sırasında önceki yayımlara göre birtakım farklılıklara gidildiğini, belge çevirilerine yeni yorumlar getirildiğini söylemek mümkündür. Bu tutum bir sonraki bölümde karşılaştırmalı yöntemle ele alacağımız metinlerde de benimsenmiştir. Türkçe metin çevirilerinde bize yeni kazanımlar sağlayan en önemli unsur, çalışmamızda iki ayrı dilde yazılmış hukuk belgesi örneklerini bir arada görebilme ve metinlerin dilini daha iyi anlayabilme olanaklarıdır.

¹⁹⁴ tog<r>ıl (SUK II, 10)

BÖLÜM VI

6. BAKTRİYA VE ESKİ TÜRK HUKUK BELGELERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ

Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinin karşılaştırmalı olarak ele alındığı bu bölümde, belgelerin yazımında takip edilen düzenin benzer ve farklı yanlarını ortaya koyabilmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, günümüz Türkçesine aktarılan Baktriyaca hukuk belgeleri, benzer konular etrafında düzenlenmiş Eski Türk hukuk belgeleriyle bir arada değerlendirilmektedir. Çeşitli başlıklar altında yapılan bu değerlendirme aynı zamanda bu tezin sonuçlarını da içermektedir.

Hukuk belgelerinin düzeninin benzer ya da farklı yanlarını görebilmek için Baktriya ve Eski Türk hukuk belgeleri öncelikle müstakil olarak ele alınmış ve her metin kendi içerisinde çeşitli bölümlere ayrılmıştır. Ardından bu bölümlere ait metin parçaları karşılaştırmalı olarak bir araya getirilmiştir. (Metin seçkisi ve inceleme yöntemi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. **YÖNTEM**) Bölümlerin adlandırılması konusunda ise bu zamana kadar yapılmış çalışmalarda yer alan, bilinen kavramlar ve başlıklar tercih edilmeye çalışılmıştır (Ayrıntılı bilgi için bk. **İLGİLİ ARAŞTIRMALAR**). Ancak, mahkeme kayıtlarına dayanan Baktriyaca belgelerle sivil kayıtlara dayanan Eski Uygur yazılı sözleşmeleri bir arada değerlendirebilmek için bazı noktalarda farklı yaklaşımlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu farklılıklar, aşağıda ilgili alt bölümlerde gerekçeleri ile açıklanmıştır.

“Arazi satış belgeleri, köle satış belgeleri, tarla mahsulü ve kira sözleşmeleri, borç sözleşmeleri, bağış senetleri ve buyruklar” olmak üzere çeşitli konularda yazılmış belgelerin düzeni aşağıdaki tablolarda karşılaştırmalı olarak bir araya getirilmiştir:

Tablo 18. Baktriya ve Eski Türk arsa satış belgelerinin düzeni

<i>Belge Düzeni</i>	<i>Baktriya Hukuk Belgeleri</i>	<i>Eski Türk Hukuk Belgeleri</i>
<i>Giriş</i>	+	+
<i>Sözleşmenin Konusu</i>	+	+
<i>Ödeme ya da Arazinin Sınırları</i>	+	+
<i>Hakların Bildirilmesi</i>	+	+
<i>İhlaller</i>	+	+
<i>Teminat</i>	+	+
<i>Ceza</i>	+	+
<i>Kapanış</i>	+	+

Tablo 18.’de Baktriya ve Eski Türk arazi satış belgelerinin benzer bir düzene sahip olduğu görülmektedir. “Ödeme” ve “Arazinin Sınırları” her iki metin grubunda da farklı sırada gelebilmektedir.

Tablo 19. Baktriya ve Eski Türk köle satış belgelerinin düzeni

<i>Belge Düzeni</i>	<i>Baktriya Köle Satış Belgeleri</i>	<i>Eski Türk Köle Satış Belgeleri</i>
<i>Giriş</i>	+	+
<i>Sözleşmenin Konusu</i>	+	+
<i>Ödeme</i>	+	+
<i>Hakların Bildirilmesi</i>	+	+
<i>İhlaller</i>	+	+
<i>Teminat</i>	+	+
<i>Ceza</i>	+	+

<i>Kapanış</i>	+	+
----------------	---	---

Tablo 19.'da Baktriya ve Eski Türk köle satış belgelerinin, arazi satış belgelerinde olduğu gibi benzer bir düzene sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 20. Baktriya ve Eski Türk tarla mahsulü ve kira sözleşmelerinin düzeni

<i>Belge Düzeni</i>	<i>Baktriya Tarla Mahsulü ve Kira Sözleşmeleri</i>	<i>Eski Türk Tarla Mahsulü ve Kira Sözleşmeleri</i>
<i>Giriş</i>	+	+
<i>Sözleşme Konusu</i>	+	+
<i>Kira Şartları (I)</i>	+	+
<i>Arazinin Bilgisi ya da Kira Şartları (II)</i>	+	—
<i>İhlal</i>	+	—
<i>Teminat</i>	+	—
<i>Ceza</i>	+	—
<i>Kapanış</i>	+	+

Tablo 20.'de Baktriya tarla mahsulü ve kira sözleşmelerinin Eski Türk tarla mahsulü ve kira sözleşmelerine¹⁹⁵ göre daha ayrıntılı bir düzene sahip olduğu görülür. Bu ayrıntılı düzen, mahkeme kayıtlarının düzenidir. Baktriyaca metinlerde “arazinin bilgisi ve kira şartları” farklı sırada gelebilmektedir.

Tablo 21. Baktriya ve Eski Türk borç belgelerinin düzeni

<i>Belge Düzeni</i>	<i>Baktriya Borç Sözleşmeleri</i>	<i>Eski Türk Borç Senetleri</i>
<i>Giriş</i>	+	+

¹⁹⁵ Eski Türk tarla mahsulü ve kira sözleşmelerinin düzenine ilişkin başka bir sınıflandırma için bk.. Zieme, 1980: 205.

<i>Sözleşmenin Konusu</i>	+	+
<i>Geri Ödeme</i>	+	+
<i>İhlaller</i>	+	+
<i>Teminat</i>	+	+
<i>Ceza</i>	+	–
<i>Kapanış</i>	+	–

Tablo 21.’de Baktriya ve Eski Türk borç sözleşmelerinin düzeninin benzer bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu belgelerde alınan borcun faiziyle geri ödeneceği ifade edilir; ancak Baktriyaca belgelerde borcun zamanında ödenmemesi durumunda ayrıca hazineye ödenecek bir ceza söz konusudur (bk. Q Belgesi, Ana Metin, **Q1/29-31**).

Tablo 22. Baktriya ve Eski Türk bağış belgeleri düzeni

<i>Belge Düzeni</i>	<i>Baktriya Bağış Senetleri</i>	<i>Eski Türk Bağış Senetleri</i>
<i>Giriş</i>	+	+
<i>Sözleşmenin Konusu</i>	+	+
<i>Hakların Bildirilmesi</i>	+	+
<i>İhlaller</i>	+	+
<i>Teminat</i>	+	–
<i>Ceza</i>	+	+
<i>Kapanış</i>	+	+

Tablo 22.’de bir vakfın faaliyetlerinin devam ettirilebilmesi için çeşitli vergilerden muaf tutulmasını sağlayan **Pa28 U 5317 (T III M 205)** numaralı fragmanın Baktriyaca bağış senetleri ile aynı forma sahip olduğu görülür.

Tablo 23. Baktriya ve Eski Türk buyruklarının düzeni¹⁹⁶

<i>Belge Düzeni</i>	<i>Baktriya Buyrukları</i>	<i>Eski Türk Buyrukları</i>
<i>Başlık</i>	+	+
<i>Yetkililer</i>	+	+
<i>Buyruğun veriliş sebebi</i>	+	+
<i>Buyruk</i>	+	+
<i>Kapanış</i>	+	+

Tablo 23.’te gösterilen metin düzeni, tematik bakımdan birbirine yakın bulunan Baktriyaca Y Belgesi (DOC117) ile Eski Uygur yazılı *U 9168 II (T III Murtuq 253) fragmanı karşılaştırılarak elde edilmiştir.

Yukarıda paylaşılan tablolarda Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinin özellikle satış belgelerinde, borç belgelerinde ve buyruklarda benzer bir metin düzenine sahip olduğu görülmektedir. (krş. **VARSAYIMLAR**) Bu belgelerin düzeninde geçen “Giriş, Sözleşmenin Konusu, Arazinin Sınırları, Ödeme, Hakların beyanı, İhlaller, Teminat, Ceza ve Kapanış” bölümleri, aşağıda sırayla ele alınmış ve temsilî örneklerle açıklanmıştır.

6.1. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinin Giriş Bölümü

Bu bölümde incelenen hukuk belgelerinin tümü “tarih” bilgisi ile başlamaktadır. Baktriya hukuk belgelerinin MS 223/224 başlangıç tarihli Baktriya takvimine;¹⁹⁷ Eski Türk hukuk belgelerinin ise On İki Hayvanlı Türk takvimine göre kaydedildiği görülmektedir. Belgelerin başlangıç bilgileri arasındaki benzer ve farklı yanları ortak bir başlık altında inceleyebilmek amacıyla diğer çalışmalardan farklı olarak bu bölüme “Giriş Bölümü” adı

¹⁹⁶ Tablo 23’te gösterilen metin düzeni tematik bakımdan birbirine yakın bulunan Baktriyaca Y Belgesi (DOC117) ile Eski Uygur yazılı *U 9168 II (T III Murtuq 253) fragmanı karşılaştırılarak elde edilmiştir.

¹⁹⁷ Baktriya takviminin başlangıç tarihi Sasani İmparatoru I. Erdeşîr’in MS 223 ya da 224 yılında Sasani İmparatorluğunu resmen kurduğu tarihe dayandırılır. Bu tarihin Baktriya takviminde 1. yıla denk geldiği düşünülmektedir (Sims-Williams & de Blois 2018: 11).

verilmiştir (*krş.* Arat 1963: 38; Yamada 1964: 87; Clark 1975: 298-300; Zieme 1980: 205; Matsui 2014: 613; Keskin 2020: 53). Aşağıda verilen örneklerde, Baktriya senetlerin ve mahkeme kayıtlarının giriş bölümlerinin kendi içerisinde de farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır.

A. Baktriya hukuk belgelerinin giriş bölümü örnekleri

Örnek 1. *Büyük Türk Prensesi Kutluğ Tapaglıg Bilge Sevüg* tarafından bir efendiye ve bir rahibe verilen bağış senedinin giriş bölümünde yalnızca “tarih” bilgisi bulunur:

αχρνοο υ' ο' η' μαοο βιδδιονωσαρδο καλδο ναβιχτο εμο μοδδραγο [T2/1]

“478 yılı, İkinci Yeni Yıl ayında bu mühürlü belge yazıldı.”

Örnek 2. *Gaz Tudunu Türk Başkan* huzurunda düzenlenen anlaşma belgesinin giriş bölümünde, “tarih, belge türü, belgenin düzenlendiği yer, yetkililer ve tanıkların bilgisi” bulunur:

*ι αχρνοο υ' ο' μαοο βοχσιγο ρωσο ριρτο καλδο ναβιχτο μοδδραγο
χοησιυαοοβωστιγο μαλαβο γαζο αβο οανινδανο αβο λιζο αλβαρο πισο
σηρο τορκο γαζο ταδονο οδαζδδηβιδο σιτο γαζο νομαρογαρο [S/1-4]*

“470 yılının, Buhsig ayının, Rişt gününde, (bu) mühürlü belge, (bu) sözleşme, burada, Vanından’daki Gaz’da, kale mahkemesinde Gaz tudunu Türk Başkan huzurunda ve Gaz haznedarı Sit’in gözetiminde yazıldı...”

B. Eski Türk hukuk belgelerinin giriş bölümü örnekleri

Örnek 1. Eski Türk arazi satış belgelerinin giriş bölümü tarih bilgisi ile başlar:

[bê]çin¹⁹⁸ yıl alt[inç ay]¹⁹⁹ yêti yañıka [Sa04/1]

“Maymun yılı, altıncı ay, yedinci günde...”

Örnek 2. Eski Türk köle satış belgelerinin giriş bölümü tarih bilgisi ile başlar:

¹⁹⁸ [bê]çin (Raschmann, 2007: 91)

¹⁹⁹ alt[inç ay] (Raschmann, 2007: 91)

to²⁰⁰uz yıl ikinti ay üç y(a)ı-ka [Sa27/1]

“Domuz yılının, ikinci ayının, üçüncü gününde...”

Yukarıdaki örneklerde görülebileceği üzere çoğunlukla mahkeme kayıtları olan Baktriya hukuk belgelerinde “tarih” bilgisinin yanı sıra “belge türü, belgenin düzenlendiği yer, yetkililer ve tanıklar” gibi bilgiler de verilmektedir.

6.2. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde Sözleşmenin Konusu

“Sözleşmenin konusu” olarak ifade edilen bu bölüm, arazi satış belgeleri, köle satış belgeleri, tarla mahsulü ve kira sözleşmeleri, borç sözleşmeleri, anlaşma belgeleri, bağış belgeleri ve buyruklar olmak üzere hukuk belgelerinin tümünde açık bir biçimde ifade edilir.

A. Baktriya hukuk belgelerinde sözleşmenin konusu

Örnek 1. Baktriya köle satış belgelerinde taraflar, sözleşmeye konu olan kölenin satış sebebi ve ücret bilgisi:

“Şimdi, **Hwastulu, Kav’ın oğulları ben, Yaskul, ben, Yezd-gird -ki** şimdi, burada, Samingan bölgesinde bulunuyoruz- **ve bizim erkek kardeşimiz, oğlumuz, Bag-mareg oğulları, sen, Fanz, sen, Wind-marg ve sen, Pusk’a -ki** hanenizi Gabaliyan (diye) adlandırırlar- **sana, senin erkek kardeşlerine, oğullarına, torunlarına kendi kardeşimiz gibi bir erkek çocuğu -bollukta (ve) kıtlıkta sahip çıkamadığımız, Halas (adıyla) adlandırılan bu erkek çocuğu- 3 parsang dirheme sattık.”** [P2/7-13]

Örnek 2. Baktriyaca borç sözleşmelerinde taraflar, sözleşme düzenleme sebebi ve borç miktarı:

“Şimdi, ben, Tirmiz doğumlu, kaleden, Yalgan oğlu Deb -ki bizim hanemizi Horigan (diye) adlandırırlar- şimdi burada Samingan bölgesinde bulunuyorum ve ben Deb’in karısı Wiraz-finz ile bizim erkek

²⁰⁰ to<n>uz (SUK, II: 57)

kardeşimiz, oğlumuz (tarafından) sen Hudew-mareg ve sen Wisburg-mareg ile Hinsar'ın oğulları erkek kardeşlerinden ve sizin erkek kardeşiniz, oğlunuz, torunlarınızdan **faizle, iyi bölgede geçerli 40 Parsi Kawad gümüş dirhem borç alındı. Böylece her ay 2 Parsi Kawad faiz ödeyeceğiz.**" [Q1/9-14]

B. Eski Türk hukuk belgelerinde sözleşmenin konusu

Örnek 1. Eski Türk arazi satış belgelerinde taraflar, sözleşmeye konu olan arazinin satış sebebi ve ücret bilgisi:

*maņa şabiķa yuŋl(a)ķ-lık kuanpo k(ä)rgäk bolup t(ä)sinküü ögän üz[ä]
suv(a)ķlīg bir şığ säkiz küri uruğ kirür yerimin basmılķa toğuru tumlıtu
satdım [Sa04/2-4]*

“Ben, Şabi’ye, kullanmak için kuanpo gerekli olup Täsinküü kanalı ile sulanan, 1 *şık*²⁰¹, 8 *küri*²⁰² tohum ekilen yerimi Basmlı’a doğrudan ve nihai olarak sattım.”

Örnek 2. Eski Türk borç belgelerinde taraflar, sözleşme düzenleme sebebi ve borç bilgisi:

*... maņa bolmış-ķa asıg-ķa kümüş kār]gäk bolup ķ(a)ra oğul-ta altı s(ı)tır
[k]ümüş altım [Lo07/2-4]*

“... ben, Bolmuş’ın kullanması için gümüş gerekli olup Kara Ogul’dan altı *sıtır*²⁰³ gümüş aldım.”

Yukarıdaki örneklerde sözleşmenin konusu, “tarafların bilgisi, sözleşmenin/buyruğun düzenlenme sebebi, satış bedeli, kira bedeli/borç miktarı” gibi bilgileri içerecek biçimde düzenlenmiştir.

²⁰¹ *şık* “bir ölçü birimi (örneğin tahıl için ölçü birimi)” (Wilkens 2021: 649).

²⁰² *küri* “(tahıl için) bir hacim ölçüsü (on küri = bir şık)” (Wilkens 2021: 444).

²⁰³ *sıtır* ~ *s(ı)tır* ~ *s(ı)t(ı)r* < Sogd. *styr* < Gr. *στατήρ* “ölçü birimi (~ ons = aşağı yukarı 40 gr), para birimi” (Wilkens 2021: 661)

6.3. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde Ödeme

“Hukuk Belgelerinde Ödeme” bölümü, ödeme gerektiren konularda düzenlenmiş arazi satış belgeleri, köle satış belgeleri, borç belgeleri ve tarla mahsulü ve kira sözleşmelerinde bulunur. Burada genel bir başlıkla ifade edilen bu bölüm, satış belgelerinde “ödemenin tasdiki” (Yamada 1964: 87); tarla mahsulü ve kira sözleşmelerinde “kira şartları” (Zieme 1980: 205); borç sözleşmelerinde ise “geri ödemenin tarihi ve şartları” (Keskin 2020: 32) bölümlerine karşılık gelir.

A. Baktriyaca hukuk belgelerinde ödeme

Örnek 1. Baktriya satış belgelerinde satış bedelinin ödenmesi ve memnuniyet ifadesi:

“Şimdi, ben tarafından, sen Wahran’a ve sen Bek oğlu, Asplı, baş hizmetçi Mir’e iyi, bölgede geçerli altmış **60 dirhem gümüşe satıldı ve tümü, eksiksiz, biz tarafından alındı. Memnun ve hoşnut olduk.** Anlaştığımız bedelden zararda değil, kârda (olduğumuzu) onaylıyoruz.”

[W1/9-12]

Örnek 2. Baktriya tarla mahsulü ve kira sözleşmelerinde kira bedelinin ödenmesi:

“Şimdi, sen, Bek, kendin, erkek kardeşin, oğlun, torunların, (onlardan) sonra ailen ve mirasçılarının ile şimdiden sonsuza kadar sahip ol ve muhafaza et! Bu üzüm bağı için üzüm bağı hukukuna göre **her ne arazi vergisi ödemiş (olmak) gerekirse tümünü Bek’in kendisi²⁰⁴ benim yerime öde(sin).**” [U1/9-11]

B. Eski Türk hukuk belgelerinde ödeme

Örnek 1. Eski Türk arazi satış belgelerinde satış bedelinin ödenmesi:

satıg kıuanposın²⁰⁵ inçä sözläşdim(i)z kıoço kédini yorır iki uçı kinlig otura

²⁰⁴ *αζο βηκο χοαδο* “Ben, Bek’in kendisi” [U1/11] ifadesi metne uygun olacak biçimde düzenlenmiştir.

²⁰⁵ kıuanpusın (SUK, II: 10).

tamğalığ üç miñ beş yüz kuanpoğa²⁰⁶ kăpäzi birlä kăşişdim(i)²⁰⁷ bu kuanpoğ²⁰⁸ bitig kılmuş kün üzä män basmıl tükäl bërtim män şabi ymä bir ägsüksüz tükäl sanap altım [Sa04/4-9]

“Satış kuanposu²⁰⁹ için şöyle anlaştık: Koço pazarında geçerli, iki ucu bağlı, ortası damgalı üç bin beş yüz kuanpoyu vergisi²¹⁰ ile (satış bedeli olarak) belirledik. Bu kuanpoyu sözleşmenin yapıldığı günde ben, Basımıl, tümüyle verdim, ben, Şabi de hiç eksiksiz tümüyle sayıp aldım.”

Örnek 2. Eski Türk tarla mahsul ve kira sözleşmelerinde kira bedelinin ödenmesi:

bu yêrkä näçä uruğ batsar ikägü täñ ündürüp tarır biz bolmış tüş-in täñ üläşür-biz bu yêr-kä bërim alım kălsär ikägü täñ bilir-biz [Rh07/4-8]

“Bu yerde her ne kadar ekin ekilirse ikimiz eşit eşit (bir şekilde) yetiştirip işleyeceğiz, tarlada yetiştirmiş mahsulü eşit (bir şekilde) bölüşeceğiz. Bu yere vergi gelirse ikimiz eşit (bir şekilde) sorumlu olacağız.”

Baktriya ve Eski Türk satış belgelerinde ödemenin tümünün eksiksiz alındığı bildirilirken Baktriya metinlerinde ayrıca memnuniyet ifadesine de rastlanmaktadır.

6.4. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde Arazinin Sınırları

Yalnızca arazi satış belgeleri ile tarla mahsulü ve kira sözleşmelerinde görülen “arazinin sınırları” bölümü, satış belgelerinde “ödemeden” önce ya da sonra gelebilir.

A. Baktriya hukuk belgelerinde arazinin sınırları

Örnek 1. Baktriya satış belgelerinde arazinin sınırları:

*ωσο αστο αβο αγαραγο ασιδο νωγοφαρνανο ναμο παδουαμονδο ασο
μυροσανο αγαραγο ασιδο πιρωζοβαρνο ναμο οδασο μυρονφαρανο
οαραοαγγο ροζγο ρηγο παδουαμονδο οδασο νιμωρωσανο σινζο σασανο*

²⁰⁶ kuanpuğa (SUK, II: 10)

²⁰⁷ kăşişdimz (SUK, II: 10)

²⁰⁸ kuanpuğ (SUK, II: 10)

²⁰⁹ kanpo/kuanpo “(değiş tokuş malzemesi olarak) resmi ölçülerdeki kumaş” (Wilkens 2021: 330).

²¹⁰ kăpăz “pamuk; bir vergi çeşidi” (Wilkens 2021 :357).

αγγαραγο παδουαμονδο οδασο αχρανο κινο αββο [w1/12-14]

“Şimdi, Nogfarnan adlı mülk arazinin sınırı şöyledir: Doğuda Piroz-barn adlı mülk arazi, batıda Warawang adlı üzüm bağının kalan kısmı sınırdır, güneyde Sinz Sawan’ın mülk arazisi sınırdır, kuzeyde sulama kanalı suyu sınırdır.”

Örnek 2. Baktriya satış belgelerinde arazinin özellikleri ve ekim alanı:

*οαλο ασιδαβο ιασκινο ηαοιδο οδο οαζιδο τοχμανο ιαοο πανζασο ν' καβσο
αλο κασοκο φριιαδαρο αλο κασοκο καμβαταρο [w1/14-16]*

Orada, Askin’dekiler elli 50 çeyrek ölçü ya da biraz az ya da biraz fazla tahıl tohumu harcar ve kullanır.”

B. Eski Türk hukuk belgelerinde arazinin sınırları

Örnek 1. Eski Uygur yazılı satış belgelerinde arazinin sınırları

*bu yérniñ sıçısı öñtün yınaқ basmılını yér küntin yınaқ t(ä)ñrim
v(i)rh(a)rınt(a)kı²¹¹ yér kedin yınaқ taipokü ögän tağdın yınaқ uluğ yol
adırar [Sa04/9-12]*

“Bu yerin sınırını doğu tarafından Basmıl’ın arazisi, güney tarafından Teñrim Manastırı’ndaki arazi, batı tarafından Taypokü su kanalı, kuzey tarafından büyük yol ayırır.”

Yukarıdaki örneklerde her iki metin grubunda da araziler dört sınırı ile tanımlanmıştır. Baktriyaca satış belgelerinde ayrıca, ekim alanı ile ilgili bilgiler paylaşıldığı da görülmektedir.

6.5. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde Hakların Bildirilmesi

Arazi satış belgeleri, köle satış belgeleri, anlaşma belgeleri ve buyruklarda karşılaşılan “hakların bildirilmesi” bölümü, Baktriya hukuk belgelerinde Eski Türk hukuk belgelerine göre daha geniş yer tutar. Eski Türk hukuk belgelerinin sözleşme düzeninde “yeni sahibin

²¹¹ *v(i)rh(a)r ~ virhar ~ v(i)rh(a)r < Sogd. βrγ’r < Skt. vihāra “manastır” (Wilkens 2021: 846).*

haklarının açıklanması/bildirilmesi” (Yamada 1964: 87-88; Özyetgin 2014: 88-89) başlığı altında da değerlendirilen bu bölüm, her iki örnek grubunda da çeşitli kalıp ifadelerle başlar. “Tarafların sahip olduğu hakların giriş bölümü” niteliğindeki bu kalıp ifadelerden sonra haklar, ayrıntılı bir biçimde açıklanmaya devam eder.

A. Baktriya hukuk belgelerinde haklarla ilgili giriş bölümü

Örnek 1. Baktriya bağış senetlerinde sahip olunan hakların giriş bölümü:

[τα]δο ωσο παδαχρανηιο παρσο μαβαρο ζαμανο παρσο ανδορονιιο
ρωσανο τοο καμυρδο βαγο οδο τοο καμυρδοφαρο κηδο πιδδιο αββ[ο
ζαμ]ιο πιδο αγγαραγο βαβονανο παρογανο ναμο σιδο μανο χινζωιο
καδαγοοστανο φινζο πιδο στορογο πηρο οδο πιδο υ[ον]α[μοδανο λα][δ]ο
[T2/8-10]

“Şimdi, **gelecekte, ertesi günlerden sonra** sen Kamird Efendi ve sen Kamird-far rahip, arazi üzerinde, ben, kunçuy, Kağagstan Hanımfendisinin, büyük inanç ve hüner için verdiği Başunan Pargan adlı bu mülk üzerinde **hakka sahiptin...**”

Örnek 2. Baktriya tarla mahsulü ve kira sözleşmelerinde sahip olunan hakların giriş bölümü:

ταδο ωσο χοαρο οδο ληρηδο εμο ροζγο το βηκο χοαδο αλο βραδο πορο
φροζινδδινανο σοοαλο ασο κωσο οδαβο κωσο ασο ναμονδο αβο ναμονδο
σογγο μαρο αβο μασκ[ο] ναβισιδο [U2/17-19]

“Şimdi, bu üzüm bağını, sen, Bek’in kendisi ve erkek kardeşin, oğlun, torunların, sonra ailen ve mirasçılarının burada yazıldığı gibi bir taraftan (diğer) tarafa, bir sınırdan (diğer) sınıra, **şimdiden sonsuza kadar alın ve muhafaza edin.**”

B. Eski Türk hukuk belgelerinde haklarla ilgili giriş bölümü

Örnek 1. Eski Türk arazi satış belgelerinde sahip olunan hakların giriş bölümü:

bu tört sıçı içindäki yerkä miñ yıl tümän künkä t(ä)gi basmıl ärklig bolzun

[Sa04/12-14]

“Bu dört sınır içerisindeki araziye **bin yıl on bin güne dek** Basmil **sahip olsun.**”

Örnek 2. Eski Türk köle satış belgelerinde sahip olunan hakların giriş bölümü:

*bu oğul-ka miñ yıl tümän kün-kä tägi säñäkdäz aq-a ärklig bolsun
taplasar özi tutzun taplamasar adın kişi-kä ötgürü satzun* [Sa26/9-12]

“Bu erkek çocuğa **bin yıl, on bin güne dek** Sāñäkdāz Aka **sahip olsun.**
İsterse kendi elinde tutsun, istemezse yeniden başka bir kişiye satsın.”

Baktriyaca mahkeme kayıtlarında daha geniş bir biçimde işlenen bu bölümde tarafların ve ailelerinin bundan sonra sahip olacağı haklar bildirilirken, herhangi bir şekilde hak sahibi olamayacakları durumlar da tanımlanır.

A. Örnekler: Baktriya hukuk belgelerinde hakların bildirilmesi bölümü

Örnek 1. Baktriya bağış senetlerinde sahip olunan hakların bildirilmesi:

“Bu yeri almak ve tutmak **hakkına sahipsiniz.** Borçsuz, karşılıksız, vergisiz, ..., hizmet yükümlülüğü olmayan ve geri alınmayan, haciz konmamış, kısıtlanmamış, hizmete bağlı olmayan, mahkemeye, kralın emriyle, şehrin valisiyle ve şehrin sakinleriyle bir ilgisi olmayan araziye al ve muhafaza et ve Warag adlı kadını evde hanım (olarak) tutmak sonra satmak, suçundan dolayı alıkoymak, hizmeti için karşılık vermek **hakkına sahipsin.**” [T2/10-13]

Örnek 2. Baktriya satış belgelerinde tarafların herhangi bir hakka sahip olamayacakları durumların bildirilmesi:

*ακίδο ναρσο κισο πιδοκίρτο οδο ζίδο οδο γαμανο κίρδο ναγο
παδαχρανίδο οδο ναγο πωστιγο αζγαδο ναγο καβογγο ναγο νωγο* [W1/22-23]

“Ancak, **hiç kimse** alıkoymak, zapt etmek, hata yapmak ve ne eski ne de yeni belge düzenlemek **hakkına sahip değildir.**”

B. Eski Türk hukuk belgelerinde hakların bildirilmesi bölümü

Eski Uygur yazılı satış belgelerinde yeni alıcının hakları bildirilirken çoğunlukla, satıcı ve ailesinin söz konusu arazi üzerinde herhangi bir hakka sahip olamayacağı ifade edilir.

Örnek 1. Eski Türk satış belgelerinde alıcının sahip olduğu hakların bildirilmesi:

*bu dört sıçı içindäki yerkä miñ yıl tümän künkät(ä)gi basmul ärklig bolzun
taplasar özi tutzun taplamasar adın kişikä ötkürü satz-un [Sa04/12-15]*

“Bu dört sınır içerisindeki araziye bin yıl on bin güne dek Basmil sahip olsun. **İsterse kendi elinde tutsun, istemezse yeniden başka bir kişiye satsın.**”

Örnek 2. Eski Türk satış belgelerinde satıcı tarafın hak sahibi olamayacağının bildirilmesi:

*män şabiniñ oğulum kızım eşim inim kam kad(a)şım²¹² y(ë)gänim tağayım
aytmazun istämäzün [Sa04/15-17]*

“Ben, Şabi’nin (kendisi), oğlum, kızım, ağabeyim ve küçük erkek kardeşim, akrabam, yeğenim, dayım (bir şey) talep etmesin.”

Örnek 2.’de satıcının ve ailesinin bundan sonra hak talebinde bulunamayacağının ifadesini bir çeşit “güvence” olarak da kabul etmek mümkündür (krş. Özyetgin 2014: 90).

6.6. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde İhlaller

İncelediğimiz hukuk belgeleri arasında, arazi satış belgeleri, köle satış belgeleri, tarla mahsulü ve kira sözleşmeleri ve borç belgelerinde hakların bildirilmesinden sonra “ihlaller” bölümü gelir. Burada, hak ve yükümlülüklerin dışında davranışlarla sözleşme maddelerinin ihlaline sebep olunabilecek durumlar konu edilir. İhlallerin hemen ardından bu ihlallere karşı teminatlar ve cezalarla ilgili bölümler gelir.

6.6.1. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde Teminatlar

“Teminatlar” bölümü incelediğimiz metinlerde arazi satış belgeleri, köle satış belgeleri

²¹² kam katşım (SUK II, 10)

tarla mahsulü ve kira sözleşmeleri ve borç belgelerinde görülür. Eski Türk hukuk belgelerinde “teminatlar” Baktriyaca belgelerdeki kadar ayrıntıya sahip değildir. Bununla birlikte, Eski Türk kira sözleşmeleri ve borç senetleri birer teminat niteliğindedir.

A. Baktriya hukuk belgelerinde sözleşmenin ihlaline karşı teminatlar

Örnek 1. Baktriya satış belgelerinde sözleşmenin ihlaline karşı teminat:

“Eğer böyle olursa, her kim ki tartışacak, alıkoyacak, kavga edecek, münakaşa edecek, almaya ve sahip olmaya müsaade etmeyecek, ne Roblu, ne Bamyanlı, ne Türk, ne Arap, ne yerli, ne de başka bir kimse tartışmacı görünecek olursa, o hâlde ben Wurol, ben Hilitber, ben, Zard ve bizim erkek kardeşimiz, oğlumuz, torunlarımız **şöyle taahhüt ediyoruz:** biz tarafından taahhüt edilir ki her mahkemeye (sizlerle) birlikte gideceğiz, her anlaşmazlıktan ve her engelden serbest bırakılmış, ayrılmış olmanızı sağlayacağız.” [W1/24-28]

Örnek 2. Baktriya borç sözleşmelerinde teminat örneği:

oto καλδο πιδο ζιανο γιρζαμο αλασο χοβο πιτανο δδρωγο ανδαροζαγγο
κι[ραμ]ο ταδο ταοοανο τωζαμο [Q1/28-29]

“Ve eğer tazminat konusunda şikâyet eder ya da kendi sözümüzden yanlış, başka türlü davranırsak; **o hâlde para cezası ödeyeceğiz.**”

B. Eski Türk hukuk belgelerinde sözleşmenin ihlaline karşı teminatlar

Örnek 1. Eski Türk satış belgelerinde sözleşmenin ihlaline karşı teminat:

*män yig bürt-nüñ inim eçim kam kadaşım²¹³ ayıtmazun istämäzün taķı
birök ärklig bāg işi küçin tutup gam²¹⁴ küç kılıp²¹⁵ yulğ(a)lı alg(a)lı
saķınsarlar bo oķ ögän-tä oķ yēr tāñinçe yēr kuthuğ taş-ķa yaratu bērip*

²¹³ *ka kadaş* “akraba” (Wilkens 2021: 316).

²¹⁴ *ķam* (SUK, II: 6)

²¹⁵ *gam* < Sogd. *γ'm* ~ *γ'mh* “kudret, zor, güç” ve *gam küç kıl-* “güç kullanmak” (Wilkens 2021: 271).

alzun-lar [Sa02/15-19]

“Ben Yig Bürt’ün (kendisi), küçük erkek kardeşim, ağabeyim, akrabam, (bir şey) talep etmesin. Eğer bey maiyetinin yetkisini kullanıp, güç kullanıp (yeniden) almayı düşünürlerse işte bu kanalda o arazinin denginde bir yeri Kutlug Taş’a tesis edip alsınlar.”

Örnek 2. Eski Türk hukuk belgelerinde borç senetlerinde teminat örneği:

*ol kim kün-tä bërmasär-m(ä)n kün t(ä)ri bilä bërür-m(ä)n bërğinçä bar
yok bols(a)r-m(ä)n²¹⁶ inim ç(a)naşiri²¹⁷ ’äv-t(ä)ki-lär bilä köni bërzünlär
[Lo18/10-14]*

“Eğer gününde vermezsem günlük kira bedelini tümüyle ödeyeceğim. Ödeyinceye dek akdî yükümlülükten kaçınırsam küçük erkek kardeşim Çanşiri ve hane halkı **tümünü eksiksiz ödesinler.**”

Yukarıdaki örneklerde görülebileceği üzere, Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinde teminatlar, sözleşme yapıldıktan sonra ilgili şahısların aile üyeleri için de bağlayıcı niteliktedir.

6.6.2. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinde Cezalar

Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinin bu bölümünde sözleşme şartlarının ihlali durumunda sözleşmeyi bozan taraf için geçerli olacak cezalar bildirilir.

A. Baktriya hukuk belgelerinde cezalar bölümü

Örnek 1. Baktriya borç belgelerinde sözleşmenin ihlali durumunda cezalar:

*ταδο ταοοανο τωζαμο φαρο λαδοβαρο αβο γαζνο δδραχμο παρσαγγο π'
οδο μισο π' παρσαγγο φαρο παδοαρλιγο τωζαμο [Q1/29-30]*

“... o hâlde para cezası ödeyelim. Yargıç için 80 *Parsi dirhem* hazineye ve 80 *Parsi dirhem* de karşı tarafa ödeyelim.”

²¹⁶ *bar yok bol-* “kaçmak, (kontratlarda) akdî yükümlülükten kaçınmak” (Wilkens 2021: 142).

²¹⁷ Č(a)naşiri << Skt. Janaśrī “erkek adı” (Wilkens 2021: 221).

Örnek 2. Baktriya satış belgelerinde sözleşmenin ihlali durumunda ceza:

*ταδο οαλο ασο οισο λαδο βηλαδδιγο βοοαμο οδο μισο ταοανο τωζαμο αβο
γαζνο βρηγανο δδραχμο σιμιγγο ηιζγο ωδαγο οιζινδδιγο ναρηιοσαδο τ' οδο
μισο δαρφηλο ταοανο αβο παδοιαρδδιγανο τωζαμο οδο λαυαμο [V1/37-39]*

“...o hâlde her mahkemede yasaya aykırı (davranmış) olacağız ve hatta para cezası ödeyelim. Bredag hazinesine iyi bölgede geçerli, üç yüz 300 gümüş dirhem ödeyelim ve aynı para cezasını karşı tarafa verelim.”

B. Eski Türk hukuk belgelerinde cezalar bölümü

Örnek 1. Eski Türk satış belgelerinde sözleşmenin ihlali durumunda ceza/kaybın telafisi:

yultaçı kişi kor-luğ bolz-un basmıl kor-suz bolz-un [Sa04/21-22]

“(Satış yapılan araziyi) yeniden alacak kişi zarardan sorumlu olsun, Basmıl (ise) zarar etmemiş olsun.”

Örnek 2. Eski Türk satış belgelerinde sözleşmenin ihlali durumunda ceza/kaybın telafisi:

*bo bitig tuta kutluğ taş korsuz bolzun män yig bürt-nüñ inim eçim kam
k(a)daşım korluğ bolzun-lar [Sa02/19-21]*

“Bu belgeye dayanarak Kutluğ Taş zarar etmemiş olsun. Ben, Yig Bürt’ün (kendisi), küçük erkek kardeşim, ağabeyim, akrabalarım zarardan sorumlu olsun.”

Yukarıdaki örneklerde görülebileceği üzere, Baktriya hukuk belgelerinde, hazineye ve karşı tarafa ödenecek cezalar açık bir biçimde belirlenmiştir. Eski Türk hukuk belgelerinde ise yalnızca karşı tarafa yapılacak ödeme miktarından bahsedilmektedir.

6.7. Baktriya ve Eski Türk Hukuk Belgelerinin Kapanış Bölümü

Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinin giriş bölümlerinde olduğu gibi kapanış bölümlerinde de farklılıklar mevcuttur. Baktriya hukuk belgelerinin son bölümleri “kapanış cümlesi, imzalar ve mühürler” (Sheikh 2017: 13-14); Eski Türk hukuk belgelerinin son bölümleri ise “ taraflar, tanıklar, yazıcı, imzalar, mühürler vb.” (krş. Arat

1963: 39; Yamada 1964: 87; Clark 1975: 298-300; Zieme 1980: 205; Matsui 2014: 613; Keskin 2020: 53) gibi bilgiler içerir. Diğer belgelerden farklı olarak buyrukların kapanış bölümlerinde tarih bilgisi de bulunmaktadır. Çalışmamızda belgelerin son bölümleri arasındaki benzer ve farklı yanları ortak bir başlık altında inceleyebilmek amacıyla bu bölüme “Kapanış Bölümü” adı verilmiştir.

A. Baktriya hukuk belgelerinin kapanış bölümü

Örnek 1. *Büyük Türk Prensesi Kutluğ Tapaglıg Bilge Sevüg* adına düzenlenen belgenin kapanış bölümü örneği:

οδο εμο πωστιιο μανο βαγ[οαζιασο στορογο] τοροσανζο οισλογδο
χοτολογο ταπαγλιιο βιλγανο σαβουο χινζωιο χαλασανο οισλογδο
καδαγοστανο φινζο πιδο βαγαγγο πηρο [. . . ο]δο πιδο χοβο αφαχαλο εμο
πωστιιο ταβδο ταδο χοζο οαοαρο βο[ο]αδο [T2/19-21]

“Bu belge, ben, büyük Türk Prensesi, Kutluğ Tapaglıg Bilge Sevüg’ün *Kunçuy*’u, Halaç Prensesi, Kağagstan Hanımefendisi Bag-aziyas (tarafından) tanrıya inancım için (verildi) ve bu belge kendi lütfum ile mühürlendi. **Böylece iyi ve geçerli olsun.**”

Örnek 2. *Büyük Türk Prensesi Kutluğ Tapaglıg Bilge Sevüg* adına düzenlenen belgenin kapanış bölümünde Kağagstan Elçisi ve Kağagstan Komutanının sorumlulukları:

οδο πιδδαιο σαχοανο αβσινο καδαγοστανο ποροβαγαγο πιδο[γαμοβαργο
νομ]αρογαργο <σταδο> οδο βαραλβαγο καδαγοστανο σπαλοβιδο
οαρολργανανο χοδδηο λιστοληργο βοοαδο II:II [T2/21-22]

“Bu beyanda Kağagstan sözcüsü elçisi haznedarı Absih ve Warlutanların efendisi Kağagstan komutanı Baralbag yürütücü olsun.”

Örnek 3. *Gaz Tudunu Türk Başkan* huzurunda düzenlenen anlaşma belgesinin kapanış bölümünde tarih, taraflar ve mühürler:

αχρνονο υ' ο' {μανο} μανο βοχσιγο μ[οδδ]ρ(αγ)ο ειο χοησιαιοο μανο

πωτανο οδο μανο μι[ιαρο (+/- . .) ταβδο] [S/28-30]

“470 yılı, Buḥsig ayında (bu) mühürlü belge, bu söz, ben Potan ve ben Miyar (tarafından) mühürlendi.”

[σηρο] το[ρκο] ταβδο “Türk Seri tarafından mühürlendi.” [S/M-2]

πιδο[ο]ασινδ(α)νοηο τ[α]β[δο] “Beyanda bulunanlar tarafından mühürlendi.” [S/v3]

B. Eski Türk hukuk belgelerinin kapanış bölümü

Örnek 1. Eski Türk hukuk belgelerinde bir vakıf için düzenlenen belgenin kapanış bölümü:

anın bu tuta turḡu bitig y(a)rl(ı)ḡ bértürü y(a)rl(ı)k(a)d(ı)m(ı)z [Pa28/47-48]

“Böylece bu tuttukları buyruḡun verilmesini emrettik.”

Örnek 2. Eski Türk buyruklarının kapanış bölümü:

bars yil aram ay otuz-ka il törüsin-çä atası buyan-a-nıḡ bitigi yorikı üçün
[Murtuk/9-10]

“Kaplan yılı birinci ayın otuzunda ülke töresine göre (Altmışa’nın) babası Buyana’nın belgesinin geçerliği içindir.”

Örnek 3. Eski Türk satış belgelerinde tanıklar ve kapanış cümlesi örneḡi:

tanuḡ yapıḡ totoḡ “Tanık Yapıḡ Totok” [Sa04/22]

tanuḡ tolu b(ä)ḡ totoḡ “Tanık Tolu Bağ Totok” [Sa04/22]

tanuḡ satg(a)r yimäk “Tanık Satgar Yimäk” [Sa04/23]

tanuḡ soḡsuz toyın “Tanık Soḡsuz Toyın” [Sa04/23]

män b(ä)ḡ tog<r>ıl²¹⁸ bitidim bu t(a)mḡa män şabiniḡ ol [Sa04/23-24]

“.... Ben Bağ Togrıl yazdım. Bu damga ben Şabi’nindir.”

²¹⁸ tog<r>ıl (SUK II, 10)

[ša]bi-ta alm[ıř /// bi]tigi “Şabi’den almıř belgesi?” [Sa04/Verso1]

Eski Uygur yazılı hukuk belgelerinin kapanıř bölümü belgelerin tasnif edilebilmesi için çeřitli ölçütler sunmaktadır. Bu ölçütler N. Yamada (1963: 321-323) tarafından başlatılan ve L. Clark (1975: 298-300) tarafından geliştirilen incelemelerle çalışılmaya devam etmektedir.

SONUÇ

Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinin karşılaştırmalı yöntemle ele alındığı bu tezde, belgelerin düzenleniş biçimi ile ilgili elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir:

- Baktriya ve Eski Türk köle satış belgelerinin,
- Baktriya ve Eski Türk arazi satış belgelerinin,
- Baktriya ve Eski Türk borç belgelerinin,
- Baktriya ve Eski Türk bağış belgelerinin,
- Baktriya ve Eski Türk buyruklarının,

biçim özellikleri bakımından büyük ölçüde benzer bir düzene sahip olduğu görülmektedir. İncelenen metin gruplarının düzenleniş biçimleri arasında birtakım farklılıklar olmakla birlikte, özellikle köle satış belgeleri ve arsa satış belgelerinin düzeninin neredeyse aynı olduğu söylenebilir. Baktriya ve Eski Türk tarla mahsulü ve kira sözleşmeleri ise düzenleniş biçimleri bakımından birbirine en uzak metin grubu sayılabilir. Baktriya ve Eski Türk satış belgeleri, genel olarak, “Giriş, Sözleşmenin Konusu, Ödeme, Hakların Bildirilmesi, İhlaller, Teminat, Ceza ve Kapanış” bölümlerinden meydana gelmektedir. Belgelerin bölümlerine dair genel görünüm aşağıdaki tabloda bir araya getirilmiştir:

Tablo 24. Baktriya ve Eski Türk Hukuk belgelerinin karşılaştırmalı genel düzeni

		Giriş	Sözleşmenin Konusu	Arazinin Sınırları	Ödeme	Hakların Bildirilmesi	İhlaller	Teminat	Ceza	Kapanış
(1) Satış belgeleri	Baktriya	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Eski Türk	+	+	+	+	+	+	+	+	+
(2) Borç belgeleri	Baktriya	+	+	-	+	-	+	+	+	+
	Eski Türk	+	+	-	+	-	+	+	-	-

(3) Bağış belgeleri	Baktriya	+	+	-	-	+	+	+	+	+
	Eski Türk	+	+	-	-	+	+	-	+	+
(4) Buyruklar	Baktriya	+	+	-	-	-	-	-	-	+
	Eski Türk	+	+	-	-	-	-	-	-	+
(5) Tarla mahsulü ve kira sözleşmeleri	Baktriya	+	+	+	+	-	+	+	+	+
	Eski Türk	+	+	-	+	-	-	-	-	+

Yukarıdaki tabloda, Baktriya ve Eski Türk hukuk belgeleri arasında diğerlerine göre en ayrıntılı düzene sahip metinlerin satış belgeleri olduğu görülmektedir. Bu belgelerin düzenleniş biçimleri her iki metin grubunda neredeyse tam bir uyum içerisindedir. Arsa satış belgelerinde yer alan arazinin sınırları ve ödeme bilgilerinin farklı sırada yazıldığı örneklerle karşılaşmak mümkündür. Ayrıca, Baktriyaca satış belgelerinde dört tarafıyla tanımlanan arazinin ekim alanı ile ilgili bilgiler de verilebilmektedir. Borç belgelerinde takip edilen düzenin de benzer bir görünüme sahip olduğu görülür; ancak Baktriyaca borç verme belgelerinde ceza ve kapanış bölümleri Eski Türkçe metinlere göre daha geniş biçimde ifade edilir. Bağış belgelerinin benzer yönleri yanında en belirgin farklılık, Eski Türk bağış belgelerinde ceza bölümünün bulunmamasıdır. Taraflar arasında düzenlenen bu belgelerden farklı olarak yöneticiler adına düzenlenen buyrukların yazımında da ortak bir düzen takip edildiğini söylemek mümkündür. Baktriya ve Eski Türk tarla mahsulü ve kira sözleşmeleri ise diğer belgelere göre farklılık göstermektedir. Baktriya’da düzenlenen metinler, birer mahkeme kaydı olması dolayısıyla daha ayrıntılı bir yapıya sahiptir.

Baktriya ve Eski Türk hukuk belgeleri, yukarıda bahsi geçen bölümler üzerinden incelenmiştir; ancak bu bölümlerden bazılarının kendi içerisinde de benzer ve farklı yanları olduğu anlaşılmaktadır. İncelemeye konu olan metinlerin içerik düzenine ilişkin tespitler aşağıdaki gibidir:

1. Baktriya ve Eski Türk hukuk belgelerinin “Giriş” bölümleri “belge kayıt tarihi” ile

başlamaktadır. Baktriya hukuk belgelerinde tarihlendirmenin MS 223/224 başlangıç tarihli Baktriya takvimine göre; Eski Türk hukuk belgelerinde ise On İki Hayvanlı Türk takvimine göre yapıldığı görülmektedir. Mahkeme kayıtlarına dayanan Baktriya hukuk belgeleri; “belge kayıt tarihi” yanında, “belge türü, belgenin düzenlendiği yer (/mahkeme adı), yetkililer ve tanıklar” gibi bilgiler de içermektedir.

2. Ödeme gerektiren belgelerde, özellikle satış belgelerinde bulunan “Ödeme” başlıklı bölümde belirlenen bedelin tümünün eksiksiz ödendiği bildirilmektedir. Baktriyaca metinlerde ayrıca alınan bedelden memnun olduğu ve zarar edilmediği de ifade edilebilmektedir.
3. Tarafların sahip olduğu hakların bildirildiği bölümlerde bu hakların çeşitli kalıp ifadelerle başladığı görülür. Örneğin, Baktriya hukuk belgelerinde *παδαχραντιο παρσο μαβαρο ζαμανο παρσο ανδορονιυο ρωσανο* “gelecek zamandan sonra (gelecekte), ertesi günlerden sonra”; Eski Türk hukuk belgelerinde ise *miñ yıl tñmñn kñnkā t(ā)gi* “bin yıl on bin güne dek” gibi kalıp ifadelerle karşılaşılır. Bu ifadeler aynı zamanda belgelerin geçerlilik süresi ile ilgili bilgiler de vermektedir.
4. Belgelerin “Kapanış” bölümleri imzalar, mühürler ve son notlar içermektedir. Ayrıca, Baktriya hukuk belgelerinde ifade edilen hak ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi konusunda görevlendirilmiş kişiler; Eski Türk hukuk belgelerinde ise belgenin yazıcısı ile ilgili bilgiler verilebilmektedir.

Bu çalışmayla birlikte, ilk kez günümüz Türkçesine aktarılan Baktriyaca metinlerde; Türk dili, Türk kültürü ve Türk tarihi ile ilgili çeşitli bilgiler edinebilmekteyiz. Bu belgelerde, Türklerin Baktriya mahkemelerinde önemli mevkilerde söz sahibi olduğu (bk. S Belgesi, MS 4581) ve yönetici kimliklerini koruyabildikleri görülmektedir (bk. T Belgesi, DOC 10). İncelediğimiz metinlerde rastlanan Türkçe unvanlar ve adlar Türklerin bölgedeki etki alanı ile ilgili fikir vermektedir:

elteber “bir unvan” (Wilkens, 2021: 256)

ταποαγλιγο υιλιτοβηρο [N1/6s, N2/3]

hagan ~ kagan “hakan, hükümdar” (Wilkens, 2021: 277)

χαγανο [N2/3, N1/6, Q1/5, Y/2]

inal “bir unvan; kişi adının bir bölümü” (Wilkens, 2021: 288)

ιενηλο ταρχανο [N1/8, N2/3]

kutluğ tapıǵlıǵ bilgä sävüg “kişi adı”

χοτολο ταπαγλιιο βιλγαυο σαβοου [T1/20]

tapıǵlıǵ “kişi adının bir bölümü” (Wilkens, 2021: 674)

ταπαγλιιο υλιτοβηρο [Q1/5s]

tarhan “bir unvan; kişi adının bir bölümü” (Wilkens, 2021: 677)

ταρχανο [Q/v5]

[χοσα]ροο ταρχανο [P/v4]

todun ~ tudun “bir unvan, kumandan” (Wilkens, 2021: 725)

γαζο ταδοου [S/3, S/6, S/11]

tona “kişi adının bir bölümü ya da unvan” (Wilkens, 2021: 731)

τογγαυοσπαυο “Tonga-spara” [Y/1]

κηραυοτογγαυο “Kera-tonga” [Y/1]

τορκο (isim) “Türk”

πισο σηρο τορκο [S/3, S/11]

[σηρο] το[ρκο] [S/v1-2]

τορκο [W1/25, W2/21]

τοροσανζο (sıfat) “Türk”

στορογο τοροσανζο οισλογδο [T1/1, T1/20, T2/1]

[στορογο] τοροσανζο οισλογδο [T2/20]

Yukarıda sıralanan Türkçe isim ve unvanlara dayanarak, Baktriyaca belgelerde geçen toprak, arazi ve tarımla ilgili sözcüklerin de Türklerin bölgedeki yerleşik düzenini gösterdiği çıkarımı yapılabilir. Ayrıca, belgelerdeki bazı kişilerin isimlerinin tekrar etmesi de yerleşik topluluğun üyeleriyle ilgili bilgiler barındırması açısından son derece önemlidir. Bu belgeler, özellikle Türk-İran toplumları arasındaki artık sınırları çizilemeyecek oranda iç içe geçmiş ilişkinin geçmişiyile ilgili ciddi veriler sunmaktadır.

Bununla birlikte hem Türk hem de Baktriya belgelerinin yazımında takip edilen düzenin benzer ve farklı yanlarının karşılaştırılmasının yanında yapılacak olan içerik karşılaştırılması ile bölgenin hukuk geleneğine ilişkin yeni bilgiler elde edilecektir. Ayrıca, bölgede yaşamış diğer toplumlara ait hukuk belgelerinin de dâhil edileceği bir metin külliyatı bizlere, daha geniş bir çerçevede, İpek Yolu hukuk geleneğine ilişkin veriler sağlayacaktır.

Tez sonucunda ulaşılan neticelerden biri de karşılaştırmalı çalışmaların Türk kültürünün geçmişine getireceği yeni bakış açısıyla, uzun yıllardır çalışıla gelen pek çok yazılı kaydın yeniden değerlendirilerek bugüne değin fark edilmemiş çoğu saklı bilgiyi de aydınlatma imkânı sağlayabilmesidir. Ülkemizde, alana dair atılan ilk adımlardan biri olan bu tezin, özellikle, ileriki yıllarda yapılacak olan yeni çalışmalarla daha önemli ve gelişmiş bir arşivin hazırlanmasına katkı sunacağı kanaatindeyiz.

DİZİN-SÖZLÜK

Sözcük	Anlamı	Metinde Geçtiği Yer
α'	1, bir	α'μανο [Q1/17] α'πανο [N2/10, N1/19] α'β' [P1/11, Q1/22] α' [P1/6, P2/11, U1/8, U2/9, U2/9] <α'> [U1/8]
,α	1000, bin	,α υαζαρο [N1/24, N1/24, N2/16, N2/17]
αβαδο	ekili, ekilmiş	αβαδο [V1/25, V2/26]
αβαμαχο	(= αβο + αμαχο)	αβαμαχο [Q1/17]
αβανδαρονιγο	içerdeki, içindeki	αβανδαρονιγο [Q1/21]
αβαρο	gelecek (zaman)	οδασο μαβαρο ζαμανο [P2/20] παρσο μαβαρο ζαμανο [N1/14, N2/7, T1/15, T1/8, T2/16, T2/8, U1/18, U2/19, V1/19, V1/23, V1/31, V2/24, V2/31, W1/18, W2/17, W2/24]
αβαφαγο	(= αβο + -φαγο)	αβαφαγο [P1/9, P2/20, R/5, R/13]
αββο	Ab, ay adı	αββο [P1/1, P2/1]
αββο	su	αββο [W2/13] αββ[o] [T2/8]

		αββο ζαμιγο [N1/17s, N2/9, T1/9, T1/17, T2/6, V2/6] αββο ζαμιο [T1/5] αββο ζαμι[ο] [T2/17] αββο οδο ζαμιγο [W1/16, V1/18, V2/18, W1/8, W2/15] κίνο αββο [W1/14] ιαββο ζαμιο [Y/18]
αββο ζαμιγο/ζαμιο	arazi, sulanan arazi; Tr. <i>yér suv</i>	αββο ζαμιγο [N1/17s, N2/9, T1/9, T1/17, T2/6, V2/6] αββο ζαμιο [T1/5] αββο ζαμι[ο] [T2/17] αββο οδο ζαμιγο [W1/16, V1/18, V2/18, W1/8, W2/15] ιαββο ζαμιο [Y/18]
αβδδιννδο	(= αβδδιννο + -ινδο (→ αστο))	αβδδιννδο [P2/19, U1/11, U1/16, U2/13s]
αβδδιννο	hukuk, hukuk geleneği	αβδδιννδο [P2/19, U1/11, U1/16, U2/13s]
αβζαο-	çoğalmak	αβζαοαδο (istek.3.tk.) [T1/13, T2/13]
αβζοδοφαρανο	müreffeh	αβζοδοφαρανο [Y/2]
αβηγο	dışında, dışındaki	αβηγο [Q1/32s, U1/23, U2/24]

αβηζινακο	geri alınmayan	αβηζι[v]ακο [T2/10s] αβηζινακο [T1/11]
αβηιοπαρο, αβηπαρο βηγοπαρο, βηπαρο, βηυοπαρο	borçsuz	αβηιοπαρο [T2/10] αβηπαρο [T1/10] βηγοπαρο [V1/20] βηπαρο [W1/17, W2/15] βηυοπαρο [V2/20]
αβηλαδδιγο, βηλαδδιγο	yasa dışı, usulsüz	αβηλαδδιγο [N1/21, N1/22, N2/11] βηλαδδιγο [V1/37, V2/42, W2/31]
αβημινδο, βηβινδο, αβηβινδο	ayrılmış, bırakılmış	αβημινδο [P1/10, P2/23] [α]β[ημινδο] [P2/22] βηβινδο [S/22, S/23s]
αβηοαλαγο → αβηοαλαχο		
αβηοαλαχο, αβηοαλαγο (?)	<i>anlamı bilinmeyen sözcük</i>	αβηοαλαχο [T2/10] αβηοαλαγο [T1/11]
αβηπαδδιστο, βηγοπιδδιστο, βηπιδδιστο	yükümlülüğü olmaksızın, karşılıksız	αβηπαδδι(στο) [T1/10] αβηπαδδιστο [T2/10] βηγοπιδδιστο [V2/20] βηπιδδιστο [W1/17, W2/15]
αβηπαρο → αβηιοπαρο		

αβηπαροδωγο	geri ödemesiz	αβηπαροδωγο [Q1/20]
αβηστορογοπαδδιστο	hizmet yükümlülüğü olmayan	αβηστορογοπαδδιστο [T1/11, T2/10]
αβητωγο, βηγοτωγο, βηυοτωγο	vergisiz	αβητωγο [T1/11, T2/10] βηγοτωγο [V2/20, W1/17, W2/15] βηυοτωγο [V1/20]
αβιρταδο	usta	πιδο αβιρταδανο (çoğ.) [N2/13]
αβιρταοανο	mülk	αβιρταοανο [N1/16, N2/8]
αβιδανο	sorumluluk, yükümlülük	αβιδανο [Y/22]
αβιρ-	elde etmek	αβιρηδο (dilek.2.çk.) [Q1/25]
αβισκαβδδιγο	itiraz etmeksizin	αβισκαβδδιγο [Q1/23]
αβο	+A, +DA, göre, için; belirleyici, artikel	αβο αγγαραγο [V1/21, V2/21, W1/12, W2/11, W2/13] αβο ασπο [T1/6, T2/6] αβο βαγο [T1/13, T2/14] αβο γαζανο βρηδαγαγο [T2/19] αβο γαζανο βρηδαγο [T1/19, V1/38, V2/42] αβο γαζνο [Q1/30] αβο γαζνο βρηγαγο [W1/31, W2/31]

		αβο γαζνο βρηδαγανο [U1/25, U2/25] αβο δδραχμο [W1/22, W2/20] αβο δδραχμο παρσαγγο γ' [P2/13] αβο εμο ροζγο [U1/11, U1/14, U2/15] αβο ζαμανο [Q1/18] αβο ιασηδανο ζοραγο [V1/19, V1/23, V2/24, W1/19, W2/17] αβο ιασκινο [V1/7] αβο ιασκισαγγο ραγο [W2/8] αβο καμυρδο βαγο [T1/14] αβο κανο [V1/1] αβο κωσο [U1/17, V1/19, V1/19, V2/19, W1/17, W2/15] αβο λαδο [U2/24, W1/30] αβο λαδο πισο [U1/22, U1/24] αβο λαδοβαρανο [U1/22, U1/24, U2/23, U2/25] αβο λαδοβρανο [T1/18] αβο λιζο [V1/2, V2/1] αβο μαδδρο ωδαγο [U2/1] αβο μαναγγο τανο [Y/4] αβο μανο [T2/15]
--	--	---

		αβο μαρωγα[νο] [P1/2] αβο μαρωγανο [P2/2] [α]βο μαρωγανο [Q1/2] [αβ]ο μαρωγανο [Q2/2] αβο μασκ[ο] [U2/19] αβο μασκο [P2/13, V1/12, V2/12] αβο μιλαγγο [U1/3] αβο οασαρινδο [P2/4, Q1/4] αβο οισο μανο [Q1/15] αβο παδοιαρδδιγανο [V1/39, V2/43, W1/32, W2/32] αβο παδοιαρλιγανο [U1/25] αβο παδοιαρλιανο [T1/20, T2/19] <αβο παδοιαρλιγο> [U2/26] αβο πορο [V1/25, V2/25, W1/20, W2/19] αβο ριζμο ωδαγο [U1/15, U2/13] αβο ροζγο [U1/11] αβο ρω[βοχαραγγο οασαρο] [P2/2] αβο ρωβοχαραγγο αλβαρο [N1/4, N2/2, N2/16] αβο ρωβοχαραγγο γαζνο [N1/24] αβο ρωβοχαραγγο οασαρο [Q1/2, Q2/2]
--	--	---

		αβο σανδαρανο [N1/4, N2/2] αβο σαρδο [U1/14, U2/12] αβο σοδο οιγνο [P2/12] αβο ταιοαγγο [T1/17] αβο ταοο <βαγο> [T2/17] αβο ταοο βαγο [T1/17] αβο ταοο καμιν(δ)οφαρο [T2/17] αβο ταοο καμινδο βαγο [T1/5, T2/5] αβο τομαχαγγο βραδο [U1/21, U2/22] αβο υαμονδο [U2/19, V1/19, V2/19, W1/17, W2/15] (αβο υαμονδο) [U1/17] αβο χανο [T2/12, W1/7, W2/6] αβο χανο φινζο [T1/12] αβο χαροσταιο [U2/1] αβο χιρσαγο [V1/26, V2/27s] αβο χοβο [Q1/23] αβο χοβο υαργο [Q1/22]
αβο- → βο-		
αβοοαγιθανο	saflik	αβοοαγιθανο [T2/15]

αβορδοαγαλγο, βορδογαλαγο	dilekleri yerine getiren	αβορδοαγαλγο [T2/2] βορδογαλαγο [V1/2, V2/3, W1/2, W2/2]
αβοφαγο, αβφαγο	(= αβο + -φαγο)	αβοφαγο [S/7, U1/5, U1/6, U1/20, U2/4s, U2/7] αβφαγο [V1/8, V2/7, W1/10, W2/9]
αβσιστο	(geç.zam. göv.) sona ermek	αβσιστηιο (dilek.3.tk.) [S/10s]
αβσινο	Absih, erkek adı	αβσινο [T1/22, T2/21, V1/5, V2/5]
αβσηβινδο → αβημινδο		
αβφαγο → αβοφαγο		
αγαδαγο ιανο	mahkeme celbi	αγαδαγο ιανο [S/5s]
αγαλγο	dilek, istek	αγαλγο [T1/14, T2/15]
αγγαραγο	mülk arazi, arazi	αγγαραγο [T1/6, T1/9, T2/6, T2/9, V1/7, V1/8, V1/10, V1/12, V1/13, V1/14, V1/15, V1/15, V1/16, V1/17, V1/20, V1/21, V1/23, V1/27, V2/12, V2/13, V2/14, V2/15, V2/15, V2/16, V2/17, V2/20, V2/21, V2/23, V2/6, V2/7, V2/9s, W1/8s, W1/9, W1/12, W1/13, W1/14, W1/16, W1/18, W2/8, W2/8, W2/11, W2/11, W2/13, W2/13, W2/14, W2/16, W2/17]
αγγιτο	(geç.zam.göv.) almak	αγγιτο (geç.zam.3.tk.) [Q1/9, T1/7, T2/7, U1/7, U2/8]

		αγγιτινδο (geç.zam.3.çk.) [W1/11, W2/10, V1/11, V2/11]
αγισινδ[ο]	memnuniyetsiz	αγισινδ[ο] [P2/21]
αζαβαραδο → αζβαρ-		
αζαδο	özgür, serbest; asil, soylu	αζαδο μαρδο [Y/15] αζαδο υιρτο [P2/17]
αζαδοκαρο, ζαδοκαρο	hür kişi	αζαδοκαρο [P2/6, Q1/8, U2/3] ζαδοκαρο [V1/4, V2/3, W1/3s, W2/3] ζαδοκ{α}ρανο (çoğ.) [U1/3]
αζαζαδδουο	en asil, soylu	αζαζαδδουο [Y/15]
αζβαρ-, αζαβαρ-, αζοβαρ-, εζβαρ- /αζγαδο	yapmak, (belge) düzenlemek	αζβαραδο (istek.3.tk.) [U2/24, V2/32, W2/25] αζβαραμο (istek.1.çk.) [V1/36, V2/40s, W1/30, W2/29s] αζοβαραδο (istek.3.tk.) [U1/23] ποστιο αζαβαρο (istek.3.tk.) [T1/19, T2/18] εζβαραδο (istek.3.tk.) [N1/29, N2/21, Q1/33] αζγαδο (matar.) [V1/29, W1/23, W2/23, W2/22]
αζγαδο → αζβαρ-		

αζδδηβιδο, εζδδηβιδο	gözetiminde	[εζδ]δηβιδο [P1/2s] αζδδηβιδο [V1/2, V2/1s] εζ<δδ>ηβιδο [P1/3] εζδδ[η]βιδο [Q2/2s] εζδδηβιδο [P2/2, P2/4, Q1/3, Q1/5, Q2/4]
αζδο	haber; bilgi	ιαζδο (= ι + αζδο) κιρο [Q1/18]
αζιαδο	doğmak; üremek	αζιαδο (istek.3.tk.) [U1/15, U2/12]
αζο	1. tekil kişi zamiri: ben	[αζο] [P2/21s] αζο [N1/21, S/13, U1/11]
αζοβαραδο → αζβαρ-		
ακιδαβο → κιδαβο		
ακιδαβφαγο → κιδαβοφαγο		
ακιδαμηνο → κιδομηνο		
ακιδδηιο	(= κιδο + -ηιο ¹)	ακιδ[δηιο] [P2/3] ακιδδηιο [Q1/32, Q1/4, Q2/3, V1/2, W2/2]
ακιδδηνο	(= κιδο + -δηνο)	[ακιδδ]ηνο [P1/6] ακιδδηνο [P2/10]

		κιδδηνο [N1/13, N2/6]
ακιδδηνο → κιδδηνο		
ακιδομηνο → ακιδαμηνο		
ακιδομο → κιδομο		
αλασο	(= αλο + ασο)	αλασο [Q1/28]
αλβαρο, αλοβαρο	mahkeme	αλβαρο [N1/5, N2/2, S/2s, T2/11] αλοβαρο [U1/2, U2/1]
αλδαζο	(= αλδο + αζο)	αλδαζο [U1/19, U2/20]
αλδο	eğer; ya da	οδαλδαζο [U1/19, U1/19, U2/20, U2/20] οδαλδο [U1/19] αλδαζο [U1/19, U2/20]
αλο	ya da, ile (bağlaç); ile, birlikte	αλο [N1/22, P2/14, Q1/12, Q1/18, Q1/25, S/20, T1/17, T1/18, U1/17, U1/9, U2/11, U2/18, V1/21, V1/24, V1/35, V2/21, V2/22, V2/27, V2/31, V2/32, V2/32, V2/32, V2/32, V2/39, V2/39, V2/40, W1/15, W1/15, W1/20, W1/24, W1/25, W1/25, W1/25, W1/25, W1/25, W1/29, W1/30, W2/14, W2/14, W2/18, W2/29]
αλοβαρο → αλβαρο		

αλφαγο	(= αλο + -φαγο)	αλφαγο [S/9, S/15, S/18]
αμαχο → μαχο		
αμβαγαδο → αμβαγδο		
αμβαγδο, αμβαγαδο	(geç.zam.göv.) vermek, başışlamak	αμβαγδο (matar.) [P1/7, P2/16, W1/20, W2/18] αμβαγαδο (matar.) [T2/12]
αμορατο	bir köleyi tanımlayan, anlamı belirsiz sözcük	αμορατο [U1/8, U2/9]
αναυαγδο	kesintisiz	αναυαγδο [U1/16, U2/14]
ανδαρο	başka, diğer	ανδαρο [T1/16, T2/17, U1/20, U1/23, U2/21, U2/24, V1/24, V2/27, V2/31s, W1/20, W1/25, W1/29s, W1/7, W2/18, W2/22, W2/23, W2/25, W2/29] ανδαρισο [S/14, S/21, Y/16]
ανδαροζαγγο	başka türlü	ανδαροζαγγο [Q1/29, S/24s, V1/35s, V1/36, V2/40, V2/41, W2/30]
ανδαροζαγγοδαρο	(bunun) dışında	ανδαροζαγγοδαρο [U1/22s]
ανδαρονιιο → ανδορονιιο		
ανδορονιγο → ανδορονιιο		

ανδαρονιου, ανδορονιγο	takip eden, ertesi; yarın	παρσο ανδορονιγο ρω(σο) [U1/18] παρσο ανδορονιγο [U2/20] ασο ανδορονιγο ρωσο [V1/19, V1/30, V2/23, V2/30, V2/23s, W1/18, W2/17, W2/23s] παρσο ανδαρονιου ρωσανο [T1/8, T2/8]
απισταρο	önce, evvel	απισταρο [Q1/18]
αριμαδο → ριμ-		
αριστο	paylaşimli, ortaklaşa	αριστο [N1/14, N2/6]
αρμασ- /αρμαστο, αρομαστο	bulunmak	αρμαναμο (gen.zam.1.çk.) [P2/9, S/6] αρμανιμο (gen.zam.1.tk.) [Q1/11] αρμαστινδο (geç.zam.3.çk.) [P2/7, V1/4, V2/4, W1/4, W2/3] [αρ]μαστινδο (geç.zam.3.çk.) [Q1/8] [αρμαστ]ινδο (geç.zam.3.çk.) [Q2/7] αρομαστινδο (geç.zam.3.çk.) [U2/3]
αρμαστο → αρμασ-		

αρομαστο → αρμαν-		
ασαδαγο	tahakkuk etmiş, birikmiş	ιασαδαγο [Q1/18]
ασαμαγο	(= ασο + -μαγο)	ασαμαγο [N2/14]
ασαμαχο	(= ασο + αμαχο)	ασαμαχο [Q1/20]
ασαφαγο, ασφαγο	(= ασο + -φαγο)	ασαφαγο [Q1/12] ασφαγο [V1/27, V1/28, V1/28]
ασιδαβο, σιδαβο	(= ασιδο ¹ + αβο)	ασιδαβο [P2/18, V1/20, V1/23, V1/27, V2/21, V2/23, W1/14, W1/18, W2/13, W2/16] σιδαβο [U1/10, U2/2] [ασ]ιδαβο [W2/17]
ασιδαμνηο	(= ασιδο ¹ + -μνηο)	ασιδαμνηο [V2/6]
ασιδδηιο	(= ασιδο + -δηιο)	ασιδδηιο [P2/15]
ασιδδηνο	(= ασιδο + -δηνο)	ασιδδηνο [P1/7]
ασιδο¹, σιδο	soru zamiri: ne, kim; ilgi cümlecisi bağlacı	ασιδο [S/18, S/14, P2/12, Q1/21s, V1/10, V1/12, V1/12, V1/14, V1/15, V1/16, V1/17, V1/17, V1/26, V1/8, V2/10, V2/11, V2/12, V2/13, V2/14, V2/16, V2/16, V2/27, V2/7, W1/12, W1/13, W1/21, W1/9, W1/9, W2/11, W2/12, W2/19, W2/8] σιδο [T1/9, T2/9, U1/13, U1/14, U2/12, U2/16]

ασιδο²	bağlaç; ancak, ama, fakat	ασιδο [w1/8, w2/7]
ασο	+Dan; dışında; göre; ilgili; sonucunda	ασο ανδορονιγο ρωσο [v1/18, v1/19, v1/22, v1/30, v2/23, v2/30, w1/18, w2/17, w2/23] ασο ασπο [y/4] ασο αγρανο [u1/13, u2/16] ασο βαγο καμυρδο [t1/2] ασο βονοσογολιγο [s/5] ασο βρηδαγο [t1/7, t2/7] ασο εμο ερο [u2/3] ασο ι ναζαρο δδιναρο [n2/10] ασο καμυρδο βαγο [t1/3] ασο κωσο [u1/17, u2/18, v1/18, v2/19, w1/17, w2/15] ασο λαρσο [t2/4] ασο λιζο [q1/10, q2/8] ασο μαναγγο λιστο [t1/14] ασο μανδορονιγο ρω[σο] [p2/19] ασο μανδορονιγο ρωσο [s/17] ασο μιραγγο [y/18] ασο μιραγγο μασκονδανο [y/18] ασο μιραγγο ροζγο [y/19]

		ασο μίρο [Y/6, Y/11] ασο μίροασανο [U1/12, U2/15] ασο μίροναφαρανηλο [V1/15, V2/15] ασο μίροναφρανο [U1/12] ασο μίροσανο [V1/13, V2/13, W1/13, W2/11] ασο νιμορωσανο [U1/13, U2/17] ασο οαυαγο [U1/8] ασο οισο κισο [V1/20, V2/20, W1/17, W2/16] ασο οισο λαδο [V1/37] ασο οισπουανο οισηρινδανο [S/22] ασο οονο [T1/7, T2/7] ασο παδαρδδιγο [S/24] ασο σαρδο [U1/14, U2/12] ασο σπανδαγανο [V1/17, V2/17] ασο ταμαχαγγο [V1/28] ασο ταιοαγγο παρο [U2/8] ασο ταοο βαγο καμινδο [T2/2] ασο υαζαρο δδιναρο [N1/19] ασο υαμονδο [U2/19] ασο ωσο [U1/10, U2/11]
--	--	--

ασοφαγο	(= ασο + -φαγο)	ασοφαγο [U1/7]
ασπο	Asp, yer adı	ασπο [Y/4, T1/6, T2/6]
ασταδο → αστο		
αστο / σταδο, ασταδο	olmak, ait olmak; i- (kopula); +Dİr	αστο (gen.zam.3.tk.) [U1/11, U2/14, V2/6, W1/8, W1/12, W2/11, W2/8, Y/5] νιστο σταδο (olsz.geç.zam.3.tk.) [W1/8, W2/7] πορδδιγο σταδαμο (geç.zam.1.çk.) [W2/6] σταδδινδο (geç.zam.3.çk.) [U1/3] σταδο (geç.zam.3.tk.) [S/19, S/10, S/15, T1/22, T1/3, T2/3] <σταδο> (geç.zam.3.tk.) [T2/22] ασταδο (istek.3.tk.) [P2/19, S/17, U1/18, U2/19, V1/30, V2/30, W1/24, W2/23] αστηιο (dilek.3.tk.) [U2/5s, U1/6]
ασφαγο → ασαφαγο		
ασωσαβο	(= ασο+ωσο+αβο)	ασωσαβο ιασηδανο [N2/19, N1/27, P2/15]
ατασιμο	(= οτο + εμο (?))	ατασιμο [W1/4]
αυαγγο	semt; çevre	αυαγγο [V1/18, V2/19, W1/16, W2/15]

αυμαρο	hesap; ödeme	αυμαρο [Q1/23]
αχβαγγο	Ahş; erkek adı ya da unvan	αχβαγγο μαρηγανο [S/6s]
αχβονο → χβονο		
αχασ-, αχσ-	tartışmak, kavga etmek, anlaşmazlığa düşmek	αχα{σ}σαδο (istek.3.tk.) [U2/22s] αχασ[αδο] [P1/9] αχασαδο (istek.3.tk.) [T2/18 , U1/21, W1/24, W2/25] αχασαδο (matar.) [S/16, S/19] αχασαδο [P2/21, S/21] αχασαμο (istek.1.çk.) [V2/39, W1/29, W2/29] αχσαδο (istek.3.tk.) [T1/18, V1/31] αχσαδο (matar.) [V1/29] μαγο αχασαδο (olsz.istek.3.tk.) [Y/10]
αχασο	tartışma, kavga, anlaşmazlık	αχασο [S/14, S/18, V1/32, V2/37, V2/37, W1/27, W1/28, W2/27, W2/28, Y/10, Y/20, Y/24] μαχο ιαχασο [S/10]
αχασογαργο	tartışmacı	αχασογαργο [W1/25]
αχρανο	kuzey	αχρανο [U1/13, U2/17, W1/14, W2/13]

αχρῖνο	satın alma	αχρῖνο [P2/17]
αχσ- → αχασ-		
αχσαδο → αχασ-		
αχσανο → αχασ-		
αφακαρ- → αφακαρ		
αφαχαλ- → αφαχαλ-		
αφαχαλο → αφαχαλο		
αφακαρ-, αφακαρ-, εφακαρ-	peşine düşmek, kovmak	αφακαραδο (istek.3.tk.) [T1/18, T2/18] αφακαραδο [U1/21s] αφακαραδο {καραδο} [U2/23] εφακαραμο (istek.1.çk.) [N1/31] ναφακαραμο (olsz.istek.1.çk.) [N2/12]
αφταδο	Aştad, gün adı	αφταδο [N1/2, N2/1]
αφαχαλ-, αφαχαλ-	lütfetmek, başışlamak	αφαχαλο (emir.2.tk.) [Y/7s] αφαχαλαδο (geç.zam.3.tk.) [Y/14]
αφαχαλο, αφαχαλο	lütuf, merhamet	αφαχαλο [Y/13] αφαχαλο [T1/21, T2/21]
βαγο¹	tanrı; efendi; kral	αβο βαγο [T1/14, T2/14]

		αβο καμυρδο βαγο [T1/14] αβο ταοο <βαγο> [T2/17] αβο ταοο βαγο [T1/17] ασο βαγο καμυρδο [T1/2] ασο καμυρδο βαγο [T1/3] βαγο καμυρδο [T2/2, T2/3] βαγο οαχφο [V1/2, V2/2, W1/2, W2/1] βαγο ραμο[σητο] [Q2/3] βαγο ραμοσητο [P1/3, Q1/3] βαγο σηρο [Y/11] [βα]γο ραμοσητο [P2/3] καμυρδο βαγο [T1/5, T1/8, T1/13 T2/13, T2/14, T2/5, T2/8] βαγανο (ζοğ.) [T1/14, T2/3, T2/14]
βαγο²	pay, hisse	υιρδδιγο βαγο [U1/15, U2/13] οαρζοιαο βαγο [U2/13] βαγο [P/v2] β[αγο] [Q/v3]
βαγοαζιασο	Bag-aziyas, kadın adı	βαγοαζιασο [T1/1, T1/20, T2/1] βαγ[οαζιασο] [T2/19s]
βαγολαγγο	tapınak	βαγολαγγο [V1/24, V2/26, W1/21, W2/19]

βαγομαρηγο	Bag-mareg, erkek adı	βαγομαρηγο πορανο [P2/10]
βαζο	Baz, erkek adı	βαζο [S/7, S/9, S/15, S/18]
βαιοριζμο	Bay-rizm, erkek adı	πισο βαιοριζμο [U1/3, U2/2]
βαλακο	erkek çocuk	βαλακο [P1/6, P2/11, P2/12, P2/13]
βαλινζακο	anlamı belirsiz sözcük	πιδο βαλινζακο [P2/21]
βαμοιανγο	Bamyanlı	βαμοιανγο [W1/25] βαμοιανιο [U1/20, U2/21] ναο βαμοιανγο [V2/29s, W2/21]
βαμοιανιο → βαμοιανγο		
βανδαρο	içinde, içerisinde	βανδαρο [V1/18, V2/18, W1/16]
βανζο	cariye	βανζο [N1/18, N2/9, T1/7, T2/7]
βανοζινιο	hanedan çocuğu; şehzade veya prenses	βανοζινιο [T2/4] βανοζινιαγγο [T1/3, T1/5, T2/3, T2/5]
βαραδδιγανο, βαραδδικανο	Baradikan, aile adı; bölge adı	βαραδδιγανο [V2/14] βαραδδικανο [V1/14]
βαραδδικανο → βαραδδιγανο		
βαραδο → βραδο		
βαραλβαγο	Baral-bag, erkek adı	βαραλβαγο [T1/22s, T2/22]

βαρηδαγανυο → βρηδαγανυο		
βαρηδαγανυο → βρηδαγο		
βαριτο	hasat vergisi	βαριτο [W1/7, W1/8, W2/6, W2/7]
βαρχανο	kuzey	οδασο βαρχανο [V1/16s, V2/17]
basto	el koymak; haciz koymak	basto (geç.zam.s.-f.) [N2/10] bast(αγ)ο (geç.zam.s.-f.) [T2/11]
βαυαρο	manastır	βαυαρο [W1/21, W2/19, V1/24, V2/26]
βαυο	Bah, erkek adı	βαυο πορανο [W1/5, W2/4]
βηβινδο → αβημινδο		
βηγοπαρο → αβηιοπαρο		
βηγοπιδδιστο → αβηπαδδιστο		
βηγοτωγο → αβητωγο		
βηκο	Bek, erkek adı	βηκο [U1/11, U1/13, U1/15, U1/17, U1/20, U1/5, U1/6, U1/7, U1/8, U1/9, 2/10s, U2/13, U2/16, U2/18, U2/22, U2/5, U2/7, U2/9]

		βηκο πορανο [w1/10, w2/9] βηκο πορο [T1/2, U1/5, U2/5, Y/3]
βηλαδδινδο → αβηλαδδικο		
βηνικο	dış, dışarı	βηνικο [Q1/21]
βηπαρο → αβηιοπαρο		
βηπιδδιστο → αβηπαδδιστο		
βητο	Bet, erkek adı	βητο πορο [N1/12, N2/5s]
βηυαργο	kirasız	βηυαργο [w1/17, w2/15]
βηυοβιδδικο	hukuksal ödeme yükümlülüğü olmaksızın	βηυοβιδδικο [v2/20]
βηυοπαρο → αβηιοπαρο		
βηυοτωγο → αβητωγο		
βιδδινωνωγοσαρλο, βιδδιονωσαρδο, βιδδινωσαρλο	“İkinci Yeni Yıl”, ay adı	βιδδινωσαρλο [Q1/1] β[ι]δδινωνωγοσαρλο [Q2/1] βιδδιονωσαρδο [T1/1, T2/1]
βιδδιονωσαρδο → βιδδινωνωγοσαρλο		

βιδδινωσαρλο → βιδδιγονωγοσαρλο		
βιανοβιδανο	Bıyan-bıdan, bölge adı	βιανοβιδανο [N1/11, N2/5]
βιανοβιδο	Bıyan-bid, erkek adı	βιανοβιδο πορο [N1/10, N2/4s]
βιλγανο σαβουο	Bilgä Sävüg, kişi adı	χοτολο ταπαγλιο βιλγανο σαβουο [T1/20] χοτολογο ταπαγλιο βιλγανο σαβουο [T1/2, T2/2, T2/20]
βιν-	mecbur olmak, zorunda olmak	μαγο βιναδο (olsz.istek.3.tk.) [Y/22]
βινζο → βανζο		
βο-, βοο-, αβο-	olmak; yardımcı eylem	βηλαδδιγο βοοαμο (istek.1.çk.) [V1/37, V2/42, W2/31] γαοοανζιγο βοοαδο (istek.3.tk.) [Q1/16] λιστοληργο βοοαδο (istek.3.tk.) [T1/23, T2/22] μαγο βοοαδο (olsz.istek.3.tk.) [W1/31] μαυο παδαχβανο βοοαδο (olsz.istek.3.tk.) [T1/15] μαχοζο οδο μαυο οοοαρο βοοαδο (olsz.istek.3.tk.) [U1/24, U2/25]

		μινγαρο βοοαδο (istek.3.tk.) [N2/13] οαοαρο βοοαδο (istek.3.tk.) [N2/21] οαοαρο οδο παρμανο βοοαδο (istek.3.tk.) [S/28] οαυοοαρο οδο παρμανο (istek.3.tk.) βοοαδο [V1/40, V2/45] οαυοοαρο οδο παρμανο βοοαδο (istek.3.tk.) [W1/33, W2/33] παδαχβανο βοοαδο (istek.3.tk.) [T2/16] παδαχβανο μαβοοαδο (olsz.istek.3.tk.) [Y/14] παρμανο βοοαδο (istek.3.tk.) [N1/29, [Q1/34] παρομανο βοοαδο (istek.3.tk.) [T1/22] πηδαγο βοοαδο (istek.3.tk.) [N1/21, N2/11, W1/25] πηδαγο βοοαμο (istek.1.çk.) [N2/11] χοβο οδο χοζο βοοαδο (istek.3.tk.) [U1/15, U2/13] χοβο χοζο βοιηιο (dilek.3.tk.)
--	--	--

		[P2/14] χοζο οαοαρο αβοδηιο (dilek.3.tk.) [N1/27, N2/19] χοζο οαοαρο βο[ο]αδο (istek.3.tk.) [T2/21] χοζο οαοαρο οδο παρμανο βοοαδο (istek.3.tk.) [T1/22] χοζο οδο οοοαρο βοοαδο (istek.3.tk.) [U2/27]
βογδο	(geç.zam.göv.) kurtarmak	βογδο (geç.zam.3.tk.) [T2/4]
βοιηιο → βο-		
βοκολαυο → μαγατορο βοκολαυο		
βονο	arazi, tarım arazisi	βονο [U1/6s, U2/7, V1/26, V1/8, V2/28, W1/22, W2/20, W2/8]
βονοοαρζοβωστιγο	tarla mahsul sözleşmesi	βονοοαρζοβωστιγο [U1/1] <βονοοαρζοβωστιγο> [U2/1]
βονοσογολιγο	Bonçuklığı, yer adı	βονοσογολιγο [S/5]
βορδογαλαγο → αβορδοαγαλγο		
βορζομιρανο	Burz-miran, bir aile ve bölge adı	βορζομιρανο [N1/13, N2/6]

βοχσιγο	Buhsig ayı	μαυο βοχσιγο [S/1]
βραδδιγο	kardeş ait	χοβο βραδ[διγο] [P1/6] χ[οβο]μηνο βραδδιγο [P2/12]
βραδο, βαραδο	erkek kardeş	βραδο [N1/17, N1/22, N1/23, N1/25, N2/14, N2/15, N2/17, P2/9, P2/11, P2/14, Q1/12, Q1/13, Q1/20, S/13, T1/17, U1/17, U1/19, U1/21, U1/9, U2/11, U2/18, U2/21, U2/22, V1/22, V1/28, V1/35, V2/23, V2/34, V2/36, V2/39, V2/8, W1/19, W1/26, W2/16, W2/24, W2/26, Y/17, Y/5] βαραδο [S/20] βραδρανο (ζοğ.) [Q1/12s]
βρηγανο → βρηδαγο		
βρηδαγανυανο → βρηδαγο		
βρηδαγανυο → βρηδαγο		
βρηδαγανο → βρηδαγο		
βρηδαγο, βρηδαγανο, βρηγανο	Bredag, erkek adı; Bredaglı, Bredag'a mensup	αβο γαζανο βρηδαγανο [T2/19] αβο γαζανο βρηδαγο [T1/19, T2/19, V1/38, V2/42] αβο γαζνο βρηδαγανο [U1/25,

		<i>U2/25, W1/31, W2/31]</i> ασο βρηδαγο <i>[T1/7]</i> ασο βρηδαγο βρηδαγο <i>[T2/7]</i> βρηδαγανιο <i>[T1/16, T2/17]</i> βρηδαγο <i>[V1/22, V1/28, V1/9, V2/22, V2/35, V2/8]</i> οδασο βαρηδαγανιο μαρδο <i>[T1/15]</i> βρηδαγανιανο (ζοğ.) <i>[T2/15]</i>
γ´	3, üç	δδραχμο γ´ <i>[P1/7]</i> αβο δδραχμο παρσαγγο γ´ <i>[P2/13]</i>
γαβαλιανο	Gabaliyan, bölge adı	γαβαλιανο <i>[P1/6]</i> γαβα[λ]ι[ιανο] <i>[P2/10]</i>
γαζανο, γαζνο	hazine	αβο γαζανο βρηδαγο <i>[T1/19, T2/19, V1/38, V2/42]</i> αβο γαζνο <i>[Q1/30]</i> αβο γαζνο βρηδαγανο <i>[U1/25, U2/25, W1/31, W2/31]</i> αβο γαζνο λαδοβαραγγο <i>[S/26]</i> αβο ρωβοχαραγγο γαζνο <i>[N1/24, N2/16]</i>
γαζιτο	kelle vergisi	γαζιτο <i>[W1/7, W1/8]</i>

		ταζιαγγο γαζιτο [w2/6, w2/7]
γαζνο → γαζανο		
γαζο	Gaz, kale adı	αβο γαζο [S/6] γαζο ταδονο [S/3, S/6, S/11] γαζο νομαρογαρο [S/4, S/11] μαλαβο γαζο [S/2]
γαλιγο	anlamı bilinmeyen sözcük	πιδο γαλιγο [P2/21]
γαμανο, γαμινο	hata, yanlışlık	γαμανο [T1/18s, T2/18, V1/31, V2/29, W1/23, W2/21, Y/23, Y/24] γαμινο [U1/22]
γαμβ-	kastetmek, teşebbüs etmek	ναγαμβαμο (olsz.istek.1.çk.) [N1/15, N2/7]
γαμβο	zarar	γαμβο [N2/10, N1/19, N2/12, N2/13, N2/13, N2/14]
γαμινο → γαμανο		
γανδα{ρο}ρινδο → γανδαρινδο		
γανδαριγο	Gandarlı, Gandar'dan olan	γανδαριγο [w1/6, w2/5]
γανδαρινδο	(= γανδαρο + -ινδο (→ αστο))	γανδα{ρο}ρινδο [w2/2]
γανδαρο	Gandar, yer adı	γανδαρο [U1/2, U2/2, w1/1, w1/2, w2/1]

γαιο κιβαγο	saban öküzü	γαιο κιβαγο [U1/8, U2/9]
γαιοανο, γαιοοανο	kabahat, suç; ihtiyaç, gereksinim	γαιοανο [T1/12, T1/7, T2/12, T2/7] γαιοοανο [P2/17, Y21s]
γαιοινδοβαρο	saldırgan	γαιοινδοβαρο [N1/20, N2/11]
γαιοο-	gerekmek, gerekli olmak,	γαιοοιδο (gen.zam.3.tk.) [U1/10]
γαιοοανζιγο	gerekli	γαιοοανζιγο [Q1/16]
γαιοοανο → γαιοανο		
γιρζ-/γιρτο	şikayet etmek	γιρζαμο (istek. 1.çk.) [Q1/28] ναγιρτο (olsz.mastar.) [Q1/26]
γιρλ-	adlandırmak, denmek	γιρλινδο (gen.zam.3.çk.) [P1/6, P2/11, Q1/10, V1/10, V1/16, V1/17, V1/8, V2/6, V2/7, W1/6, W1/9, W2/11, W2/5] γιρλινδ[o] [W2/8]
γοβ-	başvurmak	λαδο γοβαδο (istek.3.tk.) [S/19] ναλαδο γοβαδο (mastar.) [Q1/27]
γωγναγο	Gognag, kişi adı	γωγναγο [S/7, S/9, S/15, S/18]
γωρδο	Gord, erkek adı	γωρδο [S/7, S/9, S/15, S/19]
γωρο	Tr. <i>küri</i> ; (tahıl için) bir hacim ölçüsü (bk. Wilkens 2021: 444)	γωρο [V1/21, V2/21]

δ´	4, dört	δ´ παδουαμονδο [V1/18, V2/18] δ´ γωρο [V1/21, V2/21]
δογγο → δαγογγο		
δαγογγηλο	aynısı, aynı şekilde	δαγογγηλο [N1/29, N2/21]
δαγογγο, δογγο	böyle, böylece, bu şekilde	δογγο [W1/24] δαγογγο [N1/20, N2/10] πιδο Δαγογγο ιαοαρο [S/12] πιδο δαγογγο ιο(ο)αρο [U1/5, U2/5]
δαραφηλο	aynı, aynı şekilde	δαραφηλο [T1/19, T2/19] δαρφηλο [V1/38, V2/43, W1/32, W2/32]
δαρφηλο → δαραφηλο		
δδηβο	Deb, erkek adı	δδηβο [Q1/11] δδηβο ολο [Q1/9]
δδηβοραζο	Deb-raz, erkek adı	[δδ]ηβοραζο [P1/4] [δδηβ]οραζο [P/v5] [δδηβοραζο [Q/v6] δδ[ηβοραζο] [P2/5] δδηβοραζο [Q1/7]
δδηλο	Del, kişi adı	δδηλο οиразофинз[ο] [Q/v1-2]

δδυναρο → δυναρο		
δδινο	Din (günü), ayın 24. günü	δδινο [Q1/1, Q2/1]
δδραγγοληρο	memur	δδραγγοληρο [Y/15s]
δδραχμο → Δραχμο		
δδριγαδο → δδριγδο		
δδριγδο, δδριγαδο	almak, sahip olmak; davranmak; tutmak, muhafaza etmek, (elinde) tutmak; korumak, savunmak	[δδ]ριγδο (mastar.) [BSB/P1/8] δδριγδο (mastar.) [P2/16, T1/10, T1/12, T2/12, V1/31, V1/35, V1/24, W1/20, W1/24, W1/29, V2/31, V2/40, W2/18, W2/25, W2/29] δδριγδο {ο} [BSB/V1/24] δδριγδο ναμο ριαδο [BSB/P2/12] δδριγαδο (mastar.) [BSB/T2/10]
δδρογο¹	sağlıklı, sıhhatli	δδρογο [T1/4]
δδρογο² → δδρωγο		
δδρουμινο → δρουμινο		
δδρωγο, δδρογο²	yalan, hile	δδρωγο [Q1/28, T1/18, T2/18, U1/22] δδρογο [W2/30]
-δηιο	2. tekil şahıs zamiri: sen; sana; senin	ασιδδηιο [P2/15] κιδδηιο [T1/4]

		ταδδηνο [Q1/23]
-δηνο	2. çoğul şahıs artbiçimcesi: siz; size; sizin	ασιδδηνο [P1/7] ακιδδηνο [P2/10] [ακιδδ]ηνο [P1/6] κιδδηνο [N1/13, N2/6]
διναρο, δδιναρο	dinar	δδιναρο [N1/19, N2/10, T1/19, T2/19, U1/25, U2/26, Y/25] δδιναρο ζαρο [N1/24] διναρο ζαρο [N1/25, N2/17] ζαρο δδιναρο [N2/16]
δογγο	böyle, şöyle, şu şekilde	δογγο [V1/30, V1/32, V2/30, V2/34, W1/26, W2/26, W2/23, Y/6, Y/7, Y/13] πιδο δαγο ιαοαρο [W1/7, W2/7]
Δραχμο, δδραχμο	dirhem	αβο δδραχμο παρσαγγο γ' [P2/13] δδραχμο [] δδραχμο [P1/7, P2/18, Q1/16, Q1/24s, Q1/30, S/26, U1/25, U2/26, V1/38, V2/10, V2/43, W2/20] δδραχμο καοοαδο [Q1/13s, S/26, S/26] δδραχμο ταζαγο [W1/10, W1/22, W1/31, W2/9, W2/31]

		δδραχμο ταζαυο [V1/10]
δρουμινο, δδρουμινο	düşman	δρουμινο δρουμινο [N1/30] δδρουμινο δδρουμινο [N2/11s]
Δρωγομυγο	yanlış	Δρωγομυγο [S/24]
ε΄	5, beş	φ΄ κ΄ ε΄ [W1/1, W2/1]
εζ-	tutmak (ücret)	εζαδο (istek.3.tk.) [Q1/22,
εζβαραδο → αζβαρ-		
εζδδηβιδο → αζδδηβιδο		
ειο, ιειο	işaret zamiri, işaret sıfatı: bu	ειο [P2/12, S/12, Q1/31] ιειο [W2/17, W1/9, W2/8, V1/12, V1/27, V2/23, V1/8, V2/12, V2/6]
εμο	işaret zamiri, işaret sıfatı: bu, bunlar	εμο [P2/7, Q1/8s, Q2/7, T1/10, T1/20, T1/21, T2/1, T2/10, T2/19, T2/21, U1/10, U1/11, U1/14, U1/17, U1/21, U1/3, U2/10, U2/12, U2/15, U2/18, U2/22, U2/3]
εμοδδρογο	(= εμο + μολρογο)	εμοδδρογο [U1/1, U2/1]
ενηλο	Tr. <i>mal</i> , bir unvan; kişi adının bir bölümü (bk. Wilkens 2021: 288)	ιενηλο ταρχανο [N1/8, N2/3]
ερο	konu, mesele	ερο [U1/4, U2/3]

εῡκαραμο → αῡκαρ-		
ζ´	7, yedi	υ´ ζ´ [N1/1, N2/1] υ´ μ´ ζ´ [P1/1, P2/1] φ´ ζ´ [V1/1, V2/1]
ζαγγο	yol, yöntem; tür	υαρσο ζαγγο [N1/21, N2/12, N2/13] οισπο ζαγγο [P2/18]
ζαδαγο	doğumlu	ταρμιδδιγο ζαδαγο [Q1/10]
ζαδακο	çocuk	ζαδακο [N1/17, N2/8, S/13s, S/20]
ζαδο	doğmuş (olan)	ζαδο [T2/17] μαζαδο (olmsz) [T1/16]
ζαδοκαρο → αζαδοκαρο		
ζαμανο	zaman	αβο ζαμανο [Q1/18] ζαμανο ζαμανο [T2/14] οδασο μαβαρο ζαμανο [P2/20] οιταβο ιοσηδανο ζαμανο [U1/10] παρσο μα(βα)ρο ζαμανο [V1/23] παρσο μαβαρο ζαμανο [N1/15, N2/7, T1/15, T1/8, T2/16, T2/8, U1/18, U2/19s, V1/19, V1/31, V2/24,

		V2/31, W1/18, W2/17, W2/24]
ζαμιγο, ζαμιο	arazi, toprak parçası	αββο ζαμιγο [N1/18, N2/9, T1/17, T1/9, T2/6] αββο ζαμι[ο] [T2/17] αββο ζαμιο [T1/5] αββο οδο ζαμιγο [V1/18, V2/18s, W1/16, W1/8, W2/15] ανδαρο ζαμιγο [V1/24] εμο ζαμιγο [T2/10, T1/10] ζαμιγο [T1/11, V2/27, V2/6, W1/20, W2/18] ζαμιο [Y/9] ι ζαμιο [T2/12] ιαββο ζαμιο [Y/19]
ζαν-	tanıklık etmek	ζαναμο (gen.zam.1.çk.) [W1/12, W2/11] ζανιμο (gen.zam.1.tk.) [V1/12, V2/11] ζανινδο (gen.zam.3.çk.) [P2/7, Q1/9, U1/4, U2/3, V1/4, V2/4, W1/4, W2/4]
ζαοο	can; canlılık, hayat	ζαοο [N1/15, T1/3, T1/5, T2/3, T2/5] ζαοο λαδο [T2/4]

ζαρδο	Zard, erkek adı	ζαρδο [w1/26, w1/5, w2/26, w2/5]
ζαριγγο	altın, altından yapılmış	ζαριγγο [N1/18, N2/9]
ζαριωλο → ζαροιωλο		
ζαρο	altın	ζαρο [N1/24, N1/25, N2/16, N2/17]
ζαροζιδαγο	damgalanmış altın; altın sikke	ζαροζιδαγο [T1/19, T2/19, U1/25, U2/26, Y/25]
ζαροιωγο → ζαροιωλο		
ζαροιωλο, ζαροιωγο, ζαριωλο	Zar-yol, erkek adı	ζαροιωλο [V1/22, V1/8, V2/22, V2/35, V2/8s] ζαροιωγο [V1/27s] ζαριωλο πορο [V1/9]
ζαυρο	öldürme, cinayet	ζαυρο [N1/15, N2/7, N2/7]
ζηρδο	Zerd, köy adı	ζηρδο [V1/8, V1/10, V1/12, V2/7, V2/10, V2/12]
ζιγαβαργο	yıkıcı	ζιγαβαργο [N1/20s, N1/22, N2/11]
ζιδο	(geç.zam.göv.) (ödeme vb.) talep etmek; zapt etmek; el koymak	ζιδαγο (geç.zam.s.-f.) [Q1/23] ζιδο (mastar.) [w1/23, w2/21] ναο ζιδο (olsz.mastar.) [V1/29, V2/29]
ζιανο	ceza, tazminat	ζιανο [Q1/21, Q1/21, Q1/23, Q1/26,

		Q1/28]
ζινο	kadın	ζινο [T1/6, T2/7, T1/11, T2/12, T1/18, T2/18]
ζολαδο → ζονολαδο		
ζονδδτιο	canlı, hayatta	ζονδδτιο [T1/4]
ζονολαδο	Zhun-lad, erkek adı	ζονολαδο βαβορανο [P2/4, Q1/5, Q2/4] ζονολαδο ρωβ[οχαρο] [P1/3]
ζοραγο → ζοριγο		
ζοριγο, ζοραγο	zaman, çağ	αβο ιαοηδανο ζοραγο [V1/23, V2/24] αβο ιαοηδανο ζοραγο [V1/20, W1/19, W2/17] ασωσαβο ιαοηδανο ζοριγο [N1/28, N2/20, P2/15] οιταβο ιαοοηδανο ζοριγο [S/17, U2/11s]
η'	8, sekiz	υ' ο' η' [T1/1, T2/1]
-ηιο¹	3. tekil şahıs artbiçimce zamiri: ο; ona; onu; onun	ακιδ[δηιο] [P2/3] ακιδδηιο [Q1/32, Q1/4, Q2/3, V1/2, W2/2] οδδηο [Y/5]

		ταδδηιο [P2/12, P2/17s, U1/23s, U2/24]
ηνδοιλσιγο	anlamı belirsiz sözcük	ηνδοιλσιγο [N1/15s, N2/8]
θ´	9, dokuz	υ´ μ´ θ´ [Q1/1, Q2/1] φ´ μ´ θ´ [Y/27]
ι	izafet; belirleyici artikel	ι αχρνο [S/1, V1/1, V2/1] ι ζαμιο [T2/12] ι υαζαρο δδιναρο [N2/10] ι χανο [N1/13, N2/6] ιαζδο κιο [Q1/18] ιαββο ζαμιο [Y/18] ιαχασο [S/10] ιενηλο [N2/3, N1/8]
ιαββο	(= ι + αββο)	ιαββο ζαμιο [Y/18]
ιαβζοδοφαρανο	(= ι + αβζοδοφαρανο)	ια[β]ζοδοφα[ρανο] [P2/4] ιαβζοδοφαρανο [N1/5s, N2/2s, Q1/5] ιαβ[ζοδο]φαρανο [Q2/4s]
ιαδογαδανο	anlamı belirsiz sözcük	ιαδογαδανο [V1/18, V2/19]
ιαζδο	(= ι + αζδο)	ιαζδο κιο [Q1/18]
ιαζδογιρδο ιειζδογιρδο	→	
ιαλογανο	Yalğan, erkek adı	ιαλογανο πορο [Q1/9]

ιαμαχαγγο	bizim	ιαμαχαγγο [P2/9, P2/22]
ιανο	dilek, istek	ιανο [T1/14, T2/15]
ιαοανο, ιαοοανο	varlık, mal varlığı	ιαοανο [W2/7] ιαοοανο [W1/7s]
ιαοαρο, ιοοαρο	şart, koşul; ancak, fakat (bağlaç)	ιαοαρο [V2/12, V2/22] πιδο δαγο ιαοαρο [W1/7] πιδο Δαγογγο ιαοαρο [S/12] πιδο δαγογγο ιο(ο)αρο [U1/5s] πιδο δαγογγο ιοοαρο [U2/5]
ιασηδανο, ιαιοηδανο, ιαοοηδανο, ιοοηδανο	sonsuz	αβο ιασηδανο [W1/19, W2/17] αβο ιασηδανο ζοραγο [V1/19, V1/23, V2/24] ασωσαβο ιασηδανο ζοριγο [N1/27, N2/19s] ασωσαβο ιαιοηδανο ζοριγο [P2/15] οιταβο ιαοοηδανο ζοριγο [S/17, U2/11s, U1/10]
ιαοιηδανο → ιασηδανο		
ιαοο	tahıl	ιαοο [W1/15, W2/13, V1/21, V2/21]
ιαοοοανο → ιαοανο		

ιαοσηδανο → ιασηδανο		
ιασαδαγο	(= ι + ασαδαγο)	ιασαδαγο [Q1/18]
ιασκινο	Askin, yer adı	ιασκινο [V1/7, V2/6, W1/15, W2/13]
ιασκισαγγο	Askin Ovası	ιασκισαγγο ραγο [W1/9, W2/8]
ιασκολο	Yaskul, erkek adı	ιασκολο [P1/4, P2/22] [ιασκο]λο [P1/9s] ι[ιασκολο] [P2/7] ια[σ]κολο [P/v1]
ιασπιγο, ιασπιιο	Aspli, Asp sakini	ιασπιγο [W2/9] ιασπιιο [W1/10]
ιασπιιο → ιασπιγο		
ιαχασο → αχασο		
ιεζιδ-	Tanrı, ilah	πιδο ναμο ιεζιδασο [Y/1]
ιεζιδασο	(= ιεζιδ- + ασο)	πιδο ναμο ιεζιδασο [Y/1]
ιεζδογιρδο, ιαζδογιρδο	Yezd-gird, erkek adı	ιαζδογιρδο [P1/10] ιει[ζδογιρδο] [P1/4] ιειζδογιρδο [P2/8, P2/22]
ιειο → ειο		
ιενηλο	(= ι + ενηλο)	ιενηλο [N2/3, N1/8]

ιεσ-	almak	μαγο ιεσαδο (olsz.istek.3.tk.) [Y/10] μαιεσαδο (olsz.istek.3.tk.) [Y/22]
ιθαο	böylelikle, böylece	ιθασο [N1/26, N2/18]
ιθασο	(= ιθαο + ασο)	ιθασο [N1/26, N2/18]
ιονο	çırak, acemi	ιο'νο [BSB/N2/14]
ιοοαρο → ιαοαρο		
ιοσηδανο → ιασηδανο		
ιοστο	kavga etmek	ιοστο (mastar.) [S/16]
-ισο	zarf artbiçimcesi; de, dahi	μανδαρανισο (çoğ.) [P2/6, Q1/7s]
ιωγο	bir, belirli	ιωγο [T1/6, T2/7, U1/6, U2/6, U2/9, U2/9, V1/7, V2/6, W1/9, W2/8]
ιωλ-	kavga etmek	ιωλαδο (istek.3.tk.) [S/19, W2/25, T1/18, U1/22, U2/23, T2/18, W1/24]
ιωπαριο	tamamen, büsbütün	ιωπαριο [Y/6]
κ'	20, yirmi	σαδο ρ' οδο οιστο κ' [W1/32, W2/32] φ' κ' ε' [W1/1, W2/1]

καβογγο	eski; yaşlı	καβογγο [U1/23, U2/24, V1/29, V2/32, W1/23, W1/30, W2/22]
καβσο	çeyrek, ölçü birimi (?)	καβσο [W1/15, W2/14]
καδαγιγο	hane halkı	καδαγιγανο (çoğ.) [N1/30, N2/22, P2/21, P2/22, Q1/16] κα[δαγιγανο] [P2/24]
καδαγο	hane, ev	καδαγο [Q1/20]
καδαγοστανο	Kağistan	καδαγοστανο ποροβαργο [T1/22] καδαγοστανο σπαλοβιδο [T1/23, T2/22] καδαγοστανο φινζο [T2/2, T2/20] οισλογδο καδαγοστανο [T1/2] οισλογδο καδαγοστανο φινζο [T1/21] χι(νζ)ωιο καδαγοστανο [T1/4] χινζω(ιο) καδαγοστανο φ(ι)νζο [T1/16] χινζωιο καδαγοστανο φινζο [T1/9, T2/16, T2/5, T2/9]
καδαμο ναρσο	herhangi (bir şekilde)	πιδο καδαμο ναρσο [N1/21, N2/12, N2/13]

καδγανο	Kadagli, Kadag yerleşigi	καδγανο ρανο [Y/11] καδγοβιδο καδγανο ρανο [Y/2s]
καδγοβιδο	yönetici	καδγοβιδο καδγανο [Y/2]
καλδαβο	(= καλδο + αβο)	καλδαβο [V1/33, V2/37, W2/27, W1/28]
καλδαβο → καλδο		
καλδο	soru zarfı ve ilgi cümlecigi bağlacı; eğer	καλδο [N1/2, N2/1, P1/9, P2/19, P2/23, Q1/1, Q1/15, Q1/19, Q1/24, Q1/28, Q2/1, S/1, S/16, S/23, T1/1, T2/1, U1/1, U1/4, U2/1, U2/4, V1/1, V1/30, V1/5, V2/1, V2/30, V2/4, W1/1, W1/24, W1/4, W2/1, W2/23, W2/4] [καλδο] [P1/1, P2/1] κα[λδο] [P1/10]
καμβαταρο	daha az	καμβαταρο [V1/21, V2/22, W2/14, W1/15s]
καμιδοφαρο → καμιρδοφαρο		
καμιρδο	Kamird, özel ad	καμιρδο [T1/12], T1/14, T1/2, T1/3, T1/5, T1/8, T2/13, T2/14, T2/2, T2/3, T2/5, T2/8]
καμιρδοφαρο, καμιδοφαρο	Kamird-far, Kamid-far, kişi adı	καμιρ(δ)οφαρο [T2/17, T1/13, T1/17, T1/2, T1/5, T1/8, T2/13s, T2/5, T2/4, T2/8] καμι[δο]φαρο [U2/5]

		καμιδοφαρο [U1/5, U1/20s] καμιδοφαρο πορο [U1/5, U2/5]
καοο	Kaw, kişi adı	καοο πορανο [P2/8]
καοοαδο, κοοαδο¹, κοαδο¹	Kawad, para birimi	δδραχμο καοοαδο [Q1/14] δδραχμο κοοαδο [S/26, S/26] καοοαδο [Q1/18] παρσαγγο καοοαδο [Q1/15]
καραλαδο → καρλ-		
καρδαρο	amir	καρδαρο [Y/16]
καρλ-, καραλ-	alıkoymak, tutuklamak	καρλαδο (istek.3.tk.) [U1/22, U2/23] καραλαδο (istek.3.tk.) [T1/18, T2/18]
κασοκο	biraz, daha	κασοκο [U1/15, U2/12, V1/21, V1/21, V2/21, V2/22, W1/15, W1/15, W2/14, W2/14]
καυινδο	(= καυο + -ινδο (→αστο))	καυινδο [V1/3]
καυινδο → καυο		
καυο	Kah, kale adı	καυο [V1/1, V2/1, V2/2]
κηδο	keşiş, şifacı	καμιρδοφαρο βηκο πορο κηδο [T1/3] καμιρδοφαρο κηδο [T1/13, T1/17,

		T1/5, T2/14, T2/4, T2/6, T2/8] καμιν(δ)οφωρο κηδο [T2/17]
κηραυτοτογγαυο	Kere-tonga, erkek adı ya da unvan	κηραυτοτογγαυο [Y/1]
κησοναυο	Kesunan, aile adı	κησοναυο [V1/16, V2/16]
κηβαγο → γαο κηβαγο		
κιδαβο, ακιδαβο	(= κιδο + αβο)	κιδαβο [T2/4, U1/2, U1/20, Y/23] ακιδαβο [V1/32, V2/3, V2/34s, W1/2, W1/27, W2/27, Y/8]
κιδαβοφαγο ακιδαβφαγο,	(= κιδο + αβο + -φαγο)	κιδαβοφαγο [U2/22] ακιδαβφαγο [W2/24]
κιδανο	(= κιδο + -ανο (→αστο))	κιδανο [T1/17, T2/17, U1/18, U1/6, U2/19, U2/5]
κιδασο	(= κιδο + ασο)	κιδασο [Y/17]
κιδδηιο¹	(= κιδο + -δηιο)	κιδδηιο [T1/4]
κιδδηιο²	(=κιδο+ -ηιο ² (→αστο))	κιδδηιο [N1/28, N2/20]
κιδο → ακιδο		
κιδο, ακιδο, ακιδα	soru zamiri: kim; ilgi cümlecisiği bağlacı	κιδο [S/12, S/17, S/5, T1/11, T1/18, T1/3, T1/6, T1/9, T2/12, T2/3, T2/6, T2/7, T2/18, U1/12, U1/12, U1/12s, U1/14, U1/17, U1/21, U1/3, U1/6, U2/10, U2/15, U2/15,

		<i>U2/16, U2/23, U2/3, U2/6s, Y/5, Y/19]</i> ακιδό [<i>P2/20, P2/6, P2/8, Q1/8, V1/4, V1/9, V1/27, V1/31, V2/3, V2/9, V2/28, V2/31, 1/4, W1/8, W1/22, W1/24, W2/3, W2/7, W2/20, Y/14]</i>
κιδομνηο → ακιδαμνηο		
κιδομνηο, ακιδαμνηο, ακιδομνηο	(= κιδό + -μνηο)	κιδομνηο [<i>N1/11]</i> ακιδαμνηο [<i>V1/6, W2/5]</i> ακιδομνηο χανο [<i>Q1/10]</i>
κιδομο, ακιδομο	(= κιδό+-μο)	κιδομο [<i>N2/5]</i> ακ[ιδομο] [<i>Q2/8]</i> ακιδο[μο] [<i>Q2/9]</i> ακιδομο [<i>W1/6, W1/7]</i>
κικο	kimse, hiç kimse	κικο [<i>Y/9]</i>
κινό	kanal; hendek	κινό αββο [<i>W1/14, W2/13]</i> κινό [<i>V1/13, V1/14, V2/13, V2/13s]</i>
κίρ-/κίρδο	yapmak; davranmak; sağlamak, getirmek, sebep olmak; ödemek.	[κ]ίρδο (istek.3.tk.) [<i>P1/11]</i> κίρδο (geç.zam.s.-f.) [<i>U1/10]</i> κίρομο (emir. + -μο) [<i>U1/11]</i> [α]β[ημινδο] κίρα[μο] (istek.1.çk) [<i>P2/23]</i> βαδο οδο υονοσινδο κίρδαμο

		(geç.zam.1.çk.) [U1/8, U2/8] βαδο υονοσινδο κινδαμο [W1/11, W2/10] βαδο υονοσινδο κινδδιμο (geç.zam.1.tk.) [V2/11, V1/11] αβαδο κινδο (matar.) [V1/25, V2/26] αβημινδο κινραμο (istek.1.çk) [P1/10] αβο βαγο κινδο (geç.zam.3.tk) [T1/14, T2/14] ανδαροζαγγο κιν[ραμ]ο (istek.1.çk) [Q1/29] ανδαροζαγγο κινραμο (istek.1.çk) [S/25, V1/36] βαυαρο οδο βαγολαγγο κινδο (matar.) [V1/25, V2/26, W2/19] βηβινδο κινρανο (istek.1.tk.) [S/22] γαμανο κινραδο (istek.3.tk.) [V1/31, Y/23, Y/24] γαμανο κινδο (matar.) [W1/23, W2/21] γαμβο μιναγο νακινραμο (olsz.istek.1.çk.) [N1/20, N2/10] γαμινο ανδαροζαγγοδαρο
--	--	---

		κίραδο (istek.3.tk.) [U1/23] δδρωγο αλο γαμανο κίραδο (istek.3.tk.) [T1/19, T2/18] ζιανο κίρδο (mastar.) [Q1/21, Q1/21] ζονδδιο οδο δδρωγο κίρδο (geç.zam.3.tk) [T1/4] ιαζδο κίρο (emir.) [Q1/18] κίρδο ναβιαμο (olsz.istek.1.çk.) [P2/23] λαστανο κίραδο (istek.3.tk.) [S/20] λαχμιγο οδο λαχβατανιγο κίρδο (mastar.) [V2/26, W1/21, W1/21, W2/19] ναγο κίραμο (olsz.istek.1.çk.) [W1/28s, V2/38] ναυο γαμανο κίρδο (mastar.) [V2/29] οαρο κίραμο (istek.1.çk) [V2/41, W2/30] οδαβηβινδο κίραμο (istek.1.çk) [V2/37, V1/33, W2/27] οδαβηβινδο κίρδο (mastar.) [W2/28] οδαβηβινδο ναγο
--	--	--

		(istik.1.çk.) [W1/28] οδαβηβινδο ναγο κираμο (olsz.istik.1.çk.) [W1/29] οιλιστο κирадо (mastar.geç.zam.) [Q1/26] οιχαρηγανο κирадо (mastar.) [V1/24, V2/25, W1/20, W2/18] οιχρινο κирадо (mastar.) [P2/17] παδα(χ)νωρο κирадо (mastar.) [T1/12] παδαχνωρο κирадо (geç.zam.3.tk) [T2/13] παδοαχβανηιο κирадо (mastar.) [P2/18] πιδο σπασο παδα(χ)νωρο κирадо [T1/12] πιδοφαρο κирадо (geç.zam.3.tk) [T1/5, T2/6] υαρσο κирадо (mastar.) [P2/16] υοναμοδανο κирадо (geç.zam.3.tk) [T2/4]
κирадо → κира-		
κισο	kişi, kimse	ανδαρισο κισο υαρσο [S/14, /S/21] κισο [P1/9, P2/21, S/19, T1/15, T1/18, V1/31, V2/31, Y/14, Y/20, Y/22]

		κισο υαρσο [P2/20] οισο κισο [Q1/33, V1/20, V2/20, W1/18, W2/16] τανο κισο [T2/18, υαρσο κισο [S/16, T2/16, V1/27, V1/27, V2/28, W1/22, W1/24, W1/25, W2/20, W2/22, W2/24, Y/16]
κοαδαβο	(= κοαδο ² + αβο)	κοαδαβο [N1/20, N2/11]
κοαδασο	(= κοαδο ² + ασο)	κοαδασο [N1/14, N2/7, Q1/25]
κοαδο¹ → καοοαδο		
κοαδο²	nerede, soru zami; ilgi cümlecisi bağlacı	κοαδο [N1/14, N2/6, Q1/16]
κοοαδο¹ → καοοαδο		
κοραδο → κοροαδο		
κοροαδδουανο → κοροαδδουο		
κοροαδο, κοραδο	Kurwan, yer adı	κοροαδο νομαρογαρ [Y/26]
κωσο	taraf	κωσο [U1/17, U1/17, U2/18, U2/18, V1/18s, V2/19, V2/19, V2/19, W1/17, W1/17, W2/15, W2/15]
λαδδουο	yasal; yasal olarak	λαδδουο [Y/12]
λαδο¹	hukuk; dava; mahkeme	λα[δ]ο [T2/9s]

		λαδο [S/10, S/14, S/18, S/19, T2/5, T1/10, U1/22, U1/24, U2/24, V1/25, V1/33, V1/37, V2/17, V2/33, V2/36, V2/37, V2/42, V2/7, W1/30, W2/14, W2/31] λαδο λαδο [S/22, S/23, V1/32, V2/35, W1/27, W1/28, W2/27, W2/728] ναλαδο γοβαδο [Q1/26s]
λαδο ² → λαυ-		
λαδοαγαλγο	dilekleri kabul eden	λαδοαγαλγο [P2/3, Q1/3] [λαδο]αγαλγο [Q2/3]
λαδοβαραγγο	adlî	λαδοβαραγγο [S/26]
λαδοβαρο	hâkim, yargıç	λαδοβαρο [Q1/29s] λαδοβαρανο (çoğ.) [U1/22, U1/24, U2/23, U2/25] λαδοβρανο (çoğ.) [T1/18]
λαδοβρανο → λαδοβαρο		
λαδοιανο	iyilik bahşeden; lütufkar	λαδοιανο [P2/3, Q1/3, T2/2, V1/2, V2/2, W1/2, W2/1]
λαρζο	kısıtlanmış	λαρζο [T2/11]
λαρσιγγο	hasta	λαρσιγγο [T1/3, T2/3]
λαρσο	hastalık	λαρσο [T2/4]

λαστανο	dava	λαστανο κираδο (istek.3.tk.) [S/19]
λαυ-, λα-/λαδο²	vermek; ödemek; tahsis etmek	λαδδηδο (geç.zam.2.çk.) [S/12] λαδδηι (dilek.geç.zam.3.tk.) [T1/6] λαδδηιο (dilek.geç.zam.3.tk.) [T2/6, V1/17, V2/9, V1/10] λαδδινγνδο (perf.3.çk.) [V1/14, V2/14] λαδο (geç.zam.3.tk.) [U1/6, U2/7, W1/16, V1/7] λαδο (matar.) [W1/5, W2/4, W1/7, W2/6, W2/7, V2/25, V1/5] λαδο ριαδδηιο (dilek.geç.zam.3.tk.) [W1/8] λαδο ναβιαμο (olsz.istek.1.çk.) [Q1/19] λαναμο (istek.1.çk.) [Q1/15, Q1/18 , V1/39] σωγανδο λαδο (matar.) [Q1/27, W1/21, W2/19]
λαχβατανιγο	ölü yakma yeri, krematoryum	λαχβατανιγο [V1/25 , V2/26, W2/19, W1/21]
λαχμιγο	mezar yeri	λαχμιγο [V1/25, V2/26, W2/19, W1/21]

λαβνο	hediye, armağan, bağış	λαβνο αμβαγδο [P1/7, P2/16]
λαβνοπαλαβνοβωστι γο	bağış takası sözleşmesi	λαβνοπαλαβνοβωστιγο [W2/22s]
λιδο	görmek	λιδο (geç.zam.3.tk.) [T1/4, T2/3]
λιζακο → σορχινο λιζακο		
λιζγιγο	Lizgli, Lizg'den olan	λιζγιγανο (çoğ.) [S/7s]
λιζο	kale	λιζο [Q1/10, Q2/8, V1/2, V2/1] λιζο αλβαρο [S/2] λιζο παροιψταοο [N1/16, N2/8]
λιστο	el	λιστο [T1/15]
λιστοληραγο → λιστοληργο		
λιστοληργο, λιστοληραγο	yürütücü	λιστοληργο [T1/23, T2/22, Y/25s]
λογδο	kız çocuğu	λογδο [V1/25, V2/25s, W2/19, W1/21]
λογορανο	Luguran, aile adı	λογορανο μαρηγο [V1/9, V2/9]
μ´	40, kırk	[μ´] [Q1/14] μ´ [Q1/18] υ´ μ´ θ´ [Q1/1, Q2/1] υ´ μ´ ζ´ [P1/1, P2/1]

		φ' μ' θ' [Y/27]
μα- → μαγο		
μαβαρο	(= μο + αβαρο)	οδασο μαβαρο ζαμανο [P2/20] παρσο μαβαρο ζαμανο [N1/14, N2/7, T1/15, T1/8, T2/16, T2/8, U1/18, U2/19, V1/19, V1/23, V1/31, V2/24, V2/31, W1/18, W2/17, W2/24]
μαγατορο βοκολαυο	Magatur Buklah, kişi adı	χοδδηοο μαγατορο βοκολαυο [S/8]
μαγο, μαυο¹, μα-	olumsuzluk takısı	μαγο [Y/14s, Y/15, Y/15, Y/15, Y/16, Y/16, Y/17, Y/18, Y/18, Y/19, Y/20, Y/21, Y/21, Y/10, Y/22, W1/30, Y/10, Y/23, Y/10] μαυο [T1/16, T1/16, T1/16, T2/11, T2/11, T2/11, T2/16, U1/24, U2/25, T2/11, T1/15, T2/16]
μαδαριγο	ana para, sermaye	μαδαριγο [Q1/25]
μαδδριγο, μαδριγο	Madrli, Madr'dan olan	μαδδριγο [N2/6] μαδριγο [N1/12]
μαδδρο	Madr, bir şehir ve bölge adı	μαδδρο [U1/1, U1/3, U2/1, U2/3]
μαδριγο → μαδδριγο		
μαζαδο	(= μα- + ζαδο)	μαζαδο [T1/16]
μαζο	(= μα- + αζο)	μαζο [T1/15, T2/16]

μαιεσαδο → ιεσ-		
μαλαβο	(= μαλο + αβο)	[μαλαβο] [P2/3, Q2/4] μαλαβο [N1/3, N2/1s, P1/2, P2/2, P2/8, Q1/10, Q1/2, Q1/4, Q2/2, S/2, U1/1, V1/1, V1/9, V2/1, V2/6, V2/9, W1/1, W1/9, W2/1, W2/2]
μαληλο	burada	μαληλ[ο] [W2/8]
μαλο	burada	μαλο αβο [U2/1]
μαναγγο	benim	μαναγγο [N1/22, N1/23, N2/15, T1/14s, T1/15, T1/16, T2/15, T2/16, U2/27, Y/4, Y/8, Y/9]
μανδαρουανισο	(= μο + ανδαρουανο+ιςο)	μανδαρουανισο (ζοğ.) [P2/6, Q1/7s]
μανδορονιγο	(= μο + ανδορονιγο)	κοαδασο μανδορονιγο ρωσο [N1/14, N2/7] ασο μανδορονιγο ρωσο [S/17] ασο μανδορονιγο ρω[σο] [P2/19]
μανο	1. teklik kişi zamiri: ben	μανο [P1//4, P1/4, P1/4, P2/7, P2/8, Q1/11, Q1/9, S/4, S/4S/8, S/9, T1/1, T1/20, T1/4, T1/9, T2/1, T2/15, T2/19, T2/5, T2/9, U1/4, U1/4, U1/4, U2/26, U2/4, U2/4, U2/4, U2/6, U2/6, U2/6, V1/5, V1/5, V1/5s, V1/6, V2/4s, V2/5, V2/5, V2/5, W1/5, W1/5, W1/5,

		W2/4, W2/4, W2/5, Y/8, Y/11]
μαρδο	kimse; kişi; köle	μαρδο [T1/15, T1/16, T1/16, T2/17, U1/20, U2/21, V2/29, Y/15]
μαρηγο	köle, hizmetkâr	μαρηγο [N1/12, N1/13, N1/18, N2/5, N2/6, N2/9, P2/19, Q1/16, V1/7, V1/9, V2/39, V2/5s, V2/9, W1/10, W1/6, W2/5, W2/9] μαρηγανο (çoğ.) [S/7, S/8]
μαρο	buraya	μαρο [U1/23, U2/19]
μαρσκονδο, μασκονδο	hizmetçi; köle; hizmetkâr;	μαρ[σκονδο] [Q1/21] μασκονδο [T1/6, T2/6s, U1/8] μα[σ]κ[ο]νδο [U2/8s] μασκονδανο (çoğ.) [Y/8s, Y/18]
μαρωγανο	Marogan, yer adı	[μαρω]γανο [P2/3s] μαρ[ωγανο] [Q2/4] μαρωγα[νο] [P1/2] μαρωγανο [P2/2, Q1/2, Q1/4, Q2/2]
μασκο	bura, burası	μασκ[ο] [U2/19] μασκο [N1/27, N2/19, P2/13, Q1/24, S/25, V1/12, V1/20, V1/23, V1/27, V1/37, V1/40, V2/12, V2/21, V2/23, V2/42, V2/45, W1/18, W1/33, W2/14, W2/16, W2/18, W2/31, W2/33]
μασκονδο →		

μαρσκονδο		
ματο	(geç.zam.gön.) vazgeçmek	ματο (geç.zam.3.tk) [S/10] ματο (matar.) [W2/7]
μαυασο	(= μα- + ασο)	μαυασο [T2/11, T2/11, T2/11]
μαυο¹ → μαγο		
μαυο²	ay	μαυο N1/1, N2/1, P1/1, P2/1, Q1/1, Q1/15, Q1/17, S/1, T1/1, T2/1, V1/1, V2/1, W1/1, W2/1] [μαυο] [Q2/1]
μαυωνιγο	Mahonlu, Mahon'dan olan	μαυωνιγο [N1/11, N2/5]
μαχαγγο	bizim	μαχαγγο [Q1/11, S/13, S/20, S/21, U1/19, U2/21, V1/34s, V2/34, V2/34, V2/39, W1/26, W2/26]
μαχιρσοβωστιγο	(= μο + χιρσοβωστιγο)	[μαχιρσο]βωστιγο [P1/1s] [μαχιρσοβωστι]γο [P2/1s]
μαχο, αμαχο	1. çoğul kişi zamiri: biz	μαχο [S/10, S/10, S/14, S/18, S/12, S/20, S/21, U1/6, U1/6, U1/7, U2/7, U2/8, V1/32, V1/32, V2/30, V2/34, V2/6, W1/11, W1/27, W1/29, W1/30, W1/8, W1/9, W2/10, W2/14, W2/26, W2/28s, W2/30, W2/5, W2/6, W2/7, W2/8, W2/8]
μαχοζο	(= μα- + χοζο)	μαχοζο [U1/24, U2/25]

μαχοζο → χοζο		
μαχωζαδο → χωζ-		
μηγαρο → μυγαρο		
μηιαμο	Meyam, erkek adı	μηιαμο [V1/34, V1/6, V2/33s, V2/38, V2/5]
-μηνο	1. çoğul şahıs zamiri artbiçimcesi	ακιδαμηνο [V1/6, W2/5] ακιδομηνο χανο [Q1/10] ασιδαμηνο [V2/6] ασιδαμηνο [V2/6] κιδομηνο [N1/11]
μυγαδο → μυγδο		
μυγδο, μυγαδο	(geç.zam.göv.) takas etmek	μυγαδο (mastar.) [V2/27] μυγδο (mastar.) [W1/20, W2/18, V1/24]
μυαρο	Miyar, erkek adı	μυαρο [S/5, S/9, S/13]
μυανο	Miyah, bir köy adı	μυανο οιαγο [V2/16, V1/15s]
μιλανο, μιλαγγο	arada, (onlar) arasında	μιλανο [U2/3] [μιλα]γγο [P2/7s] μιλαγ[γ]ο [Q1/8] μιλαγγο [U1/3, V1/4, V2/4, W1/4, W2/3]
μιλαγγο → μιλανο		

μινδδιο	gerekli	μινδδιο [Y/12]
μιν-/ μινδο	ölmek	μινμο (istek.1.çk.) [N1/23] μινδο (geç.zam.s.-f.) [T2/3] μινδδιο (geç.zam.s.-f.) [T1/3]
μιναγγο	Mir'e ait olan, Mir'in	μιναγγο [Y/17, Y/18, Y/18, Y/19]
μιν	Mir, erkek adı	μιν [W1/10, W1/19, W2/16, W2/24, W2/9, Y/11, Y/17, Y/23, Y/3, Y/6, Y/6, Y/8]
μινοναφαρανηλο, μινοναφαρανο, μινοναφρανο, μινονιφρανο, μινοναφαρανο	batı	μινοναφαρανηλο [V1/15, V2/15] μινοναφαρανο [V1/14] μινοναφρανο [U1/12] μινονιφρανο [U2/16] μινοναφ(α)νο [V2/14] μινοναφαρανο [W1/13, W2/12]
μινοναφαρανο → μινοναφαρανηλο		
μινοναφρανο → μινοναφαρανηλο		
μινονιφρανο → μινοναφαρανηλο		
μινοναφαρανο → μινοναφαρανηλο		

μυροσανηλο	doğuya; doğruya doğru	μυροσανηλο [V1/13, V2/13]
μυροσανο μυροασανο →		
μυσιδο	şimdi; bir konuya giriş	μυσιδο [N1/10, N2/4, P1/4, P2/7, Q1/9, S/4, S/8, T1/1, T2/1, V2/6, Y/3, W2/5]
μυσο¹	ayrıca, hatta, de; bağlaç	μυσο [P2/15, Q1/17, S/26, T1/6, T2/6, U1/24, U2/25, V1/37, V2/42, W1/31, W1/32, W2/31, W2/32, W2/6, W2/7]
μυσο²	diğer	μυσο [Q1/30, T1/14, T2/14, U1/3, U2/3, V1/3, V1/38, V2/3, V2/43, W1/3, W2/3]
μυγαρο, μηγαρο	zarar, ziyan	μυγαρο [N2/10, N1/19s, N2/13, N2/13, N2/14s] μηγαρο [V1/12, V2/12, W1/12, W2/11]
μυροασανο, μυροσανο	doğu	μυροασανο [U1/12, U2/15] μυροσανο [V1/13, V2/13, W1/13, W2/11]
μο	artikel; işaret sıfatı	μαβαρο [N1/14, N2/7, T1/15, T1/8, T2/16, T2/8, U1/18, U2/19, V1/19, V1/23, V1/31, V2/24, V2/31, W1/18, W2/17, W2/24] μανδορονιγο [N1/14, N2/7, S/17, P2/19] μανδαρουανισο (çoğ.) [P2/6, Q1/7s] μαχιρσο]βωστιγο [P1/1s]

		[μαχιρσοβωστι]γο [P2/1s] μωσο [V1/19, V1/23, V2/24, W1/19, W2/17] οδασο μαβαρο ζαμανο [P2/20] παρσο μαβαρο ζαμανο [N1/14, N2/7, T1/15, T1/8, T2/16, T2/8, U1/18, U2/19, V1/19, V1/23, V1/31, V2/24, V2/31, W1/18, W2/17, W2/24] μο[] [U1/25]
-μο	1. tekil şahıs zamiri: ben; beni; bana; benim	κιδομο [N2/5] ακ[ιδομο] [Q2/8] ακιδο[μο] [Q2/9] ακιδομο [W1/6, W1/7] κιρομο (emir.+μο) [U1/11] οδομο [T1/6, T2/6, V1/11, V2/11, Y/12, Y/12] πιδοοαναδομο (dilek.geç.zam.3.tk.+μο) [Y/7] σιδομο [T1/13, T1/7, T2/14, T2/7] ταδομο [T1/3, V1/17, V2/17, V2/7, W1/16, W1/7, W1/9]
μοδδραγο → μολραγο		
μοδδρογο → μολραγο		

μοδδροδδηβο	mühürdar; mühür basan	μοδδροδδηβανο (çoğ.) [U2/27]
μολο	şarap	μολο [U1/14, U2/12]
μολραγο, μοδδραγο, μοδδρογο	mühürlü belge	[μολραγο] [P1/1] [μολραγο] [P2/1] μοδδραγο [S/1s, S/27, T2/1] μοδδρογο [U1/23, U2/24, U2/26] μολραγο [N1/2, N1/26, N1/28, N2/1, N2/19, N2/20, V1/36, V2/1, V2/32, V2/40, W1/1, W1/30, W2/1, W2/23, W2/25, W2/29, W2/33]
μορδδι → μιν-		
μορδδιο → μιν-		
μορδο → μιν-		
μωσο	(= μο + ωσο)	μωσο [V1/19, V1/23, V2/24, W1/19, W2/17]
ν'	50, elli	σαδο ρ' οδο πανζασο ν' [V1/11] σαδο ρ' οδο πανζασο {ο} ν' [V2/11] πανζασο ν' [W1/15, W2/14]
να¹-, ναυο, ναγο	olumsuzluk takısı; değil	ναγο [S/12, S/13, S/14, S/16, W1/12, W1/23, W1/23, W1/23, W1/23, W1/24, W1/28, W2/28, W1/28, W1/29, W2/11, W2/21, W2/21, W2/21, W2/21, W2/21, W2/21, W2/21, W2/21, W2/22,

		W2/22, W2/22, W2/22, W2/22, W2/22, W2/23, W2/23, W2/23, W2/25, W2/28, W2/29] ναυο [T2/17, T2/17, T2/17, V1/12, V1/28, V1/28, V1/28, V1/29, V1/29, V1/29, V1/29, V1/29, V1/30, V1/30, V1/31, V1/33, V1/35, V2/12, V2/28, V2/28, V2/29, V2/29, V2/29, V2/29, V2/29, V2/30, V2/30, V2/31, V2/37, V2/38, V2/40]
ναβαγο ωσταδο	rehin vermek	ναβαγο ωσταδο (mastar) [P1/8, P2/16, W2/18, W1/20, V1/24, V2/25]
ναβαγοβωστιγο	teminat sözleşmesi	ναβαγοβωστιγο [W2/22, V1/30, V2/32]
ναβανδο	yanında; ile, birlikte	ναβανδο [S/21s, S/23, V1/25, V1/33, V2/25, V2/36, V2/37, W1/21, W1/27, W1/28, W2/19, W2/27, W2/28]
ναβανδοφαγο	(= ναβανδο + -φαγο)	ναβανδοφαγο [V2/35, V2/35, V2/35]
ναβισ-/ναβιχτο, ναβιχτι	yazmak, kaydetmek; (yazılı olarak) beyan etmek; tanımlamak	ναβισιδο (edil.geç.zam.3.tk.) [N1/27, N1/30, N2/19, N2/22, Q1/32, S/25, U1/23, U2/19, V1/18, V1/20, V1/23, V1/27, V1/37, V1/40, V2/18, V2/21, V2/23, V2/42, V2/45, W1/16, W1/18, W1/33, W2/14, W2/16, W2/18, W2/31, W2/33] ναβιχτιγινδο (perfekt.3.çk.) [N1/28, N2/20] ναβιχτιγο (geç.zam.s.-f.) [P2/13,

		Q1/24, V1/12, V2/12] ναβιχτο (geç.zam.3.tk.) [N1/2, N2/1, O2/1, Q2/1, Q1/1s, S/1, T2/1, U1/1, U2/1, V1/1, V2/1, W1/1, W2/1] [ναβιχτο] (geç.zam.3.tk.) [P1/1, P2/1]
ναβιχτιγο → ναβισ-		
ναβιχτο → ναβισ-		
ναγαζο	(= να ¹ - + αζο)	ναγαζο [S/13]
ναγατο	duymak, dinlemek	ναγατο (geç.zam.3.tk.) [Y/11]
ναγιρτο → γιρζ-		
ναγο → να¹-		
νακανδο	(geç.zam.göv.) kazmak	νωιο νακαν(δ)ο (matar.) [V1/26] νωιο νακανδο [V2/27]
νακιρ-	(= να ¹ - + κιρ-)	νακιραμο (olsz.istek.1.çk.) [S/24, V1/34]
ναλαδο	(= να ¹ - + λαδο ¹)	ναλαδο (olsz.matar) [Q1/26s]
ναληραμο	(= να ¹ - + ληρ-)	ναληραμο (olsz.istek.1.çk.) [N2/12]
ναμ¹-	adlandırılmak	ναμδο (gen.zam.3.tk.) [P2/12]

ναμ²-	söylenmek; anılmak	ναμινδο (gen.zam.3.çk.) [T1/6, T2/6]
ναμαγγο	çeyiz	ναμαγγο [V1/25, V2/26, W2/19, W1/21]
ναμο¹	(= να- + -αμο (→ αστο))	δδριγδο ναμο ριαδο (olsz.geç.zam.1.çk.) [P2/13]
ναμο²	ad, isim	ναμο [T1/11, T1/7, T1/9, T2/12, T2/18, T2/7, T2/9, U1/12, U1/12, U1/13, U1/14, U1/21, U1/6, U2/10, U2/15, U2/15s, U2/16, U2/23, U2/7, V1/10, V1/12, V1/16, V2/10, V2/16, W1/12, W1/13, W2/12, Y/19, Y/5s] (ναμο) [T1/18] <ναμο> [U1/17] πιδο ναμο ιεζιδασο [Y/1]
ναμοοινδαδο	ünlü	ναμοοινδαδο [Y/2]
ναπιδο	(= να ¹ - + πιδο)	ναπιδο αββο ζαμιγο [N1/17, N2/9] ναπιδο αβιρταοανο [N1/16, N2/8] ναπιδο βανζο μαρηγο [N1/18, N2/9] ναπιδο βραδο [N1/17] ναπιδο ζαριγγο σιμινο [N1/18, N2/9] ναπιδο ζαυρο [N1/15, N2/7] ναπιδο ηνδοιλσιγο [N1/15, N2/8]

		ναπιδο λιζο παροιηταο [N1/16, N2/8] ναπιδο ολο ζαδακο [N1/16, N2/8] ναπιδο πιδαργανο [N1/17, N2/8s] ναπιδο πορο [N1/17] ναπιδο ροζγανο [N1/18, N2/9] ναπιδο στωροβαλο [N1/19, N2/10]
ναρδδιγανο	nadas	ναρδδιγανο υιρτο [V1/25s, V2/26s]
ναριμαδο	(= να ¹ - + ριμαδο)	ναριμαδο (olsz.istek.3.tk.) [Q1/17]
ναροοανο	Naruwan, bir bölge adı	ναροοανο [V1/16] ναροοανο [V2/16]
νασασκιγο	(=να ¹ - + σασκιγο)	νασασκιγο [Q1/27]
ναυαγγο	bitişik, komşu	ναυαγγο [V1/18, V2/19, W1/17, W2/15]
ναυο → να¹-		
ναβαιο-	(= να ¹ - + βαιο-)	ναβαιοαμο (olsz.istek.1.çk.) [S/23]
ναβυ-	(= να ¹ - + βυ)	λαδο ναβυαμο (olsz.istek.1.çk.) [Q1/19] κιρδο ναβυαμο (olsz.istek.1.çk.) [P2/23]
ναβκαρ-	(= να ¹ - + αβκαρ-)	ναβκαραμο (olsz.istek.1.çk.) [N2/12]

νιστο	(= ν ^{α1} - + -ιστο (→ αστο))	νιστο ωζαδο [U1/9, U2/10] νιστο σταδο [W1/8, W2/7]
νιστο → ν^{α1}		
νωγαριο	yeni	νωγαριο [U2/24]
νωγασαρο	yeni	νωγασαρο [U1/23]
νωγο	yeni	νωγο [V1/29, /32, W1/23, W1/30, W2/22]
νωγοσαρδο	Yeni Yıl, ay adı	νωγοσαρδο [V1/1, V2/1]
νωγοφαρνανο	Nogfarnan, bölge adı	νωγοφαρνανο [W1/12, W1/9, W2/11, W2/8]
νωιο	kanal	νωιο νακαν(δ)ο [V1/26] νωιο νακανδο [V2/27]
ξ´	60, altmış	χοατο ξ´ [W1/11, W2/10]
ο´	70, yetmiş	υ´ ο´ η´ [T1/1, T2/1] υ´ ο´ [S/1]
οαδαμοστανο	Wadam-stan, üzüm bağı adı	οαδαμοστανο [U1/12, U1/14, U1/17, U1/21, U1/6, U2/10, U2/15, U2/23, U2/7]
οαζ-	kullanmak	οαζιδο (gen.zam.3.tk.) [W2/13, W1/15]
οαλαζο	(= οαλο + αζο)	οαλαζο [W1/26, W2/25s]
οαλο	orada; sonra	ο[αλο] [P2/6]

		οαλο [Q1/8, U1/3, U2/3, V1/32, V1/37, V1/4, V2/3s, W1/14, W1/4, W2/13, W2/3]
οαναγγο	anlamı belirsiz sözcük	οαναγγο [U1/16, U2/14]
οανινδανο	Vanından, yer adı	οανινδανο [S/2]
οαοαρο, οαυοαρο, οαυοοαρο οοοαρο	geçerli	οαοαρο [N1/27, N1/29, N2/19, N2/21, S/27, T1/22, T2/21] οαυοαρο [W1/30, W1/33] οαυοοαρο [V1/40, V2/44, W2/33] οοοαρο [Q1/33, U1/24, U2/25, U2/27]
οαραγο	Warag, kadın adı	οαραγο [T1/11, T1/18, T1/6s, T2/7, T2/12, T2/18]
οαρανο → οαυρανο		
οαραοαγγο	Warawang, üzüm bağı adı	οαραοαγγο [W1/13, W2/12]
οαργονανο → οαρλογανο		
οαρζιαο, οαρζιοιαο	tarım mahsulü	οαρζιαο [U1/7] οαρζιοιαο [U1/15, U2/13, U2/7]
οαρζιοιαο → οαρζιαο		
οαρλογανο, οαρολογανο	Warluga, topluluk adı	οαρλογανανο (çoğ.) [T1/23] οαρολογανανο (çoğ.) [T2/22]
οαρο	yemin, söz	οαρο [V2/41, W2/30]

οαρσοχοανδο	mükemmel; olağanüstü	οαρσοχοανδο [P2/3, Q1/4, Q2/3]
οαρσοχοδανο	mucize; mucize kabiliyeti	οαρσοχοδανο [T1/13, T1/4, T2/13, T2/3, T2/4]
οαρσοχονδδιγο	harikulade; muczevi	οαρσοχονδδιγο [V1/2, V2/3, W1/2, W2/2]
οασαρινδο	(= οασαρο + -ινδο (→ αστο))	οασαρινδο [P2/4, Q1/4] [οασαρινδ]ο [Q2/4]
οασαρο	çarşı, pazar yeri	αβο ρω[βοχααραγγο οασαρο] [P2/2] αβο ρωβοχααραγγο οασαρο [Q1/3, Q2/2]
οασαροβιδο	müfettiş, denetçi	ρωβοχααραγγο οασαροβιδο [Q1/7] [ρω]βοχααραγγο οασαροβιδο [Q2/6] οασαροβιδο χαιαχο [P2/6]
οαυαγο	bedel, ücret	[ο]αυαγο [U2/8] [ο]αυαγο [U2/8] οαυαγο [U1/7, U1/7, U1/8, U2/8, U2/9, V1/12, V2/11, W1/12, W2/10, W2/9]
οαυμανο	Vahman, gün adı	οαυ[μανο] [P1/1] οαυμανο [P2/1]

οαυοαρο → οαοαρο		
οαυοοαρο → οαοαρο		
οαυρανο, οαρανο	Wahran, erkek adı	οαρανο [U2/2] οαυρανο [W1/10, W1/19, W2/16, W2/24, W2/9] οαυρανο πορανο [V1/6, V2/5]
οαχ-	artmak	οαχαδο (istek.3.tk.) [T1/13, T2/13]
οαχββαγο	Wahş Efendi	οαχββαγο [U1/2, U2/2]
οαχβμαρηγο → οαχβομαρηγο		
οαχβο	Wahş; Oxs nehri	βαγο οαχβο [V1/2, V2/2, W1/2, W2/1]
οαχβοβαγο → οαχββαγο		
οαχβοβορδο	Wahş-burd, erkek adı	οαχβοβορδο [V1/34, V1/6, V2/33, V2/38, V2/5]
οαχβομαρηγο, οαχβμαρηγο, οαχβμαρηγο	Wahş-mareg (Urolan), erkek adı	οαχβμαρηγο ορωλοιανο [U2/4] οαχβομαρηγο ορλανο [U2/6] οαχβομαρηγο ορωλανο [U1/19, U1/4] οαχβομαρηγο ορωλανο [U2/26] οαχβμαρηγο ορωλανο [U2/20]

οαχο	faiz	οαχ[ο] [Q1/15] οαχο [Q1/14, Q1/17, Q1/18, Q1/25]
οδαβ{ο}υηβινδο → οδαβυηβινδο		
οδαβαμαχο	(= οδο + αβο + αμαχο)	οδαβαμαχο [Q1/22]
οδαβαφαγο, οδαβοφαγο, οδαβφαγο	(= οδο + αβο + -φαγο)	οδαβοφαγο [S/7, S/7, U1/5, U2/5] οδαβφαγο [V1/9, V1/9, V2/8, V2/8, W1/10, W2/24, W2/9]
οδαβηιολαδδιο → αβηλαδδιο		
οδαβηυοπιδδιστο	(= οδο + αβηπαδδιστο)	οδαβηυοπιδδιστο [V1/20]
οδαβο	(= οδο + αβο)	[οδαβο] [P2/20] [ο]δαβο [T2/15] οδαβο [P2/18, S/25, S/6, T1/14, T1/14, T1/5, T2/14, T2/14, T2/15, T2/5, U2/18, V1/37, V2/28, V2/33, V2/41, V2/8, W2/24, W2/30, Y/8]
οδαβοφαγο → οδαβαφαγο		
οδαβυηβινδο	(= οδο + αβυηβινδο)	οδαβυηβινδο [V1/33, V1/34, V2/37, V2/38, W1/28, W2/28] οδαβ{ο}υηβινδο [W2/27s,

οδαβφαγο → οδαβαφαγο		
οδαζδδηβιδο	(= οδο + αζδηβιδο)	οδαζδδηβιδο [S/3]
οδαζο	(= οδο + αζο)	οδαζο [P1/10, P2/22, V2/33, V2/33, W1/26, W1/26, W2/26, W2/26]
οδαλαζο	(= οδο + αλο + αζο)	οδαλαζο [V1/34, V1/34, V1/34, V2/38, V2/38, V2/38]
οδαλδαζο	(=οδο + αλδο + αζο)	οδαλδαζο [U1/19, U1/19, U2/20, U2/20]
οδαλδο	(= οδο + αλδο)	οδαλδο [U1/19]
οδαλο	(= οδο + αλο)	οδαλο [N2/13, [οδα]λο [T2/18, οδαλο [P2/14, S/20, S/20, T1/17, T1/18, T1/18, T2/17, U1/20, U1/20, U1/20, U1/21, U1/22, U1/23, U2/21, U2/21, U2/21, U2/22, U2/24, V1/21, V1/34, V2/38s, W1/29, W2/28]
οδαλοφαγο	(= οδο + αλο + -φαγο)	οδαλοφαγο [S/15, S/15, S/18, S/18s, S/9] οδαλφαγο [S/9]
οδαλφαγο → οδαλοφαγο		
οδαναγγο	aynı (şahıs); adı geçen (şahıs)	οδαναγγο [Y/21, Y/21]

οδανο	(= οδο + ανο (→αστο))	οδανο [S/22, S/23]
οδασαμαναγγο	(= οδο + ασο + μαναγγο)	οδασαμαναγγο [N2/14]
οδασαφαγο	(= οδο + ασο + -φαγο)	οδασαφαγο [Q1/12]
οδασιμο	(= οδο + ασο + εμο)	οδασιμο [V1/4, V2/4, W2/3]
οδασο	(= οδο + ασο)	οδασο [P2/20, Q1/13, S/24, T1/15, T1/15, T1/7, T2/7, U1/17, U1/3, U2/16, U2/9, V1/13, V1/14, V1/16, V1/16, V1/19, V1/19, V1/23, V1/32, V1/32, V1/33, V1/36, V1/36, V2/13, V2/14, V2/16, V2/17, V2/19, V2/24, V2/36, V2/36, V2/36, V2/37, W1/13, W1/14, W1/14, W1/17, W1/18, W1/27, W1/27, W1/28, W2/12, W2/12, W2/13, W2/15, W2/17, W2/27, W2/27, W2/28, W2/28, W2/30, Y/9]
οδδηο	(= οδο + -ηιο ¹)	οδδηο [Y/5]
οδο	bağlaç; ve	οδο [N1/23, N1/24, N1/31, N1/7, N1/9, N2/11, N2/12, N2/12, N2/15, N2/17, N2/17, N2/21, N2/3, N2/4, P1/4, P2/10, P2/11, P2/14, P2/22, P2/5, P2/5, P2/6, P2/9, P2/9, Q1/10, Q1/11, Q1/11, Q1/16, Q1/19, Q1/30, Q1/31, Q1/7, Q1/7, Q2/3, Q2/5, Q2/6, S/10, S/10, S/10, S/11, S/12, S/13, S/13, S/14, S/16, S/16, S/19, S/19, S/19, S/19, S/22, S/23, S/24, S/26, S/27, S/4, S/4, S/9, T1/10, T1/10, T1/10, T1/11, T1/11, T1/11, T1/11, T1/12, T1/13, T1/13, T1/13, T1/14, T1/14, T1/15, T1/16, T1/16, T1/19, T1/20, T1/21, T1/21, T1/22,

		T1/22, T1/22, T1/3, T1/3, T1/4, T1/7, T1/8, T2/10, T2/10, T2/10, T2/10, T2/11, T2/11, T2/12, T2/12, T2/13, T2/13, T2/13, T2/15, T2/15, T2/15, T2/15, T2/16, T2/16, T2/17, T2/17, T2/18, T2/19, T2/19, T2/21, T2/22, T2/3, T2/3, T2/4, T2/4, T2/8, T2/9, U1/1, U1/10, U1/10, U1/11, U1/12, U1/13, U1/13, U1/14, U1/15, U1/15, U1/15, U1/16, U1/16, U1/16, U1/16, U1/17, U1/18, U1/18, U1/2, U1/24, U1/24, U1/25, U1/3, U1/4, U1/4, U1/7, U1/7, U1/7, U1/8, U1/8, U1/8, U1/9, U2/10, U2/11, U2/12, U2/12, U2/13, U2/13, U2/14, U2/14, U2/14, U2/14, U2/14, U2/16, U2/17, U2/17, U2/2, U2/2, U2/2, U2/20, U2/25, U2/25, U2/26, U2/27, U2/3, U2/3, U2/4, U2/4, U2/4, U2/6, U2/6, 2/7, U2/8, U2/8, U2/9, U2/9, V1/10, V1/11, V1/13, V1/14, V1/15, V1/18, V1/18, V1/18, V1/20, V1/22, V1/22, V1/22, V1/24, V1/24, V1/24, V1/25, V1/28, V1/28, V1/28, V1/29, V1/29, V1/29, V1/29, V1/3, V1/3, V1/30, V1/30, V1/31, V1/32, V1/35, V1/37, V1/38, V1/38, V1/39, V1/39, V1/40, V1/5, V1/5, V1/5, V1/5, V1/6, V1/7, V1/7, V2/10, V2/13, V2/14, V2/15, V2/18, V2/18, V2/18, V2/20, V2/20, V2/20, V2/20, V2/20, V2/20, V2/21, V2/22, V2/22, V2/23, V2/26, V2/26, V2/29, V2/29, V2/29, V2/3, V2/3, V2/30, V2/30, V2/31, V2/34, V2/34, V2/34, V2/35, V2/35, V2/35, V2/4,
--	--	---

		V2/40, V2/40, V2/41, V2/41, V2/42, V2/44, V2/44, V2/5, V2/5, V2/5, V2/7, V2/7, V2/9, W1/11, W1/15, W1/16, W1/16, W1/17, W1/19, W1/19, W1/2, W1/20, W1/21, W1/21, W1/23, W1/23, W1/23, W1/24, W1/26, W1/26, W1/3, W1/30, W1/31, W1/32, W1/32, W1/33, W1/5, W1/5, W1/5, W1/7, W1/8, W1/8, W2/10, 2/13, W2/14, W2/15, W2/15, W2/16, W2/16, W2/18, W2/19, W2/19, W2/2, W2/2, W2/21, W2/21, W2/26, W2/26, W2/29, W2/3, W2/30, W2/30, W2/31, W2/32, W2/32, W2/32, W2/33, W2/4, W2/4, W2/5, W2/6, W2/6, W2/7, W2/7, W2/7, Y/10, Y/10, Y/12, Y/13, Y/15, Y/15, Y/16, Y/17, Y/17, Y/18, Y/19, Y/20, Y/20, Y/21, Y/22, Y/22, Y/22s, Y/23, Y/24, Y/25, Y/9] [o]δο [Q1/15, T2/21] {οδο} [T1/4] ο[δ]ο [V2/39s] ο[δο] [P2/24]
οδομο	(= οδο + -μο)	οδομο [T1/6, T2/6, V1/11, V2/11, Y/12, Y/12]
οηβορογο (?)	kişi adı	οηβορογο [T1/7, T2/7]
οηζο, οοηζο	güç, kabiliyet	οηζο [T1/13, T1/3, T2/3, V1/40, V2/44, W1/32, W2/33]
οηλ-	getirmek	οηλαδο (istek.3.tk.) [T1/18, U1/22, U2/24, V2/33]

οιγνο	kıtlık	οιγνο [P2/12]
οιζαδανο	anlamı belirsiz sözcük	οιζαδανο [V1/18, V2/19]
οιζι-	yaralamaya teşebbüs etmek	οιζιανο (istek.1.tk.) [N1/22]
οιζινδδιγο	geçerli	οιζινδδιγο [Q1/14, V1/11, V1/38, V2/10, V2/43, W1/11, W1/31, W2/10, W2/32]
οιαγο	köy	οιαγο [V1/10, V1/16, V1/8, V2/10, V2/12, V2/7]
οιλαργανο	Vilargan, bölge adı	οιλαργανο χοδδηο [N1/8, N2/4]
οιλιστο κιρδο	sonlandırmak	οιλιστο κιρδο (mastar.geç.zam.) [Q1/26]
οινδμαργο	Vind-marg, erkek adı	οινδμαργο [P1/5, P2/14] [οινδ]μαργο [P2/9s]
οιραζοφινζο	Wiraz-finz, kadın adı	οιραζοφινζο [Q1/1] οιραζοφινζ[ο] [Qv1-2]
οιραλανο	Wiralan, aile adı (?)	οιραλανο [N1/20, N2/11]
οισαρο, οοσαρο	savunma	οισαρο [U1/24, U2/24s, W1/30]
οισβοργομαρηγο	Wisburg-mareg, erkek adı	οισβοργομαρηγο [Q1/12]
οισβοροζινυο σαμοσιτανο	Wispur-ziniy, kişi adı	οισβοροζινυο σαμοσιτανο [W1/2s, W2/2]
οισηρ-	münakaşa etmek, savunmak	οισηραδο (istek.3.tk.) [S/19,

		<i>T1/18, U1/22, U2/23, W2/25, W1/24]</i>
οισηρινδο	hak sahibi	οισηρινδανο (ζοğ.) <i>[S/22s]</i>
οισκαβδο	itiraz	οισκαβδο <i>[Q1/22]</i>
οισλογδο	prenses	[στορογο] τοροσανζο οισλογδο <i>[T2/20]</i> οισλογδο καδαγοστανο <i>[T1/2, T2/2]</i> οισλογδο καδαγοστανο φινζο <i>[T1/21, T2/20]</i> στορογο τοροσανζο οισλογδο <i>[T1/1, T1/20, T2/1]</i>
οισο → οισπο		
οισπο, οισο	tüm, bütün, her	οισπο <i>[P2/18, Q1/15, Q1/33, U1/11, V1/11, V1/20, V1/32, V1/32, V1/32s, V1/33, V1/33, V1/37, V2/11, V2/20, V2/35, V2/36, V2/36, V2/37, V2/37, V2/37, V2/42, W1/11, W1/17, W1/27, W1/27, W1/27, W1/28, W1/28, W2/10, W2/16, W2/27, W2/27, W2/27, W2/27, W2/28, W2/28, W2/31]</i> οισπουανο (ζοğ.) <i>[S/22]</i>
οιστο	20, yirmi	σαδο ρ' οδο οιστο κ' <i>[W1/31s, W2/32]</i>
οιταβο	(= οιο + αβο)	οιταβο ά'πανο <i>[N1/19, N2/10]</i> οιταβο ιαοσηδανο ζοριγο <i>[S/17,</i>

		U2/11s] οιταβο ιοσηδανο ζαμανο [U1/10]
οιτο	bu zamandan... bu zamana kadar...	οιτο ... οιτο καλδο [Q1/23-24]
οιχαρηγανο	kira	οιχαρηγανο κιρδο [W1/20, W2/18, V2/25, V1/24]
οιχαρηγανοβωστιγο	kira sözleşmesi	οιχαρηγανοβωστιγο [V1/30, V2/32s]
οιχοασο	kayıp	οιχοασο [N2/12s]
οιχρινο	kira	οιχρινο κιρδο [P2/17]
οκοσακο	Ukusak, üzüm bağı adı	οκοσακο [U1/12, U2/15]
ολο	eş, kadın	ολο [N1/16, N2/8, Q1/11] [ο]λο [Q2/9]
οοηζο → οηζο		
οολοβαρο	başlık parası	οολοβαρο [V1/25, V2/25, W2/19, W1/21]
οονο	anlamı belirsiz sözcük	οονο [T1/7, T2/7]
οοοαρο → οαοαρο		
οορωλανο → ορωλανο		

οορωλο → ορωλο		
οοσαρο → οισαρο		
ορλανο → ορωλανο		
ορλο → ορωλο		
ορωλανο, ορλανο, ορωλοιανο, οορωλανο	(Wahş-mareg) Urolan, Urolyan	οορωλανο [W1/6, W2/5] οαχβομαρηγο ορωλοιανο [U2/4] οαχβομαρηγο ορλανο [U2/6] οαχβομαρηγο ορωλανο [U1/19, U1/4, U2/26] οαχβομαρηγο ορωλανο [U2/20]
ορωλο, ορλο, οορωλο	Urol, Wurol, erkek adı	ορωλο [U1/19, U1/4, U2/20, U2/6] ορλο [U2/4] οορωλο [W1/26, W1/5, W2/26, W2/4] οορωλο πορο [W1/6, W2/5]
ορωλοιανο → ορωλανο		
οτακαλδο	(= οδο + τα- + καλδο)	[οτα]καλδο [P2/23]
οτασιδο	(= οδο + τα- + ασιδο ¹)	οτασιδο [P2/23]
οτασο	(= οτο + ασο)	οτασο [Q1/8, Q2/7]
οτο	ve; bağlaç	οτο [N1/26, N1/28, N1/30, N2/18, N2/20, P2/15, P2/19, Q1/27, S/16, S/23, S/2]

οχβμαρηγο → οαχβομαρηγο		
π´	80, seksen	π´ [Q1/30, Q1/30]
παβτο		
παδαρδδιγο → παδοαρλιγο		
παδαχβαν-, παδοαχβαν-	hakki olmak, hakka sahip olmak	παδαχβανηδο (gen.zam.2.çk.) [T1/10, T2/10] παδαχβανηι (gen.zam.2.tk.) [T2/8] παδαχβανηι{ι}ο (gen.zam.2.tk.) [V1/21s] παδαχβανηιο (gen.zam.2.tk.) [T2/12, T1/8, V2/22, W1/18, W2/16] παδαχβανινδο (gen.zam.3.çk.) [V1/26s, V2/28, W1/22, W2/20, W2/23] παδαχβανο (emir.2.tk.) [T1/12, Y/14] παδοαχβανηδο (gen.zam.2.çk.) [P1/7, P2/15] παδοαχβανηιο (gen.zam.2.tk.) [Q1/19, P2/18] ναγο παδαχβαναδο (olsz.istek.3.tk.) [S/16,

		ναγο παδαχβαναμο (gen.zam.1.çk.) [S/12s, ναγο παδαχβανινδο (olsz.gen.zam.3.çk.) [W1/23, W2/21] ναπαδοαχβαναμο (olsz.gen.zam.1.çk.) [Q1/26] ναυο παδαχβανινδο (olsz.gen.zam.3.çk.) [V1/27, V2/28]
παδαχβανο	söz sahibi	παδαχβανο [T1/15, T2/16]
παδαχνωρο	karşılık	παδα(χ)νωρο [T1/12] παδαχνωρο [T2/13]
παδδιστο	söz, yemin	παδδιστο [Y/10, Y/21]
παδοαρλιγο, παδοιαρλιγο, παδαρδδιγο	karşı taraf	παδοαρλιγο [Q1/31, U2/26,] παδαρδδιγο [S/24, S/27] παδοιαρδδιγανο (çoğ.) [V1/39 V2/43s, W1/32, W2/32] παδοιαρλιγανο (çoğ.) [U1/25, T2/19, T1/20]
παδοιαρλιγο → παδοαρλιγο		
παδουαμονδδινδο → παδουαμονδο		

παδουαμονδο, παδουαμονδδιγ-	sınır, hudut	παδουαμονδο [U1/11, U2/14s, V1/15, V1/16, V1/17, V1/18, V2/15, V2/16, V2/18, W1/12s, W1/13s, W1/14, W1/16, W2/11, W2/12, W2/13] παδουαμον(δ)ο [V1/15] παδουαμονδδιγινδο [V1/13, V2/12s]
παλαγο	Palag, bir kale ve bölge adı	παλαγο [V1/17, V2/17]
παλακανο → παλκανο		
παλκανο, παλακανο, παλοκανο	Palkan, Palakan; bir üzüm bağı adı	παλκανο [U2/16, U2/17, Y/19] παλακανο [U1/13, U1/14]
παλο	aile	παλο [U1/10, U1/18, U2/11]
παλοκανο → παλκανο		
πανζασο	50, elli	σαδο ρ' οδο πανζασο ν' [V1/11] σαδο ρ' οδο πανζασο {ο} ν' [V2/10] πανζασο ν' [W2/14, W1/15]
πανο	pan, madeni para	α' πανο [N1/19, N2/10]
παραγανο	ekim, ekme	παραγανο [V1/21, V2/21]
παραλαδο	(geç.zam.göv.) satmak	παραλαδο (geç.zam.3.tk.) [P1/4,

		P2/7, V1/10, V1/7, W1/16, W1/20, W1/9, W2/14, W2/18, W2/9] παράλαδο (mastar.) [P1/8, P2/16, T1/12, T2/12, V1/24, V1/5, V2/18, V2/25, V2/7, V2/9, W1/5, W2/4]
παρβαρμιγο → παροβαρμιγο		
παρμανο, παρομανο	yetkili, söz sahibi	παρμανο [N1/29, Q1/33, S/27s, V1/40, V2/44s, W1/30, W1/33, W2/33] παρομανο [T1/22]
παρο ²	borç, alacak miktarı; yükümlülük	παρο [Q1/14, S/21, U2/8, W2/6, W2/7, Y/20, Y/9]
παρο ²	dahası, ötesinde, haricinde	παρο [V1/13, V2/15]
παροβαρμιγο (?)	anlamı bilinmeyen sözcük	παροβαρμιγο [N1/28, N2/20] παρβαρμιγο [Q1/32]
παροβωστιγο	borç sözleşmesi	παροβωστιγο [Q1/2, Q1/27, Q1/31s, Q2/2]
παρογανο → βαρονανο παρογανο		
παροιφταοο	duvar (?)	λιζο παροιφταοο [N1/16, N2/8]
παροιαβιγο	kullanımda olan, tasarruf edilen	παροιαβιγο [V1/7s]
παροκινο	hedeğin ötesi	παροκινο [V1/13, V1/14, V2/13, V2/14]

παρομανο παρμανο	→	
παροπαζο	Parpaz, yer adı	παροπαζο χοδδηο [N1/7, N2/3]
παρσαγγο	Parsi	παρσαγ[γο] [Q1/14] παρσαγγο [P2/13, Q1/15, Q1/30, Q1/30s]
παρσο	sonra, ardından; üzerine	παρσο ανδαρονιο ρωσανο [T1/8, T1/8] παρσο ανδορονιγο [U2/20] παρσο ανδορονιγο ρω(σο) [U1/18] παρσο ζονδδαιο οδο δδρογο κερδο [T1/4] παρσο μα(βα)ρο ζαμανο [V1/23, παρσο μαβαρο ζαμανο [N1/14, N2/7, T1/15, T2/16, T2/8, T2/8, U1/18, U2/19, V1/19, V1/30s, V2/24, V2/31, W1/18, W2/17, W2/18, W2/2] παρσο παραλαδο [V1/24, V2/25, W1/20] παρσο παραλαδο αμβαγαδο [T1/12, T2/12] παρσο τογδο ταοανο [N1/26,

		N2/18, V1/38, V2/44, W1/32, W2/32s]
παχρῦο	evlilik bağı	παχρῦο [T1/17, T2/17]
πηδαγο	görünen	πηδαγο βοοαδο [N1/21, N2/11, W1/25]
πηρο	inanç	πηρο [T1/10, T1/21, T2/9, T2/20]
πιδαργανο	baba tarafından akrabalar; ata mirası	πιδαργανο [N1/17, N2/9, V1/26, V1/8, V2/28, W1/22, W2/20, W2/8]
πιδδι, πιδδιγο, πιδδιιο, πιΔιο	(= πιδο + ειο)	πιδδι [T1/22, πιδδιγο [V1/20, V2/20, W1/18, W2/16] πιδδιιο [S/14, T1/13, T1/17, T1/9, T2/17, T2/21, T2/8, Y/26] πιΔιο [S/16]
πιδδιγο → πιδδι		
πιδδιιο → πιδδι		
πιΔιο → πιδδι		
πιδο	için; dolayı; hakkında; konusunda; ilgili; kadar; ile	[πιδο μιλα]γγο [P2/6] {πιδο} [S/17] βαβαγγο παρο [Y/9, Y/20] οδαναγγο γαο'ιοανο [Y/21] πιδ[ο ...] [P1/7] πιδο ά'μανο [Q1/17]

		πιδο αβιρταδανο [N2/13] πιδο αγαδαγο ιανο [S/5] πιδο αγγαραγο [T1/9, T2/9] πιδο βαβαγγο αχασο [Y/20, Y/24] πιδο βαγαγγο [T1/21] πιδο βαγαγγο πηρο [T2/20] πιδο βαλινζακο [P2/21] πιδο βανοζινιαγγο ζαοο [T1/3, T1/4s, T2/3, T2/5] πιδο γαλιγο [P2/21] πιδο γαοανο [T1/12, T2/12, P2/17] πιδο δ' [V1/18, V2/18] πιδο Δαγογγο ιαοαρο [S/12, πιδο δαγογγο ιο(ο)αρο [U1/5, πιδο δαγογγο ιοοαρο [U2/5, πιδο δδραχμο [V1/10, V2/10, W1/10, W2/9] πιδο δογγο ιαοαρο [W1/6] πιδο εμο ροζγο [U1/21, U2/12, U2/22] πιδο ζαοο [N1/15] πιδο ζαυρο ναγαμβαμο [N2/7] πιδο ζιανο [Q1/23]
--	--	---

		πιδο ζιανο [Q1/28] πιδο ζινο [T1/18, T2/18] πιδο καδαμο υαρσο [N1/21, N2/12, N2/13] πιδο μαναγγο πιδοοαυανο [U2/27] πιδο μαχαγγο [S/21] πιδο μιλαγ[γ]ο [Q1/8] πιδο μιλαγγο [V1/4, V2/4, W1/4, W2/3] πιδο μιλανο [U2/3] πιδο ναμο ιεζιδασο [Y/1] πιδο οαχο [Q1/14, Q1/17] πιδο οδαναγγο παδδιστο [Y/21] πιδο οισπο ζαγγο [P2/18] πιδο σανο [T1/7, T2/7] πιδο σηρο βινζο [T1/7] πιδο σπασο [P2/17] πιδο σπασο παδα(χ)νωρο [T1/12] πιδο σπασο παδαχνωρο [T2/13] πιδο σποριγο [ο]αυαγο [U2/7] πιδο σποριγο οαυαγο [U1/7, W2/9] πιδο στορογο γαοανο [T1/7, T2/7]
--	--	---

		πιδο στορογο πηρο [T1/9, T2/9] πιδο υ[ον]α[μοδανο [T2/9] πιδο υαφκο [N2/13] πιδο υοναμοδανο [T1/10, πιδο χαλασο [P1/9, P2/20] πιδο χοβο ϋουο [U2/27] πιδο χοβο αφχαλο [T1/21, T2/21] πιδο χοβο αφχαλο [Y/13] πιδοο πιδοφαρο σιδομο [T2/14]
πιδοβιλδο	az ötesi, ilerisi	πιδοβιλδο [V1/13, V1/15, V2/15]
πιδογαμοβαργο	elçi	πιδογαμοβαργο [T1/22] πιδο[γαμοβαργο] [T2/22s]
πιδοκαρδο	engel	πιδοκαρδο [V1/33, V1/33s, V2/36, W1/27, W2/27, W2/28]
πιδοκαρλ-	engel olmak, alıkoymak	πιδοκαρλαδο (istek.3.tk.) [, V1/31, V2/31, V2/33, W1/24, W2/25] πιδοκαρλαμο (istek.1.çk.) [V1/35, V2/40, W1/29, W2/29]
πιδοκιρτο	engel olmak, alıkoymak,	πιδοκιρτο (matar.) [P2/17, T1/12, T2/12s, V2/28s, W1/23, W2/20] ναυο πιδοκιρτο (olsz.matar.) [V1/29]

πιδοο → πιδο		
πιδοοασ-	beyan etmek, beyanda bulunmak; sözleşme yapmak	πιδοοασαδο (geç.zam.3.tk.) [S/4, U1/4, U2/4, V1/5, V2/4, W1/4, W2/4]
πιδοοασινδδιγο, πιδοοασινδο	beyan eden, beyanda bulunan	πιδοοασινδανο (çoğ.) [Q1/20, Q1/17, Q1/22, S/15, S/18, S/20, S/21] πιδοοασινδδιγανο (çoğ.) [V1/32, V2/30, W1/29, W2/6, W2/29]
πιδοοαν-	rica etmek, ricada bulunmak	πιδοοαναδομο (dilek.geç.zam.3.tk. + -μο) [Y/7]
πιδοοανανο	istek, rica	πιδοοανανο [U2/27, Y/6s, Y/12]
πιδοφαρο	hürmetine	πιδοφαρο [T1/5, T1/13, T2/6, T2/14]
πιριφτο	mirasçı	πιριφτο [U1/18, U1/10, U2/11]
πιρωζοβαρνο	Piroz-barn, bir bölge adı	πιρωζοβαρνο [W1/13, W2/12]
πισαγδο, πιδοσαχτο	anlaşmak, kabul etmek	πισαγδαμο (geç.zam.1.çk.) [N1/14, N2/6s] πιδοσαχτο (geç.zam.s.-f.) [V1/12, V2/11, W1/11s, W2/10]
πισιδο	sonra, bunun üzerine	πισιδο [U1/7, U2/8]
πισο	huzurunda, önünde; önce	αβο λαδο πισο [U1/22, U2/24] αβο λαδοβαρανο πισο [U2/25] αβο πισο [U1/24]

		πισο βαγο οαχβο [V1/2, V2/2, W1/1, W2/1] πισο βαιοριζμο [U1/2] πισο δδ[ηβοραζο] [P2/5] πισο δδηβοραζο [Q1/7] πισο μανδαρουανισο αζαδοκαρο [P2/6, Q1/7] πισο μισο αζαδοκα{α}ρανο [U1/3, πισο μισο αζαδοκαρανο [U2/3] πισο μισο υαμαχοανδο [W2/3, W1/3, V1/3, V2/2] πισο οαρανο σπανδογανο [U2/2, πισο οαχββαγο [U1/2, U2/2] πισο οισβοροζινιο σαμοσιτανο [W1/2, W2/2] πισο πορ[••]πο σαμοσιτανο [U2/1] πισο ποροκο σαμοσιτανο [U1/2] πισο σηρο τορκο [S/3, S/11] πισο σιτο γαζο υομαρογαρο [S/11, πισο σορηνο [N1/9, N2/4] πισο σωρο [V1/3, V2/3]
--	--	---

		πισο ταρχανο [Q1/6, Q2/5] πισο φραμαριζμο βαβορανο [N1/5, N2/2] πισο χολχανο [N1/8, N2/3] πισο χοσαροο ταρχανο [P2/5]
πισοοοαριγο (?)	<i>anlamı bilinmeyen sözcük</i>	πισοοοαριγο [N1/28, N2/20, Q1/32]
πιτανο	söz, güvence	πιτανο [S/24, Q1/28, V1/36, V2/41, W2/30]
πιτανοβωστιγο	taahhüd sözleşmesi	πιτανοβωστιγο [N1/2s, N2/1, N1/26, N2/18s]
πιτιυ- / πιταδο	garanti etmek; söz vermek	πιτιαμο (gen.zam.1.çk.) [V1/32, V2/34, W1/26, W2/26] πιταδαμο (geç.zam.1.çk.) [N1/31, πιταδαμο (geç.zam.1.çk.) [S/25] πιταδδηιο (dilek.geç.zam.3.tk.) [V1/32, V1/37, V2/34, V2/41, W1/27, W2/30] πιταδδ(η)ιο [W2/26s] πιτιεμαζο (gen.zam.1.tk. + αζο) [N1/10, N2/4]
πορ[••]πο → ποροκο		
πορδδιγο	borçlu	πορδδιγο [W2/6]

πορο	oğul	βιανοβιδο πορο [N1/10s] βητο πορο [N1/12] ναπιδο πορο [N1/17] βηκο πορο [T1/3,] βητο πορο [N2/6] βιανοβιδο πορο [N2/5] πορο [N1/22, N1/23, N1/25, N2/14, N2/15, N2/18, P2/11, P2/14, P2/9, Q1/12, Q1/13, Q1/20, Q1/6s, Q1/9, T1/15, T1/16, T1/17, T2/15, T2/16, U1/17, U1/19, U1/21, U1/5, U1/5, U1/9, U2/11, U2/18, U2/21, U2/22, U2/5, U2/5, V1/22, V1/25, V1/28, V1/35, V1/9, V2/23, V2/25, V2/34, V2/36, V2/39, V2/8, V2/8, W1/19, W1/21, W1/26, W1/6, W2/16, W2/19, W2/24, W2/26, W2/5, Y/3s] πορανο (ζοğ.) [S/5, W1/5, W2/4, Y/17] υινοσαρο πορανο [Q1/13] βαγομαρηγο πορανο [P2/10] καοο πορανο [P2/8] οαυρανο πορανο [V1/6] βηκο πορανο [W1/10] βηκο πορανο [W2/9] οαυρανο πορανο [V2/5]
ποροβαραγο →		

ποροβαργο		
ποροβαργο, ποροβαραγο	sözcü, temsilci (unvan)	καδαγοστανο ποροβαραγο [T1/22, T2/21]
ποροκο σαμοσιτανο	Puruk Samsitan; kişi adı	ποροκο σαμοσιτανο [U1/2] πορ[••]πο σαμοσιτανο [U2/1]
πορτοβαρσο (?)	<i>anlamı bilinmeyen sözcük</i>	πορτοβαρσο [U1/16] πορτοβαρσο [U2/14]
ποσιγο	Pusig, ay adı	ποσιγο μανυ [W1/1, W2/1]
ποσκο	Pusk, erkek adı	ποσκο [P2/10]
ποσο	koyun	ποσο [U1/8, U2/9]
πωστιγο, πωστιο	belge, evrak, sözleşme	πωστιγο [V1/29, V1/36, V2/32, V2/40, W1/23, W1/30, W2/22, W2/23, W2/25, W2/29, Y/14, Y/7] πωστιο [T1/19, T1/20, T1/21, T2/18, T2/19, T2/21]
πωστιο → πωστιγο		
πωτανο	Potan, erkek adı	πωτανο [S/13, S/4, S/8s, S/29]
πωταρο → πωτανο		
ρ´	100, yüz	δδινανο ρ´ [Y/25] σαδο ρ´ οδο οιστο κ´ [W2/32]

		σαδο ρ' οδο οιστο κ' [w1/31] ρ' [T2/19] ρ' [T1/19, U1/25, U2/26] σαδο ρ' οδο πανζασο {ο} ν' [V2/10] σαδο ρ' οδο πανζασο ν' [V1/11]
ραγο¹	ova, düzlük	ιασκισαγγο ραγο [w1/9, w2/8]
ραζ-	demek, söylenmek	ραζινδο (gen.zam.3.çk.) [N1/11, N1/13, N2/5, N2/6, V1/6, V2/9, V1/17, V2/12, V2/17]
ραμοσητο	Ram-set	[βα]γο ραμοσητο [P2/3] βαγο ραμο[σητο] [Q2/3] βαγο ραμοσητο [P1/3, P/v, Q1/3] β[αγο] ραμοσητο [Q/v3]
ραβτιλαφο	doğruluk, dürüstlük	ραβτιλαφο [T2/15]
ρηγο	geriye kalan	ρηγο [w1/13, w2/12]
ρημαδο → ριμ-		
ριβτο	Rišt (günü)	ρωσο ριβτο [S/1]
ριζμο	Rizm, bölge adı	<ρι>ζμο [V1/1] ριζμο [U1/15s, U2/13, V1/9, V2/9] ριζμο βααραβο [V1/3, V2/3]

ριμ-, ρημ-, αριθμ-	uygun olmak, uymak	ρημαδο (istek.3.tk.) [T2/13] ριμαδο (istek.3.tk.) [V1/26, V2/27, W1/22, W2/20] αριθμαδο (istek.3.tk.) [P2/16] ναριθμαδο (olsz.istek.3.tk.) [Q1/17]
ριμαδο → αριθμ-		
ροζγο	bağ, üzüm bağı	ροζγο [U1/10, U1/11, U1/11, U1/12, U1/12, U1/14, U1/17, U1/21, U1/6, U2/10, U2/12, U2/15, U2/15, U2/16, U2/18, U2/22, U2/6, W1/13, W2/12, Y/19] ροζγανο (çoğ.) [N1/18, N2/9]
ρωβιγο, ρωβιο	Roblu, Rob'dan olan	ρωβιγο [V2/29, W1/25, W2/21, U1/20] ρωβιο [U2/21]
ρωβιο → ρωβιγο		
ρωβο	Rob (şehir)	ρωβο [P2/5, S/8]
ρωβοχαραγγο	Rob <i>harının</i>	[ρω]βοχαραγγο οασαροβιδο [Q2/6] [ρωβο]χαραγγο οασαροβιδο [P2/6] ρωβοχαραγγο οασαρο [Q1/3, Q2/2] ρω[βοχαραγγο οασαρο] [P2/2]

		ρωβοχαραγγο γαζνο [N1/24 N2/16] ρωβοχαραγγο αλβαρο [N1/4, N2/2] ρωβοχαραγγο αλοβαρο [U1/2, U2/1] ρωβοχαραγγο οασαροβιδο [Q1/7]
ρωβοχαρο	Rob <i>hari</i>	ρ[ω]βοχαρο [Q/v4] ρωβ[οχαρο] [P1/3] ρωβοχαρο [N1/7, N2/3, P/v3, P2/5, Q1/6, Q2/5, V1/14, V2/14] ρωβοχαρο μαρηγο [N1/12, N1/13, N2/5, N2/6, V1/6, V2/5, W1/6, W2/5] ρωβοχαρανο (ξοğ.) [N1/9, N2/4, U1/2]
ρωσο	gün	ασο ανδορονιγο ρωσο [V1/19, V1/23, V1/30, V2/24, V2/31, W1/18, W2/17] ασο μανδορονιγο ρω[σο] [P2/19] ασο μανδορονιγο ρωσο [S/17, S/17] κοαδασο μανδορονιγο ρωσο [N1/14, N2/7] παρσο ανδορονιγο ρω(σο)

		[U1/18, N1/1s, N2/1, P1/1, P2/1, Q1/1, Q2/1, S/1, W2/24] ρωσο ρωσο [T1/14, T2/14] ρωσανο (çoğ.) [T1/8, T2/8]
ς´	6, altı	υ´ μ´ ς´ [P1/1, P2/1] ς´ [U1/8, U2/9]
σ´	200, iki yüz	δδραχμο κοοαδο σ´ [S/26] σ´ δδραχμο [S/26]
σ{α}ηρο → σηρο		
σαβαγο	ekin	σαβαγο [U1/16, U2/14]
σαβοουο → σαβουο		
σαβουο → βιλγανο		
σαγισο, σισο	bir şey; şey; bir	σαγισο [U1/22] υαρσο σαγισο [U1/9, U2/10]
σαγονδαβο	(= σαγονδο + αβο)	σαγον(δ)αβο [N2/19] σαγονδαβο [N1/27] σαγονδαβο [V1/40, V2/45, W1/16, W1/33, W2/14, W2/33]
σαγονδο	gibi, göre; tümüyle; (her) nasıl (bağlaç)	σαγονδο [N1/29, N1/31, N2/21, S/25, V1/17, V1/26, V1/36, V2/18, V2/27, V2/41, W1/22, W2/20, W2/30]

σαδο	100, yüz	ρ' σαδο [T2/19, U2/26] σαδο ρ' οδο πανζασο ν' [V1/11] σαδο ρ' οδο πανζασο {ο} ν' [V2/10] σαδο ρ' οδο οιστο κ' [W1/31, W2/32]
σαλαρο	yönetici	σαλαρανο (ζοğ.) [V2/13, V1/13]
σαμιγγανο	Samingan, yer adı	σα[μιγγανο] [P2/8] σαμιγγανο [N1/3, N2/2, P1/2, P2/2, Q1/10s, Q1/2]
σαμοσιτανο	Samsitan	οισβοροζινιου σαμοσιτανο [W1/3, W2/2s] ποροκο σαμοσιτανο [U1/2] πορ[••]πο σαμοσιτανο [U2/1]
σαμοσιτο	Samsit, erkek adı	σαμοσιτο [N1/10, N1/21, N1/23, N2/14, N2/15, N2/4, N/v1]
σανδαρανο	Sandaran, yer adı	αβο σανδαρανο [N1/4, N2/2]
σανδο	Sand, erkek adı	σανδο [V1/9, V1/22, V1/28, V2/22, V2/35, V2/8]
σανο	keyif, zevk	σανο [T1/7, T2/7]
σαοαλο, σαοοαλο, σοοαλο	sonra; ondan sonra; buradan itibaren	σαοαλο [V2/12] σαοοαλο [P2/15]

		σοοαλο [U1/18, U1/9, U2/11, U2/18]
σαοανο → σινζο σαοανο		
σαοοαλο → σαοαλο		
σαπανδαγανο → σπανδαγανο		
σαπισινδο → σπισ-		
σαρδο	yıl	σαρδο [U1/14, U1/14, U2/12, U2/12]
σασκιγο	üst, üstün	νασασκιγο [Q1/27]
σασκο	aracılığıyla; üzerine	σασκο καμυρδοφαρο βηκο [T1/2] σασκο καμυρδοφαρο [T2/4]
σασκοφαγο	(= ασασκο + -φαγο)	σα(σ)κοφαγο [U1/8] σασκοφαγο [U2/9]
σαχοανο, σαχονο	konu, mesele, husus	σαχοανο [P2/7, Q1/9, S/10, S/10, S/16, T1/22, T2/21, V1/4, V2/4, W1/4, W2/4, Y/26] σαχοα[νο] [Q2/7]
σαχονο → σαχοανο		
σαχσ-	değer belirlemek, değer biçmek	σαχσαδο (geç.zam.3.tk.) [W1/7, W2/6]
σηλοσιγο	bir asma türü (?)	σηλοσιγο [U1/16, U2/14]

σηρο¹	kullanım, ihtiyaç	σ{α}ηρο [T2/7, σηρο [T1/7]
σηρο²	ser, unvan, başkan	σηρο μαρηγο [W1/10, W2/9] σηρο τορκο [S/3, S/6, S/11] βαγο σηρο [Y/11] [σηρο] το[ρκο] [S/vl-2]
σιδαβο → ασιδαβο	(= ασιδο ¹ + αβο)	
σιδο → ασιδο¹		
σιδομο	(= ασιδο ¹ + -μο)	σιδομο [T1/13, T1/7, T2/14, T2/7]
σι-	görülmek	σιαδο (geç.zam.3.tk.) [Y/12]
σιμιγγο	gümüş	σιμιγγο [V1/10s, V1/38, V2/10, V2/43, W1/10s, W2/10, W1/31, W2/32]
σιμινο	gümüş	σιμινο [N1/19, N2/9, Q1/14]
σινζο σαοανο	Sinz Sawan, erkek adı	σινζο σαοανο [W1/14, W2/12]
σισο → σαγισο		
σιταγο	anlamı belirsiz sözcük	σιτα{α}γο [U1/16] σιταγο [U2/14]
σιτο²	Sit, erkek adı	σιτο [S/11, S/3]
σογγο	gibi, göre	σογγο [T2/13, U1/11, U1/15, U1/23, U2/13, U2/19]

σοδο	bolluk, bereket	αβο σοδο οιγνο [P2/12]
σοοαλο → σαοαλο		
σορηνο	Suren, erkek adı	σορηνο [N1/9, N2/4, N/v4]
σορχινο λιζακο	Surh Lizag, bölge adı	σορχινο λιζακο [V1/10, V2/9]
σοφαρο	4, dört	σοφαρο [W1/16]
σπαλοβιδο	komutan	καδαγοστανο σπαλοβιδο [T1/23, T2/22]
σπανδαγανιγο	Spandagan'a mensup	σπανδαγανιγο [V2/39]
σπανδαγανο, σαπανδαγανο, σπανδογανο	Spandagan, Sapandagan, Spandugan; aile adı, bölge adı	σαπανδαγανο [V1/15] σπανδαγανο [V1/14s, V1/17, V1/3, V1/6, V2/15, V2/17, V2/3, V2/6] σπανδογανο [U2/2] σπανδαγανηλο αγγαραγο [V2/15]
σπανδογανο → σπανδαγανο		
σπασινδο	(= σπασο + -ινδο (→ αστο))	σπασινδο [Y/5]
σπασο	ibadet, hizmet	σπασο [P2/17, Q1/4, Q2/3, T1/12, T1/14, T2/13, T2/15, V1/3, W2/2] [σπασο] [P2/3]
σπαχνιο	hizmete bağlı	μανο σπαχνιο [T2/11]

σπισ-, σαπισ-	hizmet etmek	σπισαμο (gen.zam.1.çk.) [S/6, σπισινδο (gen.zam.3.çk.) [U2/2] σπ(ισ)ινδο (gen.zam.3.çk.) [U1/2] σαπισινδο (gen.zam.3.çk.) [V2/2, W1/2] σπισο (emir.2.tk.) [T1/14, T2/15]
σποριγο	tam, eksiksiz, tüm, bütün; tümüyle	σποριγο [Q1/18s, Q1/25, U1/7, U2/7, V1/11, V2/11, W1/11, W2/10, W2/9]
σταδο → αστο		
σταμβο	yaralama	σταμβο [Y/23, Y/23s]
στοργο, στορογο	büyük, yüce	στοργο [V1/2, V2/3, W1/2, W1/7, W2/2, W2/6] στορογο [T1/1, T1/10, T1/20, T1/3, T1/7, T2/1, T2/3, T2/4, T2/7, T2/9] [στορογο] [T2/20]
στορογο → στοργο		
στωρο	siğır	στωρο [Q1/21]
στωροβαλο	hayvan	στωροβαλο [N1/19, N2/10]
στωφ → αστωφ		
σωγανδο	yemin	σωγανδο λαδο [Q1/27]

σωρο	Sor, erkek adı	σωρο [V1/3, V1/34, V1/5, V2/3, V2/33, V2/38, V2/5]
τ'	300, üç yüz	τ' οδο μισο δαρφηλο [V1/38, V2/43]
τα-	böylece, o hâlde	[οτα]καλδο [P2/23] οτασιδο [P2/23]
ταβ-	(mühür) basmak, mühürlemek	ταβδο (geç.zam.3.tk.) [S/30, U2/26, U2/27, T1/21, T2/21]
ταδαβο	(= ταδο + αβο)	ταδαβο [T2/14]
ταδαζο	(= ταδο + αζο)	ταδαζο [N1/23, N2/15, V2/33]
ταδανο	(= ταδο + -ανο ¹)	ταδανο [S/21]
ταδασο	(= ταδο + ασο)	ταδασο [V2/42, W2/31]
ταδδηιο¹	(= ταδο + -δηιο)	ταδδηιο [Q1/23]
ταδδηιο²	(= ταδο + -ηιο ¹)	ταδδηιο [P2/12, P2/17s, U1/23s, U2/24]
ταδο	böylece, böylelikle; sonra; ve (bağlaç)	[τα]δο [T1/8] ταδο [N1/29, N2/21, P1/11, P1/7, P2/13, Q1/14, Q1/17, Q1/18, Q1/19, Q1/29, Q1/33, S/10, S/16, S/25, T1/10, T1/14, T1/19, T1/22, T1/4, T2/10, T2/18, T2/21, T2/3, T2/5, T2/8, U1/11, U1/15, U1/16, U1/6, U1/9, U2/10, U2/12, U2/17, U2/27, U2/7, V1/31, V1/37, W1/25, W1/30, W2/14, W2/25, W2/6, W2/8,

		Y/11, Y/24, Y/6] ταδαβο [T2/14] ταδαζο [N1/23, N2/15, V2/33] ταδανο [S/21] ταδασο [V2/42, W2/31] ταδδηιο [Q1/23] ταδδηιο [P2/12, P2/17s, U1/23s, U2/24] ταδομο [T1/3, V1/17, V2/17, V2/7, W1/16, W1/7, W1/9]
ταδομο	(= ταδο + -μο)	ταδομο [T1/3, V1/17, V2/17, V2/7, W1/16, W1/7, W1/9]
ταδονο	<i>todun, tudun;</i> bir unvan, kumandan (bk. Wilkens 2021: 725)	γαζο ταδονο [S/3, S/6, S/11]
ταζανο, ταζανο	Arap (dirhemi)	δδραχμο ταζαγο [V2/10, W1/10, W1/31, W2/10, W2/31] δδραχμο ταζαυο [V1/10]
ταζαυο → ταζαγο		
ταζιγο	Arap	ταζιγο [W1/25, W2/21]
ταζιαγγο	Arap	ταζιαγγο γαζιτο [W2/6, W2/7]
τακο	Tak, erkek adı	τακο [N1/12, N1/25, N1/30, N2/17, N2/21, N2/5]
ταληλο	orada	ταληλο [T1/5s, T2/6]

ταμαχαγγο, τομαχαγγο	sizin	[τ]αμαχαγγο [P2/21] τα(μα)χαγγο [W2/16] ταμαχαγγο [P2/11, P2/24, Q1/13, Q1/16, V1/22, V1/28, V2/23, V2/36, V2/8, U1/21]
ταμαχο → τομαχο		
τανο	biri, birisi; kendi	τανο κισο [T2/18] τανο [Y/4s]
ταο, ταοο¹	2. kişi zamiri: sen (<i>oblik</i>)	ταο [U1/13, U1/15, U2/13, U2/16] ταοο [P2/13s, P2/14, Q1/15, T1/12, T1/14, T1/17, T1/17, T1/5, T1/5, T2/13, T2/14, T2/17, T2/17, T2/2, T2/3, T2/5, T2/5]
ταοαγγο → ταοοαγγο		
ταοανο, ταοοανο	ceza, para cezası; tazminat	ταοανο [N1/26, N2/15, N2/16, N2/18, S/25, T1/19, T1/19, T2/19, V1/37, V1/39, V1/39, V2/42, V2/43, V2/44, W1/31, W1/32, W1/32, W2/31, W2/32, W2/33] [ταοανο] [T2/19] ταοοανο [Q1/29, U1/24, U2/25, Y/24s] {ταοανο} [N2/16]
ταοο¹ → ταο		
ταοο²	maddi varlık, mal varlığı	ταοο [W2/7]

ταοοαγγο, ταοαγγο	senin	ταοαγγο [N1/25, N1/30, N2/17, N2/22, T1/17, U2/22, U2/8, W1/19, W2/24] ταοοαγγο [Q1/20]
ταοοανο → ταοανο		
ταπαγλιγο → ταποαγλιγο		
ταποαγλιγο, ταπαγλιγο	Tapaglıg; <i>Tapıgılıg</i> kişi adının bir bölümü (bk. Wilkens 2021: 674)	[ταπαγλι]νο υλιτοβηρο [P2/4s, ταπαγλινο υλιτοβηρο [Q1/5s] ταποαγλιγο υλιτοβηρο [N1/6, N2/3] χοτολο ταπαγλιγο [T1/20, T2/20] χοτολογο ταπαγλιγο [T1/2, T2/2]
ταρμιδδιγο	Tarmidli, Tarmid yerleşigi	[ταρμ]ιδδιγο [Q2/8] ταρμιδδιγο ζαδαγο [Q1/9s]
ταρσο	saygı	ταρσο [T1/21]
ταρχανο	<i>tarhan</i> , bir unvan; kişi adının bir bölümü (bk. Wilkens 2021: 677)	ιενηλο ταρχανο [N1/8, N2/3] πισο ταρχανο χοσαροο [Q1/6, πισο ταρχανο χοσα[ροο] [Q2/5, πισο ταρχανο πορο [Q1/6, πισο χοσαροο ταρχανο [P2/5, [χοσα]ροο ταρχανο [P/v4] ταρχανο [Q/v5]

ταχμο κινο	su kanalı	ταχμο κινο αββο [W2/13,
τιδο	bu (işaret zamiri; işaret sıfatı)	τιδο [T1/6, T2/6]
το¹, τοο, τογο¹, τοουο	2. tekil kişi zamiri: sen	το [U1/9, U1/17, U2/10, U2/18] τοο [T1/8, T1/8, T2/13, T2/8, T2/8, V1/22, V1/22, V1/22, V2/22, V2/22, V2/22, W1/19, W1/19, W2/16, W2/16] τογο [Q1/19] τοουο [T1/13]
τογγανουσπαραιο	Tonga-spara	τογγανουσπαραιο [Y/1]
τογδο → τωζ-		
τογο¹ → το¹		
τομαχαγγο → ταμαχαγγο		
τοο → το¹		
τοουο → το¹		
τορκο	Türk	πισο σηρο τορκο [S/3, S/11] οδαβο σηρο τορκο [S/6] [σηρο] το[ρκο] [S/vl-2] τορκο [W1/25, W2/21]
τοροσανζο	Türk (sıfat)	στορογο τοροσανζο οισλογδο

		[T1/1, T1/20, T2/1] [στορογο] τοροσανζο οισλογδο [T2/20]
τοχμανο	tohum	τοχμανο [W1/15, W2/13]
τωζ-/τογδο	ödemek	τωζαδο (istek.3.tk.) [T1/19, T1/20, T2/19, U1/24s, U1/25, U2/25, Y/24] τωζα[δο] (istek.3.tk.) [T2/18] <τωζαδο> (istek.3.tk.) [U2/26] τωζαμο (istek.1.çk.) [N1/24, N1/26, N2/16s, N2/18, P1/11, Q1/29, Q1/31, S/25s, S/27, V1/37, V1/39, V2/42, V2/44, W1/31, W1/32, W2/31, W2/32] τωζανο (istek.1.tk.) [N2/15s] τογδο (geç.zam.3.tk.) [N1/26, N2/18, V1/39, V2/44, W1/32, W2/33]
υ´	400, dört yüz	υ´ ζ´ [N1/1, N2/1] υ´ μ´ θ´ [Q1/1, Q2/1] υ´ μ´ ς´ [P1/1, P2/1] υ´ ο´ [S/1] υ´ ο´ η´ [T1/1, T2/1] υ´ ρ´ [U1/1, U2/1]
υαβισο	çok, fazla	υαβισο [U1/15, U2/12, W2/6]
υαζαρο	1000, bin	ασο υαζαρο δδιναρο [N1/19,

		,α υαζαρο [N1/24, N1/24s, N2/16, N2/17] ασο ι υαζαρο [N2/10]
υαμαρογαρο, υομαρογαρ υομαρογαργο	haznedar	υομαρογαρο [S/3s, S/11, Y/26s] [υομ]αρογαργο [T2/22,
υαμαχοανδο, υαμαχονδο	toplanmış, bir araya gelmiş	υαμαχοανδο [W2/3, υαμαχονδο [V1/3s, V2/3, W1/3]
υαμαχονδο → υαμαχοανδο		
υαμγηλο, υαμαγηλο	bahsi geçen	υαμγηλο παλκανο [U2/17, U1/13s]
υαμονδο	sınır, hudut	υαμονδο [U1/14, U1/17, U2/17, U2/19, U2/19, V1/19, V1/19, V2/19, V2/19, W1/17, W1/17, W2/15, W2/15]
υαργο	vergi, arazi vergisi	υαργο [Q1/23, U1/10]
υαργοληρο	tahsildar	υαργοληρο [Q1/24]
υαρηιοσαδο	300, üç yüz	υαρηιοσαδο τ' [V1/38, V2/43]
υαρσο	her (kim), her (ne); herhangi (biri), herhangi (bir şey)	ανδαρισο κισο υαρσο [S/14, S/21, ανδαρο υαρσο πωστιγο [W2/23] κιδδηιο υαρσο [N1/28, N2/21] κισο υαρσο [P2/20] πιδο καδαμο υαρσο [N1/21, N2/12,

		N2/13] υαρσο αβηγο [T2/13] υαρσο υαρσο [Q1/32] υαρσο [P2/16, P2/23, V1/26, V2/27, W1/22, W2/19] υαρσο ανδαρο ιαοοανο [W1/7] υαρσο κισο [S/16, T2/16, V1/27, V2/28, W1/22, W1/24, W1/25, W2/20, W2/22, W2/24, Y/16] υαρσο σαγισο [U1/9, U2/10]
υαβκο	çirak	υαβκο [N2/14]
υιλιτοβηρο	<i>hilitber, êlteber</i> ; bir unvan (bk. Wilkens 2021: 256)	ταποαγλιγο υιλιτοβηρο [N1/6s, N2/3] [ταπαγλι]υο υιλιτοβηρο [P2/5, ταπαγλινο υιλιτοβηρο [Q1/6, [υιλιτοβη]ρο [Q2/5, υιλιτοβηρο [U1/19, U1/4s, U2/4, U2/6, U2/20s, W1/5, W1/26, W2/4, W2/26]
υινοσαρο	Hinsar, erkek adı	υινοσαρο πορανο [Q1/13]
υιρδδιγο	üçüncü	υιρδδιγο βαγο [U1/15, U2/12s]
υιρζ-/υιρτο	müsaade etmek; serbest bırakmak, bırakmak, azat etmek, salıvermek; izin vermek	ναγο υιρζαδο (olsz.istek.3.tk.) [W1/24] ναγο υιρζαμο

		(olsz.istek.1.çk.) [W1/29, W2/29] ναο υιρζαδο (olsz.istek.3.tk.) [V1/31, V2/31, W2/25] ναο υιρζαμο (olsz.istek.1.çk.) [V1/35, V2/40] αζαδο υιρτο (mastar.) [P1/9, P2/17] υιρτο (mastar.) [Q1/17] ναρδδιγανο υιρτο (mastar.) [V1/26, V2/27]
υιρτο → υιρζ-		
υομαρογαρ → υαμαρογαρο		
υομαρογαργο → υαμαρογαρο		
υομαρογαρο → υαμαρογαρο		
υοναμοδανο	hüner	υοναμοδανο [T1/10, T2/4] υ[ον]α[μοδανο] [T2/9]
υονοσινδο	memun, hoşnut	υονοσινδο [U1/7s, U2/8, [V1/11, V2/11, W1/11, W2/10]
υωριγανο	Horigan; aile adı	υωριγανο [Q1/10]
φ´	500, beş yüz	φ´ [U1/25, U2/26]

		φ´ ζ´ [V1/1, V2/1] φ´ κ´ ε´ [W1/1, W2/1] φ´ μ´ θ´ [Y/27]
-φαγο	2. tekil şahıs, sen	αβαφαγο [P1/9, P2/20, R/5, R/13] αβοφαγο [S/7, U1/5, U1/6, U1/20, U2/4s, U2/7] αβφαγο [V1/8, V2/7, W1/10, W2/9] ακιδαβφαγο [W2/24] αλφαγο [S/9, S/15, S/18] ασαφαγο [Q1/12] ασφαγο [V1/27, V1/28, V1/28] κιδαβοφαγο [U2/22] ναβανδοφαγο [V2/35, V2/35, V2/35] οδαβοφαγο [S/7, S/7, U1/5, U2/5] οδαβφαγο [V1/9, V1/9, V2/8, V2/8, W1/10, W2/24, W2/9] οδασαφαγο [Q1/12] φαρ[φαγο] [P2/9] φαραφ(α)γο [P1/5] φαραφαγο [N1/12, N2/5, N1/25, N1/29, N2/17, N2/21] φαρφαγ[ο] [P1/5] φαρφαγο [P1/5, P2/10, P2/24, P2/9]

φαιαδαρο → φιαδαρο		
φανζο	Fanz, erkek adı	φανζο [P1/5, P1/9, P2/9, P2/14, P2/20, P2/24]
φαραφαγο	(= φαρο ¹ + -φαγο)	φαραφαγο [N1/12, N2/5, N1/25, N1/29, N2/17, N2/21] φαραφ(α)γο [P1/5]
φαρζινδο, φορζινδο, φροζινδο, φροζανδο	torun	φαρζινδανο (ζοğ.) [N1/22, N1/23, N1/25s, N2/14, N2/15, N2/18] φορζανδανο (ζοğ.) [P2/11, P2/14s, Q1/13, S/14] φροζινδανο (ζοğ.) [T1/17] φροζανδαναν[ο] (ζοğ.) [V1/28] φροζανδανανο (ζοğ.) [V1/22, V1/35, V2/23, V2/34, V2/36, V2/39, V2/8, W1/19, W1/26, W2/17, W2/24s, W2/26] φροζι{ι}νδδινανο (ζοğ.) [U2/11] φροζινδαν[ανο] (ζοğ.) [T2/16s] φροζινδανανο (ζοğ.) [T1/16] φροζινδδινανο (ζοğ.) [U1/17s, U1/19s, U1/21, U1/9, U2/18, U2/21, U2/22]
φαρνοαγαδο	Farn-agad, erkek adı	φαρνοαγαδο [S/5]
φαρο	+A, için	φ[α]ρο [P2/24,

		φαρο [N1/25, N1/30, N2/17, N2/21, P2/11, Q1/29, Q1/31, Q1/33] φαρφαγο [P1/5, P2/10, P2/24, P2/9] φαρ[φαγο] [P2/9] φαρφαγ[ο] [P1/5]
φαροφαγο, φαρφαγο	(= φαρο + -φαγο)	φαρφαγο [P1/5, P2/10, P2/24, P2/9] φαρ[φαγο] [P2/9] φαρφαγ[ο] [P1/5]
φαρσο	ancak, fakat	φαρσο [Y/23]
φαρφαγο → φαροφαγο		
φιαδαρο, φαιδαρο, φριαδαρο	fazla	φιαδαρ[ο] [V2/21, φιαδαρο [W2/14] φαιαδαρο [V1/21] φριαδαρο [W1/15]
φινζο	hanım, hanımefendi, ev hanımı	φινζο [T1/12] οισλογδο καδαγοστανο φινζο [T1/21, T2/2, T2/20] χι(νζ)ωιο καδαγοστανο φινζο [T2/5] χινζω(ιο) καδαγοστανο φ(ι)νζο [T1/16] χινζωιο καδαγοστανο φινζο

		[T1/4, T1/9, T2/16, T2/9]
φορζινδο → φαρζινδο		
φραμαλαρο, φρομαλαρο	yardımcı	φραμαλαρο [N1/9s, N2/4] φρομαλαρο [U1/3, U2/3, W2/3, W1/3]
φραμαριζμο βαβορανο	Frama-rizm Şaburan, kişi adı	πισο φραμαριζμο βαβορανο [N1/5, N2/2]
φρυαδαρο → φυαδαρο		
φρογαοο, φρογαυο	kâr	φρογαοο [V2/11, W1/12, W2/11] φρογαυο [V1/12]
φρογαυο → φρογαοο		
φροζανδο → φαρζινδο		
φροζινδο → φαρζινδο		
φρομαδο	buyurmak, emretmek	φρομαδο (geç.zam.3.tk.) [Y/13]
φρομαλαρο → φραμαλαρο		
φρομανο	buyruk, emir	φρομανο [T2/11, Y/13]
χρονο, αχρονο	yıl, sene	αχρονο [P1/1, P2/1, Q1/1, Q2/1, T1/1,

		<i>T2/1, U1/1, U2/1, W1/1, W2/1, Y/27]</i> ι αχβονο <i>[S/1, V1/1, V2/1]</i> χβονο <i>[N1/1, N2/1]</i>
χαγανο	<i>hakan, hagan, kagan, hükümdar</i> (bk. Wilkens 2021: 277)	χαγανο <i>[N2/3, N1/6, Q1/5, Y/2]</i> [χαγανο] <i>[P2/4]</i> χα[γανο] <i>[Q2/5]</i>
χαιιαχο, χοιαχο	baş; büyük; yaşlı	οασαροβιδο χαιιαχο <i>[Q1/7, P2/6]</i> γανδαριγο χοιαχο <i>[W1/6, W2/5]</i>
χαλασο¹	Ḫalaç (topluluğu)	χινζωιο χαλασανο <i>[T1/2, T1/21, T2/2, T2/20]</i>
χαλασο²	Ḫalas, erkek adı	χαλασο <i>[P1/9, P2/12, P2/20]</i>
χανδδιγο, χανδιγο	Ḫandig, ay adı	χανδδιγο <i>[N2/1]</i> χανδιγο <i>[N1/1]</i>
χανδιγο → χανδδιγο		
χανο	hane, ev	χανο <i>[N1/11, N2/5, P1/6, P2/10, Q1/10, T1/12, T2/12, U1/16, U2/14, V1/9, V2/6, V2/9, W1/6, W1/7, W2/5, W2/6]</i> ι χανο <i>[N1/13, N2/6]</i>
χαρβιγανο, χαροβιγανο	Ḫarbigan, aile adı	χαρβιγανο <i>[V2/17]</i> χαροβιγανο <i>[V1/17]</i>

χαροσταιο	Har-stai, yer adı	χαροσταιο [U2/1]
χινζωιο	<i>kunçuy</i> , kadın, prenses, kraliçe, eş; unvanın bir bölümü (bk. Wilkens 2021: 423)	καδαγοστανο φ(ι)νζο [T2/16] χι(νζ)ωιο καδαγοστανο φινζο [T1/4, T2/5] χινζω(ιο) καδαγοστανο φ(ι)νζο [T1/15, χινζωιο καδαγοστανο φινζο [T1/9, T2/9] χινζωιο χαλασανο [T1/2, T1/21, T2/2, T2/20]
χιρσαγινδο	(= χιρσαγο + -ινδο (→ αστο))	χιρσαγινδο [V1/17, χιρσαγινδο [V2/17,
χιρσαγο, χιρσιγο	satın alınan (mülk)	χιρσαγο [V1/26, V2/28, W2/20, W1/22] χιρσιγο [P2/18]
χιρσιγο → χιρσαγο		
χιρσοβωστιγο	satış sözleşmesi	χιρσοβωστιγο [V1/1, V1/29, V1/39, V2/1, V2/32, V2/44, W1/1, W1/32, W2/1, W2/22, W2/33]
χοαδο	dönüşlülük zamiri: kendi	χ(ο)αδο [T2/16,] χοαδο [N1/23, P2/16, S/20, S/20, S/25, T1/16, T2/13, U1/11, U1/13, U1/17, U1/20, U1/9, U2/11, U2/16, U2/18, U2/22, U2/8, U1/7, V1/23, V1/26, V1/34, V2/24, V2/27, V2/30, V2/41, V1/35, V1/36, V2/39, W1/19,

		w1/22, w1/29, w2/18, w2/20, w2/30, y/17] χοαδ[ο] [Q1/22]
χοανδο	iddia	χοανδο (geç.zam.s.-f.) [U1/24, U2/24, w1/30]
χοαρ-/χοαρδο	almak, sahiplenmek, sahip olmak	χοαρδο (mastar.) [T1/10, T2/10, w2/18, v1/23, v1/31, v1/35, v2/24, v2/31, v2/40, w1/20, w1/24, w1/29, w2/25, w2/29] χοαρο (emir.2.tk.) [T1/11, T2/12, U1/16s, U1/9, U2/10, U2/17]
χοασταιγο	Ḫwastulu; Ḫwastu'dan olan	χοασταιγο [P2/8]
χοατο	60, altmış	χοατο ξ' [w1/11, w2/10]
χοβαοανδο	mal sahibi	χοβαοανδο [v1/26, v2/27, w1/22, w2/20]
χοβιγο	kendi, kendisi	χοβιγο χοβιγο [N1/31, N2/12]
χοβινδο	(= χοβο ¹ + -ινδο (→ αστο))	χοβινδο [U1/13, U2/16]
χοβο ¹	dönüşlülük zamiri: kendi	<χοβο> [v2/14] χοβο [P1/6, P2/19, Q1/16, Q1/22, Q1/23s, Q1/28, S/24, T1/21, T2/21, U2/27, v1/36, v2/13, v2/15, v2/41, v2/41, w2/29, w2/30, w2/30, w2/8, y/13]
χοβο ²	uygun olan şekilde, uygun olarak	χοβο [P2/14, U2/13, U1/15]

χοβομνηο	(= χοβο ¹ + -μνηο)	χ[οβο]μνηο [P2/11s] χοβομνηο [V1/8]
χογαμο	bilerek, bilinçli olarak	χογαμο [S/4, U2/4, V1/5, V1/7, V2/18, V2/4, V2/7, W1/4, W2/4]
χοδδηιο, χοδδηο, χοδδηοο	bey, efendi	οαρλογανανο χοδδηο [T1/23, T2/22] οιλαργανο χοδδηο [N1/8s, N2/4] παροπαζο χοδδηο [N1/7, N2/3] σωρο σπανδαγανο χοδδηοο [V1/3, V2/3, V2/39] χοδδηοο βαραδδικανο [V1/14, V2/14] χοδδηοο μαγατορο βοκολανο [S/8] χοδδηοο μαρδο [V2/29] χοηο [N/v2] χοδδηοαγγο [T2/11]
χοδδηιο → χοδδηιο		
χοδδηοο → χοδδηιο		
χοδδηοοβορδοβωστιγο	efendiye karşı görevlerin yerine getirmesine ilişkin sözleşme	χοδδηοοβορδοβωστιγο [W2/23]
χοδδηοομαρηγο	Ḥudew-mareg, erkek adı	χοδδηοομαρηγο [Q1/12, Q1/15s, Q1/19]

χοζο	iyi, yerinde	χοζο [N1/27, N2/19, P2/14, T1/22, T2/21, U1/15, U2/13, U2/27, V1/39, V2/44, W1/32, W2/33]
χοζογανιγο	kira sözleşmesi	χοζογανιγο [U1/1]
χοηδαγο	salıverilmiş, serbest bırakılmış; tahliye edilmiş	χοηδαγο [P1/10, P2/22, P2/23, S/22, S/23, V1/33, V1/34, V2/37, V2/38, W1/27, W1/28, W2/27, W2/28]
χοηο → χοδδηιο		
χοησαοο, χοησιαοο	söz, taahhüt	χοησιαοο [S/12]
χοησαοοβωστιγο → χοησιαοοβωστιγο		
χοησιαοο → χοησαοο		
χοησιαοοβωστιγο, χοησαοοβωστιγο	sözleşme (taahhüt sözleşmesi)	χοησιαοοβωστιγο [S/2, S/27]
χοιαχο → χαυιαχο		
χοιν-, , χονδο	dava açmak	χοιναδο (istek.3.tk.) [U1/22, U2/23]
χολιστο	şahsen	χολιστο [Q1/20]
χολχανο	Ḫulḫan, erkek adı	χολχανο [N2/3, N1/8, N/v3]
χονδαγο, χονδαυο	beyan	χονδαγο [V2/41, W2/30]

		χονδαυο [V1/36]
χονδαυο → χονδαγο		
χοριμο	isteyerek, kendi rızasıyla	χοριμο [V1/7]
χοσαροο	Ḫusaru; kişi adı	ταρχανο χοσα[ροο] [Q2/5] ταρχανο χοσαροο [Q1/6] χοσαροο ταρχανο [P2/5] [χοσα]ροο ταρχανο [P/v4]
χοσινδο	isteyerek, kendi rızasıyla	χοσινδο [S/4, U2/4, V1/5, V2/18, V2/4, V2/7, W1/5, W2/4]
χοτολο, χοτολογο	Ḫutluğ “kişi adının bir bölümü; kadın adı” (bk. Wilkens 2021: 431)	χοτολο ταπαγλιο βιλγανο σαβουο [T1/20] χοτολογο ταπαγλιο βιλγανο σαβουο [T1/1, T2/1s, T2/20]
χοτολογο → χοτολο		
χωζ-	talep etmek, talepte bulunmak	μαγο χωζαδο (olsz.istek.3.tk.) [Y/10, μαχωζαδο (olsz.istek.3.tk.) [Y/22, χωζο (emir.2.tk.) [T1/14, T2/15]
ωδαγο	bölge	[ωδα]γο [P2/9] ωδα[γο] [Q1/2] ωδαγο [N2/2, N1/3s, P1/2, P2/2, Q1/11,

		Q1/14, U1/1, U1/16, U2/1, U2/13, V1/11, V1/38, V2/10, V2/43, W1/11, W1/31, W2/10, W2/32]
ωδαγοσιγο	yerli	ωδαγοσιγο [V1/4, V2/3, V2/30, W1/3, W2/3, W1/25] ω[δαγο]σιγο [W2/21]
ωζαδο	yükümlü olmak	νιστο ωζαδο (olsz.geç.zam.3.tk.) [U1/9, U2/10]
ωζο²	Oz, erkek adı	ωζο [Y/26]
ωσιδο¹	(< ωσο + -δο ¹)	ωσιδο [U1/18, U2/19]
ωσο	şimdi, hâlihazırda	ωσο [P1/4, P1/7, P2/13, P2/19, P2/7, P2/8, Q1/10, Q1/9, S/5, T1/4, T1/8, T2/5, T2/8, U1/10, U1/14, U1/16, U1/6, U1/9, U2/10, U2/11, U2/17, U2/7, V1/12, V1/17, V1/21, V2/12, V2/17, V2/22, V2/7, W1/12, W1/16, W1/9, W2/11, W2/14, W2/9, Y/11, Y/13, Y/3, Y/6, Y/6]
ωσταδο	(rehin) vermek, uygulamaya koymak	ναβαγο ωσταδο (mastar) [W2/18, P1/8, P2/16, V1/24, V2/25, W1/20, υαργο ωσταδο (mastar.) [Q1/23,
βαβορανο	Şaburan, kişi adı	βαβορανο φρομαλαρο [W1/3, W2/3] ζονολαδο βαβορανο [P2/4, /Q1/5, Q2/4]

		πισο φραμαριζμο βαβορανο [N1/5, N2/2]
βαδο	memnun, hoşnut	βαδο [U1/7, U2/8, V1/11, V2/11, W1/11, W2/10]
βαο-, βαοι- / βοδο	çıkma, gitmek; kullanmak, harcamak	βαοαμο (istik.1.çk.) [V2/36] βαοαμο (istik.1.çk.) [S/22, W1/27, W2/27] βαοιδο (gen.zam.3.tk.) [W2/13, W1/15, V1/21, V2/21] βοδο (geç.zam.3.tk.) [Y/6] ναβαοαμο (olsz.istik.1.çk.) [S/23] ναγο βαοαμο (olsz.istik.1.çk.) [W1/28, W2/28] ναοο βαοαμο (olsz.istik.1.çk.) [V1/33, V2/37]
βαοιδο → βαο-		
βαραβο	satrap	ριζμο βαραβο [V1/3, V2/3]
βαριο	şehirli	βαριο [Y/15] βαρ[ι]ιανο (çoğ.) [T2/11s]
βαροληρο	şehirin valisi	βαροληρο [T2/11]
βαοο	şah, kral	βαγανο βαοο [T2/4] καδγανο βαοο [Y/11]

		καδγοβιδο καδγανο ρανο [Y/3]
ρανοπανδαγο	Kral Yolu	ρανοπανδαγο [U1/13, U2/17]
ραχοραδο (?)	<i>anlamı bilinmeyen sözcük</i>	ραχοραδο [Y/5]
ριζγο	iyi	ριζγο [Q1/14, V1/11, V1/38, V2/10, V2/43, W1/11, W1/31, W2/10, W2/32]
ρι-, ρι-	yeterlik fiili: -AbIlmAk	λαδο ριαδδηιο (dilek.geç.zam.3.tk.) [W1/8, W2/7] λαδο ναρριαμο (olsz.istek.1.çk.) [Q1/19] κιρδο ναρριαμο (olsz.istek.1.çk.) [P2/23] ναγο ριαμο (olsz.istek.1.çk.) [W2/28] ναμο ριαδο (olsz.geç.zam.1.çk.) [P2/13]
ροδο → ραιο-, ραιοι-		
ρουο	tırnak	ρουο [U2/27]
...αρδδινδο	<i>yazımı eksik sözcük</i>	...αρδδινδο [P2/25]

KAYNAKLAR

- Ağca, F. (2021). *Dillik Ölçütlere Göre Eski Uygurca Metinlerin Tarihlendirilmesi*. Ankara.
- Aksan, D. (2014). *En Eski Türkçenin İzlerinde*. Ankara.
- Arat, R. R. (1963), “Eski Türk Hukuk Vesikaları”, *Journal de la Société Finno-Ougrienne*, 65, 1, s. 11-77.
- Aydemir, H. (2021). *Türk Tarihinin Kaynakları Olarak Eski Türk Boy Adları, Kökenbilgisel Bir İnceleme*, 1. Cilt. Çanakkale.
- Barthold, W. (1923), “The Bughra Khan mentioned in the Qutadgu Bilik”, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, vol. 3, p. 151-158.
- Beckwith, C. I. (2009). *Empires of the Silk Road: a history of Central Eurasia from the Bronze Age to the present*. Princeton-Oxford.
- Bivar, A. D. H., “Kushan Dynasty i. Dynastic History,” *Encyclopædia Iranica* (2014), <http://www.iranicaonline.org/articles/kushan-dynasty-i-history>, Erişim Tarihi: 09.08.2022.
- Boyce, M. (1960). *A Catalogue Of The Iranian Manuscripts In Manichean Script In The German Turfan Collection*. Berlin.
- Bregel, Y. (2003). *An Historical Atlas of Central Asia*. Leiden-Boston.
- Briant, P. “Alexander The Great,” *Encyclopaedia Iranica* (2011), <https://iranicaonline.org/articles/alexander-the-great-356-23-bc>, Erişim tarihi: 09.08.2022.
- Clark, L. (2018), ““In a Language They Knew and Understood”: Turks and Islam in the Yarkand Documents (11th-12th centuries)”, In *Language, Society, and Religion in the World of the Turks, Festschrift for Larry Clark at Seventy-Five*, p. 23-51, Turnhout.
- Clark, Larry V. (1975). *Introduction to the Uyghur Civil Documents of East Turkestan*, Dissertation of Indiana University. Bloomington.

Cribb, J. (1996), “A new Bactrian inscription of Kanishka the Great,” *Silk Road Art and Archaeology*, 4, p. 98-142.

Durkin-Meisterernst, D. (2007). *Berlin Brandenburg Academy of Sciences and Humanities, Turfan Studies*. Berlin. <<http://turfan.bbaw.de/bilder-en/turfan-engl-07.pdf>, Eriřim tarihi: 19.08.2022.>

Erdal, M. (1984), “The Turkish Yarkand documents”, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, vol. 47, p. 260-301.

Frye, R. N. (1991), “Pre-Islamic and early Islamic cultures in central Asia”, In *Turko-Persia in Historical Perspective* p. 35-52, Cambridge.

Frye, R.N. “Balkh”, *Encyclopaedia of Islam* (2012), http://dx.doi.org/10.1163/1573-3912_islam_SIM_1153, Eriřim tarihi: 09.08.2022.

Gholami, S. (2014). *Selected Features of Bactrian Grammar*. Göttingen.

Golden, P. (2011). *Central Asia in World History*. Oxford-New York.

Göbl, R. (1967). *Dokumente zur Geschichte der Iranischen Hunnen in Baktrien und Indien*. Wien.

Gronke, M. (1986), “The Arabic Yarkand documents”, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, vol. 49, p. 454-507.

Harmatta, J. & Litvinsky B. A. (1996) “Tokharistan and Gandhara under Western Türk rule (650–750)”, In *History of Civilization of Central Asia*, Vol III, p. 358-375.

Henning, W. B. (1960), “The Bactrian Inscription”, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 23, 1, p. 47-55.

Huart, C. (1914), “Trois actes notaries arabes de Yarkend”, *Journal asiatique*, vol.2., p. 607-27.

İmer, K. vd. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul.

İzgi, Ö. (1987). *Uygurların Siyasî ve Kültürel Tarihi (Hukuk Vesikalarına Göre)*. Ankara.

Jongeward, D. & Cribb, J. (2015). *Kushan, Kushano-Sasanian, and Kidarite Coins*,

American Numismatic Society. New York.

Keskin, B. (2020). *Eski Uygur Türkçesi Hukuk Belgeleri ve Söz Varlığı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

Leriche, P. & Grenet F. “Bactria”, *Encyclopædia Iranica* (2011), <https://iranicaonline.org/articles/bactria>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

Lurje, P. “Sogdiana ii. Historical Geography,” *Encyclopædia Iranica* (2017), <http://www.iranicaonline.org/articles/sogdiana-historical-geography>, Erişim tarihi: 04.02.2022.

Mairs, R. (2014). *The Hellenistic Far East*. California.

Matsui, D. (2006), “Six Uigur Contracts from the West Uigur Period (10th-12th Centuries)”, *Studies in the Humanities*, 15, p. 35-60.

Matsui, D. (2008), “An Uigur Decree of Tax Exemption Issued under Du’a-Khan and Related Problems”, *Studies in the Humanities*, 19, p. 13-25.

Matsui, D. (2014), “Dating of the Old Uigur Administrative Orders from Turfan”, *VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Bildiri Kitabı* içinde s. 611–633, İstanbul.

Moriyasu, T. (1994), ウイグル文書笥記 (その四) (Notes on the Uighur Documents (4)), *SIAL*, 9, p. 63-94.

Naveh, J. & Shaked, Sh. (2012). *Aramaic Documents from Ancient Bactria (Fourth Century B.C.E.) from the Khalili Collections*. London.

Nichols, A. (2008). *The Complete Fragments of Ctesias of Cnidus: Translation and Commentary with An Introduction*. A Dissertation Presented to the Graduate School of the University of Florida in Partial Fulfillment of The Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy, University of Florida.

Ökmen, M. & Erhat, A. (1973). *Herodot Tarihi*. İstanbul.

Ölmez, M. (2010). “Eski Uygur ve Çin Kaynakları Işığında Orhon Yazıtlarında Geçen Yer ve Kişi Adları”, *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve*

21. Yüzyıl Konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, ed. Ü. Çelik Şavk, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, s.629-640.
- Özbay, B. (2020). *Manihaist Bir İlâhi Huyadagmân: Partça, Soğdca, Eski Uygurca Metin ve Çeviri*. İstanbul.
- Özyetgin, A. M. (2014). *İslam Öncesi Uygurlarda Toprak Hukuku*, İstanbul.
- Radloff, W. (1928), *Uigurische Sprachdenkmäler, Materialien nach dem Tode des Verfassers mit Ergänzungen von S. Malov herausgegeben*, AdW der Union der Sozialistischen Soviet Republiken. Leningrad. (=Usp)
- Raschmann, S (2009). *Alttürkische Handschriften Teil 14: Dokumente Teil 2*, Stuttgart.
- Raschmann, S. (2007). *Alttürkische Handschriften Teil 13: Dokumente Teil 1*, Stuttgart.
- Rezakhani, R. (2017), “From the Kushans to the Western Turks”, In *King of Seven Climes: A History of the Ancient Iranian World (3000 BCE - 651 CE)*, p. 199-226, Irvine.
- Rezakhani, R. (2017a). *ReOrienting the Sasanians*. Edinburg.
- Rifat, M. (2017). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergibilim Kuramları 1 – Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*. İstanbul.
- Schmitt, R., “Ctesias”, *Encyclopædia Iranica* (2010), <https://www.iranicaonline.org/articles/ctesias-#article-comments-overlay>, Erişim tarihi: 09.08.2022.
- Schottky, M. “Huns”, *Encyclopædia Iranica* (2012), <https://iranicaonline.org/articles/huns>, Erişim tarihi: 09.08.2022.
- Sheikh, H. (2017). *Studies on the Bactrian Legal Documents*. Zur Erlangung des philosophischen Doktorgrades An der Philosophischen Fakultät der Georg-August-Universität Göttingen.
- Sims-Williams, N. & de Blois, F. (2018). *Studies in the Chronology of the Bactrian Documents from Northern Afghanistan*. Wien.
- Sims-Williams, N. (1996), “A new Bactrian inscription of Kanishka the Great”, *Silk Road Art and Archaeology*, 4, p.77-96.

Sims-Williams, N. (2000¹, 2012a). *Bactrian Documents from Northern Afghanistan I: Legal and Economic Documents*. London.

Sims-Williams, N. (2007). *Bactrian Documents from Northern Afghanistan II: Letters and Buddhist Texts*. London.

Sims-Williams, N. (2009), “The Bactrian fragment in Manichaean script (M 1224) (Tafeln X und XI)” In *Literarische Stoffe und ihre Gestaltung in mittelliranischer Zeit*, Kolloquium anlässlich des 70. Geburtstages von Werner Sundermann p. 245-268, Wiesbaden.

Sims-Williams, N. (2010). *Bactrian Personal Names*. Wien.

Sims-Williams, N. (2012b). *Bactrian Documents from Northern Afghanistan III: Plates*, London.

Sims-Williams, N. (2012c), “Bactrian Historical Inscriptions of the Kushan Period”, *Silk Road Foundation Newsletter*, 10, p. 76-80.

Sims-Williams, N. “Bactrian Language”, *Encyclopædia Iranica* (2011), <https://iranicaonline.org/articles/bactrian-language>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

Sims-Williams, N. (1996), “A new Bactrian inscription of Kanishka the Great,” *Silk Road Art and Archaeology*, 4, p. 77–97.

Sinor, D. (2017), “[Kök]Türk İmparatorluğunun Kuruluşu ve Yıkılışı”, (çev. Talât Tekin). *Erken İç Asya Tarihi içinde s. 383-421*, İstanbul.

Sundermann, W. “Turfan Expeditions,” *Encyclopædia Iranica* (2004), <https://www iranicaonline.org/articles/turfan-expeditions-2>, Erişim tarihi: 19.08.2022.

Tarn, W. W. (1951). *The Greeks in Bactria and India*. Cambridge.

Taşgılı, A. (2010). *Göktürkler*. Ankara.

Tekin, Ş. (1979-1980), “A Qarāhānīd Document of A.D. 1121 (A.H. 515) from Yarkand,” *Harvard Ukrainian Studies*, Vol. 3/4, p. 868-883.

Tekin, T. (2014). *Orhon Yazıtları*. Ankara.

Tezcan, S. (2018), “8. Yüzyılda Afganistan’da Halaç Prensesleri, Günümüzde Orta

İran’da Halaçlar ve Dilleri”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 28, s. 231-254.

The Editors of Encyclopaedia Britannica, “Diodorus Siculus,” *Encyclopedia Britannica* (2018), <https://www.britannica.com/biography/Diodorus-Siculus>, Erişim tarihi: 10.08.2022.

The Editors of Encyclopaedia Britannica, “Satrap”, *Encyclopedia Britannica* (2013), <https://www.britannica.com/topic/satrap>, Erişim tarihi: 08.09.2022.

Tolman, H. C. (1908). *The Behistan Inscription of King Darius*. Nashville-Tennessee.

Tugusheva, L. Y. (2013). *Уйгурские деловые документы X-XIV вв. из Восточного Туркестана (X.-XIV. yüzyıla ait Doğu Türkistan’dan Uygur Ticaret Belgeleri)*. Moskva.

Vaissière, É., “Sogdiana iii. History and Archeology”, *Encyclopædia Iranica* (2011), <http://www.iranicaonline.org/articles/sogdiana-iii-history-and-archeology>, Erişim tarihi: 09.08.2022.

Vondrovec, K. (2014). *Coinage of the Iranian Huns and Their Successors from Bactria to Gandhara: 4th to 8th Century ce*. Vienna.

Wilkins, J. (2016), “Buddhism in the West Uyghur Kindgom and Beyond” In *Transfer of Buddhism Across Central Asian Networks (7th to 13th Centuries)*, p. 191-249, Leiden-Boston.

Wilkins, J. (2021). *Handwörterbuch des Altuigurischen (Eski Uygurcanın El Sözlüğü)*. Göttingen.

Yamada, N. (1963), “Tamgha- and Nishan-Form of Uighurian Contract Discovered in East Turkestan”, In *Trudy dvadcat’ pyatogo mejdunarodnogo kongressa Vostokovedov* 1960, p. 321-323, Moskova.

Yamada, N. (1967), “Uigur Documents of Sale and Loan Contracts Brought by Ōtani Expeditions. Appendix: The Forms of the Uigur Documents of Sale Contracts”, *MRDTP*, 23, p. 71-118, Tokyo.

Yamada, N. (1993). *Sammlung uigurischer Kontrakte*. Herausgegeben von Oda, J.,

Zieme, P., Umera, H. Moriyasu, T., Tokyo. (=SUK)

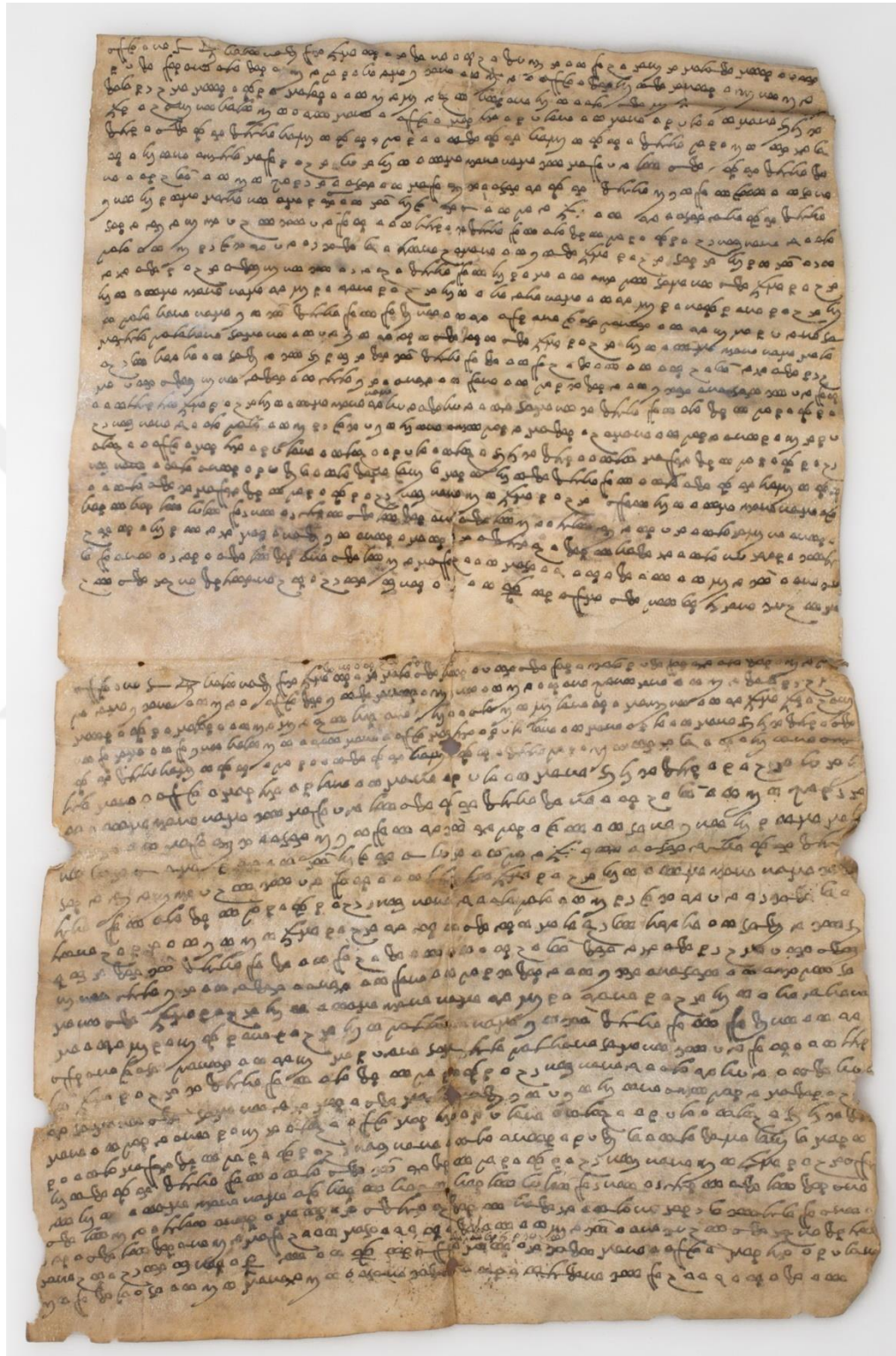
Zieme, P. (1980), "Uigurische Pachtdokumente", *Altorientalische Forschungen*, 7, p. 197-245.

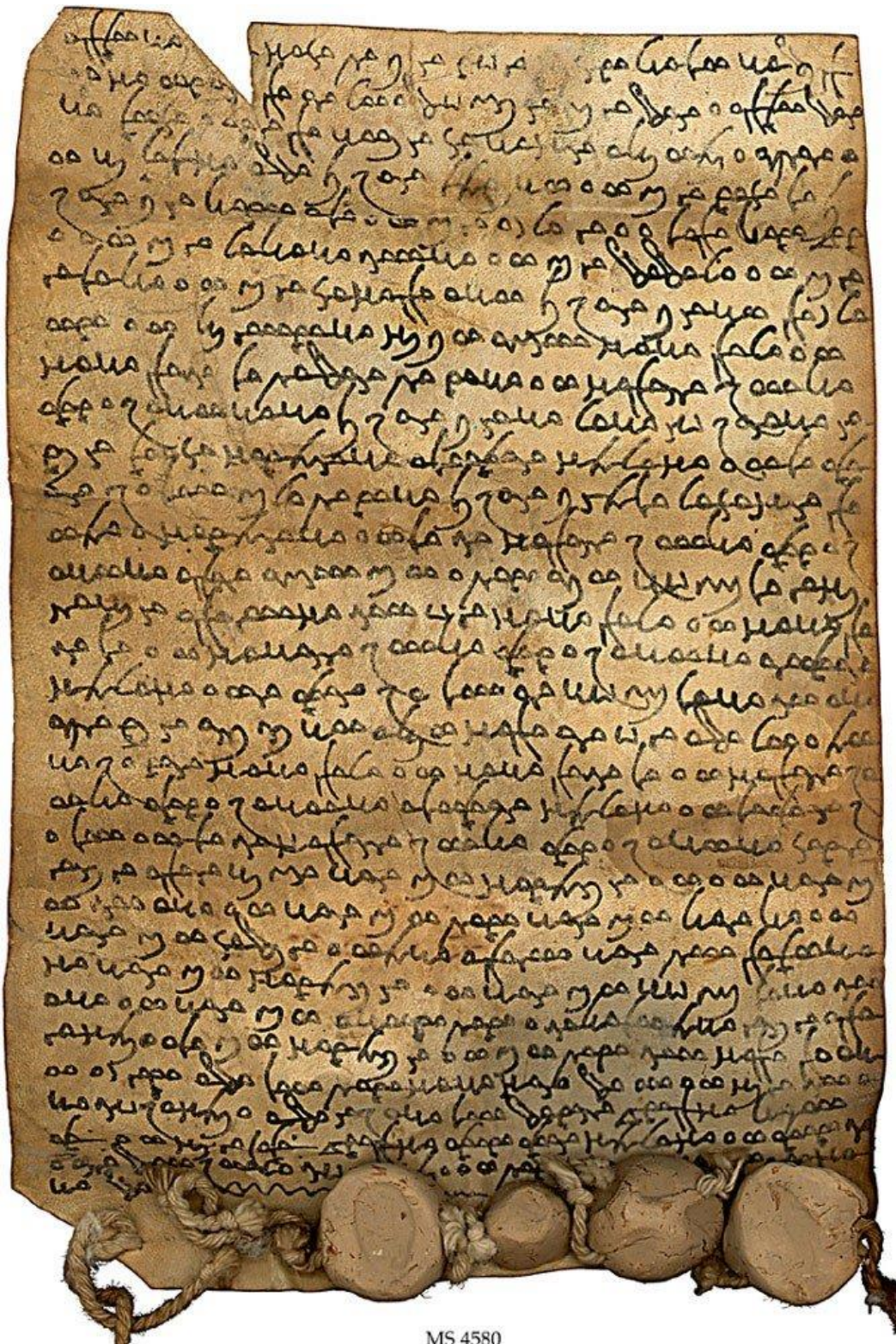
EKLER

Resim 1. DOC 10, Khalili Collection, MS 700, Mülk ve Kadın Köle Hediye Belgesi

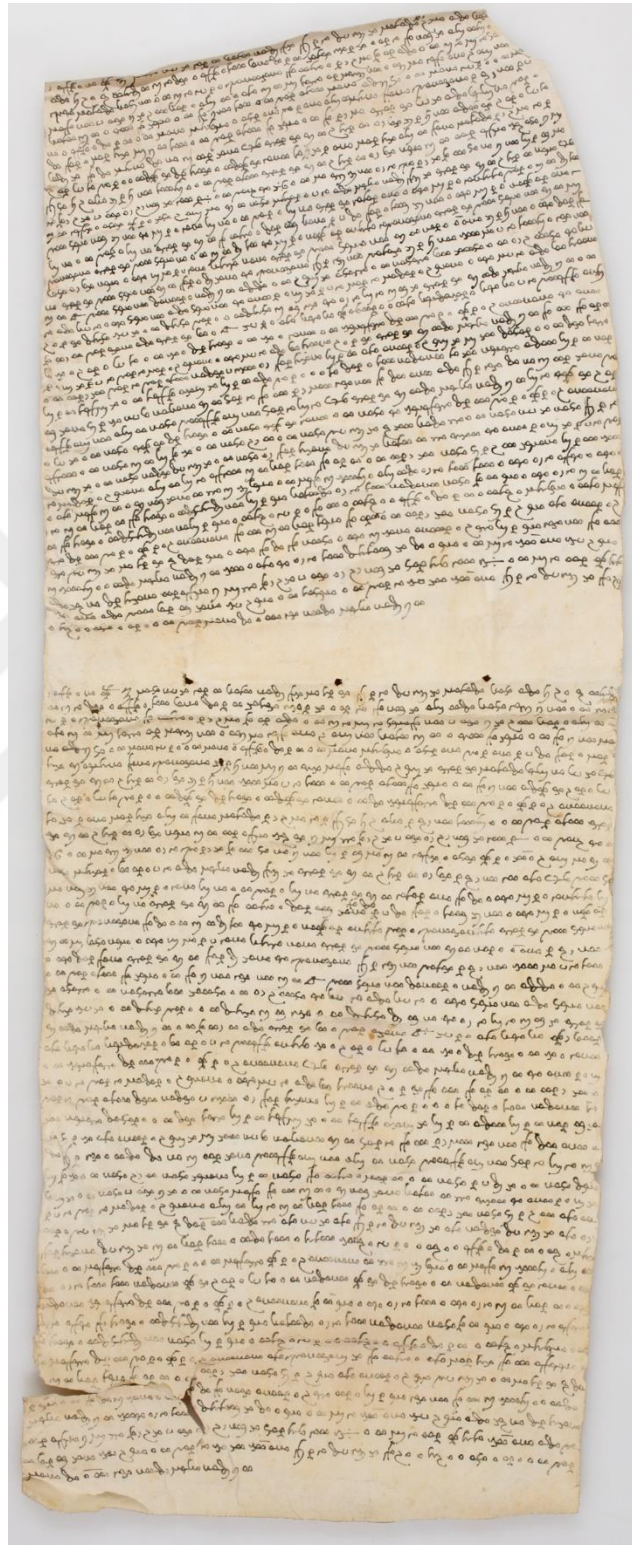

Resim 2. DOC 5, Khalili Collection, MS 712-3, Tarla Mahsulü ve Kira Sözleşmesi

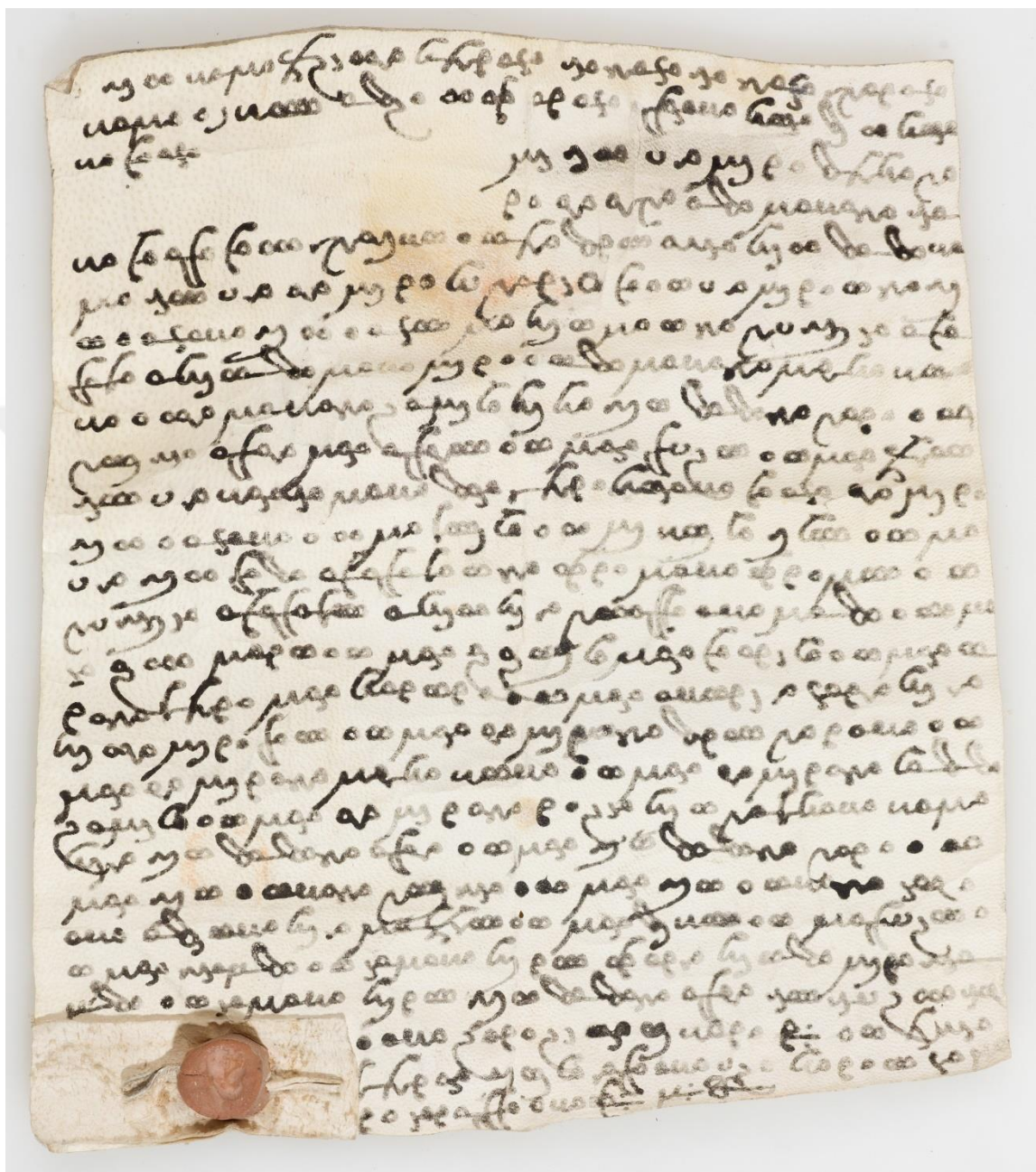

MS 4580

Resim 3. MS 4581, Schøyen Koleksiyonu, MS 693, Anlaşma Belgesi

Resim 4. DOC 55, Khalili Collection, MS 729, Satış Sözleşmesi

Resim 5. DOC 117, Khalili Collection, 771-2, Buyruk

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Kübra MALTA

Uyruğu: T.C.

~~Öğrenci Kimliği ve Yeri: 10 Eylül 1990 - Üsküdar~~

~~Satış ve Alış İhtisarı: 10 Eylül 1990 - Üsküdar~~

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	MSGSÜ, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	2012
Yüksek Lisans	YTÜ, Eski Türk Dili Anabilim Dalı	2017
Doktora	İMÜ, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı	2022

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2014-2015	Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,	Öğrenci Asistanı
2019-2020	İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türk Dili Okutmanı	
2020-	İstanbul Aydın Üniversitesi,	Araştırma Görevlisi

YABANCI DİLLER

İyi düzeyde İngilizce; Orta düzeyde Almanca; başlangıç düzeyinde Rusça.

YAYINLAR

Malta, K. (2022). Kıssa-i Musa'da Sözdizimsel ve Metin Dilbilimsel Düzeydeki Alıntıların Yapısal Özelliklerine İlişkin Bazı Tespitler. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 62(1), 165-179.

Malta, K. (2021). Tarihî Kıpçak Türkçesi Dönemi Eserlerinde İçecek Adı Olan Sözcükler. Medeniyet Kültürel Araştırmalar Belleteni, 1(1), 72-88.

Malta, K. (2021). “Sebe Melikesi Belkıs’ın Hikâyesi: Hikâye-i Belkıs” Türk Kültürü Araştırmaları Serisi -I-, (Ed. Duran & Çatlı), s. 46-59, Ankara.

Malta, K. (2021). “Batı Türkistan ve Baktriya Sınırında σηπο τορκο “Türk Başkan”. İMÜ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisansüstü Öğrenci Sempozyumu (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)

Malta, K. (2020). Betül Özbay, Manihaist Bir İlahi Huyadagmān: Partça, Soğdca, Eski Uyğurca Metin ve Çeviri. FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi (16), 507-514

Malta, K. & Ölmez Z. (2016). “XVI. Yüzyıldan Bir Yazma Eser: Kıssa-i Mûsâ”, Uluslararası Yulduz Türk Dili Sempozyumu (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum).

BURSLAR

Türk Dil Kurumu, Eski Türk Dili Doktora Bursu, 2019-2022.